మిసిమి / RNI Regd.No.45042/90
Postal Regd.No.HQ/SD/191/2024-26
Date of Posting: On 29th & 30th Every Month
Date of Publication: 25.8.2026
Posting at BPC IV Patrika Channel, Nampally, Hyderabad - 500 001

కలతల రంగులా?

మిసిమి

చింతనాత్మక సారస్వతం

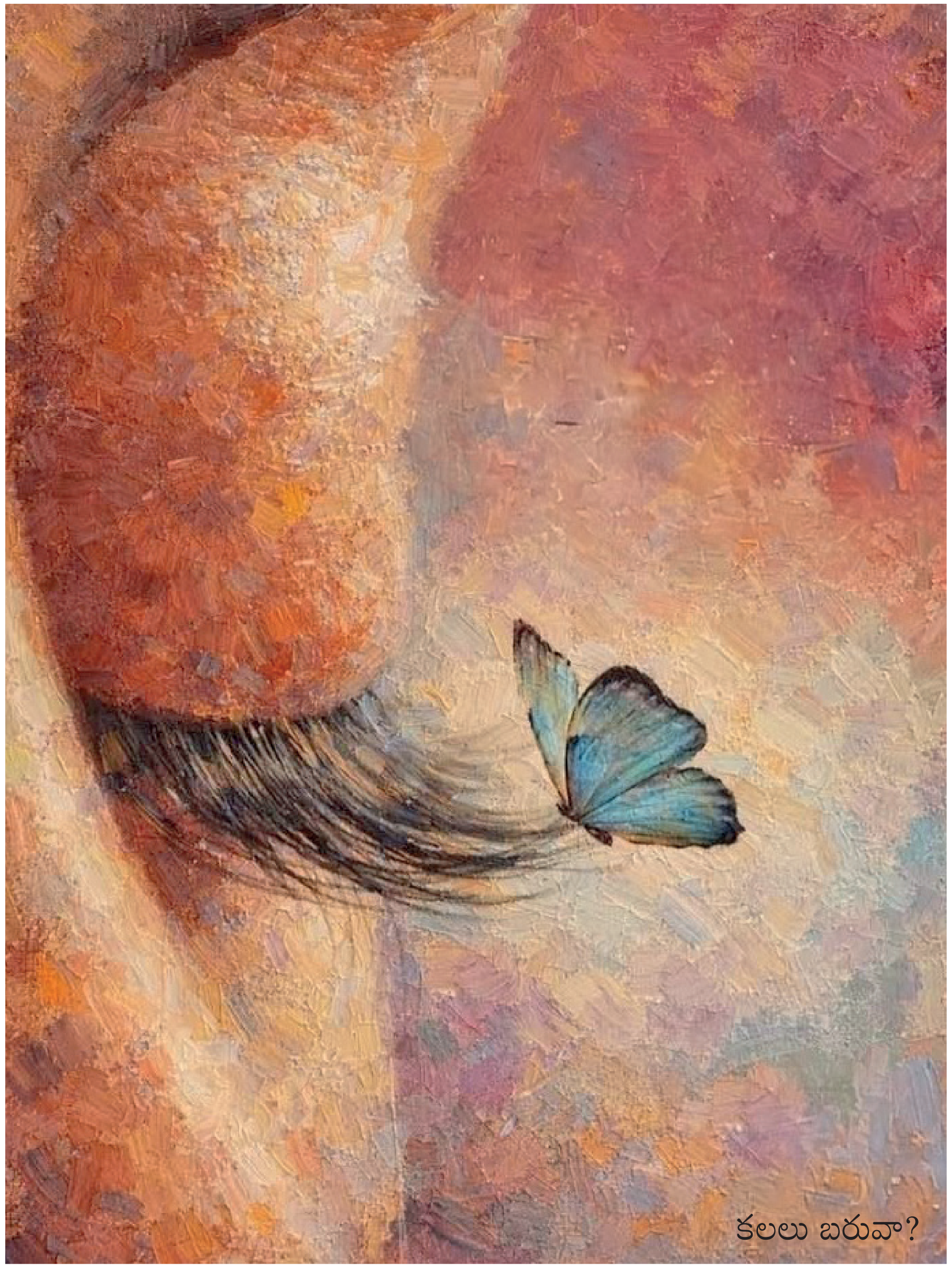

కలలు బరువా?

మాసపత్రిక, సెప్టెంబర్, 2026 ₹ 60/-

ISSN 2454-4329

ఆకుల్లో బొమ్మ

కొమ్మల్లో కొమ్మ

మిసిమి

మాసపత్రిక

సంపుటి 37 సంచిక 9

సెప్టెంబరు - 2026

సంస్థాపకులు : రవీంద్రనాథ్ ఆలపాటి

సంపాదకుడు : వల్లభనేని అశ్వినీకుమార్

Published by

BAPANNA ALAPATI

Plot # 196, Road No. 13,
Jubilee Hills,
Hyderabad - 500 033.

Editor: V. ASWINI KUMAR

Ph: 994 951 6567

చందా వివరాలు:

రూ. 720/- (సంవత్సర చందా),
రూ. 1,440/- (రెండు సంవత్సరాలకు),
రూ. 2,160/- (మూడు సంవత్సరాలకు),

కార్యదర్శి : జి. ఉమాసుందరి
040-27645536

Scan QR to Pay
Misimi A Unit of Kalajyothi

LIBRARY OF CONGRESS
LCCN 91-903060

PEER REVIEWED

ISSN INTERNATIONAL STANDARD SERIAL NUMBER INTERNATIONAL CENTRE
ISSN 2454-4329

misimi90monthly@gmail.com // misimi_monthly@kalajyothi.com

www.misimimonthly.com

YouTube Silver jubilee celebrations of MISIMI Telugu Monthly

అట్టతో కలిపి 84 పేజీలు

మిసిమి

సెప్టెంబరు నెల సూచికలు...

మిసిమి డైరి : పలుకు బంగారం ... 3
ప్రొఫెసర్ (డాక్టర్) జి.ఆర్. కృష్ణ గోగినేని : **మిసిమి** ... 5
జీవన మకరందం : అశ్వినీకుమార్ ... 10
కాలాన్ని జయించిన కవులు : ఆచార్య పి. ఆర్. హరినాథ్ ... 11
కమ్మతెమ్మెర : డాక్టర్ కాసర్ల రంగారావు ... 16
చిరునామా - భూమండలం : డా. నిమ్మగడ్డ శేషగిరి రావు ... 17
ఆకాంక్షల ఆర్థిక సమాజం : యన్. విజయరాఘవ రెడ్డి...28
జర్మనీ జర్నల్ : వై. విద్యావతి ... 31
ప్రేమ్‌చంద్ కథలు : మ్యాడం అభిలాష్ ... 34
బంకించంద్ర-**సీతారాం** : ఆచార్య వై. పార్థసారథి...38
నందిని సిధారెడ్డి గారితో : **మిసిమి** ... 45
కాశీమజిలీ కథలు : టి.వి. ప్రసాద్ ... 56
వాల్మీకి రామాయణం-ప్రజాస్వామ్య మూలాలు : డా. పురుషోత్తం గణపతిరావు...62
చింతలచేను : డా. వై. సుభాషిణి ... 65
జానపదుల పొడుపు కథలు : ఆచార్య తంగెడ కిషన్‌రావు ... 69
నాటకమే జీవితం : బి.వి. అప్పారావు ... 72
పంప భారతం : డాక్టర్ మామిడి హరికృష్ణ ... 74
నిశ్చలత : జె.కె - డా. జి.ఆర్.కె ... 77
విలువలు-రాచకొండ విశ్వనాథ శాస్త్రి : రాజా ... 78
చదవండి : **మిసిమి** ... 79

శ్రీ వెంకయ్య నాయుడు

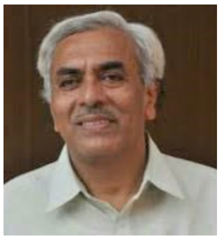
నందిని సిధారెడ్డి

అట్టమీది బొమ్మలు

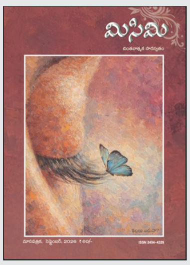
కలలు బరువా?

ఆకుల్లో బొమ్మ

కొమ్మల్లో కొమ్మ

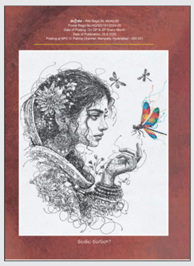
కలతల రంగులా?

పలుకు బంగారం

కొన్ని కొన్ని మనం అనుకున్నట్లు జరగవు – మరికొన్ని అనుకోలేదని ఆగవు! జరిగేవన్నీ మనమంచికేనని అనుకోవటమే మనపని. ఆ విధంగా పద్మశ్రీ యడ్లపల్లి వెంకటేశ్వర రావు గారు **మిసిమి**ని సందర్శించినపుడు సంభాషణ సందర్భంలో పల్లెపలుకు నేపథ్యం ప్రస్తావించాను. ఆ పుస్తకం రైతునేస్తం తరఫున ప్రచురిస్తే దానికి సార్థకత వుంటుందనీ అన్నాను. ఆయన వెంటనే అంగీకరించారు. వారిది గుంటూరు – పుస్తకం గుంటూరు పల్లె పలుకు, అభ్యర్థించింది **మిసిమి** – ఇదే అనుకోనిది – ఎప్పటినుంచో ఆ పల్లె పలుకు – నా చేతిలో వుండిపోయింది – రైతు నేస్తం ద్వారా వెలుగు చూస్తుందని నాకు ఆలోచనే రాలేదు – ఈ సత్కార్యాన్ని నిర్వహిస్తున్నందుకు వారికి రచయిత (సంకలన కర్త) శ్రీ కోన రమణరావు తరఫున – నా తరఫున హృదయపూర్వక అభివందనలు తెలుపుతున్నాను.

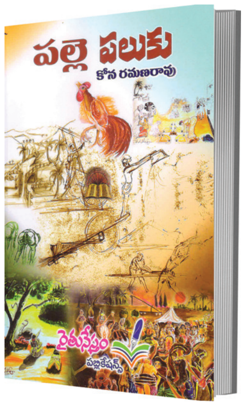

ఏదేమయినా ఈ పల్లె పలుకు, గుంటూరు పల్లెటూరు రైతుల పలుకు బంగారం. ఈ విధంగా రైతు నేస్తం ద్వారా పాఠకులకు చేరటం ఎంతో సంతోషంగా వుంది. రచయిత శ్రీ కోన రమణరావు గారు ఓర్పుకీ – శ్రీ యడ్లపల్లి వెంకటేశ్వర రావు గారి పెద్ద మనసుకు మరోమారు నా నమస్సుమాంజలులు.

అయితే ఈ కథ ఇక్కడితో అయిపోలేదు – నిన్న రాత్రి 10.30 ని॥లకు ఫోన్ చేసి 'రేపు (8/8) ఉదయం శ్రీ వెంకయ్య నాయుడు గారింటికి రావాలి – రండి' అని వెంకటేశ్వర రావు గారు అన్నప్పుడు, శనివారం కదా – కొన్ని స్వంత పనులు వాయిదా వేసి 10 గంటలకే క్యాబ్ ఎక్కాను – సారథి – సరదాగానే వున్నాడు – రోడ్ నంబర్ పది నుంచి మెలికలు – వంకర్లు తిప్పి – సార్ ఇది 'జూనియర్ ఎన్టీఆర్' బంగ్లా, ఇది 'అలవైకుంఠపురం' అని చూపిస్తూ భారత పూర్వ ఉపరాష్ట్రపతి ఇంటి ముందు ఆపాడు – అప్పటికే వెంకటేశ్వర రావు గారు – 'వున్నాను, రండి' అని ఫోన్ చేశారు. అయితే నాకు బయటనే, షాంగైలో ప్రొఫెసర్గా చేస్తున్న రెడ్డిగారు కలిసి ప్రవర చెప్పారు – ఆయనకు **మిసిమి** ఎక్కడో పరిచయం వున్నట్లుంది – సార్ నేను లక్ష్మీప్రసాద్ గారి కోసం చూస్తున్నాను – ఆయన ఇప్పుడే ఫ్లైట్ దిగి వస్తున్నారు – అన్నారు. అరె, అందరూ ఇక్కడే కలుస్తున్నారు అనుకుని లోపలికి వెళితే – గోపీచంద్, రఘోత్తమ రెడ్డి గార్లు కూర్చుని వున్నారు. ఈలోపు విక్రాంత్ (వెంకయ్యగారి పి.ఏ) కలిసి 'సార్ మనం కలిశాం – బెనారస్ ఫంక్షన్లో' అని మర్యాద చేశాడు.

ఇంతలో అంతఃపురం నుంచి కబురు – తెల్లని అడ్డకట్టు – అరచేతుల చొక్కాలో కాస్త అలసటగా ఉన్నట్లు అనిపించినా – మెరిసిపోతూ ఆహ్వానించారు భారత పూర్వ ఉపరాష్ట్రపతి – 'చాలా సంతోషం–పతాక శిఖరాన్ని అందుకుంటూ, మీరు చేసే సాహిత్య సేవ సమాజ సేవే – ఎంతో ఎన్నదగినది – ఈరోజుల్లో ఎవరూ చేయలేని పని మీరు చేస్తున్నారు' అని **మిసిమి** అందుకుంటూ మనఃస్ఫూర్తిగా అన్నారు.

పల్లె పలుకుతో... ప్రముఖులు

తర్వాత – 'పల్లె పలుకు' పుస్తకాన్ని ఆవిష్కరించి – ఇంతటి సత్కార్యాన్ని నిర్వహించిన రచయిత – శ్రీ కోన రమణరావుని, అందంగా ముద్రించిన పద్మశ్రీ వెంకటేశ్వర రావునీ అభినందించారు. – అప్పుడే 'వండని వంటలు' రచయిత శ్రీ తొమ్మేటి రఘోత్తమరెడ్డి పుస్తకం కూడా ఆవిష్కరించి – వండే పని తప్పుతుంది ఇల్లాలికి – అని చమత్కరించారు. అంతలో లక్ష్మీప్రసాద్ ప్రవేశించి అందరినీ పలకరించారు. ఆవిధంగా పలుకు బంగారం **మిసిమి**కి మెరుగులు దిద్దింది.

ఈ రోజు హైదరాబాద్‌లోని మా నివాసంలో **పల్లె పలుకు** (పాత గుంటూరు మాండలికము) పుస్తకాన్ని ఆవిష్కరించడం ఆనందదాయకం. **శ్రీ కోన రమణారావు** గారు సేకరించిన పాత గుంటూరు మాండలికాలతో రూపొందించిన ఈ పుస్తకం మన భాషను కాపాడుకునే దిశగా ఓ చక్కని ప్రయత్నం. వివిధ ప్రాంతాలకు చెందిన ప్రతి ఒక్కరూ ఇలాంటి ప్రయత్నాలు చేయాల్సిన అవసరం ఉంది. ఈ పుస్తకం ఒక్కసారిగా పాత గుంటూరు మిత్రులను, నాటి రోజులను గుర్తు చేసింది. రచయితతో పాటు మన భాషను కాపాడుకునే దిశగా రూపొందిన ఈ పుస్తకాన్ని అందంగా ముద్రించిన రైతు నేస్తం వ్యవస్థాపకులు **శ్రీ యడ్లపల్లి వెంకటేశ్వరరావు** గారికి అభినందనలు తెలియచేస్తున్నాను...

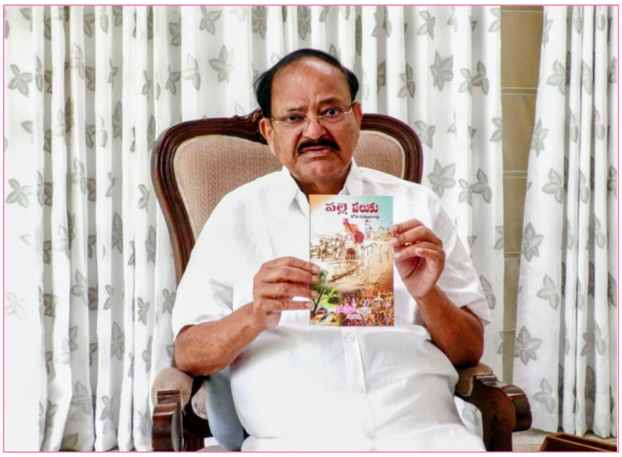

పల్లె పలుకు ఆవిష్కరిస్తూ.... భారత పూర్వ ఉపరాష్ట్రపతి

వండని వంటలు ఆవిష్కరణ.. ఎడమ నుంచి – రైతునేస్తం వెంకటేశ్వరరావు, లక్ష్మీప్రసాద్, శ్రీ వెంకయ్యనాయుడు, రఘోత్తమరెడ్డి, ఎ.కె., గోపీచంద్

వండని వంటలు

ఎటువంటి మంటతో పనిలేకుండా, ఎటువంటి వంటతో అవసరం లేకుండా ఆహారం తీసుకోండి.. ఆరోగ్యంగా ఉండండి.. ఇదే ఈ పుస్తకం మనకు నేర్పేది..

బహుముఖ ప్రజ్ఞా వైభవం
ప్రొఫెసర్ (డాక్టర్) జి.ఆర్. కృష్ణ గోగినేని

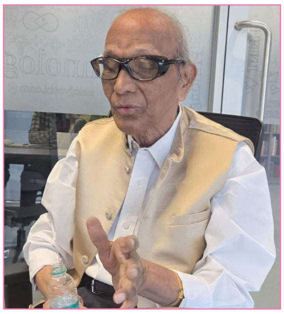

ప్రొఫెసర్ (డా.) జి.ఆర్. కృష్ణ గోగినేని

అరుదైన మేధావిని, పరిశోధక విద్యార్థులను తీర్చిదిద్దిన ఆచార్యుని, కార్యనిర్వహణారంగ నిపుణిని, ఆర్థిక ప్రణాళికా ప్రతిభావంతుని, అన్వేషణాపరుని, జె.కె. సహచరుని, నిత్యజీవిత యోగిని... విజ్ఞులైన మిసిమి పాఠకులకు పరిచయం చేయటమే ఈ రచన ఉద్దేశ్యం.

– సం.

ఏ సమాజ నిర్మాణంలో అయినా మేధావులు తమ జ్ఞానం, పరిశోధన, విశ్లేషణలతో వ్యవస్థలకు దిశానిర్దేశం చేస్తారు. కళాకారులు తమ సృజనాత్మకత, సున్నితమైన హృదయ స్పందనలతో సమాజానికి అద్దం పడతారు. తాత్వికులు జీవితం వెనుక దాగి ఉన్న అంతర్లీన సత్యాలను అన్వేషిస్తారు. రచయితలు కాలానికి సాక్షులై యుగ చైతన్యాన్ని అక్షరాల్లో బంధిస్తారు. కానీ అరుదైన సందర్భాల్లో మాత్రమే ఈ విభిన్న ప్రవాహాలన్నీ ఒకే వ్యక్తిత్వంలో సంగమిస్తాయి. విజ్ఞానం, కళ, తత్వం, సామాజిక బాధ్యత, ప్రపంచ దృష్టి, మానవీయ స్పందన–ఇవన్నీ ఒకే కేంద్ర బిందువులో కలుసుకున్నప్పుడు ఒక అసాధారణ వ్యక్తిత్వం ఆవిర్భవిస్తుంది. అలాంటి అరుదైన సమన్వయానికి సజీవ ప్రతిరూపం ప్రొఫెసర్ (డాక్టర్) జి.ఆర్. కృష్ణ గోగినేని (డాక్టర్ జి.ఆర్. కృష్ణమూర్తి).

ఆయనను కేవలం ఒక మేనేజ్‌మెంట్ ప్రొఫెసర్‌గా పరిచయం చేయడం ఆయన వ్యక్తిత్వ విశాలతను కుదించడం అవుతుంది. ఆయన ఒక అంతర్జాతీయ స్థాయి మేనేజ్‌మెంట్ ఆలోచనాపరుడు. ప్రపంచ కార్పొరేట్ వ్యవస్థల పరిణామాన్ని విశ్లేషించిన వ్యూహకర్త. సమాజపు అంతర్గత చలనాలను హేతుబద్ధ దృష్టితో అర్థం చేసుకున్న సామాజిక పరిశీలకుడు. తెలుగు కవిత్వంలోని సౌందర్యాన్ని ఆంగ్ల ప్రపంచానికి అందించిన అనుసృజన శిల్పి. మానవ అస్తిత్వంలోని మౌలిక ప్రశ్నలను నవలా రూపంలో ఆవిష్కరించిన తాత్విక రచయిత. బౌద్ధ ధర్మంలోని కరుణ, శాంతి, మానవతా విలువలను తన జీవనాచరణగా మలుచుకున్న ఆత్మాన్వేషి. ఆయన జీవితాన్ని పరిశీలిస్తే అది ఒక వ్యక్తి ప్రయాణంగా కనిపించదు. ఒక నిరంతర జ్ఞాన యజ్ఞంలా అనిపిస్తుంది. తరగతి గదుల నుంచి అంతర్జాతీయ సదస్సుల వరకు, పరిశోధన వ్యాసాల నుంచి సాహిత్య గ్రంథాల వరకు, కార్పొరేట్ వ్యూహాల నుంచి మానవ విలువల వరకు, ఆయన ఆలోచనా పరిధి అసాధారణంగా విస్తరించి ఉంటుంది.

బ్రస్సెల్స్, టక్సన్, లండన్, సింగపూర్, దుబాయ్ వంటి ప్రపంచ వేదికలపై మేనేజ్‌మెంట్ సిద్ధాంతాలను విశ్లేషించిన అదే వ్యక్తి, మరో సందర్భంలో తెలుగు కవిత్వంలోని అంతరంగ సౌందర్యాన్ని ఆంగ్ల పాఠకులకు పరిచయం చేస్తాడు. అంతర్జాతీయ వ్యాపార వ్యూహాలపై గంటల తరబడి ఉపన్యసించే అదే మేధస్సు, ప్రకృతి ఒడిలో వీణా తంత్రులను మీటుతూ సంగీతంలో లీనమవుతుంది. విశ్లేషణలో శాస్త్రీయ క్రమశిక్షణ, సాహిత్యంలో హృదయ స్పందన, తత్వంలో ఆత్మాన్వేషణ – ఈ మూడు లక్షణాల సమన్వయం ఆయన వ్యక్తిత్వాన్ని విశిష్టంగా నిలబెడుతుంది. ఆయన ఆలోచనల కేంద్రంలో ఎప్పుడూ మనిషే ఉంటాడు. వ్యవస్థల గురించి మాట్లాడినప్పుడు కూడా మనిషి. ఆర్థిక విధానాలను విశ్లేషించినప్పుడు కూడా మనిషి. కవిత్వాన్ని అనువదించినప్పుడు కూడా మనిషి. మరణం గురించి తాత్వికంగా ఆలోచించినప్పుడు కూడా మనిషే ఆయన చింతనకు మూలాధారం. అందువల్ల ఆయన రచనలు

కేవలం పుస్తకాలుగా మిగలవు. అవి మనిషిని తన గురించి తాను ప్రశ్నించుకునే ఆత్మసంభాషణలుగా మారతాయి.

తెలుగు సాహిత్య చరిత్రలో అనువాదం ఒక సాహిత్య ప్రక్రియ మాత్రమే కాదు. అది సంస్కృతుల మధ్య వారధి నిర్మాణం. ఆ బాధ్యతను అత్యంత సృజనాత్మకంగా నిర్వర్తించిన అనుసృజనకారుల్లో డాక్టర్ కృష్ణ గారిది ప్రత్యేక స్థానం. తెలుగు కవిత్వంలోని భావసూక్ష్మతను, సాంస్కృతిక నేపథ్యాన్ని, భాషా మాధుర్యాన్ని కోల్పోకుండా ఆంగ్ల ప్రపంచానికి అందించడం ఒక సాహసోపేత సాహిత్య యజ్ఞం. ఆ యజ్ఞంలో ఆయన సాధించిన విజయం తెలుగు భాషకే గౌరవాన్ని తీసుకొచ్చింది. ఇంకోవైపు ఆయన రచించిన "అన్య ధృవాలు" నవల ఆధునిక తెలుగు నవలా సాహిత్యంలో ఒక ప్రత్యేక తాత్విక అన్వేషణగా నిలుస్తుంది. జీవితం, మరణం, అస్తిత్వం, అనుబంధాలు, మానవ సంబంధాల అంతర్లీన అర్థాలు – ఈ ప్రశ్నలన్నింటినీ కేవలం కథా వస్తువులుగా కాకుండా, తాత్విక పరిశోధన అంశాలుగా ఆయన ఆవిష్కరించారు. మరణాన్ని ముగింపుగా కాకుండా ఒక కొత్త అవగాహన ద్వారంగా చూపించే ఆ రచన, పాఠకుడిని లోతైన ఆత్మపరిశీలనలోకి తీసుకెళ్తుంది. విద్యావేత్తగా ఆయన ఒక గురుకుల సంప్రదాయానికి ప్రతిరూపం. మేనేజ్‌మెంట్ నిపుణుడిగా ఆయన అంతర్జాతీయ కార్పొరేట్ ప్రపంచానికి మార్గదర్శి. ఆర్థికవేత్తగా భారత భవిష్యత్తుపై ప్రత్యామ్నాయ దృక్పథాన్ని ప్రతిపాదించిన చింతకుడు. రచయితగా మానవ జీవితంలోని అంతర్ముఖ సత్యాలను అక్షరరూపంలో ఆవిష్కరించిన సాహితీవేత్త. అనువాదకుడిగా తెలుగు కవిత్వపు సుగంధాన్ని ప్రపంచ సాహిత్య వేదికపై పరిచయం చేసిన సాంస్కృతిక రాయబారి. తాత్వికుడిగా జీవితం, మృత్యువు, శాంతి, మానవ విముక్తి వంటి శాశ్వత ప్రశ్నలకు సమాధానాలు అన్వేషించిన సాధకుడు. ఇలాంటి విభిన్న పాత్రలు ఒకే వ్యక్తిలో అంత సమన్వయంతో దర్శనమివ్వడం అత్యంత అరుదు. ఆయన జీవితం ఒక నది వంటిది– అది విద్యా ప్రవాహంగా మొదలై, సామాజిక చైతన్యంగా విస్తరించి, సాహిత్య సౌందర్యంగా పరిమళించి, చివరకు ఆధ్యాత్మిక సముద్రంలో లీనమవుతుంది.

ఒక మేధో యాత్రికుడి జీవిత ప్రస్థానం : 1942 సంవత్సరం. భారత స్వాతంత్ర్యోద్యమం పరాకాష్ఠకు చేరుకున్న సమయం. "క్విట్ ఇండియా" ఉద్యమం దేశవ్యాప్తంగా జ్వాలల్లా వ్యాపిస్తున్న కాలం. ప్రపంచం రెండో ప్రపంచ యుద్ధం పరిణామాలను అనుభవిస్తున్న సమయం. అటువంటి చారిత్రక సంధికాలంలో జన్మించిన కృష్ణ గారి జీవితం, యాదృచ్ఛికంగా ఒక వ్యక్తి జీవితంగా మాత్రమే కాకుండా, ఇరవయ్యవ శతాబ్దపు రాజకీయ, సామాజిక, ఆర్థిక పరిణామాలకు సాక్ష్యంగా నిలిచిన ఒక మేధో యాత్రగా రూపుదిద్దుకుంది.

స్వాతంత్ర్యానంతర భారత నిర్మాణం, ప్రచ్ఛన్న యుద్ధ రాజకీయాలు, రెండు ధృవాల ప్రపంచ వ్యవస్థ, సోవియట్ యూనియన్ పతనం, ఆర్థిక ఉదారవాదం, ప్రపంచీకరణ ప్రభావం – ఈ సమస్త చారిత్రక పరిణామాలను ఆయన కేవలం వీక్షించలేదు. వాటి అంతర్గత గమనాన్ని అధ్యయనం చేశారు. అందుకే ఆయన రచనల్లో, ఉపన్యాసాల్లో, సామాజిక విశ్లేషణల్లో స్థానిక అనుభవంతో పాటు అంతర్జాతీయ దృష్టికోణం కనిపిస్తుంది.

విద్యాభ్యాసం ఆయనకు ఉద్యోగ సాధన కాదు. అది జీవితకాల అన్వేషణ. M.A., M.S.W., Ph.D. డిప్లొమా ఇన్ అడ్వాన్స్‌డ్ మేనేజ్‌మెంట్ వంటి ఉన్నత విద్యార్హతలను సాధించిన ఆయన, జ్ఞానాన్ని నిరంతరం విస్తరించుకునే పరిశోధనా స్వభావానికి ప్రతీకగా నిలిచారు. ఆయన విద్యా ప్రస్థానానికి అంతర్జాతీయ గుర్తింపుగా బెల్జియంలోని బ్రస్సెల్స్ నుండి గౌరవ డాక్టరేట్, అమెరికాలోని టక్సన్ నుండి ప్రతిష్ఠాత్మక D.Lit పట్టాలు లభించాయి. అధ్యాపకుడిగా, పరిశోధకుడిగా, విద్యా పరిపాలకుడిగా ఆయన సేవలు విశేషమైనవి. టైమ్ బిజినెస్ స్కూల్‌కు డీన్& డైరెక్టర్‌గా పనిచేస్తూ వేలాది మంది విద్యార్థులకు నాయకత్వం, నిర్వహణ, సంస్థాగత దృక్పథాలపై మార్గనిర్దేశం చేశారు. మంగళూరు విశ్వవిద్యాలయంలో పిహెచ్.డి పరిశోధకులకు మార్గదర్శకుడిగా వ్యవహరిస్తూ కొత్తతరం మేధావులను తీర్చిదిద్దారు. అయితే ఆయన వ్యక్తిత్వం అక్కడితో ముగియదు. ఐదుకు పైగా ప్రముఖ సంస్థలకు బోర్డు డైరెక్టర్‌గా వ్యవహరిస్తూ కార్పొరేట్ ప్రపంచంలో నిర్ణయాత్మక పాత్ర పోషించిన అదే వ్యక్తి, సాయంత్రం వేళ వీణా తంత్రులను మీటుతూ సంగీతానుభూతిలో మునిగిపోతాడు. అంతర్జాతీయ సమావేశాల్లో నిర్వహణ సిద్ధాంతాలపై ఉపన్యసించే అదే

మేధస్సు, మరో సందర్భంలో కవిత్వం రాస్తూ మానవ హృదయ స్పందనలను అక్షరాల్లో బంధిస్తుంది. ఈ అరుదైన సమన్వయమే ఆయనను ఒక సాధారణ అకడమిక్ వ్యక్తిగా కాకుండా, సంపూర్ణ మానవతావాదిగా నిలబెడుతుంది.

ఆయన రచించిన Indian Political Economy in the 21st Century: Facets and Challenges ఈ పుస్తకం భారతీయ ఆర్థిక ఆలోచనలో ఒక విశిష్ట గ్రంథంగా నిలిచింది. ప్రపంచీకరణ వేగంగా విస్తరిస్తున్న సమయంలో చాలా మంది అభివృద్ధిని భారీ పరిశ్రమలు, నగరీకరణ, అంతర్జాతీయ పెట్టుబడులతో కొలుస్తుండగా, డాక్టర్ కృష్ణ గారు భారతదేశం కోసం వేరొక మార్గాన్ని సూచించారు. ఆయన అభిప్రాయం ప్రకారం భారతదేశం యొక్క అసలు బలం గ్రామాలలో ఉంది. రైతు బలహీనపడితే దేశం బలహీనపడుతుంది. గ్రామీణ యువత నగరాలకు వలస వెళ్లడం అభివృద్ధి సంకేతం కాదు; అది గ్రామీణ వ్యవస్థ వైఫల్యానికి సూచిక. అందువల్ల, వ్యవసాయ పునరుజ్జీవనం, స్వయం ఉపాధి ప్రోత్సాహం,చిన్న పరిశ్రమల అభివృద్ధి, గ్రామీణ మౌలిక సదుపాయాల బలోపేతం, వికేంద్రీకృత ఆర్థిక వ్యవస్థ వంటి అంశాలను ఆయన దేశాభివృద్ధి మూల స్తంభాలుగా ప్రతిపాదించారు.జర్మనీ, జపాన్ వంటి దేశాల ఉదాహరణలను చూపిస్తూ చిన్న, మధ్య తరహా పరిశ్రమలు దేశ ఆర్థిక వ్యవస్థకు వెన్నెముకగా మారగలవని ఆయన వివరించారు.అభివృద్ధి అంటే కేవలం వేగం కాదని, సమానత్వం కూడా కావాలని ఆయన నొక్కిచెప్పారు.

విశ్వవేదికపై తెలుగు కవితా పరిమళం అనువాదం కాదు... అనుసృజన (Transcreation) భాష అనేది కేవలం సంభాషణ సాధనం కాదు. అది ఒక జాతి జ్ఞాపకం, సంస్కృతి, భావజీవితం. ఒక భాషలో పుట్టిన కవిత్వాన్ని మరో భాషలోకి తీసుకెళ్లడం అనేది పదాల మార్పిడి కాదు. ఆత్మను మరో రూపంలో పునర్జన్మింపజేయడం.

ప్రొఫెసర్ కృష్ణ గారు ఈ క్లిష్టమైన బాధ్యతను అత్యంత సృజనాత్మకంగా నిర్వర్తించారు. ఆయన సంపాదకత్వం, అనుసృజనలో వెలువడిన Gleanings from Modern Telugu Poetry గ్రంథం ఆధునిక తెలుగు కవిత్వానికి అంతర్జాతీయ రాయబారిగా నిలిచింది.

1915 నుండి 2000 వరకు తెలుగు కవిత్వంలో సంభవించిన భావ విప్లవాన్ని, సాహిత్య పరిణామాన్ని, సామాజిక చైతన్యాన్ని ఆయన ఈ గ్రంథం ద్వారా ఆంగ్ల ప్రపంచానికి పరిచయం చేశారు. ఇది సాధారణ అనువాద సంకలనం కాదు. ప్రతి కవితలోని భావన, లయ, అంతర్గత సాంస్కృతిక సందర్భం, మానవీయ స్పందనలను ఆంగ్లంలో పునఃసృష్టించిన ఒక విశిష్టమైన ట్రాన్స్‌క్రియేషన్. తెలుగు సాహిత్యంలోని మూడు వందలకుపైగా ప్రతిభావంతులైన కవుల సృజనలలోంచి అత్యంత ప్రతిష్ఠాత్మకమైన ముప్పై మూడు కవితలను ఎంపిక చేయడం వెనుక ఆయన సాహిత్య దృష్టి స్పష్టంగా కనిపిస్తుంది.

గురజాడ అప్పారావు దేశభక్తి దృక్పథం నుండి ప్రారంభించి, రాయప్రోలు సుబ్బారావు యొక్క భావుకత, విశ్వనాథ సత్యనారాయణ సాంస్కృతిక వైశాల్యం, జాషువా మానవతా దృష్టి, దేవులపల్లి కృష్ణశాస్త్రి లాలిత్యం, కరుణశ్రీ కరుణారసాన్ని ప్రపంచ పాఠకులకు పరిచయం చేశారు. అంతేకాదు, మహాకవి శ్రీశ్రీ విప్లవాగ్నిని, తిలక్ అంతర్ముఖ సౌందర్యాన్ని, ఆరుద్ర సామాజిక చైతన్యాన్ని, దాశరథి స్వేచ్ఛా తపనను, సినారె భావ వైవిధ్యాన్ని, శేషేంద్ర తాత్విక లోతును, కుందుర్తి , చెరబండరాజుల సామాజిక నిరసనను కూడా సమాన శ్రద్ధతో ప్రపంచ వేదికపై నిలిపారు.

ఈ సంకలనంలో కొండేపూడి నిర్మల వంటి కవయిత్రుల స్వరాలను చేర్చడం ద్వారా తెలుగు కవిత్వంలోని స్త్రీవాద చైతన్యాన్ని కూడా అంతర్జాతీయ పాఠకులకు పరిచయం చేశారు. తెలుగు భాషా సౌందర్యాన్ని ప్రపంచానికి చేరవేసే ఈ ప్రయత్నం కేవలం సాహిత్య సేవ మాత్రమే కాదు, ఒక సాంస్కృతిక ఉద్యమం.

G.R. కృష్ణ గారు రచించిన The Impact of Buddha on Indian Society and Culture ఒక చారిత్రక పరిశోధన మాత్రమే కాదు.భారతీయ నాగరికతను అర్థం చేసుకునే ఒక తాత్విక యాత్ర.బుద్ధుడు భారతదేశానికి కేవలం ఒక మత స్థాపకుడు కాదని, ఒక నైతిక విప్లవకారుడని ఆయన నిరూపించారు.గత 2500 సంవత్సరాలుగా భారతీయ సమాజం, సంస్కృతిపై బుద్ధుని ధర్మం చూపిన ప్రభావాన్ని ఇందులో లోతుగా విశ్లేషించారు. బౌద్ధం కేవలం ఒక మతంగా కాకుండా,

భారతీయ నైతికతను, సాంస్కృతిక సమైక్యతను ఎలా పటిష్టం చేసిందో ఇందులో ఆవిష్కరించారు.

"అన్య ధృవాలు" ఆధునిక నాగరికతపై ఒక తాత్విక మహా వ్యాఖ్యానం : ప్రొఫెసర్ కృష్ణ గారి మేధస్సు, అనుభవం, సామాజిక పరిశీలన, తాత్విక దృష్టి- ఈ నాలుగూ సమన్వయమైన సాహిత్య రూపమే "అన్య ధృవాలు". ఈ నవల ఒక కథ మాత్రమే కాదు. ఆధునిక నాగరికత యొక్క అంతర్గత సంక్షోభంపై రాసిన తాత్విక పరిశీలన. నేటి ప్రపంచంలో సంపద పెరుగుతోంది. సౌకర్యాలు పెరుగుతున్నాయి. సాంకేతిక పరిజ్ఞానం అద్భుతాలను సృష్టిస్తోంది. కానీ అదే సమయంలో మనిషి ఒంటరిగా మారుతున్నాడు. సంబంధాలు బలహీనమవుతున్నాయి. జీవితానికి అర్థం ఏమిటన్న ప్రశ్న మరింత తీవ్రంగా వెంటాడుతోంది. ఈ విరుద్ధతలనే రచయిత నవలలోని పాత్రల ద్వారా ఆవిష్కరించారు. మీనా చౌదరి పాత్ర బాహ్య విజయానికి ప్రతీక. సంపద ఉంది. హోదా ఉంది. విలాసవంతమైన జీవితం ఉంది. కానీ మనశ్శాంతి లేదు. చిన్ననాటి ఆప్యాయత లేదు. ఆత్మసంతృప్తి లేదు. ఆమె జీవితం ఆధునిక నాగరికత యొక్క అంతర్గత శూన్యతకు ప్రతీకగా నిలుస్తుంది.

మరోవైపు ప్రొఫెసర్ వంశీ మోహన్ పాత్ర సమాజానికి వెలుపల నిలబడి సమాజాన్ని పరిశీలించే తాత్వికుడి ప్రతిరూపం. ఆడంబరాల వెనుక దాగి ఉన్న వెలితిని, విజయాల వెనుక దాగి ఉన్న నిరాశను, నాగరికత వెనుక దాగి ఉన్న ఒంటరితనాన్ని అతను గుర్తిస్తాడు. ఈ రెండు పాత్రలు కేవలం వ్యక్తులు కావు.రెండు జీవన దృక్పథాలు. రెండు ధృవాలు. రెండు ప్రపంచాలు. నవల చివర్లో మృత్యువు ఒక విషాద సంఘటనగా కాకుండా ఆత్మపరివర్తనకు మార్గంగా రూపుదిద్దుకుంటుంది. మీనాదేవి తన జీవితాంతంలో సంపద కంటే సేవ గొప్పదని గ్రహించి, తన ఆస్తిని సమాజ శ్రేయస్సుకు అంకితం చేస్తుంది. ఆమె మరణానంతరం ఏర్పడిన "శాంతి వ్యాలీ", "మీనాదేవి వ్యాలీ స్కూల్" వ్యక్తిగత విజయానికి మించి సామాజిక బాధ్యత ఎంత శాశ్వతమో తెలియజేసే ప్రతీకలుగా నిలుస్తాయి. చందనపు పరిమళంలా ఆమె జీవితం చివరికి ఒక ఆత్మీయ సుగంధాన్ని వెదజల్లుతుంది. అదే ఈ నవల యొక్క తాత్విక హృదయం.

"మనిషి హృదయం ఖాళీగా ఉంటే,

ఆ అభివృద్ధి అంతా ఒక ఎడారి మీద కట్టిన నగరమే."

అందుకే "అన్య ధృవాలు" ఒక నవల మాత్రమే కాదు;

ఆధునిక నాగరికతపై రాసిన ఒక తాత్విక గ్రంథం,

మనిషి అంతరంగంపై చేసిన ఒక మహత్తర అన్వేషణ,

ప్రేమ, జీవితం, అర్థం, ఆత్మల మధ్య జరిగే శాశ్వత సంభాషణ.

అంతర్జాతీయ పురస్కారాలు, సమున్నత గౌరవాలు :- వివిధ సామాజిక, ఆర్థిక, సాహిత్య అంశాలపై ఆయన రాసిన పుస్తకాల సంఖ్య 65 కి పైగా విస్తరించింది. అంతర్జాతీయ స్థాయిలో ఆయన అందుకున్న కొన్ని ప్రతిష్ఠాత్మక అవార్డులు:

1. శ్రీ విశ్వేశ్వరయ్య నవరత్న అవార్డు (కర్ణాటక, బెంగళూరు)
2. ఎమినెంట్ సిటిజన్ ఆఫ్ ఇండియా అవార్డు (NIC, న్యూఢిల్లీ)
3. ఇంటర్నేషనల్ మ్యాన్ ఆఫ్ ది ఇయర్ అవార్డు 2000 (ABI, USA)
4. గోల్డెన్ పెన్ అవార్డు (కొరియా)
5. అవుట్‌స్టాండింగ్ ఎగ్జిక్యూటివ్/డెసిషన్ మేకర్ అవార్డు (ఎకనామిస్ట్ మేగజైన్ ఇంటర్నేషనల్, సింగపూర్)
6. గ్లోబల్ ఎడ్యుకేషన్ లీడర్‌షిప్ అవార్డు (GEF, లండన్)
7. భారత్ భూషణ్ అవార్డు (S.S.Y.S., పర్షద్ బెంగళూరు)

ప్రతి పురస్కారం ఆయన బహుముఖ ప్రజ్ఞను ప్రతిబింబిస్తుంది.ఆయన అందుకున్న అవార్డులు ఆయన ప్రతిభకు, ప్రభావానికి సాక్ష్యాలు.

శాంతి సిద్ధార్థ విహార్ -- మేధస్సు నుండి మౌనానికి :- అనేక మంది విజయాన్ని శిఖరంగా భావిస్తారు.కానీ డాక్టర్ కృష్ణ గారు విజయాన్ని ప్రారంభ బిందువుగా చూశారు. అకడమిక్ గౌరవాలు,అంతర్జాతీయ పురస్కారాలు, కార్పొరేట్ గుర్తింపులు,సాహిత్య కీర్తి- ఇవన్నీ సాధించిన తర్వాత ఆయన ప్రయాణం ఆధ్యాత్మికత వైపు మళ్లింది.

మంగళూరులోని శాంతి సిద్ధార్థ విహార్‌లో ఆయన గడుపుతున్న జీవితం ఒక సందేశం:బాహ్య ప్రపంచాన్ని జయించడం గొప్పది. కానీ అంతర్గత ప్రపంచాన్ని జయించడం అంతకంటే గొప్పది.అక్కడ ఆయన బుద్ధుని ప్రేమను, కరుణను, అహింసను, మానవ సమానత్వాన్ని బోధిస్తూ ప్రశాంత జీవితం గడుపుతున్నారు. అది పరిపక్వత. అది పరిణతి.

ప్రొఫెసర్ జి.ఆర్. కృష్ణ గారి జీవితాన్ని పరిశీలించినప్పుడు ఒక అద్భుతమైన ఏకసూత్రం కనిపిస్తుంది. ఆయన బోధించిన మేనేజ్‌మెంట్ సిద్ధాంతాలు, అధ్యయనం చేసిన ప్రవర్తనా శాస్త్రం, విశ్లేషించిన సామాజిక వ్యవస్థలు, ప్రేమించిన కవిత్వం, రచించిన నవలలు– ఇవన్నీ చివరికి ఒకే కేంద్ర బిందువుకు చేరుతాయి. అదే 'మనిషి'. అందుకే ఆయన జీవితం ఒక విజయగాథ మాత్రమే కాదు. ఒక విలువల పాఠశాల. ఆయన రచనలు కేవలం సాహిత్యం కాదు, మనిషి తనను తాను అర్థం చేసుకునే ఆత్మసంభాషణలు.

ఆర్థిక శాస్త్ర నియమాలతో దేశాభివృద్ధికి దిశా నిర్దేశం చేయడం ఎంత సత్యమో, ఆత్మజ్ఞానంతో అంతర్గత శాంతిని సాధించడం అంతే పరమార్థం అని డాక్టర్ జి.ఆర్. కృష్ణ గోగినేని గారి జీవితం నిరూపిస్తోంది. ఆయన వ్యక్తిత్వం ఒక విశ్వవిద్యాలయం. ఆయన జీవితం ఒక నిరంతర అన్వేషణ. ఆయన వారసత్వం రాబోయే తరాలకు ఒక శాశ్వత ప్రేరణ.లండన్, సింగపూర్, అమెరికాల నుండి అవార్డులు అందుకున్న ఒక మేధావి, ఆశ్రమ జీవితంలో బుద్ధుని కరుణను ప్రబోధిస్తూ సాగుతున్న ఈ ప్రయాణం మానవ పరిణామ క్రమానికి ఒక మహోన్నత నిదర్శనం.

ముఖ్యంగా... జ్ఞానాన్ని మానవత్వంతో, విజయాన్ని విలువలతో, మేధస్సును కరుణతో, జీవితాన్ని పరమార్థంతో అనుసంధానించిన అరుదైన భారతీయుడు ప్రొఫెసర్ జి.ఆర్. కృష్ణ.

– మిసిమి

కమ్మతెమ్మెర

మిసిమి సంపాదకవర్గానికినమస్సులు. **జననీ జన్మ భూమిశ్చ** చిత్రం అద్భుతంగా వున్నది. యివాళ ఎక్కడా రెండెడ్ల బండి కనపడదు. ట్రాక్టర్ వచ్చి పడింది. యంత్రాలు రాజ్యం చేస్తున్నవి. 150 సంవత్సరాల నాడు వ్రాసిన బకించంద్రుని వందేమాతరం గీతం దేశమంతాగానం చేస్తున్న వేళ – బకించంద్రుని సాహిత్యాన్ని **మిసిమి** పాఠకులకు అందిస్తూ రావడం చదువరులు చేసుకున్న అదృష్టం సుమా!

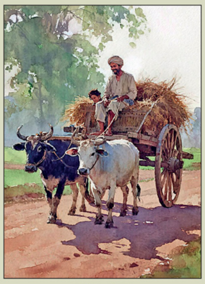

జననీ జన్మ భూమిశ్చ

రాజసింహ నవల గురించి చదువుతుంటే భారతీయ స్త్రీమూర్తి – సాహసవంతురాలు – మన హిందూరాజ్యతత్వం పట్ల అచంచల విశ్వాసమూ విచ్చుకత్తుల పహారాలో పరిమళించిన ప్రేమ సౌరభం – చారిత్రాత్మక కథాకథనంతో నవల అపూర్వంగా సాగింది. ఔరంగజేబు – జేబున్నీసాలకు కుటిల కుట్రరాజకీయాలు రాజసింహ పరాక్రమం – రాజకుమారి **చంచల** సౌందర్య సాహసగాథ– బకించంద్రుని రచనా మాధుర్యంలో ముగ్ధులైపోతాము. నవలా పరిచయమే యింత అద్భుతంగావుంటే – **రాజసింహ** అసలు నవల చదివితే ఎంత ముగ్ధులైపోతామో అనిపించింది. రచయితకు నమస్కారములు అందిస్తున్నాను.

కిన్నెర ట్రస్టువారి కార్యకలాపాలు చదువుతూంటే మానవత్వపు పరిమళాలుతో సేవాతత్పరత జ్ఞాపకం వస్తున్నది. మా తెలుగుతల్లికి *మల్లెపూదండ* రాసిన శంకరం బాడీ గురించి జ్ఞాపకం చేసినందుకు ధన్యవాదములు.

మిసిమిలోని రచనలన్నీ నాకు పరమానందాన్ని కల్గిస్తూనే వుంటాయి. యిదంతా సంపాదకుల ప్రతిభసుమా!

– చెరుకువాడ వెంకటరామయ్య, విస్సాకోడేరు, ఫోన్ : 9542118184

జీవన మకరందం

- ❖ ఏదో ఊరికే బ్రతికేయకూడదు.
  ఆలోచనాత్మకంగా - ఆచరణాత్మకంగా జీవించాలి!
- ❖ సత్యమనేది అరుదుగా నిర్మలంగా వుంటుంది. ఎప్పటికీ సాధారణంగా వుండదు!
- ❖ ప్రకృతి దేవాలయం కాదు. అది ఉద్యానవనం - ప్రేమతో రూపొందిన పూదోట!
- ❖ నువ్వు ఒంటరిగా వున్నపుడు - మంచిగా వుంటావు!
- ❖ స్వార్థమంటే నీ యిష్టమొచ్చినట్లు బ్రతకటం కాదు - ఎదుటివాళ్ళు నీవు కోరుకున్నట్లు బ్రతకటం!
- ❖ ప్రేమకోసం ఎవ్వరూ పాపం చేయరు - ప్రేమించటం నేరం కాదు.
- ❖ అధికారం-చెలాయించే పాలకులను, పాలించబడే వాళ్లను నాశనం చేస్తుంది.
- ❖ ఈ రోజుల్లో చిన్నారులను పెంచే తీరు -
  మానవజాతిని అవమానపరిచేది - ఆందోళనకు గురి చేసేదిగా ఉంది!

- ❖ మనం నైతికంగా - మంచిగా వున్నపుడల్లా సంతోషంగా వుండలేము.
  కాని సంతోషంగా వున్నపుడు మాత్రం ఎంతో మంచిగా వుంటావు!
- ❖ నీ ప్రయాణాలన్నీ నీ నుంచి నీవు దూరంగా పోయేవే!
- ❖ బలవంతంగా ఎలాంటి అంగీకారం కుదరదు.
- ❖ ఏ సిద్ధాంతం జీవితమంత గొప్పది - ముఖ్యమూ కాదు!
- ❖ ఆకలి - లేమి - నేర ప్రవృత్తికి మూల కారణాలు.
- ❖ నీలోని తపనని సాకారం చేసుకో లేకపోతే - నీకు సంపూర్ణత్వం సిద్ధించదు.
- ❖ మనిషి యంత్రాలతో - కంప్యూటర్లతో పోటీ పడుతున్నాడు -
  కాని మనిషి - మనిషితో కదా పోటీ పడాల్సింది?!
- ❖ ప్రేమ మనిషిని మార్చి వేస్తుంది - కాని ఏవిధంగా మార్పు వస్తుందో తెలియదు కదా!
- ❖ మనం జీవితంలో నేర్చుకునే పాఠాలు - అవి అక్కరకు రాని సమయానికే!
  అప్పటికే కాలం మించిపోతుంది!
- ❖ ప్రేమ స్వరూపం పరమ రహస్యం - అది మృత్యు రహస్యం కంటే సంక్లిష్టమైనది.
- ❖ గుండెకు గాయాలయినపుడే బ్రతుకు పండుతుంది. జీవితం నిండుగా వుంటుంది.
- ❖ స్నేహం - ఆధ్యాత్మకం - అది సాధనా రూపం!
- ❖ పూలవనంలో ఎన్నో అందమైన పూలు వుంటాయి. అవేమీ చిన్నారులకంటే అందమైనవి కావు.

కాలాన్ని జయించిన కవులు

– ఆచార్య పి.ఆర్. హరినాథ్

భర్తృహరి సుభాషితాలు **మిసిమి** పాఠకులకు అందిస్తున్న ఆచార్య హరినాథ్ గారు – సంస్కృతాంధ్రభాషా కోవిదులు – వారిని నేను – సంస్కృత సాహిత్య కవులను – నాటక కర్తలను, వారి లభ్య రచనలను **మిసిమి** పాఠకులకు పరిచయం చేయమని అభ్యర్థించాను. నిజానికి మేమిద్దరం కలిసింది లేదు – కేవలం వాణీ పరిచయమే– ఆత్మీయంగా వారి అమ్మాయి వివాహానికి ఆహ్వానం పంపినా వెళ్లే అదృష్టం కలగలేదు. అది నన్ను కలవరపెడుతూనే వుంది – వారు నా మాట మన్నించి – అలాగే అన్నారు. అప్పుడు ముందు ఒక 'ఉపోద్ఘాతం'తో మనం ఈ కార్యం ఎందుకు తలకెత్తుకున్నామో వివరిస్తే బాగుంటుందని సూచించాను – ఇదిగో ఇంత అద్భుతమైన ఉపోద్ఘాతాన్ని సంస్కృత సాహిత్య చరిత్రగా అందించారు. వారికి నా ధన్యవాదాలు – మున్ముందు సంచికల్లో – సంస్కృత కవులు– వారి రచనలు – విశ్లేషణలను చదవగలరు.
–ఎ.కె.

కవి అంటే మాటలతో మాయ చేసేవాడు కాదు. కాలాన్ని దాటి చూసే కన్ను. సమాజానికి దిశా నిర్దేశం చేసే శక్తి. ఏ సాహిత్య చరిత్రను పరిశీలించినా అది కేవలం భాషకు సంబంధించిన ఒక వికాస గాథ కాదు. అది ఆ దేశ తత్త్వ చింతన ధర్మం, ప్రకృతి, ప్రేమ, రాజనీతి, మానవ సంబంధాలు, ఆధ్యాత్మికత, కళా సౌందర్యం ఇలాంటి ఎన్నో విలువలను మోసుకు వచ్చిన మహోన్నత సాంస్కృతిక ప్రవాహం. ఏ దేశానికి కానీ, ఏ జాతికి కానీ చెందిన సాహిత్య సంపదను తెలుసుకోవాలంటే కూడా ఆ దేశానికి, ఆ జాతికి చెందిన మహాకవులను గురించి తెలుసుకోవడం మొదటి మెట్టు. కవులు, కవయిత్రులు కేవలం సాహిత్యాన్ని మాత్రమే సృష్టించరు. వారు ఒక నాగరికతకు దారులు తీస్తారు. కొత్త ఆలోచనలకు పాదులు చేస్తారు. విలువలను, ఆశయాలను, సౌందర్య దృష్టిని, చారిత్రక అనుభవాలను, రాబోయే తరాలకు అందిస్తారు. వారు మృతి ఎరుగని సాంస్కృతిక రాయబారులు. క్షతి ఎరుగని క్రాంతి వీరులు. ఈ దృష్టితో మన దేశ మహాకవులు, నాటక కర్తలు భారతీయ సంస్కృతికి శాశ్వత వ్యాఖ్యాతలుగా కనిపిస్తారు.

సంస్కృత సాహిత్యాన్ని గురించి ఆలోచించినప్పుడు వేదకాలం నుంచి ఇటీవలి కాలం దాకా దాదాపుగా మూడు నాలుగు వేల సంవత్సరాల సాహిత్య సంప్రదాయంలో ఎందరో మహాకవులు భారతీయ భావజాలాన్ని ప్రభావితం చేశారు. చిరస్థాయిగా నిలబడే సేవలను అందించారు. వారి పలుకులు నేటికీ విద్యాలయాల్లో, అధ్యయనంలో, పరిశోధనల్లో ప్రతిధ్వనిస్తూ ఉన్నాయి. వారి సృజన కళాకారులకు ప్రేరణనిస్తుంది. వారి కల్పనా వైభవం రసానంద హేతువు అవుతూ ఉంది. సంస్కృత వనంలో ఎటు నుంచి చూసినా కనబడే సాల వృక్షాలలాగా కాళిదాసు, వాల్మీకి, వ్యాసుడు కనిపిస్తారు. అయితే ఆ మహావృక్షాల నీడలో అనేకమంది కవులు, నాటకకర్తలు నిలిచి భారతీయ సాహిత్యానికి ఎంతో విలువైన సేవలు చేశారు. వారి రచనలే లేకపోతే సంస్కృత సాహిత్య చరిత్ర అసంపూర్ణ గీతంగా వినిపించేది. అందుచేత కేవలం ప్రసిద్ధ మహాకవులను మాత్రమే కాదు. వారితో పాటు వెలిగిన మహా స్రష్టలను మరోసారి స్మరించాలి. ఆకాశంలో ఒక సూర్యుడు కనిపిస్తాడు. అంతరిక్షంలోకి వెళితే మరెందరో కనిపిస్తారు. అలాగ సంస్కృత సాహిత్య అంతరంగంలోకి ప్రవేశించినప్పుడు మన మనస్సులను పులకింపజేసే మహాకవులు ఎందరో ఉన్నారు.

సాంకేతిక విజ్ఞానం, కృత్రిమ మేధస్సు, డిజిటల్ సంస్కృతి వంటివి వేగంగా విస్తరిస్తూ ఉన్న ఈ నవీన కాలంలో ప్రాచీన సంస్కృత కవులను గురించి పరిచయం చేయడం గతాన్ని తవ్వుకోవడంలాగా అనిపించ వచ్చునేమో గాని నిజానికి అది గతాన్ని పూజించడం కాదు. వర్తమానాన్ని మరింత లోతుగా అర్థం చేసుకోవడం. ఎంచేతంటే వాల్మీకి కుటుంబ దృష్టి ఈనాటికి జీవితానికి దారి దీపమవుతూ ఉంది. కాళిదాసుని ప్రకృతి దృష్టి

పర్యావరణ చేతనానికి ఇప్పటికీ ప్రేరణనిస్తూ ఉంది. నైతిక సంక్లిష్టతలను అర్థం చేసుకోవడానికి వ్యాస మహాభారతం మార్గం చూపుతోంది. మానవునిలో కారుణ్యాన్ని నింపడానికి భవభూతి ప్రేరణనిస్తున్నాడు. విశాఖదత్తుడు రాజకీయ చాతుర్యాన్ని ప్రకటిస్తున్నాడు. భాసుడు నాటకీయ పాత్రల సంఘర్షణను గురించి బోధిస్తూ ఉన్నాడు. శూద్రకుడు సామాజిక వాస్తవికతను మన ముందు ఉంచుతూ ఉన్నాడు. మరణం లేని మహాకవులు రచనల ద్వారా ఇప్పటికీ మనలను పలకరిస్తూనే ఉన్నారు.

సంస్కృత సాహిత్యం భారతీయ భాషలన్నింటికీ వారధి. తెలుగు, కన్నడ, తమిళ, మలయాళం, మరాఠీ ఒరియా బెంగాలీ వంటి భాషల ప్రాచీన సాహిత్యాన్ని అర్థం చేసుకోవాలంటే సంస్కృత మహాకవుల గురించి తెలుసుకోవడం ఎంతో ఉపకరిస్తుంది. ఆ మాటకు వస్తే తెలుగు మహాకవులు నన్నయ్య, తిక్కన, శ్రీనాథుడు, పోతన, పెద్దన రాయలు, వంటి కవుల రచనల వెనుక సంస్కృత సాహిత్య ప్రభావం ఎంత ఉందో మనకు తెలుస్తుంది. అంచేత సంస్కృత కవులను గురించి వారి రచనల గురించి తెలుసుకోవడం అంటే అది కేవలం గత వైభవాన్ని ప్రకటించుకోవడం ఒక్కటే కాదు. భారతీయ సాహిత్య పరిణామాన్ని అర్థం చేసుకోవడం కూడా. వర్తమాన సాహిత్యంపై దాని ప్రభావాలను అర్థం చేసుకోవడం కూడా అవుతుంది. ప్రపంచంలో అసమానంగా నిలిచే నాటక సంప్రదాయానికి వెనుక భరతముని నాట్యశాస్త్రం కనిపిస్తుంది. భాసుడు, కాళిదాసు, శూద్రకుడు, భవభూతి, విశాఖదత్తుడు వంటి కర్తలు నాటక సాహిత్యాన్ని గగనాలకు ఎత్తారు. ఈనాడు కనిపించే రంగస్థల కళలకు, నృత్య నాటికలకు, చలన చిత్రాలకు, కథన నిర్మాణానికి కూడా ప్రేరణగాను, నేపథ్యంగాను వీరంతా నిలబడే ఉన్నారు. ఈనాడు ప్రపంచవ్యాప్తంగా 'క్లాసిక్స్' అధ్యయనానికి ప్రాధాన్యం పెరుగుతోంది. ఈ నేపథ్యంలో భారతీయ సాహిత్య వారసత్వాన్ని మరోసారి పరిశీలించాల్సిన అవసరం ఏర్పడి ఉంది. కావ్య రచనల్లో కనిపించే చాలా అంశాలు కాలానికి అతీతమైనవి. ఇది ఏదో ఒక యుగానికో కాలానికో పరిమితమైనవి కావు. ప్రతి తరానికి కొత్త అర్థాలను ఇస్తాయి. చదివే కొద్దీ లోతైన కోణాలను చూపుతాయి. అంచేత వారు కేవలం ప్రాచీన కవులు కాదు నిత్య నూతన మానవీయ విలువలకు ప్రతినిధులు. కావ్య కళా సౌందర్య నిధులు.

సంస్కృత మహాకవులు భారతదేశ సాంస్కృతిక ఐక్యతకు ప్రతీకలు. వాళ్ళ రచనలు ప్రాంతీయ భాష, మత, వర్గ భేదాలను దాటిపోయాయి. భారతీయత అనే ఒక విశాల భావనను నిర్మించాయి. **రామాయణం, మహాభారతం అభిజ్ఞాన శాకుంతలం, మృచ్ఛకటికం, మేఘదూతం** వంటి గ్రంథాలు మన దేశంలోనే కాదు ప్రపంచంలో అనేక భాషల్లోకి అనువదించబడ్డాయి. విశ్వ సాహిత్యంలో విశిష్టమైన స్థానాన్ని సంపాదించుకున్నాయి. ఇది ఆ రచనలకు ఉన్న విశ్వజనీనతకు ఒక సాక్ష్యంగా నిలబడుతుంది. ఒక్క మాటగా చెప్పాలంటే సంస్కృత కవులను, నాటకకర్తలను పరిచయం చేసుకోవడం అంటే భారతీయ సాహిత్య మూలాలను పరిచయం చేసుకోవడం. సాంస్కృతిక వారసత్వాన్ని పరిరక్షించుకోవడం. ఈ కాలానికి పనికివచ్చే మానవ విలువలను అందించడం. సౌందర్య శాస్త్రం గురించి, నాట్యశాస్త్రం గురించి, కవితా సంప్రదాయాల గురించి అవగాహన చేసుకోవడం. అంచేత ఇది కేవలం ఒక సాహిత్య విషయం మాత్రమే కాదు. ఒక దేశీయమైన మేధో సంపద. కళాత్మక వారసత్వం. ఒక సాంస్కృతిక వైభవం కూడా. మమ్మటుడు 'కావ్యం యశసే అర్థకృతే వ్యవహార విధే శివేతర క్షతయే కాంతా సమ్మితతయోపదేశ యుజే' అని కావ్య లక్షణాలను పేర్కొన్నాడు. ఇందులో కావ్యానికి సంబంధించిన విస్తృత ప్రయోజనం కనిపిస్తుంది. కవిత్వం అంటే కేవలం వినోదానికి మాత్రమే వినియోగించబడేది కాదు. దానికి చాలా ప్రయోజనాలు ఉన్నాయి. అది వ్యక్తిత్వాన్ని వికసింపజేస్తుంది. సమాజాన్ని నిర్మిస్తుంది. సంస్కృతిని పరిరక్షిస్తుంది. ఆధ్యాత్మికమైన వికాసాన్ని కలిగిస్తుంది. సౌందర్య దృష్టిని ప్రచోదింపజేస్తుంది. దివ్యానుభూతిని ప్రసాదిస్తుంది. ఉపదేశాన్ని చేస్తుంది. సందేశాన్ని ఇస్తుంది. కవిత్వం అంటే ఆషామాషీ వ్యవహారం కాదు. అలాగే కవి అన్నా కూడా మామూలు వ్యక్తి కాదు. విజ్ఞానం అనేది మనిషికి మేధోశక్తిని ఇస్తే, సాహిత్యం హార్దిక చింతనతో దానికి దిశను చూపుతుంది. కవులను అధ్యయనం చేయడం అంటే సాంస్కృతిక మూలాలను గురించి తెలుసుకోవడం అన్నమాట.

ఆధునిక జీవితంలో యాంత్రిక భావాలు నిండిపోతున్నాయి. ఈ సందర్భంలో కవిత్వం మనసులో ఒక సౌందర్య అనుభూతి కలిగిస్తూ దక్షిణానిలం లాగా గిలిగింతలు పెడుతుంది. ఈ రోజుల్లో ఒత్తిడి పెరిగింది. ఆందోళన పెరిగింది. మనిషి ఏకాకి అయిపోతున్నాడు. జీవన శైలిలో పోటీ తత్వం పెరిగింది. భావోద్వేగాల్లో అసమతుల్యత ఏర్పడుతూంది .ఇలాంటి క్లిష్ట సమయంలో సాహిత్యం అవసరం ఎంతైనా ఉంది. రచనలు మనస్తత్వాన్ని సూక్ష్మంగా చిత్రించడమే కాకుండా మనిషిలో సానుభూతి గురించి, ఓర్పు గురించి, సంబంధాల విలువ గురించి చెబుతాయి. మనసుకు సాంత్వన కలిగిస్తాయి. ధైర్యాన్ని ఇస్తాయి. రఘువంశం లాంటి కావ్యాలలో కనిపించే వ్యక్తులు, రాజులు ఆదర్శ పాత్రలుగా కనిపిస్తారు. దిలీపుడు, రఘువు, రాముడు లాంటి పాత్రల ద్వారా మనం నేర్చుకోదగింది ఏమిటి? అని చూసినప్పుడు- బాధ్యతా యుతంగా ఉండడం, న్యాయబద్ధంగా ఉండడం, ప్రజలకు ఏది హితమో కనుక్కొని దాన్ని పాటించడం, రాజ్యక్షేమం కోసం ఎంతటి త్యాగానికైనా వెనుకాడకపోవడం-ఇలాంటి విలువలు మనకు కనిపిస్తాయి. వీటిని ఆధునిక కాలానికి అన్వయించుకున్నప్పుడు పాలకులకు, అధ్యాపకులకు, సంస్థల అధిపతులకు, విద్యార్థులకు అందరికీ ఇవి ప్రేరణ కల్పిస్తాయి. భాష నేర్చుకోవాలనుకున్న వాళ్ళకు వీళ్ళ రచనలు ఒక అపార నిధిలాగా కనిపిస్తాయి. ఈ రచనల వల్ల రచనా నైపుణ్యం పెరుగుతుంది. ప్రసంగ సామర్థ్యం పెరుగుతుంది. పరిశోధనా దృష్టి పెరుగుతుంది. సాహిత్యం మనిషిని ఎలా జీవిస్తే బాగుంటుందో ఆ దిశ వైపు చూపి నడుపుతుంది. భర్తృహరి శతకత్రయంలో జీవితం తాలూకు నీతిని, శృంగారాన్ని, ఆధ్యాత్మిక శక్తిని విశ్లేషించాడు. జడముడిలాగా ఉన్న ఈ త్రివేణి ఆధునిక జీవితానికి కూడా వర్తిస్తుంది. ఈ రోజుల్లో వస్తున్న చలనచిత్రాలు, నాటకాలు కథనాలు కూడా సాహిత్య చరిత్రలో కనిపించే కథాకథనా విధానాలను అనుసరిస్తూ ఉన్నాయి. ప్రాచీన కవి చరిత్రను తెలుసుకోవడం అంటే కొత్త సృజనకు పునాది రాళ్ళు వేసుకోవడంలాంటిది. సంస్కృత కవులకు ప్రకృతి దేవత. వృక్షాలు, నదులు, పర్వతాలు, ఋతువులు, పక్షులు, జంతువులు ఇవన్నీ జీవన సహచరులు. పర్యావరణం నుంచి వాళ్ళు ఎప్పుడూ వేరుగా జీవించలేదు. ఈ రోజు కనిపిస్తున్న పర్యావరణ సంక్షోభంలో ఈ దృష్టి ఎంతైనా అవసరంగా కనిపిస్తుంది. ఇదే కాదు వసుధైవ కుటుంబకం అనే భావన ఎన్నోచోట్ల కనిపిస్తుంది. విశ్వమానవతా దృష్టిని బలపరిచే అంశాలు కూడా కనిపిస్తాయి.

ఒక ప్రశ్న తలెత్తుతుంది. కాళిదాసు, భారవి, భవభూతి, మాఘుడు లాంటి కవులను గురించి ఇప్పుడు మనం ఎందుకు అధ్యయనం చేయాలి? ఈ ప్రశ్నకు సమాధానం కేవలం సాహిత్య చరిత్రలో దొరకదు. సౌందర్య శాస్త్రంలో దొరుకుతుంది. సంస్కృతిని గురించిన అధ్యయనంలో దొరుకుతుంది. నైతిక తత్వాన్ని గురించిన విచారంలో దొరుకుతుంది. భాషాతత్వంలో దొరుకుతుంది. పర్యావరణం గురించి చేసే పరిశోధనలో దొరుకుతుంది. అంటే కనిపించకుండా వినిపిస్తున్న కవులు వీళ్ళు. ఎన్నో శాస్త్రాల వెనుక వీరి వాణి వినిపిస్తుంది, వీరి బాణి కనిపిస్తుంది. ప్రాచీన సంస్కృత సాహిత్యాన్ని కేవలం కవిత్వంగా నిర్వచించడం అంటే దాని స్వరూపాన్ని సంకుచితం చేయడం మాత్రమే అవుతుంది. కావ్యం అంటే కేవలం వర్ణన కాదు. అది ఒక జ్ఞానం. ఒక దర్శనం, ఒక అనుభవం, ఒక అనుభూతి, ఒక ధార్మిక చింతన. ఈ ఐదు కోణాల నుంచి కూడా కావ్యాన్ని గమనించాల్సిన అవసరం ఉంది. 'శబ్దార్థౌ సహితౌ కావ్యం 'అని భామహుడు చెప్పినా 'కావ్యం యశసే అర్థకృతే శివేతరక్షతయే' అని మమ్మటుడు చెప్పినా అక్కడ కేవలం వర్ణనను దృష్టిలో పెట్టుకొని మాత్రమే వాళ్ళు మాట్లాడటం లేదు. శబ్దం అంటే భాష .అర్థం అంటే ఉద్దేశం. దేన్ని ఉద్దేశించి మనం ఈ రచన చేస్తున్నామో అది అర్థం. ఒక్కొక్క శబ్దానికి ఒక్కొక్క అర్థం ఉంటుంది. సందర్భాన్ని బట్టి శబ్దం ప్రసాదించే అర్థం మారిపోతూ ఉంటుంది. అందుకే శబ్దానికి ధ్వన్యాత్మకత ఉంది. ఒక గురువు ఒక అంశాన్ని చెబితే ఇద్దరు శిష్యులు దాన్ని రెండు రకాలుగా అర్థం చేసుకోగలరు. కనుక శబ్దానికి సందర్భాన్ని బట్టి అర్థాన్ని ప్రసాదించే గుణం ఒకటి ఉంది. ఈ దృష్టితో శబ్దము, అర్థము రెండూ కలిసినది కావ్యం అన్నాడు. కావ్యం అంటే వర్ణన మాత్రమే కాదు అన్న ఒక విశాల అర్థం ఇక్కడ కనిపిస్తుంది. జర్మన్ సాంస్కృతిక సిద్ధాంతకర్త జాన్ ఆస్మాన్ 'సాంస్కృతిక స్మృతి' అనే భావాన్ని చెప్పాడు. ఆ మాట

చెప్పిన తర్వాత ప్రపంచ వ్యాప్తంగా సాహిత్యం గురించి, సంస్కృతి గురించి, నాగరికత గురించి చూసే దృష్టి మారింది. కొత్త దిశలో అధ్యయనం, పరిశోధన కూడా సాగింది. ఆ దృష్టితో భారతదేశంలో సంస్కృత కవులు వేల సంవత్సరాలుగా ఒక విశిష్ట పాత్రను నిర్వర్తిస్తూ ఉన్నారు. వాళ్ళు రాసింది కేవలం కవిత్వం కాదు. జాతికి సంబంధించిన స్మృతిని నిర్మించారు. విలువలను సంరక్షించారు. ఊహాశక్తిని తీర్చిదిద్దారు. నాగరికతకు ఒక గుర్తింపును కలిగించారు. కాళిదాసు రఘువంశం కేవలం రాజవంశ చరిత్ర మాత్రమే కాదు. అది భారతీయ రాజధర్మానికి ఒక సాంస్కృతిక స్మృతి. కల్హణుని రాజతరంగిణి నేపాల్ రాజవంశ చరిత్ర మాత్రమే కాదు. అది ఆనాటి సంప్రదాయాన్ని, ఆనాటి సంస్కృతిని పరిరక్షించే ఒక పేటిక.

సంస్కృత కవిత్వంలో ప్రకృతి అంటే ఒక వస్తువు కాదు. అది మనం దోచుకోవడానికి ఉద్దేశించబడ్డ ఒక వనరు కాదు. అది మనతో పాటు జీవిస్తున్న సహజీవి. మన అనుభవాలను పాలు పంచుకోగలిగినది. ఇది ప్రకృతి స్వభావం. ఆధునిక దృష్టిలో 'డీప్ ఎకాలజీ' అంటున్నాం. వలసవాదులు భారతీయ జ్ఞాన వ్యవస్థను పురాణంగా, మతంగా, సంప్రదాయ సాహిత్యంగా ఒక పరిమిత పరిధిలో చూపించారు. ఈ రోజుల్లో 'డీ కొలోనియల్ స్టడీస్' అనే ఒక ప్రత్యేక విభాగం జ్ఞాన వ్యవస్థలను, సాహిత్య చరిత్రలను ఒక మేధో సంపదగా మళ్ళీ పరిశీలిస్తోంది.

ఈ సందర్భంలో సంస్కృత కవులను అధ్యయనం చేయడం గతాన్ని ఆరాధించడం కాదు. దేశానికి సంబంధించిన జ్ఞాన స్వాతంత్ర్యాన్ని మరొక్కసారి నిర్మించుకోవడం. కవి అంటే కేవలం సాహిత్యకారుడు కాదు. ఒక భాషా శాస్త్రవేత్త, మనో విజ్ఞానవేత్త, పర్యావరణాన్ని గురించి చింతించేవాడు, సాంస్కృతిక చరిత్రకర్త, నైతిక తత్వవేత్త ,సౌందర్య సిద్ధాంతకర్త ఇలాగ 'అహో భారాన్ మహాకవే' అని భామహుడు అన్నట్టుగా కవి అంటే ఎంతో భారాన్ని మోసేవాడు. ఒక నాగరికతకు చెందిన రహస్యాలు కవిలో ఉన్నాయి.

ఈ యుగంలో విద్య అంటే కేవలం సమాచారం చెప్పడం కాదు. ఒక వివేచనను కలిగించడం, విలువలను పెంచడం, సృజనాత్మకతను ప్రేరేపించడం, సహానుభూతిని పెంపొందించడం, నైతిక బాధ్యతను బోధించడం, అపురూపమైన మానవీయ గుణాలను కలిగించడం– ఇలాంటి ఎన్నో కోణాలు ఉన్నాయి. ఈ లక్షణాల దృష్ట్యా సాహిత్య అధ్యయనం ఒక అపురూపమైన పాత్రను పోషిస్తుంది. భాష ద్వారా సాహిత్యం మానవీయ విలువలను నేర్పుతుంది. కవులు కేవలం కవిత్వాన్ని మాత్రమే సృష్టించలేదు. మానవ చైతన్యాన్ని సౌందర్యంతో, ధర్మంతో, కరుణతో, విశ్వజనీన భావంతో అనుసంధానించే ఒక మార్గాన్ని సూచించారు అందుచేత ఈ యుగంలో మహాకవుల అధ్యయనం గతాన్ని రక్షించుకోవడానికి చేసే ప్రయత్నం మాత్రమే కాదు భవిష్యత్తులో నాగరికతకు అవసరమైన మేధస్సును, సౌందర్యపరమైన మేధస్సును, నైతిక చింతనను పునరుద్ధరించడానికి చేసే ప్రయత్నం. ఈ రోజుల్లో మనముందు ఎన్నో డిజిటల్ పరికరాలు ఉన్నాయి. అవన్నీ సమాచారాన్ని ప్రసాదించగలవు. కానీ చైతన్యాన్ని ఉత్తేజపరచలేవు కదా. రసానుభవాన్ని ప్రసాదించలేవు కదా. ఆ ప్రసాదాన్ని వినిమయం చేయడంలో మహాకవుల పాత్ర చిరస్మరణీయమైనది; రమణీయమైనది. యాన్ ఆస్మాన్ అభిప్రాయం ప్రకారం ఒక జాతిని నిర్మించేది భౌగోళిక సరిహద్దులు మాత్రమే కాదు, ఆ జాతి సంరక్షించుకునే ఉమ్మడి స్మృతులు. ఈ స్మృతులు ఎక్కడ ఉంటాయి? ఒట్టి వ్యక్తుల జ్ఞాపకాల్లో మాత్రమే కావు. అవి పురాణాల్లో, కావ్యాల్లో, పండగల్లో, ఆలయాల్లో, శిల్పాల్లో, ఆచారాల్లో, భాషా ప్రయోగాల్లో, సంగీతంలో, నాటకంలో, కవిత్వంలో, విద్యలో, ఆలోచనల్లో జీవిస్తూనే ఉంటాయి. ఈ జ్ఞాపకాలను ఆయన 'సాంస్కృతిక స్మృతి' అని అంటాడు. ఒక తండ్రికి లేదా తాతకు తన బాల్యం గుర్తుండవచ్చు. కానీ ఆయన కొడుకుకు గాని, మనవడికి గాని ఆ అనుభవం తెలియదు. అయితే సాంస్కృతిక స్మృతి అలాంటిది కాదు. అది కాలంతో పాటు జీవిస్తుంది. ఈ స్మృతిని వ్యక్తులు కాదు సమాజం రక్షిస్తుంది. దీన్ని నిలబెట్టేది సాహిత్యం, సంస్కృతి, పురాణాలు, చరిత్ర వంటి అంశాలు.అంటే వ్యక్తి మరణించినప్పుడు వ్యక్తితో పాటు అతని జ్ఞాపకాలు మరణిస్తాయేమో గానీ ఒక సంస్కృతికి సంబంధించిన జ్ఞాపకం మాత్రం వ్యక్తితో నిమిత్తం లేకుండా సమాజంలో నివసిస్తూనే ఉంటుంది. మళ్ళీ మళ్ళీ జన్మిస్తూ కొత్త రంగులు కూడా ధరిస్తూ ఉంటుంది. ఆస్మాన్ ఈ అంశం గురించి మరింతగా

విచారిస్తూ ఈ ఉమ్మడి స్మృతి నాలుగు ప్రధాన సాధనాల ద్వారా సంరక్షించబతుంది అంటాడు. వీటిలో మొదటిది సాహిత్యం. రెండోది ఆచారాలు, ఉత్సవాలు, సంప్రదాయాలు వంటివి. మూడోది దివ్య క్షేత్రాలు, ఆలయాలు, ఆరామాలు వంటివి. నాలుగోది విద్యా వ్యవస్థ. ఈ నాలుగు కలిసి ఒక జాతికి సంబంధించిన సాంస్కృతిక వ్యక్తిత్వాన్ని రూపొందిస్తాయి. ఈ సిద్ధాంతాన్ని భారతీయ సంస్కృతికి, నాగరికతకు అన్వయిస్తే ఇంకా స్పష్టంగా అర్థమవుతుంది.

రామాయణం, మహాభారతం, పురాణాలు, కావ్యాలు, సాహిత్యం, జానపద గీతాలు, వేడుకలు, ఉత్సవాలు, ఆచారాలు ఇవన్నీ స్మృతిని మోసేవి. రాముడికి సంబంధించిన స్మృతి వేల సంవత్సరాలుగా ఈ దేశంలో ఉంది. వాల్మీకి చెప్పిన రామాయణంలో ఉంది. తమిళ దేశంలో ఉంది, తెలుగు దేశంలో ఉంది, హిందీలో ఉంది, రంగస్థలంలో ఉంది, హరికథల్లో, బుర్రకథల్లో, దేవాలయాల్లో, ఉత్సవాల్లో ప్రజల నిత్య జీవితంలో ఉంది. ఒక సమాజం గురించిన ధర్మ చింతనను, రాజనీతికి సంబంధించిన అనుభవాన్ని, కుటుంబ విలువలను, నైతిక సంఘర్షణలను, తాత్విక ఆలోచనలను వీటన్నిటిని భద్రపరిచిన స్మృతి కోశంగా మనకు పురాణాలు, కావ్యాలు కనిపిస్తాయి. మహాభారతం గురించి వ్యాసుడు చెప్పిన మాటల్లో అదే ఉంది. ఆయన అన్నాడు 'లోకంలో ఉన్నదంతా దీనిలో ఉంది, దీనిలో లేనిది లోకంలో లేదు'. అంటే లోకానికి ఇది ఒక భాండాగారం. ఆస్మాన్ చెప్పిన సాంస్కృతిక స్మృతికి ఇది ఒక సరైన ఉదాహరణ.

సామ్రాజ్యాలను సార్వభౌములు సంరక్షిస్తారు. సాంస్కృతిక వారసత్వాన్ని కవులు కాపాడతారు. రాజుకు ఆ దేశం జేజేలు కొడితే, కవిరాజుకు ప్రపంచమంతా నీరాజనాలు పడుతుంది. ఒకరు ప్రతాపం చూపి మనుషులను గెలుచుకునే వాళ్ళు. మరొకరు ప్రభావం చూపి ప్రపంచాన్ని వశం చేసుకునే వాళ్ళు. అమెరికాలో అంతర్యుద్ధ కాలంనాటి ఉదంతమొకటుంది. ఆ భయానక యుద్ధంలో ఎంతో మంది సైనికులు గాయపడుతున్నారు శత్రువులు భీకరమైన మారణహోమం చేస్తూన్నారు. పెద్ద పెద్ద భవనాలు కుప్పకూలిపోతున్నాయి. మహా నిర్మాణాలు మసిమసిగా కాలిపోతున్నాయి. శిథిలాల మధ్య కూరుకు పోయి ప్రాణాలతో మిగిలిన సైనికులను బయటికి తీసే ప్రయత్నాలు చేస్తున్నారు. వారు గట్టిగా పిలుస్తున్నారు.

'ఈ శిథిలాల కింద ఎవరైనా ఉన్నారా?'

ఒక బలహీనమైన స్వరం శిథిలాల కింద నుంచి వినిపించింది. దగ్గరకు వెళ్లి శిథిలాలను తొలగించి చూస్తే కింద ఒక సైనికుడు కొన ఊపిరితో అడుగుతూ ఉన్నాడు.

'నా వాల్ట్ విట్మన్ కవిత్వ పుస్తకం భద్రంగా ఉందా?'

ఈ మాట విని సైనికులు ఆశ్చర్యపోయారు. ప్రాణాలు పోయే సమయంలో తన ప్రాణం గురించో, తన రాజు గురించో, దేశం గురించో, కుటుంబం గురించో అడుగుతాడనుకున్నారు. కవిత్వ పుస్తకం గురించి అడుగుతున్నాడు. అంటే అప్పుడు అతని హృదయాన్ని ఏలుతున్నవాడు ఆ దేశపు పాలకుడా? ఆ దేశపు మహాకవా? కవి ప్రభావం ఇలా ఉంటుంది. బాహిర దేహాన్ని రాజు పాలిస్తున్నాడు. కానీ అంతర గేహాన్ని కవి శాసిస్తున్నాడు. సంస్కృత సాహిత్య చరిత్రలో కవుల గురించి ఆలోచించినప్పుడుకూడా ఇలాగే అనిపిస్తుంది

సంస్కృత సాహిత్యాన్ని అధ్యయనం చేస్తూ వాల్మీకి, వ్యాసుడు, కాళిదాసులను దాటి ముకుళిత కరాలతో ముందుకు వెళితే అసమాన ధిషణామూర్తులు ఎందరో కనిపిస్తారు. వారు నిర్మించిన సాహిత్య సామ్రాజ్యాన్ని అవగతం చేసుకోవడం, ఆస్వాదించడం ఆనంద భరితం కూడా. భాసుడు నాటకరంగంలో విస్తరించాడు; శూద్రకుడు ప్రజల జీవితాన్ని అందులోకి తీసుకువచ్చాడు; అశ్వఘోషుడు తత్వానికి కవిత్వరూపం ఇచ్చాడు; భారవి ఆలోచనకు గంభీరతను జోడించాడు; మాఘుడు భాషను శిల్పంగా తీర్చిదిద్దాడు; భవభూతి మానవ హృదయాన్ని ఆవిష్కరించాడు; విశాఖదత్తుడు రాజకీయ దృష్టిని సాహిత్యంతో మేళవించాడు; బాణుడు గద్యానికి కవిత్వ సౌందర్యాన్ని ప్రసాదించాడు; దండి సాహిత్యానికి శాస్త్రీయ పునాదిని నిర్మించాడు; భర్తృహరి జీవనజ్ఞానాన్ని సూక్తుల రూపంలో శాశ్వతం చేశాడు. వీరి గురించి నేటి తరానికి పరిచయం చేయడం అంటే కేవలం చరిత్రను చెప్పడం కాదు; భారతీయ సాహిత్య వైవిధ్యాన్ని, మేధోసంపదను, సృజనాత్మక పరిణామాన్ని పునరావిష్కరించడం. ఇదే ఈ తరానికి అందించాల్సిన నిజమైన సాహిత్య వారసత్వం.

ఆచార్య పి. ఆర్. హరినాథ్,
తెలుగు ఆచార్యులు, రీజనల్ ఇనిస్టిట్యూట్ ఆఫ్ ఎడ్యుకేషన్,
మైసూర్, ఫోన్ : 948 044 3108

కమ్మతెమ్మెర

మిసిమి మాసపత్రిక జూలై జూన్ మరియు మే 2026 సంచికలలో నాకు నచ్చిన అంశాలపై వివరణ. జులై 2026 సంచికలో **చలంమెచ్చిన-నగ్నముని చెప్పిన సిద్ధార్థ**-ఈ వ్యాసంలో హార్మ హెన్స్ రాసిన **సిద్ధార్థ** పుస్తకం మీద వచ్చిన సమీక్ష బాగుంది. తెలంగాణ దశాబ్ది కథ **దళిత జీవనం** అనే అంశంపై ప్రొఫెసర్ బన్నీ ఐలయ్య గారి సమీక్ష వ్యాసం బాగుంది. చాలా విషయాలు చర్చించబడ్డాయి. కాలంతో ప్రయాణించే **కాళోజీ కథలు** అనే అంశంపై శ్రీమతి శీలా సుభద్రాదేవి గారి విశ్లేషణాత్మక వ్యాసం బాగుంది. అధికార పీఠాలకు భయపడకుండా కాళోజీ ఎప్పుడు నిర్భీతితో వ్యవహరించాడు. ఆ విషయాల్ని తన కవిత్వం ద్వారా, కథలు ద్వారా నిరూపించాడు. తెలుగు వెలుగుల నవ గంధం **(ఫ్రాగ్రెన్స్ ఆఫ్ తెలుగు లైఫ్** డాక్టర్ అట్లూరి లక్ష్మణ్‌రావు గారు, వి రాజా రామ్మోహన్ రావు గారి సహకారంతో రాసిన తెలుగువారి గొప్ప వ్యక్తుల గురించిన అనువాదాలు చాలా చాలా బాగున్నాయి. అంశాలన్నీ చాలా తగినవిగా ఉపయుక్తంగా ఉన్నాయి. అదేవిధంగా జూలై నెల 2026లో ప్రచురించిన **రైతు నేస్తం పద్మశ్రీ డాక్టర్ ఎడ్లపల్లి వెంకటేశ్వరరావు** గారి ముఖాముఖి చాలా బాగుంది. స్వతసిద్ధంగా జన్మతః వచ్చిన కొన్ని అలవాట్లు లేదా విషయాలు వ్యక్తులను ఆయా వ్యక్తులను చాలా ఉన్నతమైన గంభీరమైన స్థితికి తీసుకు వెళ్తాయని పెద్దలు చెప్తారు. అదేవిధంగా సంగీతం నేర్చుకోకుండానే బాలసుబ్రమణ్యం మరియు ఎస్ జానకి గార్లు వారి యొక్క పరంపర ప్రభావం వల్ల లలిత సంగీత గానాల్లో చాలా చాలా ప్రభావితమైన స్థానాన్ని పొందారు. అదేవిధంగా యడ్లపల్లి వెంకటేశ్వరరావు గారు కూడా వ్యవసాయంపై మక్కువ వచ్చినందువల్ల జన్మతః వచ్చినందువల్ల ఆయన ఏ ఉద్యోగంలో ఉన్న, ఏ రంగంలో ఉన్న వ్యవసాయ జ్ఞానదృష్టి, జ్ఞానతృష్ణ అతనిని వీడగుండా, అతనిని విడువకుండా చివరి వరకు వ్యవసాయ పరిశోధనలు మరియు వాటి అమలు చేయించి పద్మశ్రీ అవార్డు పొందే విధంగా ఆయన జీవన వ్యవహారం సాగింది. ఇది చాలా ఉపయుక్తమైన ముఖాముఖి. జూన్ నెల 2026లో కొలకలూరి ఇనాక్ గారితో **మిసిమి** ఇంటర్వ్యూ చాలా చాలా బాగుంది. మన సమాజంలో ఒకప్పుడు దూరంగా ఉంచబడిన సమూహాల నుండి అద్భుతమైన జ్ఞానదృష్టితో జ్ఞానతృష్ణతో తనకు తాను తీర్చిదిద్దుకున్న కొలకలూరి ఇనాక్ గారి అంతర్దృష్టిని బాహ్య ఫలితాలని మేళవించిన ఇంటర్వ్యూ చాలామందికి ఉపయుక్తకరము. ఇదే జూన్ నెల 2026 నందు ఫిబ్రవరిపై **ఆచార్య పి ఆర్ హరినాథ్** రాసిన వ్యాసము కోతి వంటి మనసుని స్వాధీన పరచుకోకుంటే వచ్చే అనర్థాలను, భర్తృహరి తెలిపిన విషయాన్ని చాలా చక్కగా వివరించారు. ఇదే జూన్ 2026 సంచికలో **నాగరికత పరిణామాలు** అనే విషయంపై శ్రీ వల్లభనేని అశ్విని కుమార్ గారు ప్రస్తుత ప్రపంచ పరిస్థితులపై సింహావలోకనం వ్యాసాన్ని రచించారు. చాలా వరకు **మిసిమి** అనే పత్రిక రాజకీయంగా ఎటు మొగ్గగుండా సమిష్టి సమన్వయ దృక్పథాన్ని చెప్తుంది. ఈ విషయానికి ఈ వ్యాసము చక్కని ఉదాహరణ. **మిసిమి** మే 2026 సంచికలో **సత్యాన్వేషి సత్యప్రసాద్** గారితో **మిసిమి** ముఖాముఖి చాలా చాలా నచ్చింది. మనకు ఆంధ్ర ప్రాంతం నుండి అమెరికాకు లేదా దేశాలకు పశ్చిమ దేశాలకు వలసలు సాధారణంగా 1960 నుండి ఎక్కువగా ప్రారంభమయ్యాయి. తెలంగాణ ప్రాంతం నుంచి 1990 నుండి ప్రారంభమైన 2000 తర్వాత బహుళంగా పుంజుకున్నాయి. అయితే ఆంధ్ర ప్రాంతంలో మాదిరిగా పూర్తిగా కమిట్మెంట్‌తో పేదలు అనాథలు ఆయన పిల్లల కోసం గురుకుల పాఠశాలల ద్వారా కృషి చేసిన సందర్భాలు చాలా తక్కువ. ఇటువంటి మంచి వ్యాసాలు ఒక ప్రేరకంగా నిలిచి తెలంగాణ ప్రాంతం నుంచి కూడా బాగా సంపాదించినవారు లేదా బాగా కమిట్మెంట్ ఉన్నవాళ్లు గురుకుల పాఠశాలలు ఏర్పాటుచేసి చాలామంది పిల్లలకు మార్గదర్శనం చేయించగలరని ఆశిస్తాను. ఇటువంటి వ్యాసాలు లేదా పరిచయాలు జనాలకు సహకారంగా ప్రోత్సాహకరంగా ఉంటాయి. ఏఐ సమ్మిట్‌లో **గాంధీజీ** వ్యాసం ద్వారా అన్ని ఆలోచనా రంగాలు ఏఐని ఎలా వాడుకుంటున్నారో డాక్టర్ కిల్లాడ సత్యనారాయణ గారు వివరించారు. ఆయుర్వేదం కూడా ఏఐ ద్వారా చాలా విషయాలు విశ్లేషిస్తుందని తెలిపారు. ఈ విధంగా మీ **మే జూన్ జూలై 2026** సంచికలలో వచ్చిన, నాకు నచ్చిన విషయాలపై నా ప్రతిస్పందన.

- డాక్టర్ కాసర్ల రంగారావు, హనుమకొండ, ఫోన్ : 98 668 377 41

చిరునామా - భూమండలం

డా. శేషగిరి - డా. అశోక్ సంభాషణ

– డా. నిమ్మగడ్డ శేషగిరి రావు

డా. శేషగిరి, డా. అశోక్

ఆ **రోజు...**

హైదరాబాద్ నగరం నిత్య కోలాహలంతో పరుగులు తీస్తోంది. కానీ ఆ కోలాహలానికి దూరంగా... పుస్తకాలతో నిండిన ఒక కార్యాలయం నిశ్శబ్దంగా ఉంది. అది **మిసిమి** మాసపత్రిక కార్యాలయం. తెలుగు అక్షరాల సువాసనతో నిండిన ప్రదేశం .. తలుపు నెమ్మదిగా తెరుచుకుంది.... లోపలికి అడుగుపెట్టగానే... అది కార్యాలయంలా అనిపించలేదు. ఒక చిన్న సాహిత్య ప్రపంచంలా అనిపించింది. "అక్కడ గోడలపై ఫోటోలు లేవు... సాహిత్య ప్రపంచమే వేలాడుతోంది..."వరుసగా నిలిచిన పుస్తకాల అలమారాలు... దశాబ్దాల నాటి **మిసిమి** సంచికలు... టేబుల్‌పై కొత్త రచనలు... ప్రచురణ కోసం ఎదురుచూస్తున్న వ్యాసాలు.... అక్కడ ప్రతి కాగితమూ ఒక రచయిత నిరీక్షణను మోస్తోంది....ప్రతి పుస్తకమూ ఒక కాలానికి సాక్షిగా నిలిచింది.

ఆ గదిలో నిశ్శబ్దం కూడా సాహిత్యమే మాట్లాడుతోంది. ఎందుకంటే... అక్కడ రచనలను ముద్రించడం మాత్రమే జరగదు... ఆలోచనలను పరీక్షిస్తారు, భాషను పదును పెడతారు, రచయితలను తీర్చిదిద్దుతారు. కొత్త స్వరాలను తెలుగు పాఠకులకు పరిచయం చేస్తారు.

అందుకే...

మిసిమి ఒక మాసపత్రిక మాత్రమే కాదు, తెలుగు సాహిత్యానికి ఒక అభిరుచి, ఒక ప్రమాణం, ఒక సంస్కారం. ఆ సాహిత్య వాతావరణం మధ్య... టేబుల్ వెనుక కూర్చున్న వ్యక్తి తలెత్తి చూశారు.

ఆయనే... వల్లభనేని అశ్వినీకుమార్

ఆయన కేవలం సంపాదకుడు కాదు. మంచి రచనను మొదటి పేరాలోనే గుర్తించగల పాఠకుడు... కొత్త రచయితలో దాగి ఉన్న సామర్థ్యాన్ని వెలికితీయగల గురువు. తెలుగు భాషపై అపారమైన ప్రేమను, సాహిత్యంపై రాజీపడని నిబద్ధతను తన సంపాదకీయ దృష్టిగా మలచుకున్న సాహిత్యసాధకుడు...

ఎందరో రచయితలకు ఆయన సంపాదకుడు కాదు... మొదటి శ్రోత, మొదటి విమర్శకుడు, మొదటి ప్రోత్సాహకుడు. అలాంటి ఒక గది తలుపు నెమ్మదిగా తెరిచారు డాక్టర్ శేషగిరి... లోపలికి అడుగుపెట్టారు... డాక్టర్ నిమ్మగడ్డ శేషగిరి... వృత్తిరీత్యా వైద్యుడు. ప్రవృత్తిరీత్యా యాత్రికుడు... మనసులో మాత్రం ఎప్పటికీ విద్యార్థి. శేషగిరి గారిని చూడగానే అశ్వినీ కుమార్ చిరునవ్వుతో లేచారు. "రండి డాక్టర్ గారూ... లండన్ నుంచే?" వైద్యవృత్తిలో విశిష్ట స్థానాన్ని సంపాదించడంతో పాటు ప్రపంచాన్ని కాళ్లతో కొలిచిన యాత్రికుడు... డాక్టర్ నిమ్మగడ్డ శేషగిరి ఎదురుగా కూర్చున్నారు..

టీ వచ్చింది...సంభాషణ మొదలైంది.

ఆ ఇద్దరి మధ్య సంభాషణ మొదట సాహిత్యంతో ప్రారంభమైంది. తర్వాత ప్రయాణాల మీదికి వెళ్లింది. అప్పుడు అశ్విని గారు 'డాక్టర్ గారూ మనం గిన్నీస్ రికార్డ్ కోసం ప్రయత్నిద్దాం' అన్నారు – శేషగిరి అశేష ప్రయాణాలను దృష్టిలో పెట్టుకుని? 'మీరు నూట ముప్ఫయి దేశాలు తిరిగారు – అదేమీ సామాన్యమైన విషయం కాదు కదా!'

డాక్టర్ శేషగిరి ఆలోచనలో నుంచి మెల్లగా డా. అశోక్' అన్నారు.
"ఎవరీ డాక్టర్ అశోక్?"అని అడిగారు.
డాక్టర్ శేషగిరి చిరునవ్వు నవ్వారు. ఆ నవ్వులో ఒక స్నేహితుడి పట్ల గౌరవం ఉంది. ఒక సహయాత్రికుడి పట్ల అభిమానముంది. ఒక మనిషిని మాటల్లో బంధించడం ఎంత కష్టమో తెలిసిన సంకోచముంది.
కొద్దిసేపు మౌనం...
అశ్వినీకుమార్ కళ్లలో రచయిత మేల్కొన్నాడు... టేబుల్ మీద ఉన్న పెన్ను చేతిలోకి తీసుకున్నారు.
"ఇది రాయాలి " అన్నారు.
శేషగిరిగారు వెంటనే తల అడ్డంగా ఊపారు.
"లేదు... ఇది రాయడం అంత సులభం కాదు."
"ఎందుకు?"
"ఎందుకంటే... ఆయన జీవితాన్ని తేదీలతో రాయలేం. దేశాల జాబితాతో రాయలేం. పాస్‌పోర్ట్ ముద్రలతో రాయలేం."
ఆయన స్వరం మరింత లోతుగా మారింది.
"ఒక మనిషి... ఎలా ఒక మ్యాప్‌ను తన గురువుగా మార్చుకున్నాడో... ఎలా ఒక చిన్న హాస్టల్ గదిలో పుట్టిన కల... ఉత్తర ధ్రువం వరకు నడిచిందో... ఎలా ప్రపంచాన్ని గెలవాలనుకున్న బాలుడు... చివరికి ప్రపంచాన్ని ప్రేమించడం నేర్చుకున్నాడో... అదే కథ."

అశ్వినీకుమార్ కొద్దిసేపు మౌనంగా ఉన్నారు.
తర్వాత ఒక్క మాట మాత్రమే అన్నారు.
"మీరు రాయండి. "నేను సంపాదకుడిగా కాదు... ఒక పాఠకుడిగా అడుగుతున్నాను. ఇలాంటి మనుషులు పుస్తకాలలో లేకపోతే... తర్వాతి తరాలు కలలు కనడం మర్చిపోతాయి." ఆ మాట...
శేషగిరిగారి హృదయంలో ఎక్కడో తాకింది.
ఆయన కళ్లను మూసుకున్నారు.
జ్ఞాపకాల తలుపులు నెమ్మదిగా తెరుచుకున్నాయి.
కొన్ని క్షణాలు గడిచాయి.
అశ్వినీకుమార్ ఆయనను అడ్డుకోలేదు.
రచయితకు తెలుసు... కొన్ని జ్ఞాపకాలు పిలిస్తే రావు... వచ్చేదాకా వేచి ఉండాలి... శేషగిరిగారు నెమ్మదిగా అన్నారు. ఈ కథ "తంజావూరులో మొదలైంది, ఒక హాస్టల్ గదిలో." "ఒక ప్రపంచ పటం ముందు, ఒక పందొమ్మిదేళ్ల కుర్రాడితో."
"అతని దగ్గర డబ్బు లేదు, పరిచయాలు లేవు, ప్రణాళికలు కూడా లేవు. కానీ... ఒక ప్రమాదకరమైన వస్తువు ఉంది." అశ్వినీకుమార్ ఆశ్చర్యపోయారు.
"ప్రమాదకరమైన వస్తువా?"
"అవును."
"ఒక కల."
"ప్రపంచంలో అత్యంత ప్రమాదకరమైనది ఆయుధం కాదు. ఒక మనిషి తన కలను నిజంగానే నమ్మడం."
అశ్వినీకుమార్ ఇప్పుడు పూర్తిగా కథలోకి ప్రవేశించారు.
"తర్వాత?"
శేషగిరిగారు టేబుల్ మీద ఉన్న తెల్లకాగితాన్ని దగ్గరకు లాక్కున్నారు... పెన్ను చేతిలోకి తీసుకున్నారు.
మొదటి వాక్యం రాశారు.

'వించెస్టర్ నగరంలో ఆ రోజు నేను ఒక మనిషిని కాదు... ఒక ప్రపంచాన్ని కలిశాను.'
ఆయన పెన్ను ఆగిపోయింది.
"ఇక్కడి నుంచి... ఈ కథ నాది కాదు."
"ఇది... ప్రపంచ పటం ముందు నిలబడ్డ ఒక బాలుడిది."
ఆ క్షణంలో...
మిసిమి *కార్యాలయం మాయమైంది.... హైదరాబాద్ మాయమైంది....కాలం వెనక్కి నడవడం ప్రారంభించింది.*
ఒక ప్రయాణం మొదలైంది...దేశాల మీదుగా కాదు.. కాలం మీదుగా....ఒక మనిషి జీవితంలోకి కాదు. ఒక కల హృదయంలోకి...తర్వాత మీరు చదవబోయేది...
ఒక చిన్న హాస్టల్ గదిలో గోడకు వేలాడుతున్న ప్రపంచ పటం... ఎలా ఒక మనిషి శాశ్వత చిరునామాగా మారిందో చెప్పే కథ... ఆ కథ పేరు – ***చిరునామా – భూమండలం.***
అక్కడి నుంచే... ఈ కథ మొదలవుతుంది...

– విజయరాఘవ

చిరునామా – భూమండలం

ప్రపంచం మొత్తం చూసిన మనిషిని... ఒక రోజులో తెలుసుకోగలమా? కొన్నిసార్లు... మన జీవితంలో ఒక రోజు... ఇరవై సంవత్సరాల పుస్తకాలు చెప్పలేని పాఠాన్ని నేర్పుతుంది. ఒక మధ్యాహ్నం... ఒక సంభాషణ... ఒక నడక... ఒక చిరునవ్వు... ఒక మనిషిని కాదు... ఒక జీవితాన్ని పరిచయం చేస్తాయి. అలాంటి ఒక రోజును నేను చాలాకాలంగా ఎదురుచూస్తున్నానని ఆ ఉదయం నాకు తెలియదు. డాక్టర్ అశోక్‌ను నేను మొదటిసారి కలిసింది ఒక అంతర్జాతీయ సైకియాట్రిక్ సమావేశంలో. సమావేశం ముగిసిన తర్వాత చాలామంది కాఫీ తాగుతూ చిన్న చిన్న బృందాలుగా మాట్లాడుతున్నారు. ఆ మూలన ఒక చిన్న గుంపు కనిపించింది. మధ్యలో డాక్టర్ అశోక్. చుట్టూ వివిధ దేశాల నుంచి వచ్చిన వైద్యులు. ఎవరో అడిగారు... "గ్రీన్‌లాండ్‌కు ఎలా వెళ్లాలి?" మరొకరు అడిగారు..."సోకోత్రా ద్వీపానికి వీసా ఎలా వచ్చింది?"

ఇంకొకరు..."పాపువా న్యూ గినియాలో ప్రయాణం సురక్షితమేనా?" ఆయన సమాధానాలు చెబుతున్నారు.

కానీ... అవి ప్రయాణ సూచనలు కాదు. జీవితాన్ని చూసిన మనిషి చెప్పే చిన్న చిన్న పరిశీలనలు. ఆ రోజు మొదటిసారి నాకు ఒక విచిత్రమైన అనుభూతి కలిగింది. ఈ మనిషి దేశాలను చూసి రాలేదు... దేశాలే ఇతని జ్ఞాపకాలుగా మారిపోయాయి. ఆ తర్వాత ప్రపంచంలోని అనేక సమావేశాల్లో కలుస్తూనే ఉన్నాం. ఎక్కడ కలిసినా... ఆయన ముఖంలో అదే ప్రశాంతమైన చిరునవ్వు. చేతిలో ఒక చిన్న బ్యాక్‌ప్యాక్. మాటల్లో ఆర్భాటం లేదు. తన గురించి చెప్పుకోవాలనే ఆత్రం లేదు. ఒకసారి నేను సరదాగా అడిగాను.

"డాక్టర్...మీరు ఎన్ని దేశాలు చూశారో గుర్తుందా?"

ఆయన నవ్వి..."గుర్తుంచుకోవాల్సింది దేశాలు కాదు... మనుషులు." అన్నారు.

ఆ సమాధానం అప్పట్లో బాగానే అనిపించింది. కానీ... దాని లోతు నాకు చాలా సంవత్సరాల తర్వాత అర్థమైంది. కొన్ని పరిచయాలు సమావేశ మందిరాల వరకే పరిమితమవుతాయి. కొన్ని స్నేహాలు మాత్రం...కాలంతో పాటు ప్రయాణిస్తాయి. మా పరిచయం కూడా అలాంటిదే. దాదాపు పదిహేనేళ్లు. ఈ పదిహేనేళ్లలో ఆయన ప్రపంచాన్ని ఇంకా ఎన్నోసార్లు చుట్టివచ్చారు. నేను నా వృత్తిలో బిజీగా ఉన్నాను. కానీ... ప్రతిసారి ఎక్కడో ఒక సమావేశంలో కలిసినప్పుడు... ఆయన కళ్లలో కొత్త ప్రయాణం మెరుస్తూనే ఉండేది.

ఒకరోజు ఆయన ఇంగ్లండ్‌కు వస్తున్నారని తెలిసింది.

"ఈసారి హోటల్‌లో కాదు... మా ఇంట్లో ఉండాలి." అని నేను చెప్పాను. ఆయన ఎప్పటిలాగే చిరునవ్వుతో... "సంతోషంగా." అన్నారు. ఆ ఒక్క మాటలోనే ఆయన వ్యక్తిత్వం ఉంది. ఎంత ప్రపంచం చూసినా... మనుషుల ఆహ్వానాన్ని ఇంకా ఆనందంగా స్వీకరించగలిగే సరళత. ఆ రోజు ఉదయం మా ఇంటి ముందు ఒక కారు ఆగింది. డ్రైవర్ డిక్కీ తెరిచాడు... నేను ఒక క్షణం ఆశ్చర్యపోయాను.

ప్రపంచంలోని దాదాపు ప్రతి దేశానికి వెళ్లిన మనిషి సామాను... ఒక చిన్న సూట్‌కేసు... ఒక చిన్న బ్యాక్‌ప్యాక్...

అంతే. నేను నవ్వుతూ అడిగాను "ఇదేనా మీ ప్రపంచం?" ఆయన నవ్వారు. "ప్రయాణం ఎక్కువైతే... సామాను తక్కువవుతుంది." ఆ సమాధానం విన్నాక... నాకు అనిపించింది. అది సామాను గురించే కాదు. జీవితం గురించీ. మనిషి ఎంత తక్కువ మోస్తే... అంత దూరం నడవగలడు. మా ఇంట్లోకి అడుగుపెట్టగానే... నా భార్య ఆయనకు స్వాగతం చెప్పింది. నా ఇద్దరు పిల్లలు కొంచెం సంకోచంగా చూస్తున్నారు. వాళ్లకు ఆయన గురించి ముందే చెప్పాను. "ప్రపంచంలోని అన్ని దేశాలు చూసిన అంకుల్ వస్తున్నారు." అని. పిల్లలకు అది కథల్లో వచ్చే పాత్రలా అనిపించింది. కొద్దిసేపటి తర్వాత నా కుమార్తె ధైర్యం చేసి అడిగింది. "అంకుల్... నిజంగానే భూమ్మీద ఉన్న అన్ని దేశాలకు వెళ్లారా?" ఆయన నవ్వలేదు, గర్వపడలేదు, కేవలం మెల్లగా అడిగారు.

"నీకు ప్రపంచ పటం ఇష్టమా?"ఆమె తల ఊపింది.

"అయితే... ఒక రోజు నువ్వే చూసి చెప్పు. మ్యాపులో రంగులు ఎంత అందంగా ఉంటాయో... నిజ జీవితంలో మనుషులు ఇంకా అందంగా ఉంటారు."ఆమెకు ఆ మాట పూర్తిగా అర్థమై ఉండకపోవచ్చు. కానీ... నాకు మాత్రం అర్థమైంది. ఈ మనిషి ప్రపంచాన్ని భూగోళ శాస్త్రంగా చూడలేదు, మానవశాస్త్రంగా చూశాడు.

టీ తాగుతుండగా... నేను ఆయనను అడిగాను. "ఈరోజు ఎక్కడికి వెళ్దాం?" కొద్దిసేపు ఆలోచించి..."మీకు బాగా ఇష్టమైన ప్రదేశం ఏదైనా ఉంటే అక్కడికి." అన్నారు.

"వించెస్టర్?" అన్నాను.

ఆయన కళ్లలో చిన్న వెలుగు మెరిసింది. "చరిత్ర ఉన్న నగరాలంటే నాకు చాలా ఇష్టం." అన్నారు. ఆ సమాధానం సహజమే. ఎందుకంటే... చరిత్రను చదివినవాళ్లు చాలా మంది ఉంటారు. చరిత్రను నడిచి చూసినవాళ్లు చాలా అరుదు. ఆ రోజు... వించెస్టర్ చరిత్రను చూపించాలని నేను అనుకున్నాను.

కానీ... సాయంత్రానికి నాకు అర్థమైంది. నేను నగరాన్ని చూపించలేదు. ప్రపంచాన్ని తన అడుగులతో కొలిచిన ఒక యాత్రికుడి కళ్లతో...చరిత్రను చూడడం నేర్చుకున్నాను. అది మా ప్రయాణానికి ఆరంభం మాత్రమే.

నిజమైన యాత్ర...ఇంకా మొదలుకాలేదు...

అధ్యాయం – 2

వించెస్టర్... కొన్ని నగరాలు కేవలం ఇటుకలతో నిర్మించబడతాయి. కొన్ని నగరాలు చరిత్రతో నిర్మించబడతాయి. వించెస్టర్ రెండో రకానికి చెందినది. అక్కడ గాలి కూడా నెమ్మదిగానే వీస్తుంది ఎందుకంటే... అది వెయ్యేళ్ల కథలను మోస్తూ వస్తోంది..

కారు నగరంలోకి ప్రవేశించే సరికి... అశోక్ కిటికీ గాజును కొద్దిగా దించారు. చల్లని గాలి లోపలికి వచ్చింది. ఆయన లోతుగా శ్వాస తీసుకున్నారు. నేను సరదాగా అడిగాను." గాలి కూడా దేశానికొకలా ఉంటుందా?" ఆయన చిరునవ్వు నవ్వారు. "గాలి ఒకటే డాక్టర్... జ్ఞాపకాలే మారుతాయి." ఆ సమాధానం విన్నాక... ఆయనతో సంభాషణ అంటే ప్రశ్నలకు సమాధానాలు కాదు... ప్రతి సమాధానం వెనుక మరో ప్రశ్న పుడుతుందని నాకు అర్థమైంది.

మేము కారును దూరంగా పార్క్ చేసి నడక ప్రారంభించాము. రాళ్లతో పరచిన ఆ వీధుల మీద చెప్పులు తగులుతున్న శబ్దం... వింతగా అనిపించింది. ఇది రోడ్డా? లేక... చరిత్ర గుండెల మీద నడుస్తున్నామా? అశోక్ గారు మాత్రం తొందరపడడం లేదు. ప్రతి మలుపు దగ్గర ఆగుతున్నారు. ప్రతి పాత కిటికీని గమనిస్తున్నారు. ప్రతి గంటగోపురాన్ని చూస్తున్నారు. నేను నవ్వుతూ అడిగాను... "మీరు చూస్తున్నది భవనాలా? లేక వాటి కథలా?" ఆయన వెంటనే చెప్పారు..."ప్రతి రాయికీ ఒక జ్ఞాపకం ఉంటుంది. ప్రయాణం అంటే...ఆ జ్ఞాపకాలను వినడం." ఆ మాట తర్వాత... నేను కూడా భవనాలను చూడడం మానేశాను. వాటి నిశ్శబ్దాన్ని వినడం మొదలుపెట్టాను.

గ్రేట్ హాల్‌కి చేరుకున్నాం.కింగ్ ఆర్థర్ కథలు...రౌండ్ టేబుల్...పురాణం...చరిత్ర... అన్నీ అక్కడ కలిసిపోయాయి.

చాలామంది పర్యాటకులు ఫోటోలు తీసుకుంటున్నారు. అశోక్ గారు మాత్రం కొద్దిసేపు ఆ టేబుల్‌ను చూస్తూనే ఉన్నారు. నేను అడిగాను. "ఏమి ఆలోచిస్తున్నారు?" "మనిషి..." అన్నారు. "కథలు లేకుండా చరిత్రలో బతకలేడు. చరిత్ర లేకుండా భవిష్యత్తును నిర్మించలేడు." ఆయన సమాధానాలు ఎప్పుడూ గమ్యానికి చేరవు. మరో ప్రయాణాన్ని మొదలుపెడతాయి.

అక్కడి నుంచి కేథడ్రల్‌కు వెళ్లాం. లోపల నిశ్శబ్దం. వెలుతురు కూడా మెల్లగా నడుస్తోంది. రంగురంగుల అద్దాల గుండా వచ్చిన సూర్యకిరణాలు... నేలపై కాలం వేసిన చిత్రాల్లా కనిపిస్తున్నాయి. జేన్ ఆస్టిన్ సమాధి దగ్గరికి చేరుకున్నాం. అశోక్ గారు తల వంచి నిలబడ్డారు. నేను మాట్లాడలేదు. ఆయన కూడా మాట్లాడలేదు. కొన్ని నిమిషాల తర్వాత... ఆయనే మౌనం చెరిపారు. "చూడండి డాక్టర్... శరీరం ఇక్కడే ఉంది. కానీ...ఆమె ప్రపంచమంతా తిరుగుతోంది." నేను అర్థం కాలేదన్నట్లు చూశాను. ఆయన

చిరునవ్వు నవ్వారు. "రచయితలు...చనిపోయాక కూడా ప్రయాణిస్తూనే ఉంటారు." ఆ మాట వినగానే...నా మనసులో మరో ఆలోచన మెదిలింది. ప్రయాణం అనేది... కాళ్లతో చేసే పని మాత్రమే కాదు, ఆలోచనలూ ప్రయాణిస్తాయి. పుస్తకాలూ ప్రయాణిస్తాయి, సంగీతమూ ప్రయాణిస్తుంది, మనిషి మంచితనం కూడా ప్రయాణిస్తుంది.

కేథడ్రల్ నుంచి బయటకు వచ్చాక... ఒక చిన్న పుస్తకాల దుకాణంలోకి వెళ్లాం. నేను అనుకున్నాను... ఆయన ప్రయాణ పుస్తకాలు చూస్తారని. కానీ...ఆయన చేతికి తీసుకున్నవి స్థానిక చరిత్ర పుస్తకాలు. నేను నవ్వుతూ అడిగాను. "ఇన్ని దేశాలు చూసిన తర్వాత... ఇంకా కొత్తగా నేర్చుకోవాల్సింది ఏముంటుంది?" ఆయన నా వైపు తిరిగి చూశారు...ఆ చూపులో గర్వం లేదు. అహంకారం లేదు. కేవలం ఒక అమాయక ప్రశ్న. "ప్రపంచాన్ని మొత్తం చూసిన మనిషి ఎవరైనా ఉన్నారా డాక్టర్?"

నేను మౌనంగా ఉన్నాను... ఆయనే కొనసాగించారు.

"నేను దేశాలు చూశాను... కానీ... ఒక దేశాన్ని కూడా పూర్తిగా చూడలేదు." ఆ ఒక్క వాక్యం...ఆ రోజు నేను విన్న గొప్ప సత్యం.

మనిషి ఎంత పెద్దవాడైనా... ప్రపంచం అతనికంటే పెద్దదే. అందుకే...నిజమైన యాత్రికుడి మొదటి లక్షణం వినయం. మధ్యాహ్నం భోజనానికి కూర్చున్నప్పుడు... నేను చాలా కాలంగా నా మనసులో ఉన్న ఒక ప్రశ్న అడిగాను.

"అశోక్... మీరు నిజంగా ఎప్పుడు నిర్ణయించుకున్నారు? 'ప్రపంచంలోని ప్రతి దేశం చూడాలి' అని?" ఆయన చెంచాను నెమ్మదిగా పక్కన పెట్టారు... నీళ్లు తాగారు. కొద్దిసేపు కిటికీ బయట చూశారు. తర్వాత... ఒక చిన్న పిల్లవాడిలా నవ్వారు." అది నేను నిర్ణయించుకోలేదు డాక్టర్..'' ''ఆ కల...నన్నే ఎంచుకుంది.'' ఆ సమాధానంతో...మా సంభాషణ మరో ప్రపంచంలోకి ప్రవేశించింది.

ఆ ప్రపంచంలో...

ఒక రైల్వే ఉద్యోగి కుమారుడు ఉన్నాడు... ఒక ఉచిత రైల్వే పాస్ ఉంది... ఒక కిటికీ పక్క సీటు ఉంది... ఒక మ్యాప్ ఉంది...ఇంకా తనకు తెలియని భూమండలం మొత్తం ఉంది.

ఆ బాలుడి కథ... ఇప్పుడే మొదలుకాబోతోంది...

అధ్యాయం -- 3

ఒక రైల్వే టికెట్... ప్రపంచానికి ఆహ్వాన పత్రం గ్రీన్విచ్ కామన్‌లో నడుస్తున్నప్పుడు... సాయంత్రపు సూర్యుడు ఆకాశాన్ని మెల్లగా బంగారు రంగుతో నింపుతున్నాడు...చెట్ల నీడలు పొడవవుతున్నాయి. మా అడుగుల శబ్దం తప్ప...చుట్టూ నిశ్శబ్దమే... అలాంటి నిశ్శబ్దంలోనే మనిషి తన జీవితాన్ని తిరిగి చూస్తాడు.

అలాంటి నిశ్శబ్దంలోనే నేను అడిగాను.

"అశోక్...నీ ప్రయాణం ఎక్కడ మొదలైంది?"

ఆయన వెంటనే సమాధానం చెప్పలేదు.

నేలమీద పడిన ఒక ఎండుటాకును తీసుకుని... చేతిలో తిప్పుతూ చూశారు. తర్వాత...దూరంగా ఎక్కడికో చూస్తూ మెల్లగా అన్నారు.

"ఒక చిన్న రైల్వే స్టేషన్‌లో..." ఆ ఒక్క వాక్యంతో... ప్రపంచం మొత్తం తిరిగిన మనిషి... ఒక్కసారిగా చిన్న బాలుడిగా మారిపోయాడు. ''మా నాన్న రైల్వేలో పనిచేసేవారు." "ఇతర పిల్లలకు వేసవి సెలవులు అంటే... ఆటలు. బంధువుల ఇళ్లు. పండుగలు.

నాకు మాత్రం...''స్టేషన్."

ఆయన నవ్వారు... ఆ నవ్వులో ఇంకా బాల్యం మిగిలే ఉంది. "రైలు ప్లాట్‌ఫాం మీదకు వస్తే... నాకు అది ఇనుప బండి కాదు. అది ఒక కొత్త ప్రపంచం."

నేను ఏమీ మాట్లాడలేదు.

ఆయనే చెబుతున్నారు.

"రైలు కిటికీ పక్కన కూర్చునేవాడిని. బయట చెట్లు వెనక్కి పరిగెడుతున్నట్టు కనిపించేవి.

నదులు...పొలాలు...కొండలు...స్టేషన్లు...ప్రతి గంటకూ భాష మారేది. దుస్తులు మారేవి...ఆహారం మారేది. కానీ...మనుషుల నవ్వు మాత్రం మారేది కాదు." ఆ మాటలు వింటుంటే...నాకు ఒక్కసారిగా అర్థమైంది.

ఆ బాలుడు అప్పుడే వైద్యశాస్త్రం చదవలేదు.

కానీ...మనుషులను చదవడం మొదలుపెట్టాడు.

"అప్పుడు ప్రపంచం చూడాలని అనిపించేదా?" అని నేను అడిగాను. ఆయన నవ్వారు. "లేదు... అప్పుడు ప్రపంచం ఎంత పెద్దదో కూడా తెలియదు. నాకు తెలిసింది ఒక్కటే... ఈ రైలు వెళ్లినంత దూరం చూడాలి." అదే... కలల స్వభావం. అవి ఎప్పుడూ ప్రపంచంతో మొదలుకావు. ఒక అడుగుతో మొదలవుతాయి. తంజావూరు మెడికల్ కాలేజీలో చేరాక... ఆ కలకు దిశ దొరికింది. "మెడిసిన్ చదవడం నాకు ఇష్టం." "కానీ... సెలవలకు కాలేజీ మూసిన ప్రతిసారీ...నా మనసు హాస్టల్‌లో ఉండేది కాదు. స్టేషన్‌లో ఉండేది." ఉచిత రైల్వే పాస్... ఒక చిన్న బ్యాగ్... కొన్ని పుస్తకాలు.. అంతే. దేశమంతా అతని తరగతి గది అయిపోయింది. ఆయన మ్యాప్‌ను చదవలేదు. మ్యాప్‌లోకి నడిచిపోయాడు.

నేను అడిగాను. "మీరు అప్పుడే ప్రయాణాల రికార్డు పెట్టుకునేవారా?" ఆయన తల ఊపారు. "లేదు.... ఆ రోజుల్లో... నేను దేశాలను లెక్కపెట్టలేదు. సూర్యోదయాలను లెక్కపెట్టాను." ఆ సమాధానం... నన్ను పూర్తిగా మౌనంలోకి నెట్టింది.. మనలో చాలామంది ప్రయాణం నుంచి తిరిగొచ్చాక... ఎన్ని కిలోమీటర్లు వెళ్లామో చెబుతాం. ఎన్ని ఫోటోలు తీశామో చూపిస్తాం. ఈ మనిషి మాత్రం... ఎన్ని ఉదయాలు చూశాడో గుర్తుంచుకున్నాడు.

"అమెరికా ఎందుకు వెళ్లారు?"అని అడిగాను.

ఆ ప్రశ్నకు ఆయన సమాధానం చాలా నెమ్మదిగా వచ్చింది. "ప్రతి మనిషి జీవితంలో... ఒక తలుపు తెరుచుకుంటుంది." "నా జీవితంలో ఆ తలుపు... అమెరికా." కొద్దిసేపు మౌనంగా ఉండి మళ్లీ చెప్పారు. "అక్కడ ఉద్యోగం దొరికింది. పరిశోధన చేసే అవకాశం వచ్చింది. కానీ... నిజం చెప్పాలంటే... ప్రపంచాన్ని చేరుకోవడానికి అది ఒక వంతెన అయింది." ఆ వాక్యం విన్నాక... ఆయన అమెరికాకు వలస వెళ్లలేదు. తన కలకు దగ్గరయ్యాడని నాకు అనిపించింది. అప్పటికే చీకటి కమ్ముకుంటోంది. మేము నడుస్తూనే ఉన్నాం. ఆయన మాటలు మాత్రం... ఇంకా వెలుగుతూనే ఉన్నాయి.

"డాక్టర్..." అన్నారు. "ప్రపంచాన్ని చూడడం ఒక హాబీ కాదు." నేను ఆసక్తిగా చూశాను. "అది...మన అజ్ఞానాన్ని తగ్గించుకునే ప్రక్రియ." ఎంత గొప్ప నిర్వచనం!

ప్రయాణం...వినోదం కాదు...విద్య.

ప్రయాణం...పర్యాటకం కాదు...వినయం.

ప్రయాణం...దేశాల జాబితా కాదు...మనసు విస్తరించడం.

ఆ సాయంత్రం... గ్రీన్విచ్ కామన్‌లో నడుస్తున్నది ఇద్దరు సైకియాట్రిస్టులు కాదు.

ఒకరు ప్రపంచాన్ని చుట్టి వచ్చిన యాత్రికుడు.

మరొకరు... ఆ యాత్రికుడి మనసును అర్థం చేసుకోవాలని ప్రయత్నిస్తున్న స్నేహితుడు. అప్పుడు నాకు ఒక్కసారిగా అర్థమైంది. ప్రపంచం మొత్తం చూసిన మనిషి గొప్పవాడు కాదు. ప్రపంచం ఎంత పెద్దదో తెలుసుకున్న మనిషే గొప్పవాడు. అశోక్... అలాంటి మనిషి.

ఆ సాయంత్రం... సూర్యుడు అస్తమించలేదు, ఒక కొత్త ఆలోచన ఉదయించింది. ప్రయాణం అనేది... భూమిని కొలవడం కాదు... మనసును విస్తరించుకోవడం.

అధ్యాయం -- 4

భూమి చివర... ఒక జెండా... ఒక మనిషి

"నార్త్ పోల్ ఎలా ఉంటుంది?"

నా కుమార్తె అడిగిన ప్రశ్నకు...

డాక్టర్ అశోక్ వెంటనే సమాధానం చెప్పలేదు. ఆమెను దగ్గరకు తీసుకుని భుజంపై చేయి వేసి... "నీకు తెల్ల కాగితం తెలుసు కదా..." అన్నారు. "అవును. "ఆ కాగితం మీద... ఎవ్వరూ ఒక్క గీత కూడా గీయకపోతే ఎలా ఉంటుందో... నార్త్ పోల్ అలానే ఉంటుంది." ఆ చిన్నారి ఆశ్చర్యంగా చూసింది. ఆయన కొనసాగించారు. "చెట్లు లేవు... రోడ్లు లేవు... ఇళ్లు లేవు... పక్షుల కిలకిలారావాలు లేవు... మనిషి కట్టిన శబ్దమేదీ లేదు... కేవలం...తెల్లని నిశ్శబ్దం." నేను ఆయన ముఖాన్ని గమనిస్తున్నాను. ప్రపంచం గురించి మాట్లాడుతున్న మనిషిలా లేరు. ఎన్నో సంవత్సరాల తర్వాత తన చిన్ననాటి జ్ఞాపకాన్ని గుర్తు చేసుకుంటున్న మనిషిలా కనిపిస్తున్నారు. "అక్కడికి వెళ్లినప్పుడు...భయం వేయలేదా?"అని అడిగాను.

ఆయన చిరునవ్వు నవ్వారు.

"ప్రకృతి మధ్యలో... భయం కంటే వినయం ఎక్కువగా వస్తుంది." ఆ మాట నా మనసులో బలంగా మోగింది. మనిషి నగరాల్లో ధైర్యంగా ఉంటాడు.ప్రకృతి ముందు వినయంగా మారతాడు. అది ధ్రువాలు నేర్పే మొదటి పాఠం.

"అక్కడ భారత జెండా ఎగురవేసిన క్షణం..." అని నేను మాట మొదలుపెట్టగానే... ఆయన నెమ్మదిగా అడ్డుకున్నారు. "అది నా క్షణం కాదు డాక్టర్... "అది భారతదేశం క్షణం." కొద్దిసేపు మౌనంగా ఉన్నారు.

"త్రివర్ణ పతాకాన్ని చేతిలో పట్టుకున్నప్పుడు... నా చేతులు మాత్రమే లేవు. నా వెనుక...నన్ను తీర్చిదిద్దిన నా తల్లిదండ్రులు ఉన్నారు...నా గురువులు ఉన్నారు. నా దేశం ఉంది." ఆ సమాధానం వినగానే... నేను ఒక విషయం గ్రహించాను. విజయం గురించి మాట్లాడేటప్పుడు..."నేను" అనే పదం తగ్గిపోతే...ఆ మనిషి నిజంగా పెద్దవాడయ్యాడని అర్థం. "మీకు ప్రపంచంలో అత్యంత అందమైన ప్రదేశం ఏది?" అని నా కుమార్తె అడిగింది. ఆయన కాసేపు ఆలోచించారు. "ఈ ప్రశ్నకు నేను సమాధానం చెప్పలేను." అన్నారు. "ఎందుకు?" "ఎందుకంటే...అందం ప్రదేశాల్లో ఉండదు... చూసే మనసులో ఉంటుంది." ఆమెకు పూర్తిగా అర్థం కాలేదు. కానీ...నేను మాత్రం నిశ్శబ్దంగా తల ఊపాను. ఆ రోజు రాత్రి... మా ఇంటి హాల్లో ప్రపంచ పటం తెరిచి పెట్టాము. నా పిల్లలు ఒక్కో దేశాన్ని చూపిస్తూ ప్రశ్నలు అడుగుతున్నారు.

"ఇక్కడికి వెళ్లారా?" "వెళ్లాను."

"ఇక్కడికి?" "వెళ్లాను."

"ఇక్కడికి?" "అక్కడ కూడా."

కొద్దిసేపటికి నా కుమారుడు ఆశ్చర్యంగా అడిగాడు. "అంకుల్... ఇన్ని దేశాలు ఎలా గుర్తుంటాయి?" ఆయన నవ్వారు. "దేశాలు గుర్తుండవు బాబూ... మనుషులు గుర్తుంటారు." మళ్లీ అదే సమాధానం. కానీ ఈసారి... ఆ మాటకు మరో అర్థం కనిపించింది. ప్రపంచాన్ని చూసిన మనిషి... దేశాల సరిహద్దులను గుర్తుంచుకోలేదు. మనుషుల ముఖాలను గుర్తుంచుకున్నాడు.

కొద్దిసేపటి తర్వాత...

ఆయన తన బ్యాగ్ తెరిచారు...లోపల చిన్న చిన్న వస్తువులు. ఒక పాత నోటుబుక్. కొన్ని మ్యాప్‌లు, కొన్ని బోర్డింగ్ పాస్‌లు, ఒక చిన్న భారత జెండా.

నా కుమార్తె ఆశ్చర్యంగా అడిగింది.

"ఇంత చిన్న జెండా ఎందుకు?"

ఆయన దాన్ని చేతిలోకి తీసుకున్నారు... ఎంతో ప్రేమగా చూశారు. "ఇది గుడ్డ కాదు ..." అన్నారు. "నేను ఎక్కడికి వెళ్లినా... నేను ఎక్కడి నుంచి వచ్చానో గుర్తు చేసే మిత్రుడు." ఆ వాక్యం వినగానే... నాకు పులిహోర మిశ్రమం సీసాలు గుర్తొచ్చాయి. జెండా... పులిహోర... జైన్ మీల్... ఇవి వేర్వేరు విషయాలు కావు. అన్నీ కలిపి... తన మూలాలను మరచిపోని భారతీయుడి కథ. రాత్రి మరింత నిశ్శబ్దమైంది. నా పిల్లలు నిద్రపోయారు. మేమిద్దరం మాత్రమే మిగిలాం. టీ కప్పు చేతిలో ఉంది. నేను చాలా రోజులుగా అడగాలనుకున్న ప్రశ్న అడిగాను.

"అశోక్...

ప్రపంచంలోని అన్ని దేశాలు చూసిన తర్వాత... జీవితంలో ఇంకా మిగిలిందేమిటి?" ఆయన కిటికీ బయటకు చూశారు. ఆకాశంలో నక్షత్రాలు మెరవడం మొదలైంది. "చూడాల్సిన దేశాలు పూర్తయ్యాయి..." అన్నారు." కానీ... అర్థం చేసుకోవాల్సిన మనుషులు ఇంకా మిగిలే ఉన్నారు."

ఆ ఒక్క వాక్యం... ఆ రాత్రి మొత్తాన్ని నింపేసింది. నాకు ఒక్కసారిగా అనిపించింది... డాక్టర్ అశోక్ ప్రపంచాన్ని కొలవలేదు. ప్రపంచాన్ని విన్నాడు. ప్రపంచాన్ని ప్రేమించాడు. అందుకే... ప్రపంచం కూడా తన రహస్యాలను ఆయనకు చెప్పింది.

ఆ రాత్రి పడుకునే ముందు... నా అధ్యయన గదిలో ఉన్న భూగోళాన్ని చాలాసేపు చూస్తూ నిలబడ్డాను. ఇంతకాలం... ఆ గ్లోబ్ నాకు భూగోళశాస్త్ర పాఠ్యాంశంలా కనిపించేది. ఈ రోజు... అది ఒక మనిషి జీవిత చరిత్రలా కనిపించింది.

అప్పుడు నాకు ఒక సందేహం వచ్చింది.

ప్రపంచాన్ని ఎక్కువగా చూసిన మనిషి ఎవరు?

196 దేశాలు చూసినవాడా? లేక... ప్రతి మనిషిలో ఒక కొత్త ప్రపంచాన్ని చూసినవాడా? ఆ ప్రశ్నకు సమాధానం... ఆ రోజు నా ఇంట్లోనే కూర్చుని ఉంది. అతని పేరు... డాక్టర్ అశోక్.

అధ్యాయం -- 5

మనిషిని అర్థం చేసుకోవడానికి... కొన్నిసార్లు అతని గ్రంథాలయాన్ని చూడాల్సిన అవసరం లేదు. అతని అలమారలో ఉన్న బట్టలు చూడాల్సిన అవసరం లేదు. అతని బ్యాంకు ఖాతా చూడాల్సిన అవసరం లేదు.

ఒకసారి...

అతను ప్రయాణానికి సర్దుకున్న చిన్న బ్యాగ్ చూస్తే చాలు. అతని జీవిత తత్వం మొత్తం అందులోనే కనిపిస్తుంది. ఆ నిజం నాకు తెలిసింది... డాక్టర్ అశోక్ తన చిన్న బ్యాక్‌ప్యాక్ తెరిచినప్పుడు.

రాత్రి భోజనం ముగిసింది. టీ కప్పులు ఖాళీ అయ్యాయి. మాటలు మాత్రం ఇంకా ప్రవహిస్తున్నాయి. ఆయన మరునటి రోజు మరో ప్రయాణానికి సిద్ధమవుతున్నారు. బ్యాగ్ సర్దుకుంటున్నారు. నేను సరదాగా అన్నాను– "ప్రపంచం మొత్తం తిరిగిన మనిషి బ్యాగ్‌లో ఏముంటుందో చూడాలని ఉంది." ఆయన నవ్వారు... "చూసి నిరాశ చెందకండి." బ్యాగ్ తెరిచారు. కొన్ని జతల బట్టలు. ఒక పాత నోటుపుస్తకం. పాస్‌పోర్టు. కొన్ని పత్రాలు. ఒక చిన్న జెండా.

మరి...

రెండు చిన్న ప్లాస్టిక్ సీసాలు.

నేను ఆశ్చర్యంగా చూశాను.

"ఇవేనా మీ రహస్య ఆయుధాలు?"అని నవ్వుతూ అడిగాను. ఆయన కూడా నవ్వారు.

"అవును... ఇవి లేకపోతే నా ప్రయాణం చాలాసార్లు ఆకలితో ముగిసేది." సీసా మూత తీసి చూపించారు. పసుపు రంగు పొడి. సుగంధం మెల్లగా గదంతా వ్యాపించింది. "పులిహోర మిశ్రమం." అన్నారు.

ఆ మాట వినగానే... నేను పెద్దగా నవ్వేశాను.

ప్రపంచంలోని మంచు ఖండాల నుంచి... ఆఫ్రికా ఎడారుల వరకు... దూర ద్వీపాల నుంచి... పర్వత గ్రామాల వరకు... ఒక భారతీయుడికి తోడుగా ప్రయాణించింది– ఈ రెండు చిన్న సీసాలా? ఆయన నా

నవ్వు చూసి అన్నారు– "డాక్టర్... ప్రపంచంలో దొరకడం కష్టమైనది ఏమిటో తెలుసా?" "ఏమిటది?" "మనకు అలవాటైన ఒక ముద్ద అన్నం."

ఆయన చెప్పడం మొదలుపెట్టారు.

"చాలా దేశాల్లో... శాకాహారం దొరుకుతుంది. కానీ... ఉల్లిపాయ లేకుండా... వెల్లుల్లి లేకుండా... జైన్ విధానంలో... అది అంత సులభం కాదు." "అప్పుడు?" "విమానంలో ముందుగానే జైన్ మీల్ ఆర్డర్ చేస్తాను. మిగతా చోట... ఎక్కడైనా కొంచెం అన్నం దొరికితే చాలు." ఆయన ఆ చిన్న సీసా చూపిస్తూ అన్నారు– "ఇది కలిపితే... అది మా ఇంటి భోజనమైపోతుంది." ఆ మాట విన్న తర్వాత... నా మనసు ఒక్కసారిగా చాలా దూరం వెళ్లింది.

నార్త్ పోల్‌లో... తెల్లని మంచు మధ్య... ఒక భారతీయుడు.

ఆఫ్రికాలో...దుమ్ముతో నిండిన ఓ చిన్న గ్రామం.

దక్షిణ అమెరికాలో...అమెజాన్ అరణ్యాల మధ్య ఎక్కడైనా...

ఒక చిన్న గిన్నెలో తెల్లని అన్నం... దానిలో ఒక చెంచా పులిహోర మిశ్రమం.

ఆ దృశ్యం నాకు ఎంత అందంగా కనిపించిందో!

అది కేవలం ఆహారం కాదు. అది... వేల కిలోమీటర్ల దూరంలో కూడా మన మూలాలను వెంట తీసుకెళ్లే సంస్కృతి. నేను అడిగాను– "ఎప్పుడైనా... 'ఇవాళ తినేద్దాం, నియమం వదిలేద్దాం' అనిపించలేదా?" ఆయన తల అడ్డంగా ఊపారు. "ప్రయాణం కోసం... నా విలువలు మార్చుకుంటే... ప్రపంచం చూసిన ప్రయోజనం ఏముంది?"

ఆ సమాధానం నన్ను కదిలించింది.

మనలో చాలామంది... సౌకర్యం కోసం సూత్రాలను మార్చుకుంటాం. ఆయన మాత్రం... సూత్రాల కోసం సౌకర్యాన్ని వదిలేశారు. అక్కడే... యాత్రికుడు ఒక సాధకుడిగా కనిపించాడు.

కొద్దిసేపటి తర్వాత...

ఆయన చేతిలోని చిన్న సీసాను నా కుమార్తె తీసుకుని అడిగింది– "అంకుల్...ఇంత చిన్నదే కదా!" ఆయన చిరునవ్వు నవ్వారు. "అవును...కానీ... చిన్నవే చాలా పెద్దవాటిని కాపాడుతాయి." ఆమెకు అర్థం కాలేదు. నాకు మాత్రం అర్థమైంది.

చిన్న సీసా...పెద్ద సంస్కృతిని కాపాడుతోంది.

చిన్న జెండా...పెద్ద దేశాన్ని గుర్తు చేస్తోంది.

చిన్న చిరునవ్వు...ఎన్నో సరిహద్దులను కరిగిస్తోంది.

ఆ రాత్రి... ఆయన నిద్రకు వెళ్లిన తర్వాత కూడా... ఆ రెండు చిన్న సీసాలు నా కళ్లముందే తిరిగాయి. ప్రపంచ యాత్రల ఫోటోలు కాదు...పాస్‌పోర్టుపై ముద్రలు కాదు... అప్పుడు నాకు అనిపించింది... మనిషిని గొప్పవాడిని చేసేది... అతను ఎంత దూరం వెళ్లాడన్నది కాదు. ఎంత దూరం వెళ్లినా... తనలోని "ఇల్లు"ను ఎంత దగ్గరగా ఉంచుకున్నాడన్నది.

మరుసటి ఉదయం... ప్రయాణానికి బయలుదేరే ముందు... ఆయన మళ్లీ ఆ బ్యాగ్ మూసేశారు. రెండు చిన్న సీసాలు...లోపలే ఉన్నాయి. నేను నవ్వుతూ అన్నాను– "డాక్టర్... మీ ప్రపంచ యాత్రకు అసలైన స్పాన్సర్లు వీళ్లే అనుకుంటా!" ఆయన హృదయపూర్వకంగా నవ్వారు. "కాదు డాక్టర్... ఇవి నాకు ఒక విషయం మాత్రమే గుర్తు చేస్తాయి." ఏమిటది?" ప్రపంచం ఎంత పెద్దదైనా... మన మూలాలు ఎప్పుడూ చిన్నవిగా ఉండవు." ఆయన కారు ఎక్కి వెళ్లిపోయారు. కానీ... ఆ రెండు చిన్న సీసాలు... నా మనసులో మాత్రం ఇంకా తెరిచి ఉన్నాయి. ఆ రోజు నాకు అర్థమైంది– ప్రపంచాన్ని చుట్టివచ్చిన మనిషి గొప్పవాడు కావచ్చు. కానీ... తన సంస్కృతిని ప్రపంచం చుట్టూ తీసుకెళ్లిన మనిషి మరింత గొప్పవాడు.

అధ్యాయం -- 6

ఒక విచిత్రమైన విషయం నేను గమనించాను. డాక్టర్ అశోక్ గారు ఎప్పుడూ నగరాలను గురించి ఎక్కువగా మాట్లాడరు. అక్కడి భవనాలు... రోడ్లు... హోటళ్లు... విమానాశ్రయాలు... వాటి గురించి ఆయన మాటల్లో పెద్దగా ఆసక్తి కనిపించదు.

కానీ...

ఒక దేశంలో కలిసిన ఓ గొర్రెల కాపరి గురించి మాత్రం పదేళ్ల తర్వాత కూడా చెబుతారు. ఆర్కిటిక్‌లో తనకు దారి చూపిన ఎస్కిమో వృద్ధుడిని గుర్తు చేసుకుంటారు. ఆఫ్రికాలో ఒక చిన్నారి నవ్వును మరచిపోలేరు. అమెజాన్ అడవుల్లో తనకు పండును వంచిన గిరిజనుడి చేతిని ఇప్పటికీ గౌరవంగా తలచుకుంటారు. అప్పుడు నాకు అర్థమైంది. ఆయన దేశాలను చూడలేదు. మనుషులను సేకరించారు.

మరుసటి ఉదయం మేము అల్పాహారం చేస్తూ కూర్చున్నాం. నా మనసులో చాలాకాలంగా ఉన్న ప్రశ్న బయటకు వచ్చింది. "అశోక్...ప్రపంచమంతా తిరిగిన మీరు...మానవజాతి గురించి ఒక మాటలో ఏమంటారు?" ఆయన చేతిలో ఉన్న టీ కప్పును టేబుల్‌పై నెమ్మదిగా

ఉంచారు. కిటికీ బయట చూసారు...తర్వాత నెమ్మదిగా అన్నారు.

"డాక్టర్...

ప్రపంచంలో భాషలు వేరు... దుస్తులు వేరు... దేవుళ్లు వేరు. కానీ...ఒక తల్లి తన బిడ్డను చూసే చూపు మాత్రం ఎక్కడా మారదు." ఆ మాట... నన్ను చాలా సేపు వెంటాడింది. ఎంత గొప్ప పరిశీలన! అది ఒక యాత్రికుడి మాట కాదు... ఒక మనోవైద్యుడి మాట.

ఆయన వృత్తి గురించి మాట్లాడమని నేను కోరాను.

కొద్దిసేపు మౌనంగా ఉన్నారు.

"నా వృత్తి నాకు ఒక గొప్ప పాఠం నేర్పింది." అన్నారు. "ఏమిటది?" "మనిషిని అతని జీవితంలో జరిగిన ఒక తప్పుతో కొలవకూడదు." ఆ వాక్యం వినగానే... ఎందుకో... ప్రపంచం మొత్తం ఒక్కసారిగా నిశ్శబ్దమైంది.

ఫోరెన్సిక్ సైకియాట్రీ...

అంటే నేరం చేసిన మనిషి మనసును అర్థం చేసుకోవడం. సమాజం "నేరస్థుడు" అని చూసే చోట... ఆయన "మనిషి"ని వెతుకుతారు.

అందుకే... ఆయన ప్రయాణాలు కూడా భిన్నంగా ఉన్నాయి. చాలామంది దేశాల్ని చూస్తారు. ఆయన మనసుల్ని చూస్తారు.

"మీరు ప్రపంచంలో ఇన్ని సంస్కృతులు చూశారు. ఎవరైనా మనుషులు మీకు పూర్తిగా భిన్నంగా అనిపించారా?" అని అడిగాను.

ఆయన చిరునవ్వుతో తల ఊపారు.

"లేదు."

"ఎందుకు?"

"ఎందుకంటే... భయం ఒకటే... ప్రేమ ఒకటే... ఆశ ఒకటే... బాధ ఒకటే."

కొద్దిసేపు ఆగి మళ్లీ అన్నారు.

"మనిషి మారడు డాక్టర్... అతని చిరునామా మాత్రమే మారుతుంది." ఆ మాటలో ఎంత లోతుందో! ప్రపంచాన్ని చుట్టివచ్చిన మనిషి చివరకు కనుగొన్నది..." మనిషి ఏకత్వం".

మధ్యాహ్నం నా గ్రంథాలయంలో కూర్చుని మాట్లాడుతున్నాం. పుస్తకాలతో నిండిన అలమారలను ఆయన నిశ్శబ్దంగా చూస్తున్నారు. నేను అడిగాను. "ఇన్ని దేశాలు చూసిన తర్వాత... ఇంకా పుస్తకాలు చదవాలనిపిస్తుందా?"

ఆయన వెంటనే నవ్వారు.

"ప్రయాణం నాకు ఒక విషయం నేర్పింది."

"ఏమిటది?"

"నేను ఎంత తక్కువ తెలుసుకున్నానో."

ఆ సమాధానం వినగానే...సోక్రటీస్ మాట గుర్తొచ్చింది "నాకు తెలిసింది ఒక్కటే... నాకు ఏమీ తెలియదని." అశోక్ గారు అదే భావాన్ని తన జీవితంతో చెప్పేశారు.

సాయంత్రం మేము మళ్లీ నడకకు బయలుదేరాం. దూరంగా సూర్యాస్తమయం... చల్లని గాలి.

నిశ్శబ్దం.

అప్పుడు నేను చివరి ప్రశ్న అడిగాను.

"అశోక్... మీరు ప్రపంచంలోని అన్ని దేశాలు చూశారు. మళ్లీ జీవితం మొదలైతే... ఇదే మార్గం ఎంచుకుంటారా?" ఆయన నడక ఆపలేదు... చిరునవ్వు కూడా ఆపలేదు.

"లేదు..." అన్నారు.

నేను ఆశ్చర్యపోయాను.

"మళ్లీ మొదలైతే... ఇంకా ముందే మొదలుపెడతాను." ఆ సమాధానం విన్న తర్వాత... నేను నవ్వాను... ఆయన కూడా నవ్వారు.

కానీ...ఆ నవ్వులో ఒక గొప్ప సత్యం దాగి ఉంది.

ప్రయాణం అనేది... గమ్యం చేరుకోవడం కాదు... ప్రారంభించడానికి ధైర్యం చేయడం.

ఆ సాయంత్రం... డాక్టర్ అశోక్ నా ఇంటి అతిథి.

కానీ... నా ఆలోచనల్లో మాత్రం ఆయన ఒక అతిథిగా మిగల్లేదు... ఆయన ఒక అద్దమయ్యారు... ఆ అద్దంలో నేను నన్ను చూసుకున్నాను. నేను ఎన్ని దేశాలు చూశానన్నది కాదు... నేను ఎంతమంది మనుషులను నిజంగా కలిశాను? నేను ఎన్ని సంస్కృతులను గౌరవించాను? నేను ఎన్ని జీవితాలను అర్థం చేసుకోవడానికి ప్రయత్నించాను? అనే ప్రశ్నలు మొదలయ్యాయి. అప్పుడు నాకు తెలిసింది ప్రపంచాన్ని చుట్టివచ్చిన గొప్ప యాత్రికులు... మనల్ని మన దగ్గరికే తీసుకువస్తారు.

అధ్యాయం -- 7

మరుసటి రోజు...

డాక్టర్ అశోక్ ప్రయాణం కొనసాగాల్సి ఉంది. ప్రపంచాన్ని చుట్టివచ్చిన మనిషికి... ఒకచోట ఎక్కువ రోజులు ఉండడం అలవాటు కాకపోవచ్చు. కానీ... ఆ ఉదయం ఆయనలో ఎక్కడా తొందర కనిపించలేదు. టీ కప్పు చేతిలో పట్టుకుని... తోటలోని ఒక చిన్న గులాబీ

పువ్వును చాలాసేపు చూస్తూ నిలబడ్డారు. నేను దగ్గరకు వెళ్లి నవ్వుతూ అడిగాను. "డాక్టర్... ఇంత అందమైన పూలు మీరు ప్రపంచంలో ఎన్నో చూసి ఉంటారు కదా!" ఆయన పువ్వు మీద నుంచి చూపు తిప్పకుండా అన్నారు. "అందుకే...ప్రతి పువ్వు ముందు ఆగడం నేర్చుకున్నాను."

ఆ సమాధానం... ప్రయాణం ఆయనకు నేర్పిన గొప్ప పాఠాల్లో ఒకటి. ఎక్కువ చూసినవాళ్లు త్వరగా నడవరు... మెల్లగా నడుస్తారు. ఎందుకంటే... చూడటానికి ఇంకా ఎంతో మిగిలే ఉంటుందని వారికి తెలుసు.

అల్పాహారం తర్వాత నా పిల్లలు మళ్లీ ఆయన చుట్టూ చేరారు.

"అంకుల్..."

నా కుమార్తె అడిగింది... "మీకు ప్రపంచంలో మంచి మనుషులు ఎక్కువగా కనిపించారా?

లేక చెడ్డవాళ్లా?"

ప్రశ్న చిన్నది. సమాధానం మాత్రం... ఒక జీవితకాల అనుభవం.

డాక్టర్ అశోక్ కొద్దిసేపు పిల్లల్ని చూసి చిరునవ్వు నవ్వారు.

"నాకు...మనుషులే ఎక్కువగా కనిపించారు."

పిల్లలు ఆశ్చర్యంగా చూశారు.

ఆయన వివరించారు.

"మనలో ప్రతి ఒక్కరిలోనూ... మంచి ఉంటుంది... బలహీనత ఉంటుంది... భయం ఉంటుంది. ధైర్యం ఉంటుంది... మనిషిని ఒక్క సంఘటనతో తీర్పు చెప్పడం సులభం. అతని జీవితాన్ని అర్థం చేసుకోవడం కష్టం." ఆ మాటలు... ఒక ఫోరెన్సిక్ సైకియాట్రిస్టు జీవిత అనుభవం నుంచి పుట్టినవే అనిపించాయి.

బయలుదేరే ముందు...

వేము మరోసారి ప్రపంచ పటం ముందు నిలబడ్డాం. అందులో చిన్న చిన్న రంగుల గీతలు. దేశాల పేర్లు,సరిహద్దులు. నేను సరదాగా అన్నాను."ఈ గీతలన్నీ మీకు బాగా పరిచయమే కదా!" ఆయన చిరునవ్వుతో తల ఊపారు. "లేదు డాక్టర్..." అన్నారు. "ఈ గీతలు మ్యాప్‌లో ఉంటాయి. భూమి మీద ఉండవు."

ఆ మాట విన్న తర్వాత...

నేను ప్రపంచ పటాన్ని మరోసారి చూశాను.

నిజమే... సరిహద్దులు మనిషి గీసిన గీతలు.

ఆకాశం వాటిని గుర్తించదు... గాలి వాటిని పట్టించుకోదు... సముద్రం వాటిని గౌరవించదు. ప్రకృతికి... దేశాలు లేవు... ఇవి పెట్టుకున్న పేర్లు మాత్రమే. కారు బయలుదేరే సమయం వచ్చింది... చేతులు కలిపాం. ఆయన నా భార్యకు కృతజ్ఞతలు తెలిపారు... పిల్లలను ఆశీర్వదించారు. తర్వాత నా వైపు తిరిగి... "డాక్టర్... ఒక విషయం మాత్రం ఎప్పటికీ మర్చిపోవద్దు." "ఏమిటది?"

"ప్రపంచాన్ని చూడడానికి డబ్బు అవసరం. కానీ... ప్రపంచాన్ని ప్రేమించడానికి హృదయం చాలు." ఆ వాక్యం... ఆయన చెప్పిన అన్ని ప్రయాణ కథలకంటే గొప్పది. కారు నెమ్మదిగా దూరమవుతోంది. నేను గేటు దగ్గర నిలబడి చూస్తున్నాను... ఒక మనిషి వెళ్తున్నాడు.

కానీ...

అతనితో పాటు నా ఆలోచనల్లో ఒక కొత్త ప్రపంచం పుట్టింది... ఇంతకాలం నేను ప్రయాణాన్ని... ఒక ప్రదేశం నుంచి ఇంకో ప్రదేశానికి వెళ్లడమని అనుకున్నాను.

డాక్టర్ అశోక్ నాకు మరో నిర్వచనం చెప్పారు.

ప్రయాణం అంటే... మనలోని గోడలను దాటి బయటకు రావడం. దేశాల మధ్య గోడలు కాదు... మనసుల మధ్య గోడలు... అవే నిజమైన సరిహద్దులు.

అవి కరిగితే... భూమండలం మొత్తం ఒక కుటుంబమవుతుంది.

ఆ రోజు సాయంత్రం... నా అధ్యయన గదిలో ఒంటరిగా కూర్చున్నాను... టేబుల్ మీద ప్రపంచ పటం... దాని పక్కనే... డాక్టర్ అశోక్ కూర్చున్న కుర్చీ... ఆ కుర్చీ ఖాళీగా ఉంది. కానీ...ఆయన మాటలు మాత్రం ఇంకా గదిలోనే ఉన్నాయి.

"దేశాలు గుర్తుండవు...మనుషులు గుర్తుంటారు."

"ప్రయాణం అజ్ఞానాన్ని తగ్గించుకునే ప్రక్రియ."

"ప్రపంచం ఎంత పెద్దదైనా...మన మూలాలు చిన్నవి కావు." ఈ మూడు వాక్యాలు... నా మనసులో నిలిచిపోయాయి. ఆ క్షణంలో నాకు అర్థమైంది. డాక్టర్ అశోక్... ప్రపంచాన్ని చుట్టి రాలేదు. ఆయన...మనిషి అనే పదానికి సరిహద్దులు లేవని నిరూపించారు. చిరునామా అడిగితే... "భూమండలం" అని చెప్పగల మనిషి, కొన్ని రోజుల తర్వాత... డాక్టర్ అశోక్ గారు తన తదుపరి ప్రయాణానికి బయలుదేరిపోయారు.

మా ఇల్లు మళ్లీ మామూలు నిశ్శబ్దంలోకి వెళ్లిపోయింది. టీ కప్పులు వాటి స్థానాల్లో ఉన్నాయి.... డైనింగ్ టేబుల్ అలాగే ఉంది... తోటలో గులాబీలు యథావిధిగా పూస్తూనే ఉన్నాయి. కానీ... ఏదో మారిపోయింది... ఆ మార్పు ఇంట్లో కాదు."నాలో."

నేను నా అధ్యయన గదిలోకి వెళ్లాను. గోడ మీద వేలాడుతున్న ప్రపంచ పటం వైపు చాలాసేపు చూస్తూ నిలబడ్డాను. ఎరుపు రంగులో కొన్ని దేశాలు, ఆకుపచ్చలో కొన్ని, పసుపు, నీలం, గీతలు, సరిహద్దులు. ఇన్నేళ్లుగా నేను ఇదే మ్యాప్ చూస్తున్నాను.

కానీ...

ఈ రోజు అది వేరేలా కనిపించింది... ప్రతి దేశం వెనుక ఒక మనిషి ముఖం కనిపించింది. ఒక గొర్రెల కాపరి... ఒక మత్స్యకారుడు... ఒక సన్యాసి... ఒక గిరిజన బాలుడు. ఒక చిరునవ్వు... ఒక కరచాలనం.

ఆయన గురించి చాలామంది చెబుతారు, ప్రపంచంలోని 196 దేశాలు చూశారని. వందలాది దూరప్రాంతాలు సందర్శించారని, ఉత్తర ధ్రువంపై భారత జెండాను ఎగురవేశారని. దక్షిణ ధ్రువాన్ని చేరుకున్నారని, ప్రపంచంలో అత్యధికంగా ప్రయాణించిన మనోవైద్యుల్లో ఒకరని. ఇవి అన్నీ నిజాలే.

కానీ...ఆయనను కలిసిన తర్వాత...ఈ విశేషాలన్నీ నాకు రెండో స్థానంలోకి వెళ్లిపోయాయి.

ఎందుకంటే... ఒక మనిషిని గొప్పవాడిని చేసేది... అతను ఎక్కడికి వెళ్లాడన్నది కాదు. ఎక్కడికి వెళ్లినా...ఎలా మనిషిగా మిగిలాడన్నది.

నాకు ఇప్పటికీ గుర్తుంది.

ఆ రెండు చిన్న పులిహోర మిశ్రమం సీసాలు, ఆ చిన్న భారత జెండా. పిల్లలతో కలిసి నవ్విన ఆ క్షణాలు, వించెస్టర్ వీధుల్లో ఆయన నెమ్మదిగా వేసిన అడుగులు.

జేన్ ఆస్టిన్ సమాధి ముందు ఆయన పాటించిన మౌనం, గ్రీన్హామ్ కామన్‌లో అస్తమిస్తున్న సూర్యుడిని చూస్తూ చెప్పిన ఆ మాట... "చూడాల్సిన దేశాలు పూర్తయ్యాయి... అర్థం చేసుకోవాల్సిన మనుషులు ఇంకా మిగిలే ఉన్నారు."

ఆ వాక్యం... ఒక యాత్రికుడి మాట కాదు... ఒక ఋషి మాట. జీవితంలో మనం చాలామందిని కలుస్తాం... కొంతమంది తమ విజయాలను మనకు చూపిస్తారు, కొంతమంది తమ సంపదను, కొంతమంది తమ పదవులను. డాక్టర్ అశోక్... తన కుతూహలాన్ని చూపించారు... అదే ఆయన అసలు సంపద.

ఎనభై ఏళ్ల వయసు దగ్గరికి వచ్చినా... ఒక చిన్నారి లాగా కొత్త ప్రదేశాన్ని చూసి ఆశ్చర్యపడగలగడం... అదే ఆయన యవ్వనం. ప్రపంచాన్ని చుట్టివచ్చి కూడా... "నాకు ఇంకా నేర్చుకోవాల్సింది చాలా ఉంది'' అని చెప్పగలగడం... అదే ఆయన విద్య. అన్ని దేశాలు చూసి కూడా... "మనుషులే గుర్తుంటారు" అని చెప్పగలగడం... అదే ఆయన మానవత్వం.

మనమందరం ప్రయాణిస్తాం... ఉద్యోగం కోసం... వ్యాపారం కోసం.... విహారం కోసం.

కానీ...

అశోక్ ప్రయాణించాడు... మనిషిని తెలుసుకోవడం కోసం. అందుకే ఆయన ప్రతి ప్రయాణం.. ఒక పాఠమైంది.

ప్రతి సరిహద్దు...ఒక ప్రశ్నగా మారింది.

ప్రతి మనిషి...ఒక పుస్తకమయ్యాడు.

ఒకసారి నేను సరదాగా అడిగాను–

"డాక్టర్...

మీ శాశ్వత చిరునామా ఏమిటి?"

ఆయన నవ్వి ఉంటారేమో...ఏదో ఒక నగరం పేరు చెప్పి ఉంటారేమో. కానీ...ఈరోజు నేను ఆయన తరపున సమాధానం చెప్పగలను.

చిరునామా : భూమండలం, దేశం : మానవత్వం, మతం : కుతూహలం. భాష : చిరునవ్వు, పాస్‌పోర్టు : వినయం, వీసా : ప్రేమ. సామాను : ఒక చిన్న బ్యాగ్, జ్ఞాపకాలు : అనంతం.

ఈ రచన ముగిస్తున్నప్పుడు... నా ముందు ప్రపంచ పటం లేదు. ఒక మనిషి ముఖం ఉంది. అతని చేతిలో ఒక చిన్న జెండా. భుజంపై ఒక చిన్న బ్యాగ్. అందులో రెండు చిన్న సీసాలు. కళ్లలో అంతులేని కుతూహలం. పెదవులపై మౌనమైన చిరునవ్వు. ఆ చిరునవ్వు... వెయ్యి సరిహద్దులను దాటగలదు. ఆ చిరునవ్వు...భూమండలాన్ని ఒక కుటుంబంగా చూడగలదు.

అప్పుడు నాకు ఒక్కసారిగా అనిపించింది...

కొంతమంది ప్రపంచాన్ని చుట్టి వస్తారు. కొంతమంది ప్రపంచాన్ని గెలుస్తారు. కానీ... అత్యంత అరుదైన వారు... ప్రపంచాన్ని ప్రేమిస్తారు.

డాక్టర్ అశోక్...అలాంటి అరుదైన మనిషి. అందుకే... ఆయన అడుగుల ముద్రలు ఉత్తర ధ్రువంలోని మంచులో మాత్రమే లేవు. ప్రపంచ పటంపైనే కాదు... ఆయనను ఒకసారి కలిసిన ప్రతి మనసులో కూడా ఉన్నాయి. అందుకే. ఆయన గురించి ఈ రచనను ముగిస్తున్నప్పుడు... ఒక ముగింపు వాక్యం రాయాలని అనిపించడం లేదు.

ఎందుకంటే... ఇలాంటి మనుషుల జీవితాలు ముగియవు.

వాళ్లు వెళ్లిన దారుల్లో...

ఇంకా ఎన్నో అడుగులు మొదలవుతూనే ఉంటాయి.

డా. నిమ్మగడ్డ శేషగిరి రావు (ఇంగ్లాండ్)
e-mail: srnimmagadda@googlemail.com

(డా. శేషగిరి ఆంగ్లంలో పంపిన ప్రతికి తెలుగు)

ఆకాంక్షల ఆర్థిక సమాజం

- యన్. విజయరాఘవ రెడ్డి

***ఈ* మధ్యన ప్రొ. (డా.) జి.ఆర్. కృష్ణ ఋషిఋని సందర్శించిన సందర్భంగా ఎంతో లోతయిన - మరెంతో అర్థవంతమైన చర్చలు జరిగాయి. డా. కృష్ణ, డా. మైథిలి, సి.యస్. రాంబాబు - విజయ రాఘవరెడ్డితోబాటు - అశ్వనికుమార్ ఈ చర్చల్లో పాల్గొన్నారు. ఆ సందర్భంగా కృష్ణ గారు ఒక పదబంధాన్ని చెప్పారు - 'మనం యాస్పిరేషనల్ సొసైటీలో బ్రతుకుతున్నాము'. అని - అయితే అప్పుడు అది విని - మరెన్నో విషయాలు మాట్లాడుకున్నాం - ఆ తర్వాత, విజయరాఘవరెడ్డి ఋషిఋకి వచ్చారు - అప్పుడు ఈ 'పదబంధాన్ని' మళ్ళీ తెరపైకి తెచ్చి - ఏమిటి దీని లోతుపాతులని అశ్వినిగారితో రెండుగంటలు చర్చించారు. దాని పర్యవసానమే - ఈ ప్రత్యేక వ్యాసం.*

ఒకప్పుడు మధ్యతరగతి ఇంటికి వెళ్తే గది మూల ఒక చిన్న అలమార ఉండేది. అందులో రెండే రెండు చీరలు, నాలుగు పుస్తకాలు, కొన్ని వెండి పాత్రలు, తరతరాల తీపి జ్ఞాపకాలు పద్ధతిగా అమర్చి ఉండేవి.

ఈరోజు మన ఇళ్లలో అలమారలు పెరిగాయి, వాటి పరిమాణాలూ పెరిగాయి. కానీ, వాటిలో జ్ఞాపకాల కంటే ప్యాకింగ్ పెట్టెలే ఎక్కువగా కనిపిస్తున్నాయి. కొని ఉపయోగించిన వస్తువుల కంటే... ఒక్కసారి కూడా వాడని వస్తువులే రాజ్యమేలుతున్నాయి. ఇది కేవలం ఒక వినియోగపు అలవాటో, ఆర్థిక నిర్ణయమో కాదు. ఇది ఒక తీవ్రమైనమానసిక స్థితి. ఒక భ్రమల ఆకాంక్షల సంస్కృతి. మధ్యతరగతి మనిషి మార్కెట్లో వస్తువులను కొనడం లేదు... తాను జీవించాలనుకుంటున్న ఒక ఊహాత్మక జీవితాన్ని కొనుగోలు చేస్తున్నాడు!

సూపర్ మార్కెట్‌లోకి అడుగుపెట్టిన క్షణం నుంచీ లేదా మొబైల్‌లో ఆన్‌లైన్ షాపింగ్ యాప్ తెరిచిన వెంటే... మనం కొనడం మొదలుపెట్టేది బియ్యం, పప్పులు, సబ్బులు కాదు. ఒక సొగసైన జీవనశైలిని. మన కళ్ల ముందుకు వస్తున్నవి మన అవసరాలు కాదు. మన మనసును లొంగదీసుకునే అదృశ్య వాక్యాలు: "ఇది ఉంటే జీవితం ఎంత బాగుంటుందో!" "ఇది లేకపోతే నువ్వు సమాజంలో ఏదో కోల్పోతున్నావు."

"ఇప్పుడే ఆఫర్ ఉంది, రేపు ధర పెరిగిపోతుంది!"

షాపింగ్ మాల్స్, ఇ-కామర్స్ యాప్‌లు ఇప్పుడు కేవలం దుకాణాలు కావు. అవి మన మనస్తత్వాలను, బలహీనతలను లోతుగా అధ్యయనం చేసే ఆధునిక ప్రయోగాశాలలు. ఏ వస్తువు ఎక్కడ పెట్టాలో, ఏ రంగు మన చూపును ఆపుతుందో వాళ్లకు బాగా తెలుసు. ఇవి కేవలం ఆఫర్లు కావు, మన మెదడులోని అత్యంత బలహీనమైన నరాలను మీటే మానసిక తాళాలు. వస్తువు అవసరం లేకపోయినా, ఒకటి కొంటే ఒకటి ఫ్రీ "ఇప్పుడే కొనకపోతే నష్టపోతాను" అనే అభద్రతా భావాన్ని సృష్టిస్తాయి. ఇక్కడ మనం డబ్బు ఖర్చు చేయడం లేదు. మన స్వీయ నిర్ణయాధికారాన్ని మార్కెట్‌కు అప్పగించేస్తున్నాం. ఒకప్పుడు ఒక వస్తువు కొనడానికి ముందు ప్రతీ ఇంట్లో మూడు ప్రాథమిక ప్రశ్నలు ఎదురయ్యేవి:

1. ఇది నిజంగా మనకు అవసరమా?
2. ఇది ఇప్పుడే అవసరమా?
3. దీన్ని కొనేంత శక్తి మనకు ఉందా?

కానీ, నేటి కొనుగోలు సంస్కృతిలో ఈ మూడు ప్రశ్నలూ కొట్టుకుపోయాయి. ఇప్పుడు నడుస్తున్నది "ఒకవేళ అవసరమైతే?" అనే అత్యంత ప్రమాదకరమైన ఆలోచనా విధానం.ఆ ఒక్క "ఒకవేళ" అనే మాటతోనే ఇల్లు నిండిపోతోంది-ఇంకో ప్లేటు, ఇంకో దుప్పటి, ఇంకో బాటిల్, ఇంకో బ్యాగ్, ఇంకో ఛార్జర్... అలా "ఒకవేళ"తో మొదలైన కొనుగోళ్లు, "ఎప్పుడో ఒకరోజు ఉపయోగిస్తాంలే" అని ఎదురుచూస్తూ స్టోర్‌రూమ్‌లలో ముగిసిపోతాయి.

ఒక్కసారి ఇంటి స్టోర్‌రూమ్‌ను లేదా పైన ఉన్న అటకను తెరిచి చూడండి. అది ఈ భూమి మీద ఉన్న అత్యంత ఖరీదైన, అత్యంత నిశ్శబ్దమైన మ్యూజియం.

ఇంటిని శుభ్రం చేస్తున్నప్పుడు అక్కడ ఒక పెట్టె కనిపిస్తుంది. దాంట్లో...

- ఇంకా ప్యాకింగ్ కూడా తీయని ఒక కాఫీ మేకర్,
- ఒక్కసారి కూడా వాడని జ్యూసర్,
- ఫ్యాషన్ మారిపోయిన హ్యాండ్‌బ్యాగ్,
- ఎప్పుడూ ఒంటిపై వేసుకోని బ్రాండెడ్ షర్ట్,
- ఒక్క పేజీలో కూడా ఏమీ రాయని అందమైన డైరీ, కొత్త పెన్ను,
- ఎవరికో బహుమతిగా ఇద్దామని కొని, ఇవ్వడం మర్చిపోయిన షోపీస్...

ఆ వస్తువులు ఒక్క మాట కూడా మాట్లాడవు. కానీ వాటి నిశ్శబ్దం మనల్ని నిలదీసి అడుగుతుంది: "నన్ను నిజంగా నీ అవసరం కోసం కొనుక్కున్నావా... లేక ఆ క్షణంలో నీ తాత్కాలిక కోరికను తీర్చుకోవడానికి నన్ను ఒక సాకుగా వాడుకున్నావా?"

ప్రతి ఉపయోగించని వస్తువు వెనుక... ఒక విఫలమైన సంకల్పం విచిత్రమేమిటంటే, ప్రతి ఉపయోగించని వస్తువు వెనుక ఒక మరచిపోయిన భావోద్వేగం, ఒక అసంపూర్ణమైన స్వప్నం దాగి ఉంటుంది.

- ఆ రన్నింగ్ షూ కొన్నప్పుడు – "ఇకపై ప్రతిరోజూ ఉదయాన్నే వాకింగ్ వెళ్తాను" అనుకున్నాం.
- ఆ కెమెరా కొన్నప్పుడు –"ప్రపంచమంతా తిరిగి ఫోటోలు తీస్తాను" అనుకున్నాం.
- ఆ సంగీత వాయిద్యం కొన్నప్పుడు – "ఇకపై రోజూ కేటాయించి నేర్చుకుంటాను" అనుకున్నాం.
- ఆ యోగా మ్యాట్, ఆ ఖరీదైన నోట్‌బుక్ కొన్నప్పుడు –"రేపటి నుంచి నా జీవితం మారిపోతుంది, గొప్ప పుస్తకం రాస్తాను" అని నిర్ణయించుకున్నాం.

వస్తువు ఇంటికి వచ్చింది. కానీ, దానిని నడిపించే సంకల్పం మాత్రం రాలేదు. అందుకే ఇప్పుడు ఆ వస్తువులన్నీ అలమారల్లో దుమ్ము పట్టి ఉన్నాయి. మన కలలు మాత్రం అప్పుల కిస్తీల్లా (EMIs) వాయిదాల్లో పడిపోయాయి. మధ్యతరగతి మనిషి జీవితంలో ఒక విచిత్రమైన సంఘర్షణ ఎప్పుడూ నడుస్తూనే ఉంటుంది. అతడు పేదవాడు కాదు. అత్యంత ధనవంతుడూ కాదు. కానీ అతని మనసు మాత్రం ఎప్పుడూ రెండు ప్రపంచాల మధ్య ఊగిసలాడుతూనే ఉంటుంది.

ఒక వైపు తన ఆదాయం... మరో వైపు తన ఆకాంక్షలు. ఒక వైపు తన వాస్తవం...మరో వైపు ఇతరుల జీవితాలపై నిర్మించుకున్న ఊహ. ఈ రెండింటి మధ్యే మధ్యతరగతి మనిషి తన జీవితమంతా ఒక వంతెనలా వేలాడుతుంటాడు. ఒకప్పుడు మనిషి తన జీవితాన్ని చూసి నిర్ణయాలు తీసుకునేవాడు. ఇప్పుడు...ఇతరుల జీవితాలను చూసి తన అవసరాలను నిర్ణయించుకుంటున్నాడు.

పక్కింట్లో కొత్త సోఫా వచ్చింది ... మన ఇంట్లో ఉన్నది ఒక్కసారిగా పాతదైపోతుంది. స్నేహితుడు కొత్త కారు కొనుగోలు చేశాడు... మన కారులో ఒక్కసారిగా లోపాలు కనిపించడం మొదలవుతుంది.

పిల్లాడి స్నేహితుడి దగ్గర కొత్త గాడ్జెట్ వచ్చింది. మన పిల్లాడి చిరునవ్వుకి కూడా ఒక ధర నిర్ణయించబడుతుంది. ఇది అవసరం కాదు, పోలిక, పోలిక ఒక అలవాటు కాదు. అది నిశ్శబ్దంగా మన ఆత్మగౌరవాన్ని కొరికి తినే పురుగు. మొదట అది ఒక వస్తువును మాత్రమే కోరుతుంది. తర్వాత ఒక జీవనశైలిని. చివరికి... మన జీవితాన్నే ఇతరుల కొలమానంతో కొలవడం ప్రారంభిస్తుంది. ఒకప్పుడు మనిషి వుండటానికి ఇల్లు కట్టుకునేవాడు. ఇప్పుడు... ఇల్లు చూపించుకోవడానికి కట్టుకుంటున్నాడు. ఒకప్పుడు కారు ప్రయాణం కోసం ఉండేది. ఇప్పుడు అది ప్రదర్శన కోసం ఉంది. ఒకప్పుడు గడియారం సమయాన్ని చెప్పేది. ఇప్పుడు అది స్థాయిని ప్రకటిస్తోంది.ఒకప్పుడు బట్టలు శరీరాన్ని కప్పేవి. ఇప్పుడు అవి వ్యక్తిత్వాన్ని ప్రకటిస్తున్నాయి.

మన జీవితంలో ఒక నిశ్శబ్దమైన మార్పు జరిగింది.

మనం వస్తువులను ఉపయోగించడం మానేసి... వస్తువుల ద్వారా మనల్ని మనం ప్రకటించుకోవడం ప్రారంభించాం. మన ఇంట్లోని వస్తువులు మన అవసరాల జాబితా కాదు. మన గురించి ఇతరులు ఏమనుకోవాలని మనం కోరుకుంటున్నామో చెప్పే ప్రకటనలుగా మారిపోయాయి. ప్రపంచంలో అత్యంత ఖరీదైన వస్తువు బంగారం కాదు, వజ్రం కాదు, భూమి కాదు. "ఇతరుల ప్రశంస." అది దుకాణంలో అమ్మబడదు. కానీ ప్రతి దుకాణం దాన్నే విక్రయిస్తుంది.

ఒక మొబైల్ నిశ్శబ్దంగా చెబుతుంది – "నీ మాటల కంటే, నీ చేతిలో ఉన్న మోడల్‌నే ముందు చూస్తారు." ఈ ప్రకటనలు కేవలం వ్యాపార భాష కాదు. మనిషి లోపల ఉన్న ఒక నిశ్శబ్దమైన కోరికతో చేసే సంభాషణ.

"నన్ను గుర్తించండి..." అనే ఆకాంక్షతో.

మార్కెట్‌కు తెలుసు.. మనిషి వస్తువును కొనడు.

తన గురించి ఒక సుపీరియారిటీ కాంప్లెక్స్‌ను కొనుగోలు చేస్తాడు. బ్రాండ్ అనే కొత్త కులవ్యవస్థ

సమాజాలు మారాయి. కానీ మనిషి ఒకరిని ఒకరు కొలిచే అలవాటు మాత్రం మారలేదు. ఒకప్పుడు...పుట్టుకను చూసి విలువ నిర్ణయించేవారు. తర్వాత...వృత్తిని చూసి. ఆ తర్వాత...ఆస్తిని చూసి. ఇప్పుడు...బ్రాండ్‌లను చూసి. ఏ ఫోన్? ఏ కారు? ఏ షూ? ఏ గడియారం? ఏ మాల్? ఏ రిసార్ట్? ప్రశ్నలు మారిపోయాయి. కానీ ఉద్దేశం మాత్రం మారలేదు. మనిషి ఎవరో తెలుసుకోవడం కాదు. అతని వినియోగాన్ని బట్టి అతని విలువను నిర్ణయించడం. ఈ కొత్త వ్యవస్థలో వ్యక్తిత్వం వెనక్కి వెళ్లింది. ప్రదర్శన ముందుకు వచ్చింది. మనిషి పేరు కంటే... అతను ధరించిన బ్రాండ్ పేరు పెద్దదైపోయింది.

ఒకప్పుడు మనిషికి అసూయ కలగడానికి తన ఊరు చాలు. ఇప్పుడు...ఒక మొబైల్ స్క్రీన్ చాలు. ఉదయం కళ్లు తెరిచిన వెంటనే... ఎవరో స్విట్జర్లాండ్‌లో మంచు చూస్తున్నారు. మరొకరు కొత్త ఇంటి గృహప్రవేశం చేస్తున్నారు. ఇంకొకరు లగ్జరీ కారుకు రిబ్బన్ కట్ చేస్తున్నారు. మరొకరు సముద్రతీరంలో కాఫీ తాగుతున్నారు. వారి జీవితంలో నిజంగా ఏముందో మనకు తెలియదు. కానీ వారి ఫొటోలు చూసి... మన జీవితంలో ఏదో తక్కువ ఉందని మాత్రం నమ్మడం మొదలుపెడతాం. ఇదే డిజిటల్ యుగపు అత్యంత ప్రమాదకరమైన మాయ. మనం ఇతరుల జీవితాన్ని చూడడం లేదు. వారు ప్రపంచానికి చూపించాలనుకున్న కొన్ని క్షణాలను మాత్రమే చూస్తున్నాం. కానీ... ఆ కొన్ని క్షణాలతో మన మొత్తం జీవితాన్ని పోల్చుకుంటున్నాం. ఇది పోలిక కాదు... ఇది నెమ్మదిగా జరిగే మానసిక అలసట. ప్రతి స్క్రోల్‌తో మనలో ఇంకొక కోరిక పుడుతుంది. ప్రతి కోరికతో మన సంతోషం ఇంకొంచెం దూరమవుతుంది.

ఒక్కసారి ప్రశాంతంగా కూర్చొని ఆలోచించండి.

మీరు ఈరోజు ధరించిన చొక్కా... మీకు నచ్చి కొన్నదా? లేక...ఇతరులు మెచ్చుకుంటారని కొన్నదా? మీరు కొన్న కారు...మీ ప్రయాణానికి అవసరమైందా? లేక... మీ స్థాయికి ఒక ప్రకటనగా మారిందా? మీ ఇంట్లో ఉన్న ప్రతి వస్తువు గురించి ఒకసారి మౌనంగా ఆలోచించండి. ఎన్ని వస్తువులు మీ జీవితాన్ని సులభతరం చేశాయి? ఎన్ని వస్తువులు మీ గురించి ఒక అభిప్రాయాన్ని మాత్రమే నిర్మించాయి? ఈ ప్రశ్నలకు నిజాయితీగా సమాధానం చెప్పగలిగిన రోజు... వినియోగ సంస్కృతి మీద మొదటి విజయం మీదే. ఎందుకంటే...మనిషి స్వేచ్ఛను హరించేది వస్తువులు కావు. వస్తువుల ద్వారా తన విలువను నిరూపించుకోవాలనే అవసరమే. ఆ అవసరం ముగిసిన చోటే...స్వేచ్ఛ ప్రారంభమవుతుంది. అక్కడినుంచే... మనిషి తన అలమారను కాదు, తన మనసును సర్దుకోవడం ప్రారంభిస్తాడు. మనిషి జీవితంలో అత్యంత భారమైనవి, ఉపయోగించకుండా దాచుకున్న వస్తువులు కూడా కావు. వాటితో పాటు మోస్తున్న అనవసరమైన ఆకాంక్షలే.

జీవితాన్ని తేలికపరచాలంటే ... అలమారలను ఖాళీ చేయడం ఒక్కటే సరిపోదు. మనసును నింపేసిన పోలికలను, భయాలను, ప్రదర్శనల వ్యామోహాన్ని కూడా ఖాళీ చేయాలి. అప్పుడు మాత్రమే మనకు అర్థమవుతుంది– "తక్కువ వస్తువులతో జీవించడం పేదరికం కాదు...ఎక్కువ స్వేచ్ఛతో జీవించడమే నిజమైన ఐశ్వర్యం" అని.

యన్. విజయరాఘవ రెడ్డి
(విశ్రాంత కార్యక్రమ నిర్వహణాధికారి, ఆకాశవాణి, ఫోన్ : 944 123 9803)

ఆ మధ్య ఒక గృహప్రవేశానికి వెళ్లాను–ఆ వివరాలు మీకు చెప్పవలసిన పని ఏముంది. అలంకరణలు–సత్యనారాయణ వ్రతాలు–విందులు–ఎవరో అన్నట్లు అమలాపురం నుంచి అమెరికా వరకు ఇదే నడుస్తుంది. బ్రహ్మణ్ణులు వేదమంత్రాలు–ఆశీర్వచనాలు–అతిథుల బహుమతులు–అంతా కనువిందుగానే జరగటం ఎన్నోసార్లు చూశాను– నిజానికి నేను అమలాపురంలో చూశాను–అమెరికాలో చూశాను! కాస్త విడిగా వుండి చూస్తుంటే ఎన్నో ఆలోచనలు –సందేహాలు! ఎంతో శ్రమపడి–అప్పుసొప్పు చేసి ఇష్టంగా కట్టుకున్న కల–మరింత ప్రేమతో అలంకరించిన అంతఃపురం–ఇవన్నీ మనం ప్రశాంతంగా జీవించటానికే కదా–మనకొక చిరునామా ఈ భూమండలంలో వుందని చెప్పటనికే కదా–ఆరోజు ఉత్సవం ముగిసిన తర్వాత కూడా వుండిపోయేవాణ్ణి–అయినవాళ్ళే కదా–ఎందుకురా ఇంత ఖర్చు పెట్టారు–తోబుట్టువుతో పాలు పొంగించి ఇంట్లో అడుగుపెట్టేవాళ్ళం–ఇంత ప్రదర్శన అవసరమా అంటే–అదికాదు బాబాయి–మీ రోజులు వేరు–ఇప్పుడు వున్నది చూపించకపోతే–మనమేమిటో ఎవ్వరికి తెలుస్తుంది. మనతో మరొకరు ఎలా పోల్చుకుంటారు? ఇల్లు అంతే–అదిగో బయటవున్న మెర్సిడిస్ అంతే–ఎలాగూ ఇఎమ్మెలు తప్పవు–అంతే–అంతే.

– ఎ.కె.

జర్మనీ జర్నల్

– శ్రీమతి వై. విద్యావతి

ఆమెస్టర్‌డామ్ : రోడ్డుమీద నడుస్తూ ఉంటే సంతలాగా, అన్నీ గుడారాలు వేసి అమరుస్తున్నారు. ఉబుసుపోక ఖాళీగా తిరుగుతున్నాను కదా అని లోపలికి వెళ్లాను. ఉన్నట్టుండి ఒకచోట గాయత్రి మంత్రం వినిపించింది. ఆశ్చర్యంగా చూస్తే మొబైల్ పరికరాలు అమ్మే ఒక తాత్కాలిక టెంటే. ఏమిటీ సంగీతం అని అడిగితే గాయత్రి మంత్రం అన్నాడు.

మీకెలా తెలుసు అంటే, మాది సురినామ్. హిందూ సంప్రదాయం. మీ భారతీయులకు మా గురించి పాఠాలలో చెప్పరు. 17వ శతాబ్దంలో డచ్ వాళ్లు వేలమంది ఇండియన్స్‌ని పనివాళ్ళలాగా దక్షిణ అమెరికాలోని సురినామ్‌కు తీసుకువెళ్ళారు. ఇప్పుడు జనాభాలో మేము 23 శాతం అంటే దాదాపు మూడు లక్షలమందిమి ఉన్నాము.

మా దురదృష్టమో, అదృష్టమో మా దేశం డచ్ వలస రాజ్యం కాబట్టి మేము ఇక్కడకు వచ్చి బతుకుతున్నాం. ఇక్కడున్న టర్కిష్, పాకిస్తాని ముస్లింలకు నేను ఈ సంగీతం పెట్టడం ఇష్టం ఉండదు. అయినా ఇది మా సంస్కృతి. వేం కొనసాగిస్తాం. ప్రతిరోజూ ఉదయం గాయత్రి మంత్రం మా అందరి ఇళ్ళల్లో మొదలయ్యే సుప్రభాతం.

నేను ఆశ్చర్యపోయాను. నా పిల్లలకు గాయత్రి మంత్రం అంటే ఏమిటో తెలియదు.

ఉదయం నాలుగింటికి, అంతా గందరగోళంగా వుంది. అరుపులు, కేకలు, కార్ హారన్లు, హొటల్ కిటికీలోంచి బయటకు చూస్తే, ఆడ, మగ, పిల్ల, పెద్ద కార్లలో మొరాకో జండాలతో కోలాహలంగా కేకలు పెడుతున్నారు. సాకర్ వరల్డ్ కప్‌తో నెదర్లాండ్స్‌ను పెనాల్టి షూట్ అవుట్‌లో మొరాకో ఓడించింది. ఆ రోజంతా అలాగే వుంది. ఆమెస్టర్‌డామ్ పౌరులంతా కూడా చేతులూపుతూ, నవ్వుతూ ఉన్నారు తప్ప ఎక్కడా వాళ్లపై కోపం చూపలేదు.

నాకు ఇండియా – పాకిస్తాన్ క్రికెట్ గుర్తు కొచ్చింది. ఎంత తేడా?

ది. హేగ్. : అంతర్జాతీయ న్యాయస్థానం ఉన్న నగరం. మధ్యాహ్నం లంచ్ కోసం వెతుకుతున్నా. సంచార భోజన రథం కనిపించింది. మాటలు కలిశాయి. ఇండియన్వే కదా అని అడిగాడు. మాది ఆఫ్ఘనిస్తాన్ అంటూ ఒక పెద్ద రొట్టెపై రకరకాల కూరగాయలు, చికెన్ కలిపి ఇచ్చి, ఇది ప్రత్యేకం అంటూ కాఫి కూడా ఇచ్చాడు.

ఇరవై ఏళ్ల క్రితం వచ్చాం. ఇండియా మాకు ఎంతో సహాయం చేస్తోంది. మా ఆవిడ రష్యాలో మెడిసిన్ చేసింది. ఇక్కడ ప్రాక్టీస్ చేస్తోంది. దేశానికి సేవ చేద్దామని పదేళ్ళ క్రింద వెళ్ళాము. మూడు నెలలు కూడా ఉండలేక పారిపోయి వచ్చాం. ఇప్పుడు ఇంకా అన్యాయం. మా వాళ్లందరికీ బతకటమే కష్టంగా ఉంది.

ఏ న్యాయస్థానం ఏమీ చేయలేదు. అసలు సరిహద్దు లేదు కాని ఇండియాతో కలిసిపోవాలనే వుంది. ఇక్కడ పాకిస్తానీయులకి మాకు మాటలు అంతగా వుండవు. కాబూల్ నదీ జలాల్లో లేక్కలేనంత కాలుష్యం వీళ్ళ వల్ల ప్రవహిస్తోంది. చాలామంది ఏదోరకంగా బతుకుతున్నారంటే భారతీయులు సహకారంతోనే.

ఈ కాఫీ భారతీయుల పట్ల మాకున్న ప్రేమకు చిహ్నం. తీసుకోండి!

కొలోన్, జర్మనీ : రైన్ నది విహారం కోసం వెళ్ళాలని, ఆ రోడ్డు కోసం వెతుకుతున్నా. గూగుల్ ఒకోసారి (చాలాసార్లు) తప్పులు చూపిస్తుందనే భయంతో ఎవరైనా ఎదురయితే బాగుంటుందనిపించింది. (చాలా మందికి ఇంగ్లీష్ రాదు. జవాబు చెబుతారు. లేదా చెప్పరు.) వేగంగా నడుచుకుంటూ వెళ్తున్న అమ్మాయి ఇండియన్‌లా అనిపించడంతో – మీరు ఇండియన్‌నా–కాస్త ఈ దారి చూపిస్తారా అని అడిగాను. కాదు, నేను పాకిస్తాని. ఏం కావాలి.

మా సంభాషణ ఉర్దూలోకి మారింది. ప్రేమ, ఆప్యాయత ఉట్టిపడుతూ అమ్మాయి మాట్లాడింది. రైన్ నది బోట్ విహారం ఉండే చోట స్టాండ్ వైపే వెళుతున్నా. తీసుకెళతాను రండి. అంటూ తీసికెళ్ళింది.

ఆ పదినిమిషాల దారిలో ఎన్నో విషయాలు చెప్పింది. కరాచీలో టీచర్‌గా పని చేస్తుంటే, వివాహం కావడంతో కొలన్‌కు భర్తతో వచ్చింది. భర్త తరఫు వాళ్ళంతా ఇక్కడే ఉంటారు. భర్త వ్యాపారం అంతంతగా ఉండడంతో ఈమె కూడా ఒక బేకరిలో పని చేస్తుంది. నలుగురు పిల్లల పోషణ భారం. మాతో మాట్లాడడం ఎంతో ప్రశాంతత ఇస్తోంది అంటూ, వద్దంటే వినకుండా రెండు కోక్‌లు కొని ఇచ్చింది. తాను పని చేస్తున్న బేకరికి బ్రేక్ ఫాస్ట్‌కి రమ్మని మరీ చెప్పి, బోట్ స్టాండ్ వరకు వచ్చి, దేవుడు మిమ్మల్ని జాగ్రత్తగా చూడాలని అంటూ విష్ చేసింది.

ప్రొద్దున్నే బ్రేక్ ఫాస్ట్‌కు ఆ అమ్మాయి పని చేసే బేకరికే వెళ్ళాము. మీరు బీఫ్ తినరు కదా అని, చికెన్‌తో చేసిన శాండ్ విచ్‌లు, కొలంబియన్ కాఫి (ఇండియన్ మోడల్‌లో) తెచ్చి, ఇది గిఫ్ట్ అంటూ ఒక క్రొసెంట్‌ను కవర్లో పెట్టి

మాకు ఇచ్చింది. మీతో మాట్లాడుతుంటే, మా ఇంట్లో వాళ్ళతో మాట్లాడుతున్నట్లే ఉంది అని ఆనందంగా చెప్పింది.

మధ్యాహ్నం ఒక టర్కిష్ హొటల్ ఆరుబయట కూర్చుని భోజనం ఆర్డర్ చేశాం. లంచ్ టైంలో ఇంటికి వెళుతున్న ఆ అమ్మాయి మమ్మల్ని చూసి, అయ్యో ఇదేమిటి, మా ఇల్లు ఇక్కడకు దగ్గరే రండి. లంచ్ చేద్దాం మాది పెద్ద ఇల్లు. ఇప్పటికే వంట రెడీగా ఉంటుంది. రండి అని మళ్ళీ అడిగింది. ఈ లోపు మా భోజనం వచ్చింది. ఆ అమ్మాయికి ప్రత్యేక కృతజ్ఞతలు చెప్పాం.

స్వచ్ఛమైన ఉర్దూలో మాట్లాడిన ఆప్యాయతకు చలించిపోయాం. మీతో మాట్లాడుతుంటే, మా పుట్టింటి వాళ్లతో మాట్లాడనట్టే వుందని మళ్ళీ అంది. భోజనం చేయకముందే మా కడుపునిండిపోయింది.

ఇటలీ ఇక్కట్లు

మిట్ట మధ్యాహ్నం జూలై 22 : రోమ్ మహానగరంలో చారిత్రక ప్రదేశాలు, కొలోజియం చూసి బస్ స్టాండ్‌లో నిలబడ్డాం. విపరీతమైన ఎండ. ఎన్ని కోక్‌లు తాగినా తీరని దాహం. రావలసిన బస్సు ఇరవైనాలుగు నిముషాలు ఆలస్యం. అందరూ తోసుకుంటూ ఎక్కారు. మాకు కాస్త చోటు దొరికింది. వాటికన్ బస్ స్టేషన్‌లో మరి కొందరు ఎక్కారు.

రోమ్, పారిస్, బార్సిలోనాలలో జాగ్రత్త. జేబు దొంగలు ఎక్కువ అని అందరూ చెప్పిన విషయం గుర్తొచ్చి పర్స్, పాస్‌పోర్టులు చెక్ – చేసుకున్నాను. అంతకు ముందు రాత్రి అశ్వినీ కుమార్ ఫోన్‌లో మాట్లాడుతూ, రోమ్‌లో ఆడ దొంగలుంటారు జాగ్రత్త అని చెప్పిన విషయం గుర్తుకొచ్చింది.

ఎండ వేడికి మాడిపోయాం. బస్సులో ఉన్న ఎసికి హాయిగా అనిపించింది. ఒకమ్మాయి నన్ను నెట్టుకుంటూ వెళ్ళి, సారీ చెప్పింది. ఎదురుగా ఉన్న మరొకడు – రష్‌గా ఉంది ఏమీ చేయలేం అన్నట్టు నవ్వాడు. వాటికన్ స్టేజి దాటిన రెండు స్టేజీల తర్వాత ఆ అమ్మాయి దిగిపోతూ మళ్ళీ నన్ను నెట్టుకుంటూ, సారీ చెప్పి దిగిపోయింది.

మరో రెండు స్టాపుల తరువాత దిగుతూ, చూసుకుంటే పర్స్ లేదు. దిగిన బస్సులోకి మళ్ళీ ఎక్కి డ్రైవర్‌ను బస్ ఆపమని మేమున్న దగ్గరకు వెళ్ళి అంతా వెతికాము. ఏం లాభం? అసలు సమస్య ఇప్పుడు మొదలైంది. 700 యూరోలు, 200 డాలర్లు, మూడు డెబిట్ కార్డులు, డ్రైవింగ్ లైసెన్స్, ఆధార్‌తో సహా ఇతర కార్డులు, మరుసటి రోజు వెనిస్ వెళ్ళాల్సిన టిక్కెట్లు, ఆ రోజు మొత్తం తిరగడానికి కొన్న టిక్కెట్లు అన్ని హుష్ కాకి.

జేబులో మిగిలింది రెండు యూరోలు. ఒక అరలీటరు నీళ్ళ బాటిల్ కూడా రాదు. (బీర్ బాటిల్ వస్తుంది !) బస్‌స్టాండ్‌లో నిలబడి మొదట ఫోన్‌లు కార్డులన్ని బ్లాక్ చేసి, నిస్సత్తువుగా కూర్చున్నాం. ఇప్పుడు ఎండ వేడి కనీసం ప్రభావం చూపట్లేదు – ఎదురైన కష్టం ముందు. కాళ్ళీడ్చుకుంటూ మేమున్న ఎయిర్ బి.ఎన్.బి రూమ్‌కి వచ్చి నీళ్ల త్రాగి క్రిందకు వచ్చాను.

అంతకుముందు రెండు రోజుల్నుండి పలకరింపుగా మాట్లాడుతున్న బంగ్లాదేశ్ ఫుడ్ పాయింట్‌కు వెళ్లి జరిగినదంతా చెప్పాను. ఆ బంగ్లాదేశీ చాలా బాధపడి రోమ్‌లో ఇదంతా సర్వసాధారణం. ఇమ్మిగ్రెంట్స్ పెరిగిపోయారు. క్రైమ్ పెరిగింది. దొంగతనాలు పెరిగిపోయాయి. రాత్రికి డబ్బులు లేకపోయినా పిజా, షవర్మా ఇస్తాను. వెస్ట్రన్ యూనియన్‌కు ఎవరినైనా డబ్బులు పంపించమని మీ వాళ్లను అడగండి అని సలహా ఇచ్చాడు. ఆ బ్రాంచ్ పక్కనే ఉందని వచ్చి చూపించాడు.

అప్పటికే జర్మనీలో ఉన్న మా అబ్బాయికి, బావమరిదికి, అమెరికాలో మిత్రుడికి ఫోన్ చేసి చెప్పడంతో, వాళ్లంతా రోమ్‌లో ఎవరైనా మిత్రులున్నారా – అని వెతుకుతున్నారు. మేమున్న ఎయిర్ బి.ఎన్.బి అంతా ఆన్‌లైనే తప్ప, వ్యక్తిగా మాట్లాడడం ఉండదు. కాబట్టి వాళ్ళకు డబ్బులు పంపడం జరగదు.

వెస్ట్రన్ యూనియన్ ఉన్న షాపుకు వెళ్ళి ఎంక్వైరీ చేస్తే, సరిగా పని చేయడం లేదన్నాడు. నా బాధ అంతా చెప్పుకున్నాను. ఇంగ్లీష్ భాష రాకపోయినా, విషయాన్ని అర్థం చేసుకుని ప్రయత్నం చేద్దామని చెప్పి, నా పేరు మీద డబ్బులు పంపమని మా వాళ్లకు చెప్పమన్నాడు. ఆ పద్ధతి అంతా వివరించడంతో, మొదటగా రెండు వందల యూరోలు మావాడి దగ్గర నుండి వచ్చాయి. మిగిలిన వాళ్ళకు పంపవద్దని మెసేజ్ ఇచ్చి, నాలుగున్నర గంటల టెన్షన్ నుండి కాస్త ప్రశాంతత చిక్కి కాఫీ తాగాను.

బంగ్లాదేశ్ మిత్రుడి సలహా మేరకు వాటికన్ ఏరియా పోలీస్ స్టేషన్‌కు వెళ్ళాను. ఎందుకంటే దొంగతనం జరిగింది ఆ ఏరియా క్రిందకు వస్తుంది.

సెక్యూరిటీ సిస్టం అంతా ప్రత్యేకంగా వుండి, రెండు సార్లు బెల్ కొడితే తెరుచుకునే రెండు గేట్లు, ఒక ద్వారం నుండి లోపలికి వెళ్లాను. పూర్తి ఎయిర్‌కండిషన్డ్ రిసెప్షన్. అద్దంలోనుండి నన్ను చూసిన ఒక ఆఫీసర్ వచ్చి, వివరాలన్నీ ఇటాలియన్‌లో అడిగి, ఇంగ్లీష్ ఉన్న అప్లికేషన్ తెచ్చి విషయమంతా రాయమని చెప్పి వెళ్లిపోయాడు. పది నిముషాల తర్వాత మళ్ళీ వచ్చి లోపల వున్న ఆఫీసర్‌ను కలువమని సెక్యూరిటీ డోర్ తెరిచాడు.

అన్ని రకాల ఆయుధాలు ఉన్న పాతికేళ్ళ అమ్మాయి కంప్యూటర్ ముందు కూర్చుని ఫోన్‌లో ఇటాలియన్‌లో మాట్లాడుతోంది. కాసేపటి తర్వాత నా అప్లికేషన్ చూసి పాస్‌పోర్ట్ అడిగింది. నా అదృష్టం బాగుండి పాస్‌పోర్ట్‌లు

వేరే జేబులో ఉన్నాయి. పోలేదు. ఆ ఆఫీసర్ నవ్వుతూ, పాస్‌పోర్ట్ పోతే 72 గంటలు మా కస్టడీలో ఉండాలి. ఇండియన్ ఎంబసీ వాళ్ళు సర్టిఫై చేస్తే వాళ్ళ లెటర్‌తో డైరెక్ట్‌గా ఇండియాకు పంపిస్తాము. లేకపోతే ఇల్లీగల్ ఎంట్రీ క్రింద డిటైన్ చేస్తాము. మీ అదృష్టం బాగుంది అంది !ఈ రోజు ఏడు బస్సు దొంగతనాలు రిపోర్ట్ అయ్యాయి. మూడింట్లో పాస్‌పోర్ట్‌లు కూడా పోయాయి. అనడంతో నాకు చెమటలు పట్టాయి. కాస్త, కాస్తగా ఇంగ్లీష్ మాట్లాడుతూ, చాలా విషయాలు చెప్పింది.

నేను కూడా మన తెలుగును 'ఇటాలియన్ ఆఫ్ ది ఈస్ట్' అంటారని చెబితే ఆన్‌లైన్‌లో చెక్ చేసి నిజమే అని నవ్వింది. ఇలా పర్సులు కొట్టేసే వాళ్ళు ఒక గ్రూప్‌గా బస్‌లోకి ఎక్కి, మనల్ని డైవర్ట్ చేస్తుంటారు. ముగ్గురు లేదా నలుగురు ఉండి రష్‌గా ఉన్న బస్ స్టాండ్‌లో ఎక్కి, దూరం దూరంగా ఉంటూ చాలా లాఘవంగా పనికానిస్తారు. పోలీస్ ఆఫీసర్‌ని కాబట్టి ఫలానా వాళ్ళు అని నేను చెప్పలేను. పర్స్‌లోని డబ్బులు తీసుకుని, పర్స్‌ను ఏ చెత్తకుప్పలోనో పారేస్తారు. చెత్త ఏరుకునే వారు ఆపర్స్‌ను సెక్యూరిటీ వారికో, పోలీస్ స్టేషన్‌కో తెచ్చిస్తారు. అలా ఇస్తే పది యూరోలు వాళ్ళకు ఇస్తాము. డబ్బులు పోయినా ముఖ్యమైన కార్డులన్ని దొరుకుతాయి – అని చెప్పింది. నాముందే మరో లేడీ ఆఫీసర్ వచ్చి ఒక పర్స్ తెచ్చి ఈమెకు చూపించింది. జర్మన్ పాస్‌పోర్టు కార్డ్ (యూరప్‌లో పాస్‌పోర్టు మన ఆధార్ కార్డ్‌లాగా వుంటుంది.) దానిలో ఉంది. వెంటనే ఎవరికో ఫోన్ చేసి వివరాలు చెప్పింది.

నన్ను కూర్చో బెట్టినందుకు సారీ చెప్పి, ఒక ఎఫ్.ఐ.ఆర్ ప్రతి నాకు ఇచ్చి, 48 గంటలలో మీవేమైనా దొరికితే మీకు ఫోన్ లేదా ఇ-మెయిల్ చేస్తాము-లేదంటే ఇండయన్ ఎంబసీకి రిపోర్ట్ పంపిస్తాము. ఇండియన్ ఎంబసీ దానిని మీకు పంపిస్తుంది అని చెప్పింది.

ఎఫ్.ఐ.ఆర్‌కు నా కంప్లైంట్ జత చేసిన పద్ధతి, సాధారణంగా ఉన్నా దానిని ఎవరూ మార్చలేని పాలనా శిల్పపద్ధతి చూసి, పాలనా శాస్త్ర విద్యార్థినైన నాకు ముచ్చటేసింది. ఇదంతా ముగియడానికి రెండు గంటలు పట్టింది.

సాయంత్రం ఎనిమిదైనా ఎండ తగ్గని సూర్యుణ్ణి చూస్తూ నడక మొదలెట్టాను. సెంట్, సెంట్ కాపాడుకోవాలి మరి. సాయంత్రం బంగ్లాదేశీ మిత్రుడి దగ్గరకు వచ్చాను. రాత్రికి భోజనం తీసుకెళ్ళాలి. బంగ్లాదేశీ మిత్రుడు సల్మాన్ ఖాన్ వీరాభిమాని. మహేష్ బాబు, అల్లు అర్జున్ సినిమాలు విపరీతంగా చూస్తాడట. ప్రతిరోజు సాయంత్రం వాళ్ళావిడ, ముగ్గురు పిల్లల్ని తీసుకుని అక్కడకు వస్తుంది. నాకు పరిచయం చేశాడు – కథంతా చెప్పాడు. ఆమె బెంగాలీలో బాధ వ్యక్త పరచింది. పదహారేళ్ళ క్రితం రోమ్ వచ్చి, అక్కడా, ఇక్కడా పని చేసి మొత్తానికి ఒక ఫుడ్ పాయింట్ పెట్టుకున్నాడు. భారతదేశంతో సంబంధాలు తెగిపోవడం బాధగా ఉందన్నాడు. ఆయన భార్యది కలకత్తా. ఆమె ఇప్పుడు కలకత్తా వెళ్ళగలదా – వాళ్ళ వాళ్ళను కలవగలదా? అనేది పెద్ద ప్రశ్న అన్నాడు.

బంగ్లాదేశ్‌లో జరిగిన అధికార మార్పు గురించి మాట్లాడుతూ, రాజకీయాల గురించి నాకిష్టంలేదు. అంటూనే ప్రజలు విసుగెత్తిపోయారు. స్కూలు పిల్లవాడికి ఇచ్చే స్కాలర్ షిప్‌ల నుండి మొదలు పెడితే, రైతులకు, మహిళలకు ఇచ్చే అన్ని పథకాల పేర్లు 'బంగబంధు' – 'బంగబంధు'. ఢాకాలో ఇలిసా (హిల్సా) చేప ధర వేలల్లో ఉంటుంది. కాని మా ప్రభుత్వం వేల టన్నులు దసరా పండుగ సందర్భంగా కలకత్తాకు బహుమతిగా పంపుతుంది. చెప్పుకుంటే చాలా ఉంటాయి. అయితే ఈ ప్రభుత్వం ఏదో ఉద్ధరిస్తుందని కాదు. ప్రజలు కోపం చూపించారు అంతే. భారత్‌తో మంచి సంబంధాలు లేకుండా మేమేదో సాధించగలుగుతామనుకోవడం భ్రమే-అని నాతో కలిసి కోక్ తాగి చెప్పాడు.

నేను మా దేశం ఎప్పుడు వెళతానో తెలియదు – మీరు క్షేమంగా వెళ్లండి – అంటూ మరుసటి రోజు తెల్లవారు ఝామున ఎయిర్‌పోర్ట్‌కు వెళ్ళడానికి టాక్సి మాట్లాడి, జాగ్రత్తలు చెప్పాడు.

దేవుడికి నిలువుదోపిడీ ఇస్తారు – మరి నేను వాటికన్ దేవుడికి ఇచ్చానా?

తినడానికి తిండి లేక, చేయడానికి ఉద్యోగం లేక, శరణార్థులుగా వచ్చి క్రిమినల్స్‌గా బ్రతుకుతున్న వారికి పరోక్షంగా సహాయపడ్డానా?

స్వంతదేశానికి భార్యను తీసుకువెళ్లలేనేమో అని బాధపడుతూ, ఇక్కడే జీవితం బాగుందని పిజ్జాలు అమ్ముకుంటున్న బంగ్లాదేశీ మిత్రుడితో పోలిస్తే, నా బాధ తక్కువే అనిపించింది.

తెల్లవారు ఝామున రోమ్‌లో బయలుదేరి, మధ్యాహ్నానికి మ్యూనిక్ చేరుకున్నాము. మా అబ్బాయి ఒక క్రెడిట్ కార్డు ఉంచుకోమని ఇచ్చాడు. నేనేమీ ఖర్చుపెట్టలేదు. నాలుగు రోజుల తర్వాత ఇండియా వచ్చాను. మావాడు పంపిన రెండు వందల్లో ఇంకా నా దగ్గర ఇరవై యూరోలు ఉన్నాయి.

– – – –

ఈ భూమిపై మనమంతా అతిథులమే – ప్రయాణమే పరిచయం – ప్రయాణమే శాశ్వతం.

శ్రీమతి వై. విద్యావతి
ఆచార్య వై. పార్థసారథి

ప్రేమ్‌చంద్ కథలు

– మ్యాదం అభిలాష్

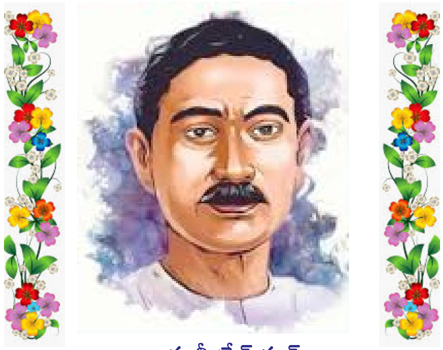

మున్షీ ప్రేమ్‌చంద్

మున్షీ ప్రేమ్‌చంద్ (31 జూలై 1880–8 అక్టోబర్ 1936) హిందీ, ఉర్దూ సాహిత్యాలలో సామాజిక వాస్తవిక కథాసాహిత్యానికి పునాదులు వేసిన ప్రముఖ రచయిత, సాహితీవేత్త. ఈయన ఉత్తరప్రదేశ్‌లోని వారణాసి సమీపంలో ఉన్న లమ్హీ అనే గ్రామంలో అజాయిబ్‌రాయ్, ఆనందీదేవి దంపతులకు జన్మించారు. ఆయన అసలు పేరు ధన్‌పత్‌రాయ్ శ్రీవాస్తవ్. మొదట్లో 'నవాబ్‌రాయ్' అనే కలంపేరుతో రచనలు చేసి, అనంతరం 'ప్రేమ్‌చంద్' పేరుతో కోట్లాది పాఠకుల మన్ననలు పొందారు. ఉపాధ్యాయుడిగా తన వృత్తి జీవితాన్ని ప్రారంభించిన ఆయన, తరువాత విద్యాశాఖలో అధికారిగానూ సేవలందించారు. ఆ తర్వాత మహాత్మాగాంధీ పిలుపునిచ్చిన సహాయనిరాకరణ ఉద్యమ ప్రభావంతో 1921లో ప్రభుత్వ ఉద్యోగానికి రాజీనామా చేసి, తన జీవితాన్ని పూర్తిగా సాహిత్యసేవకు అంకితం చేశారు. కథలు, నవలలు, వ్యాసాలు, నాటకాలు, బాలసాహిత్యం వంటి అనేక ప్రక్రియల్లో విశిష్టమైన రచనలు చేసిన ఆయన, గోదాన్, గబన్, నిర్మలా, సేవాసదన్, రంగభూమి, కర్మభూమి వంటి నవలలతో పాటు మానసరోవర్ కథా సంపుటాల ద్వారా భారతీయ సాహిత్యంలో చెరగని ముద్ర వేశారు. ముఖ్యంగా కథాసాహిత్యాన్ని సామాజిక చైతన్యానికి, వాస్తవిక జీవన చిత్రణకు సమర్థవంతమైన సాధనంగా మలిచిన రచయితగా ప్రేమ్‌చంద్ సాహిత్య చరిత్రలో చిరస్థాయిగా నిలిచారు.

భారతీయ కథాసాహిత్య చరిత్రలో సామాజిక వాస్తవికతకు దృఢమైన పునాదులు వేసిన రచయితల్లో ప్రేమ్‌చంద్‌కు విశిష్టమైన స్థానం ఉంది. ఆయన కథను కేవలం వినోదానికి మాత్రమే కాకుండా, సమాజాన్ని ప్రతిబింబించే ఒక శక్తివంతమైన సాహిత్య ప్రక్రియగా మలిచారు. పేదరికం, రైతాంగ దుస్థితి, కులవివక్ష, అసమానతలు, స్త్రీల అణచివేత, నైతిక విలువల క్షీణత, వలసపాలన ప్రభావం వంటి అనేక సామాజిక అంశాలను ఆయన కథల్లో యథార్థ దృష్టితో ఆవిష్కరించారు. అందుకే... ప్రేమ్‌చంద్ కథలు కల్పిత ప్రపంచానికి ప్రతినిధులుగా కాకుండా జీవన సత్యాలకు సాక్ష్యాలుగా నిలిచాయి. మన చుట్టూ కనిపించే రైతులు, కూలీలు, చిరు ఉద్యోగులు, మహిళలు, వృద్ధులు, పిల్లలు వంటి సాధారణ మనుషుల జీవితానుభవాలే ఈయన కథల్లో కనిపిస్తాయి. దీంతో ప్రేమ్‌చంద్ కథాసాహిత్యం భారతీయ సమాజానికి అద్దం పట్టే ఒక సామాజిక వాస్తవిక సాహిత్యంగా చరిత్రలో నిలిచిపోయింది.

ప్రేమ్‌చంద్ కథల్లోని పాత్రలు కల్పితాలు కావు.. వ్యక్తుల అనుభవాలు, సంఘర్షణలు, మనోవైచిత్రి, సామాజిక పరిస్థితులే కథా నిర్మాణానికి కేంద్రబిందువులు. జీవిత సత్యాలను యథార్థంగా ఆవిష్కరించడంలో ఆయన రచనల్లో కనిపించే కథాకథనం ఎంతో ప్రత్యేకతను సంతరించుకుంది. ఉపదేశ ధోరణి కంటే జీవితానుభవాల ద్వారానే సామాజిక చైతన్యాన్ని కలిగించడం ఆయన కథల ప్రధాన లక్షణం.

'ఇది నా మాతృభూమి', 'మనస్పర్ధ', 'ముసలవ్వ', 'ఆత్మారాముడు', 'పెద్దింటి అమ్మాయి', 'ఉప్పు దారోగా', 'పంచ పరమేశ్వరుడు', 'పూస్కీ రాత్ (పౌష మాసం రాత్రి)',

'కఫన్', 'ఈద్‌గాహ్', 'రెండు ఎద్దుల కథ' వంటి కథల్లో దేశభక్తి, గ్రామీణ జీవితం, సామాజిక వైరుధ్యాలు, నైతిక విలువలు, మానవతా దృక్పథం, వర్గ సంబంధాలు, దారిద్ర్యం వంటి అంశాలు విభిన్న కోణాల్లో కనిపిస్తాయి. ఈ కథల ద్వారా ప్రేమ్‌చంద్ సమాజాన్ని.. విమర్శనాత్మకంగా విశ్లేషిస్తూనే, మానవీయ విలువల ఆధారంగా కొత్త సామాజిక చైతన్యాన్ని ప్రతిపాదించారు. సమాజాన్ని యథాతథంగా చూపడమే కాకుండా, దానిని విమర్శనాత్మకంగా అర్థం చేసుకునే దృష్టిని పాఠకుడికి అందించారు. అందువల్ల ప్రేమ్‌చంద్ సాహిత్యం.. భారతీయ సమాజపు జీవన వాస్తవాలను ప్రతిబింబించిన విలువైన సంపదగా నిలిచింది.

సమాజాన్ని ప్రతిబింబించిన కథలు : ప్రేమ్‌చంద్ కథాసాహిత్యాన్ని పరిశీలిస్తే భారతీయ సమాజంలోని అనేక జీవన కోణాలు అందులో ప్రతిఫలించినట్లు తెలుస్తుంది. ఈ నేపథ్యంలో కొన్ని ప్రముఖ కథలను పరిశీలిస్తే, సామాజిక వాస్తవికతను ప్రేమ్‌చంద్ ఎంత విశాలమైన దృష్టితో, ఎంత సహజమైన కథనంతో ఆవిష్కరించారో స్పష్టంగా తెలుస్తుంది.

ఈ విస్తృతమైన సామాజిక దృష్టికి ప్రతినిధిగా నిలిచే కథల్లో "ఇది నా మాతృభూమి" ఒకటి. జాతీయ చైతన్యాన్ని సామాజిక వాస్తవికతతో మేళవించిన ఈ కథలో విదేశాల్లో అపారమైన ధనాన్ని సంపాదించిన ఒక భారతీయుడు చాలా సంవత్సరాల తరువాత స్వదేశానికి తిరిగి వస్తాడు. తన బాల్య స్మృతులతో నిండిపోయిన గ్రామం, మనుషులు, సంస్కృతి, జీవన విధానం యథాతథంగా కనిపిస్తాయని ఆశించిన అతనికి పూర్తిగా భిన్నమైన పరిస్థితులు ఎదురవుతాయి. వలసపాలన ప్రభావంతో గ్రామీణ జీవితం మారిపోవడం, మనుషుల మధ్య ఆత్మీయత తగ్గిపోవడం, స్వార్థం పెరగడం, సామాజిక విలువలు క్షీణించడం అతనిలో తీవ్ర నిరాశను కలిగిస్తాయి. స్వదేశంలో ఉన్నప్పటికీ పరాయిదేశంలో ఉన్న భావన అతనిని వెంటాడుతుంది. అయితే కథ చివర్లో గంగాతీరంలో దర్శనమిచ్చే భారతీయ సంస్కృతి, ఆధ్యాత్మిక జీవనం అతనిలో మాతృభూమిపై ఉన్న అనుబంధాన్ని మళ్లీ మేల్కొలుపుతాయి. దేశం అనేది కేవలం భౌగోళిక సరిహద్దు మాత్రమే కాదని, సంస్కృతి, సంప్రదాయం, మానవీయ అనుబంధాల సమాహారమని ప్రేమ్‌చంద్ ఈ కథ ద్వారా సూచించారు. వలసపాలన వల్ల సంభవించిన సామాజిక మార్పులను విమర్శనాత్మకంగా ఆవిష్కరిస్తూనే, భారతీయ జీవన విలువల పట్ల రచయితకున్న విశ్వాసాన్ని ఈ కథ స్పష్టంగా వ్యక్తం చేస్తుంది.

వ్యక్తిగత సంబంధాలు సామాజిక జీవితాన్ని ఎలా ప్రభావితం చేస్తాయనే అంశాన్ని ప్రేమ్‌చంద్ ప్రత్యేక కోణంలో ఆవిష్కరించిన కథ "మనస్పర్ధ". గ్రామంలోని ఇద్దరు వ్యక్తుల మధ్య ఏర్పడిన చిన్నపాటి మనస్పర్ధ క్రమంగా గ్రామమంతటికీ వ్యాపించి, ప్రజలను రెండు వర్గాలుగా విడదీస్తుంది. వ్యక్తిగత కక్షలు గ్రామ రాజకీయాలను, సామాజిక సంబంధాలను, ప్రజా జీవితాన్ని ప్రభావితం చేసే స్థాయికి చేరుకుంటాయి. ఈ చిన్న సంఘటనను ఆధారంగా చేసుకొని సమాజంలో ఐక్యత కంటే విభేదాలే వేగంగా వ్యాపిస్తాయనే వాస్తవాన్ని రచయిత ఆవిష్కరించారు. స్వరాజ్య ఉద్యమం వంటి గొప్ప జాతీయ ఆశయాలు కూడా వ్యక్తిగత అహంకారానికి, స్వార్థానికి బలైపోయే పరిస్థితిని ఈ కథ విమర్శనాత్మకంగా ప్రతిబింబిస్తుంది. రాజకీయ స్వాతంత్ర్యంతో పాటు సామాజిక సంస్కరణ, పరస్పర విశ్వాసం, నైతిక బాధ్యత కూడా అవసరమనే సందేశాన్ని ప్రేమ్‌చంద్ ఈ కథ ద్వారా పరోక్షంగా అందించారు. సమాజంలో విభేదాలకు కారణం వ్యక్తులు మాత్రమే కాదని, వారి మనస్తత్వం, పరిస్థితులు, సామాజిక నిర్మాణం కూడా కీలక పాత్ర పోషిస్తాయని ప్రేమ్‌చంద్ ఈ కథ ద్వారా సూచించారు. ఈ దృష్టే కథకు సామాజిక వాస్తవికతను, శాశ్వతమైన ప్రాసంగికతను కల్పించింది.

మనుషుల మధ్య ఏర్పడే సంబంధాల్లో ప్రేమ, ఆప్యాయతలతో పాటు నిర్లక్ష్యం, స్వార్థం కూడా ఎలా చోటు చేసుకుంటాయో ప్రేమ్‌చంద్ అనేక కథల్లో ఆవిష్కరించారు. అలాంటి కథల్లో "ముసలవ్వ" ఒకటి. తన ఆస్తినంతా మేనల్లుడి పేరున రాసిచ్చిన ఓ వృద్ధురాలు, జీవిత చరమాంకంలో కనీస ఆదరణకూ, కడుపునిండా భోజనానికీ నోచుకోని దుస్థితికి చేరుకోవడం ఈ కథలోని ప్రధాన సంఘటన. ఇంట్లో శుభకార్యం జరుగుతున్నప్పటికీ ఆమె ఆకలి, ఆమె మనోవేదన, ఆమె ఉనికి కుటుంబ సభ్యులకు కనిపించవు. చివరకు ఆకలిని తట్టుకోలేక

ఇతరులు తిని వదిలిన ఎంగిలాకులలో పూరీల ముక్కలు ఏరుకొని తినే దృశ్యం పాఠకుడి కళ్ళల్లో నీళ్లు తిరిగేలా చేస్తుంది. ఆ దృశ్యాన్ని చూసిన గృహిణి రూపలో కలిగే పశ్చాత్తాపం ద్వారా మానవత్వం ఇంకా పూర్తిగా చనిపోలేదనే ఆశను ప్రేమ్‌చంద్ వ్యక్తం చేశారు. కుటుంబ సంబంధాలు అనేవి.. ఆస్తి, స్వార్థం ఆధారంగా కాకుండా ప్రేమ, బాధ్యత, కరుణల ఆధారంగా ఉండాలని సూచిస్తూ, వృద్ధుల పట్ల సమాజం అవలంబించాల్సిన మానవీయ దృక్పథాన్ని ఈ కథ అత్యంత సహజంగా ప్రతిపాదిస్తుంది.

ప్రేమ్‌చంద్ కథాసాహిత్యంలో పాఠకుడిని తీవ్రంగా కలచివేసే కథల్లో "కఫన్" ప్రముఖమైనది. ఘీసూ, మాధవ్ అనే తండ్రీకొడుకుల జీవితాన్ని ఆధారంగా చేసుకుని రచయిత పేదరికం, ఆకలి, సామాజిక అసమానతలు మానవ జీవితాన్ని ఎంత దుర్భరంగా మారుస్తాయో ఆవిష్కరించారు. ప్రసవ వేదనతో మాధవ్ భార్య బుధియా ఇంట్లోనే ప్రాణాపాయ స్థితిలో ఉన్నప్పటికీ, ఆమెను కాపాడేందుకు ఘీసూ, మాధవ్ ఎలాంటి ప్రయత్నమూ చేయరు. చివరకు ఆమె మరణించిన తర్వాత అంత్యక్రియల కోసం గ్రామస్థులు సేకరించి ఇచ్చిన డబ్బుతో కఫన్ (శవంపై కప్పే గుడ్డ) కొనకుండా మద్యం తాగి, భోజనం చేస్తారు. ఈ సంఘటనను పైకి చూస్తే వారి నిర్లక్ష్యంగా, అమానవీయ ప్రవర్తనగా కనిపిస్తుంది. కానీ.. ప్రేమ్‌చంద్ దానిని వ్యక్తుల నైతిక వైఫల్యంగా కాకుండా, దారిద్ర్యం మనిషి ఆలోచనా విధానాన్ని, విలువలను ఎలా నిర్వీర్యం చేస్తుందనే విషయాన్ని వాస్తవంగా చిత్రించారు. ఆకలి, అభావం, నిరంతర దోపిడీ మనిషిని ఎంతటి నిస్సహాయ స్థితికి నెట్టివేస్తాయో ఈ కథ కళ్ళకు కట్టినట్టు తెలియజేస్తుంది. అందుకే "కఫన్"ను ప్రేమ్‌చంద్ సామాజిక వాస్తవిక జీవన దృష్టికి ప్రతీకగా నిలిచిన ప్రత్యేక కథగా చెప్పవచ్చు.

సమాజాన్ని మాత్రమే కాదు, మనిషి అంతరంగాన్ని కూడా అంతే లోతుగా అర్థం చేసుకున్న కథకుడిగా ప్రేమ్‌చంద్‌ను పరిచయం చేసే కథల్లో "ఆత్మారాముడు" ఒకటి. మహాదేవ్ అనే కంసాలి జీవితాన్ని ఆధారంగా చేసుకొని రచయిత మానవ మనస్తత్వంలోని మోహం, లోభం, పశ్చాత్తాపం, ఆత్మజాగృతి వంటి భావాలను అత్యంత సహజంగా ఆవిష్కరించారు. కుటుంబ సభ్యుల నిర్లక్ష్యం, ఆర్థిక ఇబ్బందులు, ఒంటరితనం మధ్య జీవిస్తున్న మహాదేవ్‌కు తన చిలుక మాత్రమే నిజమైన ఆత్మీయ సహచరిగా మారుతుంది. ఆ చిలుక తప్పిపోవడం అతని జీవితంలో ఒక అనూహ్యమైన మలుపుకు కారణమవుతుంది. దానిని వెతికే క్రమంలో యాదృచ్ఛికంగా లభించిన బంగారు నాణేల కలశం అతనిలో మొదట భౌతిక ఆశలను రేకెత్తించినప్పటికీ, అనంతరం అదే సంపద అతనిని ఆత్మపరిశీలన వైపు నడిపిస్తుంది. గతంలో చేసిన మోసాలు, అన్యాయాలు గుర్తుకు వచ్చి వాటిని సరిదిద్దాలనే నైతిక సంకల్పం అతనిలో మేల్కొంటుంది. తన వల్ల నష్టపోయిన వారందరికీ బహిరంగంగా పిలుపునిచ్చి వారి సొమ్మును తిరిగి ఇవ్వడానికి సిద్ధపడతాడు. ఇది అతని వ్యక్తిత్వంలో చోటుచేసుకున్న అంతర్గత పరివర్తనకు నిదర్శనంగా నిలుస్తుంది. కథలోని చిలుక మహాదేవ్ అంతరాత్మకు, చైతన్యానికి ప్రతీకగా నిలిస్తే, బంగారు నాణేల కలశం మనిషి జీవితంలో విలువలను పరీక్షించే సందర్భానికి సంకేతంగా రూపుదిద్దుకుంటుంది. సంపద మనిషిని పతనానికి గురిచేయగలదనే భావనతో పాటు, అదే సంపద ఆత్మజాగృతికి కూడా కారణమవుతుందనే సత్యాన్ని రచయిత సున్నితంగా ప్రతిపాదించారు. ఈ విధంగా వ్యక్తిగత పరివర్తన ద్వారా సామాజిక నైతికతకు దారితీసే ప్రక్రియను ఆవిష్కరిస్తూ, నిజమైన విముక్తి బాహ్య సంపదలో కాక అంతరంగ శుద్ధిలోనే ఉందనే సందేశాన్ని ప్రేమ్‌చంద్ ఈ కథ ద్వారా పాఠకులకు అందించారు. అందువల్ల "ఆత్మారాముడు" వ్యక్తి అంతర్మథనాన్ని, నైతిక పునర్జన్మను, మానవీయ విలువల పునరుద్ధరణను ప్రతిబింబించిన ప్రేమ్‌చంద్ అత్యుత్తమ తాత్విక--సామాజిక కథల్లో ఒకటిగా నిలిచింది.

ప్రేమ్‌చంద్ కథాసాహిత్యాన్ని మొత్తంగా పరిశీలించినప్పుడు ఆయన రచనల ప్రధాన బలం జీవితాన్ని ఉన్నది ఉన్నట్లుగా చిత్రించడంలోనే ఉందని స్పష్టమవుతుంది. ఆయన కథల్లో అసాధారణ సంఘటనలు, కల్పిత నాయకులు కనిపించరు.. సాధారణ గ్రామీణ ప్రజలు, వారి నిత్యజీవిత సమస్యలే కథా వస్తువులుగా ఉంటాయి. న్యాయవ్యవస్థ, కుటుంబ సంబంధాలు, కులవివక్ష, పేదరికం, ఆర్థిక అసమానతలు, మూఢనమ్మకాలు, నైతిక విలువలు, వ్యక్తిగత సంఘర్షణలు

వంటి అనేక సామాజిక అంశాలను కథలో సహజంగా మేళవిస్తూ పాఠకుడిని ఆలోచింపజేయడంలో ప్రేమ్‌చంద్ అసాధారణ నైపుణ్యాన్ని ప్రదర్శించారు. సామాజిక వాస్తవికతను కేవలం సమస్యల చిత్రణకే పరిమితం చేయకుండా, వాటి వెనుక ఉన్న మానసిక, నైతిక, సామాజిక కారణాలను కూడా అన్వేషించడం ఆయన కథల ప్రత్యేకత. అందువల్ల ఆయన కథలు ఒక కాలానికి సంబంధించిన సామాజిక పత్రాలుగా మాత్రమే కాక, మానవ జీవితాన్ని అర్థం చేసుకునే సాహిత్య దస్తావేజులుగా కూడా నిలిచాయి.

ప్రేమ్‌చంద్ కథల ప్రాసంగికత నేటి సమాజంలోనూ ఏమాత్రం తగ్గలేదు. ఆయన ప్రస్తావించిన అనేక సమస్యలు.. రూపాలు మారినా ఇప్పటికీ వివిధ స్థాయిల్లో కొనసాగుతూనే ఉన్నాయి. అందువల్ల ఆయన కథలు గత సమాజాన్ని పరిచయం చేసే రచనలుగానే కాక, వర్తమానాన్ని విశ్లేషించడానికి కూడా దోహదపడతాయి. ముఖ్యంగా తెలుగు పాఠకులకు ఈ కథలు అనువాదాల ద్వారా అందుబాటులోకి రావడం అనేది భారతీయ సాహిత్యంలోని సామాజిక వాస్తవిక సంప్రదాయాన్ని మరింత విస్తృతంగా అవగాహన చేసుకునే అవకాశాన్ని కల్పించింది. భాషలు వేరైనా మానవ జీవితం, సామాజిక సమస్యలు, నైతిక విలువలు సార్వజనీనమైనవేనని ప్రేమ్‌చంద్ కథలు రుజువు చేశాయి. ఈ కారణంగానే ఆయన కథలు భారతీయ సాహిత్యంలో కాలాతీతమైన స్థానాన్ని సంపాదించడమే కాక, ప్రతి తరం పాఠకుడిని కొత్త కోణంలో ఆలోచింపజేసే శక్తిని నిలుపుకున్నాయి.

మ్యాడం అభిలాష్
కంటెంట్ రైటర్, **TALRadio**
ఫోన్ : 81 42 57 63 46

కమ్మతెమ్మెర

మిసిమి చేతికి అందిన వెంటనే ఆమూలాగ్రం చదవడం ఓ బలహీనత. ప్రతి సంచికలోని అంశాలు, వాటి విస్తృతి, వైవిధ్యం చూసినప్పుడు వాటి ఎంపిక వెనుక ఎంతటి శ్రద్ధ, కృషి ఉంటాయోనన్న ఆలోచన రాక మానదు. ముఖ్యంగా వివిధ రంగాల్లో విశేషకృషి సల్పిన మేధావుల పరిచయం మాబోటి పాఠకులకొక విందు. మరే మాధ్యమంలోను దొరకనిది. **అప్పాజోస్యుల, పాపినేని** వంటి ప్రముఖుల జీవితాల్లోకి, వారి రచనల నేపథ్యంలోకి తొంగిచూసే మహదవకాశం కల్పించారు మీరు. ఆగస్టు సంచికలో నన్ను ఆకర్షించిన వ్యాసం **పోకల లక్ష్మీనరసు** గారి గురించి సాయిప్రసాద్ గారు వ్రాసినది. బౌద్ధ సాహిత్యంలో అత్యుత్తమ గ్రంథంగా అంబేద్కర్ మహాశయుని మన్నన పొందిన పుస్తకాన్ని ఓ తెలుగువాడు రచించాడన్న అరుదైన విశేషం ఆశ్చర్యం గొలిపింది. అలాగే, బంకించంద్రుని **రాజసింహ** నవలాపరిచయంలో రాజపుత్ర రాజులు మొగలులతో వియ్యమందడం అదృష్టంగా భావించేవారంటే ఆశ్చర్యం కలిగింది..

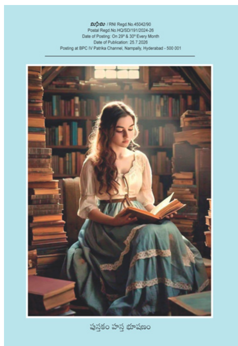

ఇంత ప్రీతిగా ఆస్వాదించే విందు భోజనంలో పంటికింద రాళ్లు పడితే మనస్సు చివుక్కుమంటుంది కదా! **మిసిమి** లో అచ్చు తప్పులు వచ్చినప్పుడు మేము అనుభవించే బాధ ఇది. రచయితలు, వ్యాసాల ఎంపికలో ఇంత శ్రద్ధ చూపే మీరు అక్షర దోషాల విషయంలో తగిన జాగ్రత్త తీసుకోవడం లేదని నా ఫిర్యాదు. ఉదాహరణకు – తాజా ఆగస్టు సంచికలో జానపద కళలు – భక్తి ప్రభోదం, ఔషద పరిష్వంగం అనే రెండు వ్యాసాల శీర్షికలు. ప్రబోధం, ఔషధం అనే రెండు పదాల్లో ఏ అక్షరాలకు ఒత్తు ఉండాలో మీకు చెప్పాలా? వ్యాసంలో తప్పు దొర్లడం వేరు, సాక్షాత్తు శీర్షికలోనే తప్పు రావడం వేరు. నేను ఆంధ్రప్రభ దినపత్రికలో చేరిన కొత్తలో ఒక తప్పు దొర్లింది. సంపాదకులు శ్రీ కూచిమంచి సత్య సుబ్రహ్మణ్యం గారు నన్ను మందలిస్తూ "తప్పెవరు వ్రాసినా రేపు పత్రికాముఖంగా సంజాయిషీ చెప్పవలసింది సంపాదకుడు అని గుర్తుంచుకో" అన్నారు. అది జ్ఞాపకం వచ్చింది ఇప్పుడు. ఈ దోషాలకు బాధ్యులైనవారికి కాస్త చెప్పండి మా వ్యథ. నా బాధ ఏకరువు పెట్టినందుకు అన్యథా భావించకండి.

- ఎమ్.వి.ఎస్. ప్రసాద్

మానవ ధర్మగీతం
సీతారాం

– ఆచార్య వై. పార్థసారథి

ఉదయం	**–**	**ఆశ**
సంధ్య	**–**	**అనిశ్చితి**
నది	**–**	**కాలప్రవాహం**
తుఫాను	**–**	**అంతర్మథనం**
చీకటి	**–**	**నైతిక అయోమయం**
వెలుగు	**–**	**ధర్మ జ్ఞానం**

ఈ ప్రతీకాత్మకతలు నవలకు కావ్యాత్మక వైభవాన్ని కలిగించడంతో పాటు, కథనం ఒక మానవ అంతరంగ యాత్రగా సాగుతుంది. ఈ నవల ఒక గంభీర సంగీత రాగం లాంటిది. ప్రతి అధ్యాయం ఒక స్వరం – ప్రతి పాత్ర ఒక రాగభావం – ప్రతి సంఘటన ఒక తాళం – చివరకు మొత్తం కథ మానవ ధర్మగీతంగా మారుతుంది.

బంకించంద్ర ఈ కథను ఒక నదీ ప్రవాహంలా నడిపిస్తాడు. ఆ ప్రవాహంలో ప్రేమ పుష్పాలు తేలుతాయి; అధికారపు అలలు ఉప్పొంగుతాయి, ధర్మపుతీరం దూరమవుతుంది; చివరకు జీవితం సముద్రంలో కలసిపోతుంది.

సీతారాం నవల ఒక చారిత్రక సాహిత్యం మాత్రమే కాక, భారతీయ నైతిక చింతనను గుర్తు చేసే ఒక విశిష్ట కృషి. ఇందులో రాజు కథ ఉన్నప్పటికి, అది ప్రతి యుగంలోని నాయకుడి కథ. ఒక వ్యక్తి పతనం ఉన్నప్పటికి, అది ధర్మాన్ని కోల్పోయిన ప్రతి మానవుడి గాథ. ఇది చరిత్ర అయినప్పటికి నిత్యసత్యం.

ఈ నవల మనకు ఒక చిరస్థాయి సందేశాన్ని అందిస్తుంది. ధర్మమే అధికారానికి ప్రాణం. ఆత్మ నిగ్రహమే నాయకత్వానికి మూలం. మానవత్వమే చరిత్రను శాశ్వతంగా నిలబెట్టే శక్తి.

ఈ నవల చరిత్రకు కవిత్వం, నాయకత్వానికి నీతిశాస్త్రం, మానవత్వానికి అద్దం–భారతీయ సాహిత్యానికి చిరస్మరణీయ సారస్వతం.

* * * *

బంకించంద్ర 1861–63 మధ్య ఖుల్నా జిల్లాకు డిప్యూటీ కలెక్టర్‌గా ఉంటూ, మగురా ఉప విభాగానికి అదనపు బాధ్యతలు నిర్వహించవలసి వచ్చింది. సీతారాం గురించి ప్రచారంలో ఉన్న అనేక కథలు ప్రజల నుండి అక్కడ విన్నాడు. ఆ ప్రాంతంలోని వృద్ధులు తమ కాలంనాటి పూర్వీకులు చెప్పిన విషయాలను కథలుగా చెప్పేవారు. ముఖ్యంగా రామకృష్ణ భట్టాచార్య అనే వ్యక్తి తాను సీతారాం మంత్రి వంశానికి చెందిన వాడినని చెప్పి ఎన్నో విషయాలు బంకించంద్రకు వివరించాడు.

ఆర్. చంద్రబందోపాధ్యాయ, అక్షయ్‌కుమార్ మైత్రా, సతీష్‌చంద్ర మిత్ర రచించిన పుస్తకాల నుండి సేకరించిన సమాచారంతోపాటు – వివిధ పార్శీ న్యాయపత్రాలు, అధికారిక పత్రాలు, ఫ్రెంచ్ వ్యాపారుల నివేదికలను ఆధారం చేసుకుని, బంకించంద్ర, సీతారాం చరిత్రపై ఒక అవగాహనకు వచ్చి కథనాన్ని నిర్మించాడు.

సీతారాం జీవితంలోని ప్రతి సంఘటనను చారిత్రకంగా పూర్తిగా నిర్ధారించడం సాధ్యం కాదు. అయినప్పటికి బంకించంద్ర చిత్రించిన ఈ నవల చారిత్రక సత్యాన్ని పూర్తిగా వదలిపెట్టకుండా, సృజనాత్మక కల్పనతో చరిత్రను సమన్వయం చేసిన ఒక ఉత్తమ చారిత్రక నవలగా నిలచింది.

సీతారాం నవల 1887లో ప్రచురించబడిన, తర్వాత వచ్చిన కొన్ని విమర్శలకు జవాబు ఇస్తూ బంకిం ఇలా ప్రకటించాడు.

సీతారాం ఒక చారిత్రక వ్యక్తి. అయితే ఈ నవలలో అతని చారిత్రక స్వరూపాన్ని యథాతథంగా నిలబెట్టలేదు. ఈ రచన ఉద్దేశ్యం 'రాజసింహ నవల వంటి ఇతర నవలల ఉద్దేశ్యంతో సమానమైనది కాదు." మరొకచోట ఆయనే 'దుర్గేశ్ నందిని', కపాలకుండల', 'సీతారాం' నవలలు నిజమైన చారిత్రక నవలలే అని ప్రకటించారు.

* * * *

చరిత్రలో సీతారాం రాయ్ ఒక కాయస్థ కుటుంబానికి చెందినవాడు. ఆయన పూర్వీకులు బెంగాల్‌లోని రెవెన్యూ విభాగంలో పని చేసేవారు. సీతారాం తండ్రి ఉదయ్ నారాయణ్ మొఘల్ రెవెన్యూ అధికారి. 1658-1670 మధ్య జన్మించిన సీతారాం చిన్నప్పటి నుండే శారీరకంగా ధృఢుడు, ధైర్యవంతుడు. రెవెన్యూ పాలనకు అవసరమైన పర్షియన్ భాష నేర్చుకున్నాడు. అది ప్రభుత్వ భాష కావడంతో అధికారులందరితో మంచి సంబంధాలు ఏర్పడ్డాయి.

తండ్రి తదనంతరం రెవెన్యూ ఉద్యోగిగా చేరిన సీతారాం మొదట చిన్న ప్రాంతాల బాధ్యతలు నిర్వహించినప్పటికి, తన ప్రతిభతో పెద్ద ప్రాంతాలపై అజమాయిషీ సంపాదించి, చివరకు నల్దీ పరగణా బాధ్యతలు చేపట్టాడు. ఆ ప్రాంతమే తరువాత అతని శక్తికి ప్రధాన కేంద్రమైంది. పరిపాలనా ప్రతిభతో పాటు, దొంగలను అరికట్టి, నూతన వ్యవసాయ పద్ధతులు పాటింప జేయడంతో, ఒక సమర్థుడైన నాయకుడిగా గుర్తించబడి, మంచి మిత్ర సమూహాన్ని సంపాదించుకున్నాడు.

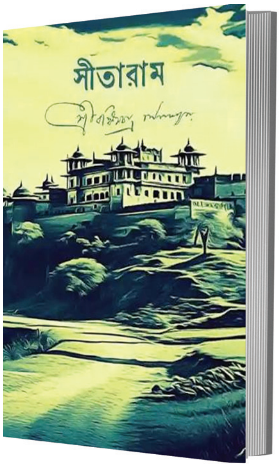

సీతారాం క్రమంగా నవాబు ప్రభుత్వంలో ముఖ్య జమిందారుగా ఎదిగి 'రాజు' బిరుదుతో సుబేదార్ (గవర్నర్) అధికారంతో తన ప్రాంతాన్ని పరిపాలించే హక్కు పొంది 'మహమ్మద్‌పూర్' రాజధానిగా, తన రాజ్యాన్ని స్థిరపరచాడు. అతి తక్కువ కాలంలోనే ఆ పట్టణం అభివృద్ధి చెంది, హిందూ సంస్కృతి పునరుజ్జీవ కేంద్రంగా గుర్తించబడింది. ఆనాటి అలంకరణలు, శిల్పాలు, ఆలయాలు ఇప్పటికీ ఆ పట్టణంలో ఉన్నాయి. న్యాయం చేయడంలో మతపర వివక్ష చూపలేదని స్థానిక సంప్రదాయాలు సూచిస్తున్నాయి.

సీతారాం శక్తి, ఎదుగుదల, సైన్యాన్ని బలపరచడం, కోటలను దృఢంగా నిర్మించడం వంటి చర్యలు నవాబు అధికారులకు ఆందోళన కల్గించాయి. ఈ పరిస్థితులలో ఏర్పడిన ఘర్షణలు, అధికార మత్తులో రాజ్యభారాన్ని వదలి వేసిన నిర్లక్ష్యం, సహచరుల నమ్మక ద్రోహం, సీతారాం జీవితాన్ని విషాదానికి చేర్చాయి. పారిపోయిన భార్యా పిల్లలు 1714లో కలకత్తాలో పట్టుబడతారు. సీతారాం 1714 ఫిబ్రవరిలో నవాబు సైన్యాలకు దొరికి మరణ దండనకు గురవుతాడు. రాజ్యం ముక్కలవుతుంది. ఇది చరిత్ర.

* * * *

మొఘల్ పాలన చివరి దశలో ఉన్నప్పుడు, సీతారాం ఒక తిరుగుబాటుదారుడే కాక, అరాచకం వైపు వెళుతున్న పాలనకు ప్రాంతీయ స్వపరిపాలన ఇవ్వడానికి ప్రయత్నించిన నాయకుడిగా గుర్తించాలని జదునాథ్ సర్కార్ అభిప్రాయపడ్డాడు.

కేంద్రాధికారం బలహీనపడినపుడు, స్థానిక శక్తులు ఎదగడం, ప్రాంతీయ రాజకీయాలు ఎలా మారుతాయో తెలుసుకోవడానికి సీతారాం జీవితం ఒక ఉదాహరణ. అందుకే బంకించంద్ర తన నవలకు సీతారాం జీవితాన్ని నేపథ్యంగా ఎంచుకున్నాడు. చారిత్రక వాస్తవాలకు సాహిత్య కల్పన జోడించి ఒక శక్తివంతమైన చారిత్రక కథనాన్ని సృష్టించాడు.

గ్రీకు తత్త్వవేత్తలు చెప్పినట్లు - ఒక విషాదనాటకం లేదా విషాదగాథ ఉద్దేశ్యం ప్రేక్షకుల హృదయాలను కదిలించి, వారి భావోద్వేగాలను శుద్ధి చేయడం. అందుకే సీతారాం నవలను ఒక సంపూర్ణ విషాద గాథ అని జదునాథ్ సర్కార్ నిర్ధారించాడు. చరిత్ర గ్రంథాల ద్వారా పొందలేని చారిత్రక అవగాహనను లక్షలాది మంది చారిత్రక నవలల ద్వారా పొందుతారు. చారిత్రక కాల్పనిక సాహిత్యం, జాతీయ భావనను పునరుద్ధరించడంలో, నిలబెట్టడంలో చురుకైన పాత్ర పోషిస్తుంది. మంచికోసమైనా, చెడుకోసమైనా అది 19వ శతాబ్దపు యూరప్ చరిత్రను ప్రభావం చేసిందని డాక్టర్ గూచే అభిప్రాయం. ఇదే పద్ధతి ఆధారంగా బంకించంద్ర, బ్రిటీష్ పండితులు నిర్వచించిన చారిత్రక నవలా సూత్రాలను అనుసరించాడని స్పష్టమవుతోంది. అందుకే సీతారాం పాత్ర, షేక్స్పియర్ రచన 'మాక్‌బెత్' పాత్రను గుర్తు తెస్తుంది. అలాగే అరిస్టాటిల్ చెప్పిన 'ట్రాజిక్ హీరో' లక్షణాలు సీతారామ్ పాత్రలో స్పష్టంగా కనిపిస్తాయి. అతను దుర్మార్గుడు కాదు.

మహోన్నతుడే. కాని వ్యక్తిత్వంలోని అహంకారం- భావోద్వేగ అస్థిరత్వం- నిర్ణయాల అసమతుల్యత అతని పతనానికి కారణమవుతాయి.

ఈ నవల భారత జాతీయతకు సాహిత్య స్వరాన్ని ఇచ్చిందని శ్రీ అరబిందో అభిప్రాయపడగా, బెంగాలి గద్య శిల్పిగా బంకింని పేర్కొంటూ, చరిత్రను జీవించే కళగా మలచిన రచయిత అని ఠాగూర్ ప్రశంసించగా, సీతారామ్‌లో చారిత్రక వాస్తవం కంటే, మానసిక సత్యానికి అధిక ప్రాధాన్యత ఉందని సుకుమార్ సేన్ అభిప్రాయపడ్డాడు.

ఈ నవలలో అనేక పాత్రలున్నప్పటికి, ప్రతి సంఘటనలో ప్రత్యక్షంగా లేదా పరోక్షంగా శ్రీ పాత్ర కేంద్రబిందువయింది. అందుకే బంకించంద్ర 'సీతారాం' అని పేరు పెట్టడం బాగాలేదని కాబోలు, 1912లో దీనిని తెలుగు అనువాదం చేసిన తల్లాప్రగడ సూర్యనారాయణ రావు 'శ్రీ సీతారామము' అని పేరు పెట్టారు.

ఈ నవలను చదువుతున్నపుడు చరిత్ర మనముందుకు నడుచుకుంటూ వస్తున్న అనుభూతి కలుగుతుంది. ప్రతిపాత్ర ఒక విలువకు ప్రతీకగా, ప్రతి సంఘటన ఒక నైతిక ప్రశ్నగా, ప్రతి సంభాషణ ఒక తాత్త్విక వాదనగా పరిణమిస్తుంది. అందుకే 'సీతారాం' చారిత్రక నవలల పరిమితులను అధిగమించి, మానవ జీవిత సత్యాలను ప్రతిబింబించే కాలాతీత కృతిగా నిలచింది.

* * * *

సీతారాం

కలకత్తా చిన్న గ్రామంగా వున్న రోజుల్లో భూషణ్ అనే పేరుతో ఉన్న రాజ్యానికి అదే పేరుతో రాజధాని నగరం ఉండేది. దాని వైభవం గురించి కథలు కథలుగా ప్రజలు చెప్పుకునేవారు. దాదాపు 180 సంవత్సరాల క్రిందట అంటే 1680 నాటి చరిత్ర ఇది.

దారికడ్డంగా పడుకున్న ఒక ఫకీరును చూసి, పరిగెత్తుకుని వెళుతున్న కాయస్థ యువకుడు గంగారాం ఆగిపోయాడు. చావు బ్రతుకుల్లో వున్న తల్లిని కాపాడుకోవడానికి వైద్యుడి కోసం వెళుతున్నాడు గంగారాం. దారికడ్డంగా ఫకీరు. సమాజంలో ఫకీర్లకు అధిక గౌరవం ఉండేది. ఫకీర్లంటే ప్రజలు భయంతో గౌరవించేవారు. ఎన్నిసార్లు సలాం చేసినా, అల్లా మేలు చేస్తాడని ప్రాధేయపడి, దారి ఇమ్మని అడిగినా ఫకీరు ఉలకలేదు. తప్పక ఫకీరు మీదనుండి దూకి వెళ్ళాడు గంగారాం. కాలు ఫకీరు శరీరానికి తగలడంతో ఖాజీ (న్యాయాధికారి) ఇంటికి వెళ్ళి గంగారాంను శిక్షించమని, ఫకీరు ఆదేశించాడు.

గంగారాం వైద్యుణ్ణి తీసుకువచ్చి మందులిచ్చినా, తల్లి బ్రతకలేదు. హరినామ సంకీర్తన చేస్తూ, అంత్యక్రియలకు ఏర్పాట్లు చేయడం మొదలుపెట్టాడు గంగారాం. బంధువులు, చెల్లెలు శ్రీ తో కలసి శ్మశానం నుండి వస్తున్నప్పుడు ఇద్దరు సిపాయిలు ఫకీర్‌తో కలసి వచ్చి గంగారాంను బంధించారు. తానేమీ తప్పు చేయలేదన్నా గంగారాంను కొట్టుకుంటూ ఖాజీ దగ్గరకు తీసుకువెళ్ళారు. నేరారోపకుడు, సాక్షి, న్యాయనిర్ణేత అన్నీ ఫకీరే. ఖాజీ ఫకీర్‌కు అత్యంత గౌరవం ఇస్తూ, గంగారామ్‌ను సజీవంగా భూమిలో పాతిపెట్టే శిక్ష విధిస్తూ తీర్పు ఇచ్చాడు. ఎలాగూ చచ్చిపోతానన్న కోపంతో గంగారామ్ ఫకీర్ మొహం మీద జాడించి తన్నడంతో, ఫకీర్‌కు ఉన్న నాలుగు పళ్ళు నేలమీద పడ్డాయి. మర్నాడు గంగారాంను బ్రతికుండగానే భూమిలో పాతిపెడతారు.

పాతిక సంవత్సరాల వయస్సుగల శ్రీ, గంగారామ్ చెల్లెలు. తల్లికి సపర్యలు చేస్తూ అన్నతో ఉండేది. భర్తతో కాపురం చేసే అవకాశం ఆమెకు రాలేదు. ఏం చెయ్యాలో తోచక పక్కింటి ఆమెతో కలసి జమీందారు అనుచరుడికి కూరగాయలు లంచంగా ఇచ్చి జమీందారుతో మాట్లాడే అవకాశం ఇప్పించమని కోరింది.

శ్రీ ముసుగు తొలగించి జమీందారు ముందు నిలబడింది. శ్రీ నువ్వా - నేను సీతారామ్ రాయ్‌ను - నీ భర్తను అంటూ తడిసిన పద్మంలా వున్న ఆమె ముఖం చూసి, ఎందుకు ఏడుస్తున్నావు అని అడిగిన సీతారాంకు- జరిగినదంతా చెప్పి తన అన్నను ఎలాగైనా రక్షించమని శ్రీ ప్రాధేయపడింది. ఏదోరకంగా నీ అన్నను కాపాడతానని చెప్పి సీతారాం, శ్రీకు మాట ఇచ్చాడు. శ్రీ ఎంత అందంగా వుంది - ఈమె ఏడుపు ఆపడానికైనా గంగారామ్‌ను రక్షించాలని సీతారాం నిశ్చయించుకున్నాడు.

నగరం వెలుపల మైదానంలో గంగారామ్‌ను పాతిపెట్టడానికి ప్రయత్నాలు జరుగుతున్నాయి. జనం తండోపతండాలుగా గూమికూడారు. కొంతమంది చెట్లమీద ఎక్కారు. సీతారాం గురువైన చంద్రచూడ తర్కాలంకారుడు చెట్టుకొమ్మల్లో నుండి పరిస్థితి గమనిస్తున్నాడు. ఆయన సహాయంతో చెట్టు ఎక్కిన శ్రీ

ఏడుస్తూ ఆకుల మధ్య నుండి తల పెట్టి బయటకు చూస్తోంది.

సీతారాం గుర్రంపై వచ్చి గంగారాం సజీవ సమాధిని ఆపమని, వెయ్యి నాణాలు జరిమానాగా ఇస్తానని మొదలుపెట్టి నాలుగువేల నాణాల వరకు పెంచాడు. ఖాజీ మెత్తబడ్డా ఫకీరు ఒప్పుకోలేదు. చివరకు సీతారాం తనను చంపి, గంగారాంకు ప్రాణదానం చేయమని కోరినా ఫకీరు అంగీకరించలేదు. ప్రజలంతా సీతారాంకు జయ జయ ధ్వానాలు చేశారు. పదివేల నాణాల బేరం పెట్టినా ఫకీరు ఒప్పుకోలేదు.

సంకెళ్ళతో తల పగలగొట్టుకుని చావు – కాని తురక వాడి చేతిలో చావకు – అని చంద్రచూడుడు అరిచాడు. ఎక్కడ సంకెళ్ళతో తలపగలకొట్టుకుంటాడోనని సంకెళ్ళు తీసివేశారు. (ఇది చంద్రచూడుడు ఖాజీతో చేసుకున్న ఒప్పందం). గంగారాం బంధనాలన్నీ తొలగడంతో ఒక్కసారి బయటకు దుమికి, సీతారాం గుర్రం ఎక్కి జనంలోకి పారిపోయాడు. జనమంతా హర్షధ్వానాలు చేశారు. సిపాయిలు దాడి చేస్తుంటే బలిష్టమైన సీతారాం యువకులు వారిని అడ్డుకున్నారు. ఫకీరు కోపంతో సీతారాంను పాతిపెట్టమని ఆజ్ఞాపించాడు. ఖాజీ భయంతో మాట్లాడలేకపోయాడు. సీతారాం లాంటి జమీందారును ఏమైనా చేస్తే ప్రజలు తిరుగుబాటు చేస్తారు.

ప్రజలంతా కేకలు పెడుతున్నారు. చెట్ల ఆకుల మధ్య జుట్టు విరబోసుకుని, కుడిచేత్తో చెంగు వూపుతూ చంపండి, శత్రువుల్ని చీల్చి చెండాడండి అంటూ అరుస్తున్న స్త్రీని చండీదేవి విలయనృత్యంలా భావించి, ప్రజలంతా కేకలు పెడుతూ సిపాయిలపై దాడి మొదలుపెట్టారు. ఆమె శ్రీ. మహమ్మదీయులంతా పలాయనం చిత్తగించారు. ఒక యువకుడు ఫకీరు తలను నరికి ఈటెకు గుచ్చి సీతారాం ముందు నాట్యం చేశాడు. అరచి, అరచి శ్రీ స్పృహ తప్పి పడిపోయింది.

ఫకీరు తల నరకడం మామూలు విషయం కాదు. సిపాయిలు తుపాకులు, ఫిరంగులతో వస్తున్నారని తెలిసి ప్రజలంతా పారిపోయారు. సీతారాం, చంద్రచూడుడు, గంగారం అందరూ పారిపోవాలని నిర్ణయించారు. తనను వదిలేసినందుకు సీతారామ్‌తో వెళ్ళడానికి మొదట అంగీకరించకపోయినా, చివరకు శ్రీ కూడా వారి వెంట రహస్య స్థలానికి వెళ్ళడానికి అంగీకరించింది.

* * * *

మధుమతి నది ఒడ్డున శ్యామాపురం గ్రామ జమీందారు సీతారామ్ రాయ్. భూషణ్ నగరంలో ఉన్న ప్రజలు కూడా అతనికి గౌరవం ఇస్తారు. సేనాధిపతి, ఫకీర్ల దౌర్జన్యంతో వేగలేని ముస్లింలు కూడా సీతారామ్‌ను అభిమానిస్తారు. వర్తకులు, నౌకర్లు,, పండితులు ఇతరత్రా వృత్తుల వారు కూడా వచ్చి చేరడంతో శ్యామాపురం కూడా ఒక పట్టణం అయింది.

సీతారాంకు శ్రీతో ఆమెకు పదమూడేళ్ళ వయసు ఉన్నప్పుడు వివాహం జరిగింది. ఆమె అందాన్ని చూసిన సీతారామ్ తల్లి–కోడల్ని మురిపెంగా చూసుకునేది. పెళ్ళయిన నెలరోజులకి వాళ్ళింటికి వచ్చిన జ్యోతిష్కుడొకరు అందరికీ జోస్యం చెప్పి, శ్రీ జాతకం గురించి ప్రత్యేకంగా చెబుతూ, ఆమె జాతకం ప్రకారం భర్త మరణానికి కారకురాలు అవుతుందనడంతో, తండ్రి ఆదేశంతో శ్రీని వదలివేయవలసి వచ్చింది. తప్తకాంచన సమాన సుందరి నందను, అంతకంటె అందమైన రమతో సీతారామ్‌కు తండ్రి పెళ్ళిళ్ళు చేశాడు.

శ్రీ అందమైన ముఖం, సజల నేత్రాలు సీతారామ్‌ను వేధిస్తున్నాయి. క్రిందటిరోజు శ్రీని చూసినప్పుడే నంద, రమలతో గురువుగారితో చెప్పి ఒప్పించి, శ్రీ ను తిరిగి తెచ్చుకోవాలని నిశ్చయించుకున్నాడు.

శ్రీ గుణగణాలన్నీ గుర్తుకు వచ్చాయి. సింహవాహినిలా చెట్టుపై నుండి ప్రజల్ని రెచ్చగొట్టిన రూపం గుర్తుకు వచ్చింది. పైట చెంగు ఊపుతూ మహా సంగ్రామాన్ని నడిపించిన మహిషాసురమర్దని తనవైపు వుంటే, తాను ఈ ప్రపంచంలో చేయలేనిది ఏదీ ఉండదనిపించింది.

జ్యోతిష్కుడి సూచనతో, తన తండ్రి ఆదేశంతో అలా చేయవలసి వచ్చిందని చెప్పి, తనతో వచ్చేయమని సీతారాం అడిగినా శ్రీ అంగీకరించక, తనవల్ల భర్తకు కీడు జరుగకూడదని వెళ్ళిపోయింది. శ్రీని వెదికి తెమ్మని గంగారాంను పంపించి ఎంత వెతికినా ఫలితం శూన్యం.

సీతారామ్ శ్యామాపురాన్ని పెద్ద నగరంగా చేయాలని ప్రయత్నాలు చేస్తూ, అనేకమందిని ఆకర్షించాడు. అంగడులు, బజార్లు, విక్రయశాలలు, పాఠశాలలు, సంగీత కళాకార్యక్రమాలు, పండితుల రాకతో శ్యామలాపురం సుందరనగరంగా తయారైంది. సీతారాం హిందూ రాజ్యస్థాపన చేస్తున్నాడని వార్తలు వ్యాపించడంతో

చుట్టుప్రక్కల అనేక ప్రాంతాల నుండి ప్రజలు రావడమే గాక, ధన సహాయం కూడా మొదలైంది. సీతారాంకు రాజభవనం నిర్మించబడింది.

ఢిల్లీ పాదుషా గుర్తించి రాజుగా ప్రకటించేంత వరకు అతనికి రాజబిరుదు ఉండదు. సీతారామ్ ఏ రాజద్రోహమూ చేయలేదు. గంగారాం రక్షణకు జరిగిన కుట్రలో సీతారాం భాగమున్నదనడానికి సాక్ష్యం లేదు. గంగారాంతో సహ దోషుల పేర్లను గుర్తించి, వారందరినీ పంపమని వచ్చిన ఉత్తర్వులను సీతారాం అలాంటి వారందరి పేర్లు మార్చి, ఎవరూ తన రాజ్యంలో లేరని జాబు పంపాడు. అందుకే అతనిని రాజద్రోహిగా ప్రకటించలేదు. ఢిల్లీ పాదుషాకు కట్నాలు, కానుకలు పంపుతున్నారు. పన్నులు చెల్లిస్తున్నారు. మహమ్మదీయులను మంచి చేసుకోవడానికి, ఒక ఫకీరు సలహా మేరకు తన రాజధాని ప్రాంతానికి 'మహమ్మదుపురం'గా పేరు మార్చాడు.

కాలమంతా ఒకేలా వుండదు. సీతారామ్‌ను నాశనం చేయడానికి భూషణ్ నగర సేనాధిపతి తురాబ్‌ఖాన్ సైనిక సన్నాహాలు చేస్తున్నాడు. సీతారాం కూడా ఆత్మరక్షణకు కందకాలు తవ్వించడం, పౌరులందరికీ సైనిక శిక్షణ ఇప్పించడం చేసి నగరాన్ని పటిష్టం చేసుకున్నాడు. చంద్రచూడుడు రాజగురువుగా, మృణ్మయుడు సేనాధిపతిగా, గంగారాం నగర రక్షకుడిగా సీతారాంకు రక్షణ కవచంలా ఏర్పడ్డారు.

* * * *

సీతారాం చిన్న భార్య రమ అపురూప సౌందర్యవతి– ఒకరకంగా అతనికి మానసికంగా పరమ శత్రువు. పిచ్చి ప్రేమతో అతనికి ఏమైనా జరుగుతుందేమో అని భయపడుతూ, అతనిని వెనుకకు లాగుతూ వుంటుంది. సీతారాంను మహమ్మదీయులు చంపినట్లు కలలు కని మరింత భయపడుతూ వుంటుంది. తురాబ్‌ఖాన్ పాదాల మీద పడి క్షమాపణ కోరమని చాలాసార్లు కోరింది. ఎంత చెప్పినా వినకుండా ఎప్పుడూ ఏడుస్తూ ఉండటంతో, సీతారాం ఆమె దగ్గరకు వెళ్ళడం మానివేశాడు. శ్రీకి చేసిన అపరాధం వల్లే ఈ పరిస్థితి దాపురించిందని, దానికి ప్రాయశ్చిత్తంగా శ్రీని తెచ్చుకోవాలని నిశ్చయించుకున్నాడు.

సీతారాం మనసులో శ్రీ గట్టిగా ముద్రపడడానికి కేవలం రమ మాత్రమే గాక నంద కూడా బాధ్యురాలే. రమలా పిరికిది కాకపోయినా, భర్తపై విశ్వాసం కల స్త్రీ. తల్లి ప్రేమ, కన్యభక్తి, దాసి సేవానిరతి ఆమెలో కనిపిస్తాయి. కాని సహధర్మచారిణి ధర్మం ఆమె వల్ల కాలేదు. సీతారాం ఆశలకు, ఆకాంక్షలకు ప్రతిరూపంగా, కష్టాల్లో సహాయకారిగా, ఆలోచనల్లో సలహా చెప్పేదిగా, విజయంలో భాగస్వామిగా నిలువలేకపోయింది. ఆమె వైకుంఠ నివాసియైన లక్ష్మి కావచ్చు. కాని రణరంగంలో నిలబడి గర్జించే ఆ సింహవాహిని ఎక్కడ? అందుకే నంద ఎంతటి ప్రేమానురాగాలు చూపినా సీతారాం హృదయంలో సింహాసనాన్ని శ్రీ ఆక్రమించుకుంది.

సీతారాం నుండి నిశిరాత్రి వెళ్ళిపోయిన శ్రీకి వైతరణీ నది ఒడ్డున ఒక సన్యాసిని జయంతి కలసి, శ్రీని విరాగినిగా మార్చి వేసింది. శ్రీ మనస్సులో సీతారాం పట్ల పూజ్యభావం, ప్రేమ ఉన్నప్పటికి తన వలన ఆయనకు మరణం సంభవిస్తుందని తెలిసి సన్యాసినిగా మారినప్పటికి, అతని కోసం ఆమె ఆక్రోశిస్తోంది. దాదాపు ఒకే వయస్సు ఉండి, సౌందర్యం, రూపతేజో విలాసాలు చూసి ప్రజలంతా వారిద్దరికి ప్రణమిల్లడం, చండీదేవి రూపాలుగా భావించి వరప్రదానం చేయమని అడగడం – వారందరికీ తగిన సమాధానాలు చెబుతూ జయంతి, శ్రీ వివిధ ప్రాంతాల పర్యటనలు చేస్తున్నారు.

* * * *

మహమ్మదుపురంలో హిందువులనుభవిస్తున్న స్వేచ్ఛా, స్వాంతంత్ర్యాల గురించి వార్తలు అన్ని ప్రాంతాలకు చేరడంతో ముర్షీదాబాద్ స్థానికరాజు ముర్షిద్ కులీఖాన్ సీతారాంను నాశనం చేయమని భూషణ్ నగర సేనాధిపతి తురాబ్‌ఖాన్‌కు ఆదేశం పంపాడు, కాని సైన్యాన్ని పంపలేక పోయాడు. నవాబు సైన్యం రావాలంటే అంత సులభం కాదు. ఆ ఖర్చంతా వీరే భరించాలి. ఈ విషయాలన్నీ గూఢచారుల ద్వారా తెలుసుకున్న సీతారాం, నవాబును కలసి రాజబిరుదు తెచ్చుకోవడంతోపాటు, సామంతరాజుగా అనుమతి తెచ్చుకుంటే ఈ సమస్యలు తగ్గుతాయని భావించి ఢిల్లీకి వెళ్ళాడు.

విషయాన్ని తెలుసుకున్న రమ మరింతగా భయపడి, ఇప్పుడు యుద్ధం జరిగితే తనను, తన కుమారుడిని మునల్మానులు చంపుతారని బెదిరిపోయింది. ఇదే సమయంలో తురాబ్‌ఖాన్ దాడికి సన్నాహాలు చేస్తున్నాడని వార్తలు వచ్చాయి. రాజగురువు చంద్రచూడుడు, గంగారాం, మృణ్మయుడు కలసి అన్ని జాగ్రత్తలు తీసుకుంటున్నారు.

ఒక రాత్రి రమ దాసి గంగారాంను కలసి, రమ కలవాలనుకుంటున్నదని చెప్పి గంగారాంను అంతఃపురానికి తీసుకువచ్చింది. రమ అందాన్ని చూసి గంగారాం చకితుడయ్యాడు. భయపడవలసిన పరిస్థితి లేదని, ఆమె కోరిక మేరకు అవసరమైనతే సురక్షిత స్థానానికి తనే చేరుస్తానని మాట ఇచ్చాడు. ఎవరి మనసుల్లో కల్మషం లేకపోయినా, గంగారామ్ రమల కలయిక విషమ పరిస్థితులకు దారి తీసింది. ఆమె పిలచినప్పుడల్లా వెళ్ళడంతో తప్పులేదని గంగారాం సర్దిచెప్పుకున్నాడు. రాజీకి వస్తున్నట్లు తురాబ్‌ఖాన్‌కు చంద్రచూడుడు వర్తమానం పంపి, యుద్ధాన్ని కొన్నిమాసాలు వాయిదా వేసేలా చూశాడు.

గంగారాం మనస్సులో రమ గురించిన ప్రేమ, కామ భావనలు పెరిగిపోయాయి. అందాల రాశి రమను మళ్ళీ మళ్ళీ చూడాలనిపించి, రమ దాసికి లేనిపోని భయాలు కల్పించి, మాటిమాటికి రాత్రిపూట రాణి వాసానికి వెళుతూ, ఆమెకు విరికిమందు నూరిపోయడం మొదలుపెట్టాడు. అలా చేస్తే మళ్ళీ, మళ్ళీ ఆమె దగ్గరకు వెళ్ళవచ్చని, ఆమె అందాన్ని దగ్గర నుండి చూసి అనిర్వచనీయమైన ఆనందాన్ని పొందడం మొదలుపెట్టాడు. దాసీజనాలు, అంతఃపుర సేవకులు గుసగుసలాడడం తెలిసిన రమ మాన్పడిపోయింది. భర్త తిరిగి రాగానే విషయం చెప్పి, ఆత్మహత్య చేసుకోవాలని ఏడుస్తూ ఎదురు చూస్తోంది.

గంగారామ్ పిచ్చివాడయ్యాడు. అంతఃపుర ప్రవేశం నిషేధించబడింది. కామంతో కళ్ళు కప్పిన వాడు ఎంత పాపానికైనా వెనుదీయడు. ఎన్ని పాపాలైనా చేసి రమను పొందాలని శపథం చేసుకుని, సీతారామ్‌ను సర్వనాశనం చేసి రమను పొందాలని అందుకు వుపాయమాలోచించాడు.

చంద్రచూడుడి రాజీ ప్రయత్నాలన్నీ ఎత్తుగడలని, మహమ్మదుపురాన్ని జయించడానికి తాను సహాయపడతానని, అందుకు గాను తనను రాజు చేయాలని, రమను బహుమతిగా ఇవ్వాలని వర్తమానం పంపాడు గంగారాం. తప్పుడు సమాచారంతో సైన్యాన్నంతా ఒకవైపు పంపి, దుర్గ రక్షణ అంతా తన దగ్గర వుంచుకుని, తురాబ్‌ఖాన్ సైన్యానికి రాజధాని అప్పగించాలని గంగారాం ఎదురు చూస్తున్నాడు.

ఇద్దరు సన్యాసినులు శ్రీ, జయంతి నగరంలోకి ప్రవేశించారు. గంగారాం కుట్రలను తెలుసుకుని, ఏమీ చేయలేని స్థితిలో ఉన్న చంద్రచూడుడి దగ్గరకు వచ్చి, సైన్యంలో కొందరి సహాయంతో ఆయుధాగారాలు తెరచి ఫిరంగులు, తుపాకులు, సైన్యానికి, పౌరులకు ఇచ్చి – భైరవి, కాళీ మాతలాగా వారిలో ధైర్యం, చైతన్యం నింపారు. అప్పటికే అక్కడకు చేరుకున్న సీతారాం రాకతో సైన్యం మరింతగా విజృంభించి పోరాడడంతో, తెల్లవార్లు జరిగిన యుద్ధంలో తురాబ్‌ఖాన్ సైన్యం ఓడిపోయింది.

* * * *

ఢిల్లీ పాదుషా 'రాజాధిరాజ' బిరుదుతోపాటు 12 మండలాలకు సీతారాంను రాజుగా నియమించడం – తురాబ్‌ఖాన్ యుద్ధంలో మరణించడంతో భూషణ్ నగరం కూడా సీతారాం హస్తగతమైంది. గంగారాం నేరద్రోహ విచారణ ముందుకు వచ్చింది. మొదటగా రమ జరిగినదంతా చెప్పినప్పటికి నగరంలో వున్న వదంతులను అరికట్టడానికి సీతారాం విచారణలో – గంగారాం తాను ఏమీ తప్పు చేయలేదని, రమ కోరిక మేరకే తాను ఆమె దగ్గరకు వెళ్ళానని చెప్పి తప్పించుకోవాలని చూశాడు. సభామండపంలో రమ ఏడుస్తూ జరిగినదంతా చెప్పడం, అలాగే తురాబ్‌ఖాన్‌తో గంగారాం ఒప్పందం గురించి ఒక ఫకీరు సాక్ష్యం చెప్పడం జరిగినప్పటికి, గంగారాం తాను నిర్దోషినని, రమపై అభాండాలు వేయాలని చూసిన సమయంలో, సభలోకి వచ్చిన సన్యాసిని జయంతి గంగారాం వక్షస్థలంపై త్రిశూలం వుంచి నిజం చెప్పమనడంతో గంగారాం తప్పు ఒప్పుకుంటాడు. ప్రజలంతా ఆమెను రాజ్యలక్ష్మిగా భావించి పూజిస్తూ, జేజేలు పలుకుతారు. రమ కళంకం అంతరించింది.

శ్రీ కోరిక మేరకు జయంతి సీతారాంను కలిసి గంగారాంను వదలివేయమని, ధర్మ రక్షణ జరిగాక, న్యాయం గెలిచిన తర్వాత, ఒక ప్రాణిని చంపడం అనవసరమని చెప్పి, గంగారాంకు దేశబహిష్కరణ శిక్ష వేయమని కోరడంతో, శ్రీ తన దగ్గర వుంటే అందుకు అంగీకరిస్తానని సీతారాం ఒప్పుకుంటాడు.

సర్వసంగపరిత్యాగం చేసిన విరాగిని రూపంలో శ్రీ సీతారాం దగ్గరకు వస్తుంది. తాను విరాగినని, ఒక కుటీరం నిర్మించి ఇస్తే అందులో ఉంటానని శ్రీ చెబుతుంది. తనను

శారీరకంగా బలవంతం చేయాలనుకుంటే, ఇలాంటి విపత్తులను ఎదుర్కొనడానికి తన దగ్గర తీవ్రమైన విషాలుంటాయని, మీరు గీత దాటితే ఆ విషాలు మింగుతానని చెబుతుంది.

'చిత్త విశ్రామం' పేరుతో ఏర్పాటైన ఆశ్రమంలో శ్రీ దగ్గరే వుంటూ ఆమెను ఏదోరకంగా లొంగదీసుకోవచ్చని సీతారాం ప్రయత్నిస్తున్నాడు. అక్కడే భోజనం, నిద్ర. రాచకార్యాలన్నీ స్తంభించిపోయాయి. పరిపాలన అస్తవ్యస్తమైంది. కొందరు ప్రజలు శ్రీ ఒక ఢాకిని అని, మాయావి అని చెప్పుకుంటున్నారు. సరైన పాలన లేక, నిర్ణయాలు లేక ఖజానాలో ధనం తగ్గిపోయింది. తనవల్లనే ఇదంతా జరుగుతుందని గుర్తించిన శ్రీ, తాను అరణ్యానికి వెళ్ళిపోతానని, ప్రజలను పట్టించుకోమని సీతారాంను కోరింది. తాను కూడా అతనంటే ఇష్టపడుతున్నట్లు గ్రహించి దూరం కావాలనుకుంది.

కళంకినిగా మానసిక వేదనతో జబ్బుపడి, రమ మరణించడంతో సీతారాం మనసు వికలమైంది. ఆశ్రమానికి వెళ్ళడం మానివేశాడు. రాజ్యభారం తలకుమించి పడింది. ముర్షిద్ అలీఖాన్‌కు కప్పం కట్టలేదు. రాజోద్యోగులు రాజు సరిగా లేకపోవడంతో ఎవరికి దొరికినంత వారు దొంగలించడం మొదలుపెట్టారు. లంచగొండులందరినీ ఉరి తీయమని ఆజ్ఞాపించడంతో, ఉద్యోగులు రాజ్యం వదలి పారిపోయారు. రాజ్యమంతా అరాచకం ప్రబలింది.

ఆశ్రమం నుండి శ్రీని పంపించి వేసి జయంతి రాజు దగ్గరకు వెళ్ళి హితబోధ చేసింది. శ్రీని మరచి రాజ్యాన్ని చక్కదిద్దుకోమని సలహా ఇచ్చింది. శ్రీని తనకు కాకుండా చేసిందని, కోపంతో జయంతిని ప్రజలందరి ముందు వివస్త్రను చేసి బెత్తంతో కొట్టమని సీతారాం ఆజ్ఞాపించాడు. తమను కాపాడిన చండీదేవి రూపంలో ఉన్న జయంతిని శిక్షించడాన్ని ఎవరూ ఆమోదించలేదు. రాజ్య నిర్మాతలలో ఒకరైన చంద్రచూడుడు కూడా ఇది తగదని చెప్పి చివాట్లు తిన్నాడు.

జయంతి జన సమూహాన్ని ఉద్దేశించి – రాజాజ్ఞ ప్రకారం నేను ఈ వేదికమీద నగ్నంగా నిలబడుతున్నా. పతివ్రత తల్లులకు పుట్టిన వారంతా కళ్ళు మూసుకోండి – అని రాజు వైపు తిరిగి – నేనీ సమయంలో నిన్ను ఒక అడవి మృగంగా భావిస్తున్నా – నీకు సిగ్గుంటే కళ్ళు మూసుకో – అని అరచింది. శిక్ష అమలు చేసే బాధ్యత తీసుకున్న ఉద్యోగి కూడా నిస్సహాయంగా నిలబడ్డాడు.

అంతఃపుర స్త్రీలను వెంటబెట్టుకుని, అక్కడకు వచ్చిన మహారాణి వచ్చి జయంతిని రక్షించబోతే సీతారాం అడ్డుపడ్డాడు. ప్రజలంతా కేకలు వేసి జయంతిని కొట్టబోయిన ఉద్యోగిని పట్టుకుని దేహశుద్ధి చేశారు.

చిత్త విశ్రమానికి చేరుకున్న సీతారాంలో మిగిలిన మానవత్వం నశించింది. రాజ్యంలోని అందమైన స్త్రీలందరినీ తీసుకురమ్మని ఆజ్ఞాపించాడు. రాజ్యమంతా అత్యాచారాలతో అట్టుడికిపోయింది. నిరాశతో చంద్రచూడుడు తీర్థయాత్రలకు, తురాబ్‌ఖాన్‌కు వ్యతిరేకంగా సీతారాంకు మద్దతిచ్చిన ఫకీర్ మక్కాకు బయలుదేరారు. హిందువులున్న దేశంలో నేనుండను. ఇది నాకు సీతారామ్ నేర్పిన గుణపాఠం అని ఫకీర్ చంద్రచూడుడితో అన్నాడు.

రమ లేదు. గంగారాం లేడు. శ్రీ వెళ్ళిపోయింది. చంద్రచూడుడు వెళ్ళిపోయాడు. ఫకీరు వెళ్ళిపోయాడు. నవాబు మనుషుల చేతిలో మృణ్మయుడు బందీ అయ్యాడు. అయినా సీతారాంకు అధికార అహంభావం తలకెక్కి జ్ఞానం రాలేదు.

అంతఃపురంలో అందరూ ఏడుస్తున్నారు. కోట వెలుపల మహమ్మదీయ సేనలు సముద్రఘోష చేస్తున్నాయి. మిగిలిన వందమంది సైన్యంతో సీతారాం వారిని ఎదుర్కొన్నాడు. రాజు, రాణిని బంధించి ముర్షీదాబాద్ తీసుకెళ్ళారని, అక్కడ ఉరి తీశారని కొందరు, రాజు, రాణి విషం తిని మరణించారని మరికొందరు చెప్పుకున్నారు.

* * * *

మహా సామ్రాజ్యాలను బయట శక్తులు జయించలేవు. లోలోపలనుండే అవి తమను తాము నాశనం చేసుకుంటాయి.

నిజమైన విషాదం అనేది ఒక వ్యక్తి బాహ్యశత్రువుల చేతిలో ఓడిపోవడం కాదు; తనలోని బలహీనతల వల్ల తన పతనాన్ని తానే నిర్దేశించుకుంటాడు.

ఆచార్య వై. పార్థసారథి
ప్రభుత్వ పాలనాశాస్త్ర విభాగం (రిటైర్డ్),
ఉస్మానియా యూనివర్సిటీ, ఫోన్ : 900 043 8090

నిజాయితీయే ఆయన నైజం
నందిని సిధారెడ్డి

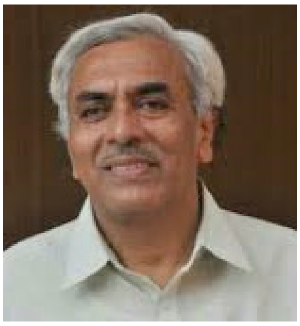

నందిని సిధారెడ్డి

– మిసిమి

(రెండవ భాగం)

ఆవేశం, చైతన్యం, మానవీయత కలిస్తే అది నందిని సిధారెడ్డి అవుతుంది. గతనెలలో వారి పరిచయం మొదటిభాగంలో వారి బాల్యం వారి ఊరు బందారం భౌగోళిక, సామాజిక, కౌటుంబిక నేపథ్యం, ఆయన సాహిత్య ప్రస్థానం **మిసిమి** పాఠకులకు అందించాం. ఈ సంచికలో వారి జీవనప్రస్థానపు మరికొన్ని మెరుపులు, కొసమెరుపులు..

మిసిమి : సిధారెడ్డిగారూ, మీరు 84లో ఉద్యోగంలో చేరారు. ఉద్యోగజీవితం మీలో ఏ రకమైన మార్పు తెచ్చిందో చెప్పండి?

సిధారెడ్డి : నాకు యూనివర్సిటీలో పనిచేసే అవకాశం కల్పించాలని నారాయణరెడ్డి గారు చాలా ప్రయత్నాలు చేశారు కానీ అవేమీ ఫలించలేదు. నువ్వు పాఠం బాగా చెబుతావు కాబట్టి ఆర్ట్స్ కాలేజీలో ఉండాలని ఆయన ఆకాంక్షించారు. అందుకోసం మెదక్‌లో వచ్చిన ఉద్యోగంలో చేరొద్దని ఆయన సూచించారు కానీ నాకా పరిస్థితుల్లో ఉద్యోగం చాలా అవసరం. ఇక్కడో తమాషా జరిగింది. ఒక పెద్ద రచయిత ఆ సమయంలో ఓ కామెంట్ చేశాడు. "మీ గురువుగారు కత్తి పట్టుకుంటేనో, కాళ్ళు పట్టుకుంటేనో కానీ ఉద్యోగం ఇప్పించడు." ఇదీ ఆ కామెంట్. ఇది మా గురువుగారికి నేనన్నట్టుగా చేరింది. మా గురువుగారు నారాయణరెడ్డిగారు నన్ను పిలిచి అడిగారు. "నేను విన్నది నిజమేనా" అని. ఆయనకు జరిగిందంతా చెప్పి వివరించాల్సి వచ్చింది.

మిసిమి : మీ వివరణ ఆయన్ని సంతృప్తి పరిచిందా?

సిధారెడ్డి : ఇది నా ఉద్యోగం తొలిరోజులనాటి మాట. ఆయన అప్పుడే మరిచిపోయాడు. ఆయనలో గొప్ప వివేచన ఉంది కాబట్టే నన్ను అపార్థం చేసుకోలేదు. ఆ మాటన్నది ఎవరో కూడా ఆయనకు తెలుసు. నా ఉద్యోగం విషయానికి వస్తే, మెదక్‌లో నేను చేరగానే నాకో సాహిత్య ప్రపంచాన్ని ఏర్పరుచుకునేందుకు నేను చేరిన నెలరోజులలోనే, అక్కడ పరిచయం అయిన కొంతమంది మిత్రులతో కలిసి మెదక్ స్టడీసర్కిల్ అనే సంస్థ ఏర్పాటు చేశాను. అదొక సెమీలిటరరీ సంస్థ. కొన్ని సాంఘిక లక్ష్యాలను కూడా నెరవేర్చేందుకు ఏర్పాటు చేశానా సంస్థను. కొంత లెఫ్ట్ భావజాలంతో ఏర్పాటుచేశాననుకోండి. మళ్ళీ ఈ సంస్థ ప్రారంభోత్సవానికి శివారెడ్డి గారిని, దేవిప్రియగారిని తీసుకెళ్ళాను. ఈ సంస్థ మొదలుపెట్టిన ఏడాదికి మంజీర అనే లిటరరీ బులెటిన్ తెచ్చాను. అప్పట్లో ఒక సంప్రదాయముండేది. ఆ సంప్రదాయమేమిటంటే పెద్దపెద్ద పత్రికలు నడపలేం కాబట్టి మూడునెలలకో, నాలుగు నెలలకో ఒక బులెటిన్ తేవటం ఆ సంప్రదాయం. అట్ల మేము ఋతువు కొక బులెటిన్ తేవాలని అనుకున్నాం. ఆరు ఋతువులకు ఆరు బులెటిన్లు తేవాలి ఇది మా ప్లాను. అంటే చైత్ర ఋతువు, గ్రీష్మ ఋతువు.. ఈవిధంగా అన్నమాట. అలా ఆరు ఋతువులు.. ఆరు సంచికలన్నది మేమనుకున్నది అంటే ద్వైమాసిక పత్రికన్నమాట. ప్రధానంగా కవిత్వమూ, కథలు, విమర్శవ్యాసాలుండేవి ఆ బులెటిన్‌లో. అక్కడక్కడా రాజకీయ స్పర్శ ఉండేది కానీ అది ప్రధాన అంశం కాదు. ఇది జరిగింది 1985వ సంవత్సరంలో. ఆ బులెటిన్‌లో శివారెడ్డి, దేవిప్రియ కవితలు వేశాం. నారాయణరెడ్డి గారు కూడా తన రచనలు ఇచ్చారు. ఆవిధంగా ఆరేడు సంచికలు తెచ్చాం. ఈలోగా బులెటిన్‌కు మంచి పేరొచ్చింది. అందరి ఆదరణ పొందింది.. మేము కోరుకున్న గుర్తింపు వచ్చింది ఈ

సంస్థను మెదక్ టౌన్‌కే పరిమితం చేస్తే ఎలా? మీరు జిల్లా మొత్తానికి విస్తరించండి అని అడిగేవారు ఎక్కువయ్యారు. అప్పటికి జిల్లాలో రెండు సాహిత్యసంస్థలుండేవి. ఒకటేమో "మెదక్ మండల సాహిత్య పరిషత్తు", మరొకటి "మెదక్ జిల్లా రచయితల సంఘం". అయితే ఈ రెండు సంస్థలూ సాంప్రదాయ సాహిత్యాన్నే ప్రచారం చేస్తున్నాయి. పద్యాలు, కావ్యాలు, ప్రబంధాలు.. ఇవే ఆ సంస్థలకు కావాలి. నాకో అనుమానమొచ్చింది. ఒకేరకమైన సాహిత్యాన్ని ప్రచారం చేయటానికి రెండు సంస్థలెందుకు. ఒకటి చాలు కదా. కొంచెం లోతుగా పరిశీలన చేశాను. అపుడర్థమయిందేమిటంటే ఆ రెండు సంస్థల్లో ఒక సంస్థ వైదికులది. ఇంకొక సంస్థ శ్రీవైష్ణవులది. వైదికబ్రాహ్మణులు, వైష్ణవులను బ్రాహ్మణులుగా అంగీకరించరు. శ్రీవైష్ణవులలో కొంచెం కిందకు దిగితే చాత్తాద శ్రీవైష్ణవులుంటారు. వీరు గ్రామస్థాయిలో మాంసాహారం స్వీకరిస్తారు. నగరాల్లో ఉండే శ్రీవైష్ణవులకు వేదం వస్తుంది. చాత్తాద శ్రీవైష్ణవులు ఊళ్ళలో ఉంటారు కాబట్టి, అక్కడున్న అనేక కులాలవారి ఆహార అలవాట్లు కూడా వీరికొస్తాయి. మరొక విషయమేమిటంటే వీరు వేదం అనుసరిస్తారు కానీ వారికి వేదం కంఠతారాదు. కానీ శ్రీవైష్ణవులదీ పౌరహిత్యమే (విష్ణాలయాల్లో ఉంటారు వీరు). వీరిదీ పౌరహిత్యమే. ఇలా ఈరెండు సంస్థల మధ్య ఆధునిక సాహిత్యం ప్రచారం చేసే సంస్థ ఉంటే బావుంటుందని అనుకున్నాం.అది వామపక్షభావజాలాన్ని ప్రతిబింబించాలని అనుకున్నాం. మీదగ్గర దాచేదేమీలేదు. ఆధునిక సాహిత్యమంటే లెఫ్టిస్ట్ సాహిత్యమనే ముద్ర ఉన్నది కదా.

మిసిమి : ఆధునికత అన్నారు కదా. ఆధునికత అంటే ఏమిటి?

సిధారెడ్డి : వాస్తవంగా చెప్పాలంటే కాలవాచకం ఆధారంగా చూస్తే 1910 తర్వాత గురజాడ సాహిత్యం నుంచి ఆధునిక కాలం మొదలైందనుకోవచ్చు. అదొక నిర్వచనం. వస్తువాచికంగా చేప్పాలంటే ప్రజలు, అభ్యుదయం, పురోగతిని ప్రతిబింబిస్తూ సమకాలీన జీవితాన్ని చూపేది ఆధునికత. అలంకార శాస్త్రం చదువుకున్నవాడిగా చెబుతున్నాను. సంప్రదాయసాహిత్యంలో నాయకుడు కావటానికి కేవలం రాజులకు మాత్రమే అవకాశం ఉంది.ఆ తర్వాత బ్రాహ్మలకు మాత్రమే అవకాశం ఉంది. మీరు ఏ కావ్యాన్నయినా పరిశీలించండి. కావ్యనాయకుడు కావాలంటే ధీరోదాత్తుడు, ధీరచిత్తుడు, ధీరలలితుడు, ధీరశాంతుడు కావాలని నాయకుడికి నాలుగు లక్షణాలు చెప్పారు. నాలుగులక్షణాలు కలిగున్నవారెవరుంటారన్న ప్రశ్నవొస్తే తప్పనిసరిగా రాజులే అయి ఉంటారు. బ్రాహ్మణులు కూడా అయి ఉండేందుకు అవకాశం లేదు. కాబట్టి ప్రధానంగా ప్రభువే అయి ఉంటాడు. తప్పితే కొంచెం అధమలక్షణాలతో బ్రాహ్మణుడు అయేందుకు అవకాశముంది. వీటికి మించి క్రిందకువచ్చే అవకాశంలేదు. ఇది ప్రాచీన కావ్యలక్షణం.

మిసిమి : మరి మృచ్ఛకటికం మాటేమిటి?

సిధారెడ్డి : మృచ్ఛకటికం ఎవరు రాశారు. శూద్రకుడు రాశాడు. అందుకే దాన్ని కావ్యంగా పరిగణించలేదు. అలంకార శాస్త్రాలలో మృచ్ఛకటికం ప్రస్తావన ఉందేమో చెప్పండి. అలంకార శాస్త్రాలలో ఇచ్చిన కావ్య ఉదాహరణలు కానీ, చర్చలు కానీ, విశ్లేషణలు కానీ ప్రాచీన అలంకారశాస్త్ర నియమాలకు లోబడి ఉన్నవాటినే ఎంచుకున్నారు. తీసుకున్నారు.

మిసిమి : మృచ్ఛకటికంలో ఇరవమూడు రకాల మాండలీకాలున్నాయి కదా

సిధారెడ్డి : మీరన్నది నిజమే. వసంతసేన లాంటి పాత్ర మరెక్కడా కనపడదు. అదిలేకపోతే కన్యాశుల్కం కూడా లేదు. విద్యానాధుడు రచించిన అలంకారశాస్త్రం కానీ, భరతుడు రాసిన అలంకార శాస్త్రం కానీ దీన్ని అంగీకరించలేదు. పాజిటివ్‌గా కానీ, నెగెటివ్‌గా కానీ ఏరకమైన చర్చలేదు. ఆ గ్రంథ ప్రస్తావనే తీసుకురాలేదు. కావాలనే విస్మరించారు.

మిసిమి : ఆధునికతపై మీ వివరణకు అడ్డొచ్చాను. ఆధునికత గురించి చెప్పండి?

సిధారెడ్డి : అదేమీలేదులెండి. వస్తుపరంగా చెప్పాలంటే సమకాలీన జీవితంలో కష్టపడే శ్రామికుడు, భూమిపుత్రుడు గురించి రాయటమే ఆధునికత అంటాం. ఈ జిల్లాలో అట్లాంటి సాహిత్యాన్ని ప్రచారం చేయాలి అని మేమనుకున్నాం. ఎందుకంటే ఈజిల్లా (మెదక్ జిల్లా)లో అటువంటి వాతావరణం లేదు. అందుకోసం మేం ఒక కొత్తసంస్థ పెట్టాలనుకున్నాం. అయితే ముందు చెప్పిన రెండు సంస్థలు మెదక్ జిల్ల పేరుతో

ఉన్నాయి కాబట్టి మరోకొత్తపేరు ఉండాలనుకున్నాం. నదిని ఆదర్శంగా తీసుకుందామనుకున్నాం. నది ప్రవహించినట్టే సాహిత్యం ప్రవహిస్తుందికదా. సింబాలిక్‌గా నదిపేరు అనుకుంటే ఇక్కడ ప్రవహించే మంజీరా నది స్ఫురణకు వచ్చింది. అలా మంజీరా రచయితల సంఘం ఏర్పడింది. ఏడుగురం కలిసి స్థాపించాం. నాతోపాటు కందుకూరి శ్రీరాములు, ఏ.ఎమ్.అయోధ్యరెడ్డి, ఏలేశ్వరం నాగభూషణాచారి, దారం మల్లారెడ్డి, అలాజ్ పూర్ కిషన్, కొమరవెల్లి అంజయ్యలం కలిసి రిజిస్టర్ చేశాం. అమ్మంగి వేణుగోపాల్ గారు సదాశివపేటలో తెలుగు అధ్యాపకులు. వారితో కూడా మాట్లాడి జిల్లా అంతటా తిరిగాము. ఈలోగా నా పి హెచ్.డి.థీసిస్ సబ్మిట్ చేశాను. అప్పుడు దానికి సమయం చిక్కింది. ఈసంస్థ ప్రారంభానికి నారాయణరెడ్డిగారిని సంప్రదించాను. ఆయన నవ్వి అప్పుడే సంస్థ ఏర్పాటుచేసేవరకూ వచ్చావా అన్నాడు. అప్పటికే బులెటిన్ తెచ్చినం గదు సర్ అని గుర్తుచేసిన. అదిగో ఆవిధంగా సిద్ధిపేట కేంద్రంగా జూలై 20,1986నాడు మంజీరా రచయితల సంఘం ఏర్పడింది. మేము మొదలుపెట్టినప్పుడు నూట అరవైమంది సభ్యులున్నారు. ఇందులో రచయితలో నలభై, యాభైమందుంటారు. వీళ్ళలో మళ్ళీ ఓ ముప్పైమంది రిపోర్టర్లున్నారు. పత్రికల్లో రాసేవారు కూడా రచయితలే అని అనుకున్నాం మేం (కేవలం కవులే కాకుండా). ఇలాంటి చిన్నచిన్న వెసులుబాట్లు కల్పించాం.మెదక్ జిల్లా రచయితల సంఘం అధ్యక్షుడు వేముగంటి నరసింహాచార్యులు కూడా మా ఉత్సాహం చూసి ముచ్చటపడ్డాడు. ఆయన్ని కూడా ప్రారంభోత్సవసభకు ఆహ్వానించాం. చిత్రకారుడు కాపు రాజయ్యగారిని కూడా ఆహ్వానించాం. వారిదీ సిద్ధిపేటే. శీలావీర్రాజుగారు లోగో గీసిచ్చారు. మెహమూద్ పాషా (నాకు సిద్ధిపేట లైబ్రరీలో పరిచయమై నాకు సాహిత్యాన్ని పరిచయం చేసినవాడు) అనే మిత్రుడి పుస్తకం "ఉనికి"ని నారాయణరెడ్డిగారు ఆవిష్కరించారు. మూడు నాలుగు వందలమందికి భోజన సదుపాయం అప్పటి ఎమ్మెల్యే కల్వకుంట్ల చంద్రశేఖరరావుగారు కల్పించారు వారిని కూడా అతిథిగా పిల్చాము కానీ వారు వేరే కార్యక్రమాల వలన రాలేకపోయారు. కానీ మొదటి సంవత్సరం వార్షిక కార్యక్రమం చేసినప్పుడు మాత్రం పాల్గొన్నారు. ఆంధ్రజ్యోతి వీక్లీ ఎడిటర్ పురాణం సుబ్రహ్మణ్యం గారిని పిలిచాము. వారితోపాటు దేవిప్రియ, శివారెడ్డిగారు కూడా పాల్గొన్నారు. ఎనభై ఏడులోనే నా కవితలన్నీ కంపైల్ చేసి "భూమిస్వప్నం" అనే పుస్తకం తెచ్చాను. ప్రధానంగా అందులోని కవితలన్నీ విప్లవోద్యమాలపై వచ్చినవే. నేను యూనివర్శిటీలో ఉన్నప్పుడు రాసినవి. 1976-87 సంవత్సరాల మధ్య రాసిన కవితలను వడపోసి వాటిల్లోంచి ముప్పైఆరు, ముప్పైఏడు కవితలు ఎంపికచేశాను.

మిసిమి : విప్లవోద్యమ కవితల వలన మీకు ఇబ్బందులు కలగలేదా?

సిధారెడ్డి : లేకుండా ఎట్లుంటయి సర్. ఉద్యోగంలో ఉన్నందుకు ఇబ్బందులు ఉన్నయి. ఉద్యమాల్లో ఉన్నందుకు ఉన్నయి. నేను పనిచేసిన కాలేజీలో అనుభవం ఒకటి చెబుతాను. నాకు లైబ్రరీ సెక్షన్ అదనంగా ఇచ్చారు. అప్పట్లో అంటే ఎనభైఆరు ప్రాంతంలో నాలుగువేల రూపాయల బడ్జెట్ ఇచ్చారు. నేను కొన్ని పుస్తకాలు కొనాలని లిస్టు తయారుచేసి సూపరింటెండెంట్‌కు ఇచ్చాను. అతను అవికాదు ఇవి కొంటామని ఓ లిస్ట్ ఇచ్చాడు. అవన్నీ ఎప్పుడూ వినని పుస్తకాలు. తెలియని రచయితలు. నేను కుదరదని చెప్పాను. నేను చివరకి మిగిలేది, అమృతం కురిసిన రాత్రి ఇంకా కొన్ని మంచి పుస్తకాలు ప్రపోజ్ చేశాను. నేను ఒప్పుకోవటం లేదని అతను నా ఇంటిమీదకు రౌడీలను పంపించాడు వాళ్ళేమో "మీకు తెలవదు సర్, ఆయన దేవుడు" అని చెప్పబోతే తిట్టి పంపించాను. ఆ తరవాతిరోజు మా అటెండర్ నా దగ్గరకొచ్చాడు. "వాళ్ళు చెప్పినట్టు వినండి సర్. వాళ్ళు తాగున్నరు. మీరు మంచివారు సర్. వాళ్ళ మాట వినకుంటే కొడతరు సర్" అని బతిమాలాడు. "నేను కూడా చెడ్డవాడినే. ఏం చేసుకుంటారో చేసుకోమని చెప్పు" అన్నాను. వాళ్ళు పోలీస్ స్టేషన్‌లో నామీద కంప్లైంట్ ఇచ్చారు. ఏ కంప్లైంటో తెలుస్తే ఆశ్చర్యపోతారు. ఈసారు రాత్రిపూట అన్నలకు పాఠాలు చెబుతుండని ఆ కంప్లైంట్. మరుసటిరోజు ఎస్సై వచ్చాడు ఎంక్వైరీకి. నేను జరిగింది చెప్పాను. పుస్తకాలు కొనుడు దగ్గర మొదలైన పంచాయితీ ఇది. వాళ్ళ కమీషన్లకు అడ్డుపడ్డనని ఇట్లా కంప్లైంట్ ఇచ్చారు. అన్నలకు నేను పాఠాలు చెప్పేది నిజమైతే రాత్రి కావలికాసి నన్ను పట్టుకో. అయినా తుపాకి పట్టుకుని అడవుల్లో తిరిగేవోడు పాఠాలెందుకు వింటాడు. నాపని విద్యార్థులకు పాఠం చెప్పటం, అన్నలకు

కాదు అని స్పష్టం చేశాను. ఆ ఎస్పై డైలమాలో పడ్డాడు. తర్వాత టిఎన్ జివో లీడర్ అయిన దేవిప్రసాద్ అప్పుడు మెదక్‌లో పనిచేస్తున్నాడు. అతను మా స్టడీ సర్కిల్ సభ్యుడు. దేవిప్రసాద్, ఈ ఎస్పై ఇద్దరూ రెవెన్యూ అసోసియేషన సభ్యులు. సార్ మీద కంప్లైంట్ వచ్చింది. ఏందా సార్ కత అని దేవిప్రసాద్‌ని అడిగాడు. అప్పుడు దేవిప్రసాద్ "ఆ సార్ మంచోడు, ఆయన జోలికి పోకు" అని ఎస్పైకి సలహా ఇచ్చాడు. అలా అది ఆగిపోయింది.. ఇలాంటివి కొన్ని జరిగాయి. ఇబ్బంది పడ్డారా, పెట్టారా! అని మీరంటే ఈ సంఘటన గుర్తుకొచ్చింది. కానీ మా అసోసియేషన్ నిర్వహణలో మా పరిధులు తెలుసుకుని ఆమేరకే నడిపాం. మాసంస్థకు రాని ప్రముఖులు లేరు. ఎక్కువమంది హైదరాబాద్ నుంచి వచ్చినా ఒకసారి ఆరుద్ర వచ్చారు. మెదక్ చరిత్ర చెప్పి వెళ్ళాడు. దాశరథి వచ్చారు. కొంతమంది ఆంధ్రప్రాంతం నుంచి కూడా వచ్చినవాళ్ళున్నారు. పాపినేని శివశంకర్ ఒకసారి వచ్చాడు. సైద్ధాంతిక సారూప్యత కలవటం ముఖ్యం. ఇది మేం పెట్టుకున్న నియమం.

మిసిమి : మీరు డా.సి.నారాయణరెడ్డి గారిని ప్రతిసారీ పిలుస్తున్నారు. మీదేమో లెఫ్ట్ భావజాలం. ఆయనది కాదు. మరెందుకు పిలుస్తున్నారు?

సిధారెడ్డి : ఆయన నా గురువు సర్.అదే భావనతో ఆయన్ని పిలిచాను. మరొక కారణం ఏమిటంటే ఆయనకు జనంలో ఎక్కువ ఆదరణ ఉంది. నలుగురు నా సభకు రావాలంటే నారాయణరెడ్డిగారిని మించిన పేరులేదు. వరవరరావును పిలిస్తే ఆ సభకో ముద్ర పడుతుంది. నేనాపని చేయలేదు. సంప్రదాయం, ఆధునికత అన్న ఆలోచనలు నా మనసులో ఉన్నా ఆ ముద్రలు పడకుండా జాగర్తపడ్డాను. వివిఎల్ నరసింహారావు చేత సంప్రదాయ సాహిత్యం మీద ప్రసంగం చేయించాను. ఆయన నన్నయ్య పైన అద్భుతంగా మాట్లాడారు. ఒక భావజాలం ముద్ర సంస్థపై పడకూడదు. ఆ జాగ్రత్త వహించాను.

మిసిమి : "నాగేటి సాల్లల నా తెలంగాణ" పాట ఎప్పుడు రాశారు?

సిధారెడ్డి : ఆ పాట నేను సినిమా కోసం రాయలేదు. నేను ఆపాటను 1997, ఆగస్టు పదిహేనవతేదీన రాశాను.

మిసిమి : మీరా పాటను గంటలో రాశారంటారు. నిజమేనా?

సిధారెడ్డి : నిజమే. ఆ పాటను గంటలో రాశాను.అప్పుడే తెలంగాణ ఉద్యమం తిరిగి మొదలవుతోంది. భువనగిరిలో ఒక సభ జరుగుతోంది. నన్ను తెలంగాణ సంస్కృతి మీద మాట్లాడమన్నారు. నేను తెలంగాణ ప్రజల ఆహార అలవాట్లు, భాష మీద మాట్లాడాను. 1996-97 ప్రాంతంలో అనుకుంటాను. ఒకసారి ప్రెస్ క్లబ్‌లో ఉన్నప్పుడు రచయిత, పోలీసు అధికారి కె.సదాశివరావు వెనకనుంచి నన్ను పట్టుకుని ఏమిటి తెలంగాణ అంటున్నావట అని అడిగాడు. ఆయన నాకు మంచి మిత్రుడు.ఆయన అడిగిన ఆ మాటలో కొంత చనువుంది.కొంత బెదిరింపుంది. ఏమయింది సర్, మాట్లాడొద్దా అన్నాను. మాట్లాడు కానీ, లేని కొట్లాట ఎందుకు పెడుతున్నావు అన్నాడు. లేని కొట్లాటేమీ కాదు సర్. ఉన్న కొట్లాటే అన్నాను. కొన్ని హోటళ్ళ దగ్గర ఆంధ్ర భోజనం దొరుకును అని బోర్డు పెట్టారు. అంటే తెలంగాణ భోజనం వేరే ఉన్నట్టేకదా సార్. తెలుగు భోజనం దొరుకును అని ఎందుకు పెట్టలేదు అన్నాను. మీకు ఓపికుంటే గంటసేపు తెలంగాణ రుచులు, తిండి గురించి చెబుతాను. వింటారా అన్నాను. నీకేమీ పనిలేదు అనుకుంటూ వెళ్ళిపోయాడు. ఇక్కడ పండగలను పండగలు కాదంటారు. ఇక్కడి తిండిని తిండి కాదంటారు. ఇక్కడి భాషను భాష కాదంటారు. ఇవన్నీ చూసినప్పుడు నాలో ఒక అలజడి చెలరేగుతుంది. 1997లో తెలంగాణ మలిదశ ఉద్యమం మొదలునుంచి నేను ఉద్యమంలో ఉన్నాను. అప్పటి ఉమ్మడి తెలంగాణ జిల్లాలన్నీ బాగా తిరిగాను. తెలంగాణ రాష్ట్ర ఏర్పాటును ప్రతిపాదిస్తూ తీర్మానం చేసిన మొట్టమొదటి తెలుగు సాహిత్యసంస్థ మంజీరా రచయితల సంఘం. 1996వ సంవత్సరంలో నవంబర్ 24వ తేదీనాడు మేము ఆ తీర్మానం చేశాం. దానికి అనుగుణంగానే ప్రత్యేక తెలంగాణ కోసం ఎక్కడ కార్యక్రమాలు జరిగినా పాల్గొన్నాం. మేము కూడా కార్యక్రమాలు నిర్వహించాం. అలా 1997వ సంవత్సరం ఆగస్టు 17న ప్రత్యేక తెలంగాణ సదస్సుపై సభ పెట్టాం. పదహారవతేదీ రాత్రి షేక్ బాబు అనే గాయకుడు మా ఇంటికి వచ్చాడు. ఆయన మర్నాడు జరిగే సభలో ఒకపాట పాడబోతున్నాడు. భోజనం చేశాక అతను నన్ను

అడిగాడు. రేపటి సభలో పాడటానికి తెలంగాణపై మంచి పాటలేదు సర్. ఉంటే బావుంటుంది అన్నాడు. మళ్ళీ కర్మభూమిలో విరిసిన ఓ పువ్వా వంటి పాటలే పాడాలి అన్నాడు. ముందు చెబితే బావుండేదికదా అన్నాను. అన్నాను కానీ నాకు అతను చెప్పింది సబబే అనిపించింది. ఒకపాట మనసులో సుడులు తిరుగుతోంది. అలా ఆలోచిస్తూ పడుకున్నాను. ఉదయాన్నే ఐదుగంటలకు పాట గురించి ఆలోచిస్తూనే నిద్రలేచాను. పాటకు పల్లవి ప్రాణం. ఆ పల్లవి దొరికిందంటే సగంపాట పూర్తయిపోయినట్లే. ఆలోచిస్తు ఆలోచిస్తుండగా పల్లవి దొరికింది. మొత్తం గంటలో పాట పూర్తయింది. ఆరుగంటలకల్లా షేక్ బాబును లేపి పాట కాగితం ఆయన చేతిలో పెట్టాను. నేను పాడలేను కాబట్టి నువ్వు ఎలా ట్యూన్ చేస్తావో, చేయవయా. పదిగంటలకు సభ నీ పాటతో ప్రారంభమవుతుంది అని చెప్పాను. షేక్ బాబు ఆ పాటకు బాణీకట్టి ఆరోజున అంటే 1997వ సంవత్సరం ఆగస్టు17వ తేదీన సభలో పాడి విన్పించాడు. మొత్తం పదకొండు చరణాల పాట అది. ఒక్క చరణం తర్వాత చేర్చటం జరిగింది. ఆ పాట చివరన బతికిచెడ్డ బిడ్డ నాతెలంగాణ, ఆకలిదప్పుల మంట నా తెలంగాణ అని ముగుస్తుంది. షేక్ బాబు ఆ పాటపాడాడు. అప్పుడు దేశపతి శ్రీనివాస్ ఈయనకు కోరస్ ఇచ్చాడు. ఈ సభ తర్వాత తెలంగాణ అంశంపై ఏర్పాటుచేస్తున్న సభలకు మాకు పిలుపులు వస్తున్నాయి. షేక్ బాబు ఈపాట పాడుతున్నాడు. అలా మేము ఆ సంవత్సరం నవంబర్‌లో వరంగల్ వెళుతున్నం. అమరవీరులపైన కూడా మీరు ఒకపాట రాస్తే బావుంటుంది అని అడిగాడు షేక్ బాబు. ఆలోచించనివ్వు అన్నాను. వరంగల్ చేరగానే బస్సు దిగాం. బస్సుదిగిన వెంటనే పాటకాగితం ఆయన చేతిలో పెట్టాను. ఆ పాట "వీరులకు జోహార్లు.. అమరవీరులకు జోహార్లు". ప్రజాకళామండలి అనే సంస్థ ఈపాటలను కేసెట్‌గా తీసుకొచ్చింది. క్రమక్రమంగా దేశపతి శ్రీనివాస్ ఈపాటలను సభలల్ల పాడటంతో ఆ పాటకు ప్రచారం లభించింది. 2001లో కెసిఆర్ గారు పార్టీ పెట్టాక మరింత గుర్తింపు వచ్చింది. 2008లో నటుడు, నిర్మాత ఆర్.నారాయణమూర్తి ఫోన్ చేశారు. రెడ్డిగారు, నేను సిద్ధిపేట వస్తున్నాను అంటూ. నిజానికి ఆయనతో నాకు పెద్ద పరిచయం లేదు. ఒకేఒక్కసారి కలిశాం. అది గద్దర్‌పై కాల్పులు జరిగిన సమయంలో. ఆయన ఇంటికి వచ్చాడు. ఆమాటా ఈమాటా అయ్యాక విషయం బయటపెట్టాడు. రెడ్డిగారు నేను రజాకార్ల ఆగడాలపై వ్యతిరేకంగా జరిగిన తెలంగాణ సాయుధ రైతాంగపోరాటంపై "వీరతెలంగాణ" అనే సినిమా తీస్తున్నాను. అందులో మీ పాట "నాగేటి సాల్లల నా తెలంగాణ"ను ఉపయోగించుకుందామనుకుంటున్నాను అన్నాడు. "అందులో ఈపాట ఇమడదుకదా" అన్నాను. "మీరు పర్మిషన్ ఇస్తే పాటకుతగ్గ సన్నివేశం నేను కల్పించుకుంటాను" అన్నాడు. "ఆపాట ప్రజల్లోకి వెళ్ళిపోయి పదేళ్ళు దాటింది. పర్మిషనేమీ అక్కర్లేదు. వాడుకో" అన్నాను. "పాటకు పారితోషికం ఇవ్వాలి కదా" అన్నాడు. ఏమీ అవసరంలేదులే అన్నాను. ఎస్పీబాలసుబ్రమణ్యం లేదా జేసుదాసుతో కానీ పాడిస్తానని చెప్పాడు. చివరికి జేసుదాసుతో పాడించాడు. 2010లో ఆ సినిమా వచ్చింది. ఆ సంవత్సరమే ఆపాటకు నంది పురస్కారం లభించింది.

మిసిమి : **ఆ తర్వాత ఇంకేమీ పాటలు రాయలేదా?**

సిధారెడ్డి : 2011లో "జైబోలోతెలంగాణ" సినిమాలో ఒక పాట రాయాలి మీరంటూ దర్శకుడు ఎన్.శంకర్ హైదరాబాద్ పిలిచాడు. నన్నో యుగళగీతం రాయమన్నాడు. ఇదేమి అన్యాయమయ్యా, నన్ను ఉద్యమం పాట రాయమనకుండా యుగళగీతం రాయమంటున్నావు అన్నాను. సర్ ఉద్యమం పాటలు అందరూ రాస్తారు. ఈ డ్యూయట్‌లో మీరు తెలంగాణ సంస్కృతి గురించి చెబుతారు. ఇది అందరకూ రాయరాదు అన్నాడు. తెలంగాణ అబ్బాయిని, ఆంధ్ర అమ్మాయి ప్రేమిస్తుంది. ఆ అమ్మాయి అతని ఊరు వచ్చినప్పుడు తెలంగాణా సంస్కృతిని చూస్తుంది. ఇదీ సందర్భం. ఈపాట మీకు సవాలు. దయచేసి ఆ సవాలు స్వీకరించి రాయండి అని నన్నడిగాడు. నేను ఒప్పుకుని మొదట సాహిత్యమిచ్చాను. ఆ సినిమాకు చక్రి సంగీత దర్శకుడు. తర్వాత నాకు అతను బాణీ ఇచ్చిరాయమన్నాడు. అప్పుడు బాణీకి అనుగుణంగా మార్పులు చేసి రాశాను. ఆ పాట "ఒక పువ్వు, ఒక నవ్వు ఉయ్యాలలూగెనా" అని కొనసాగుతుంది. ఆ పాట తెలంగాణలోనేకాదు, ఆంధ్ర ప్రాంతంలోని యూత్‌కు కూడా బాగా నచ్చిందని డైరక్టర్ శంకర్ ఫోన్ చేసి చెప్పాడు.

మిసిమి : మీ చిన్ననాటి సినిమా పాట కోరిక తీరినట్లుంది కూడా..

సిధారెడ్డి : నిజమే మీరన్నది, నా సినిమా పాట కోరిక కూడా తీరింది ఆవిధంగా.

మిసిమి : మీరు మెదక్‌లో ఉద్యోగంలో చేరిన తర్వాత అక్కడ ఎంతకాలం చేశారు. ఆ వివరాలు చెప్పండి?

సిధారెడ్డి : అక్కడ దాదాపు ఏడేళ్ళు పనిచేశాక 1991లో సిద్ధిపేటకు వచ్చాను. నిజానికీ ఏమీ ఖర్చుపెట్టకుండానే నా ట్రాన్ఫర్ అయింది. మా ఊరు బందారం దగ్గరే కదా సిద్ధిపేటకు. మా అవ్వ (అమ్మ), బాపు (నాన్న) ఊళ్ళోనే ఉండేవారు. ప్రతి పండుగకూ మా ఊరు వెళ్ళేవాడిని.

మిసిమి : సిద్ధిపేట తర్వాత వేరే ఊరులో పనిచేశారా?

సిధారెడ్డి : సిద్ధిపేటలో ఏడేళ్ళ తరవాత మహబూబ్ నగర్ పోదామనుకున్నాను. అక్కడి మిత్రులడిగారు. ఎంతకాలం మీ జిల్లాలోనే ఉంటావు. బయటకి రావా అని. అలా మహబూబ్ నగర్ కోసమని అప్లికేషన్ ఇచ్చాను. ఎడ్యుకేషన్ డిపార్ట్‌మెంట్‌లోని రీజనల్ జాయింట్ డైరక్టర్ కారణం అడిగి తెలుసుకుని, ముందరే అప్లికేషన్ వద్దని వారించారు. ఎందుకంటే అందరూ తెలిసినవారే ఉన్నారు. నా పరిస్థితి కూడా చెప్పాను. ట్రాన్ఫర్ వచ్చే ముందే నేను వెళ్ళిపోతే నయం కదా అన్నాను. ఆయన ఊరుకోలేదు. నిజంగా ఆ పరిస్థితి వస్తే మేమున్నాం కదా అని నా అప్లికేషన్ ఉపసంహరించుకునేలా చేశారు. నేను సిద్ధిపేటలో ఉండగానే నా రెండో పుస్తకం సంభాషణ తీసుకొచ్చాను. మళ్ళీ నారాయణరెడ్డి గారే ఆవిష్కరించారు. ఇందులో కవితలన్నీ దళిత ఉద్యమాలు, విప్లవోద్యమాలపై రాసినవి. కొంత పల్లె సంస్కృతి కూడా ఈ కవితల్లో కనిపిస్తుంది. అలాగే మెదక్‌లో పనిచేయటం వలన మెదక్‌పై రాసిన కొన్ని కవితలు కూడా పొందుపరిచాను. కొన్ని కవితలు మెదక్‌లోని లంబాడీలపై రాసినవి ఉన్నాయి. దేవులపల్లి వెంకటేశ్వరరావు రాసిన తెలంగాణ సాయుధ పోరాటం పుస్తకంలో మొంద్రాయి పోరాటం అని ఒక ఛాప్టర్ ఉంది. ఆ మొంద్రాయి పోరాటం వాళ్ళు చేసిందే. నా రెండో పుస్తకం ఆవిష్కరణలో నాకు కొంచెం స్వేచ్ఛ దొరికింది. నా వివాహం, నా తమ్ముడి వివాహం సంప్రదాయరీతిలో జరిగాయి. మా చివరి తమ్ముడి సమయానికి నాకు నా బాపు (నాన్న) మీద కంట్రోల్ వచ్చింది. కంట్రోలంటే ఏమీలేదు, ఇలా వద్దు .. ఇలా చేద్దాం అని చెప్పగలిగే స్వేచ్ఛ వచ్చింది. తమ్ముడూ, మరదలు ఇద్దరూ కాకతీయ విశ్వవిద్యాలయంలో చదువుకున్నారు. ఇద్దరిమీద విప్లవోద్యమాల ప్రభావం ఉంది. ఆ ఆదర్శ వివాహాన్ని నారాయణరెడ్డిగారే చేశారు. నా మూడవ పుస్తకం ప్రాణహిత. పూర్తిగా ప్రాణహిత నది గురించి కాదు. నది ప్రస్తావన కొన్ని కవితలలో వస్తుంది. విప్లవోద్యమాలకు ప్రతీకగా తీసుకున్నాను. అలాగే ప్రపంచీకరణ, మానవసంబంధాలపై వచ్చిన కవితలున్నాయి. ఎందుకంటే పి.వి. నరసింహారావు ప్రభుత్వం 1992లోనే GATT ఒప్పందంపై సంతకం చేసింది. అప్పటికి ప్రపంచీకరణ మొదలయింది. దాని దుష్ఫలితాలను తీసుకున్నాను. 1996లో "ప్రాణహిత" పుస్తకావిష్కరణ జరిగింది. ఇందులో స్త్రీల సమస్యలు, గ్రామీణ స్త్రీలు, శ్రామిక స్త్రీలు ..వీరందరి బాధలు చెప్పే ప్రయత్నం చేశాను. 2001లో నా తర్వాతి కవిత్వ సంపుటి "ఒక బాధకాదు" తీసుకొచ్చాను. ప్రపంచీకరణ వచ్చాక శత్రువు కనపడకుండాపోయింది. అంతకుముందు భూస్వామి వ్యవస్థ, దోచుకునేవాడు అన్న స్పష్టమైన అవగాహన ఉండేది. ప్రపంచీకరణ వచ్చాక కనపడని శత్రువు అనేక రూపాల్లో పీడించటం ప్రారంభమయింది. అనేక రూపాల్లో పీడన కనిపించసాగింది. అందులో ప్రాంతీయ ఆధిపత్య పీడన కూడా ఉంది. ఇవన్నీ వస్తువుగా రాయటం జరిగింది. ఆ తర్వాత వచ్చింది "నదిపుట్టువడి" స్థానికత ఆధారంగా, తెలంగాణ ఉద్యమాకాంక్షలకు అనుగుణంగా రాసిన కవితలవి. రైతుల కష్టాలు, నీళ్ళు లేకపోవటంతో రైతు పడే గోస, నీళ్ళు-నిధులు-నియామకాలు, కలిసి ఉండాలనే వాదంలోని డొల్లతనం అన్నీ అందులో కనిపిస్తాయి. సిపిఎమ్ పార్టీ వాళ్ళు కమ్యూనిస్టులే కానీ సమైక్యవాదం పేరుతో తెలంగాణను వ్యతిరేకించారు. వారిని ప్రశ్నించిన కవితలున్నాయి. సూటిప్రశ్న అనే కవితలో, రాష్ట్రాలు విడిపోతే బలహీనమంటారు.. మీరు పార్టీలుగా విడిపోవచ్చునా అని ప్రశ్నించాను. మరోపుస్తకం "ఇక్కడి చెట్లగాలి" కూడా స్థానికతనే ప్రతిబింబిస్తుంది.

మిసిమి : ఇక్కడి చెట్లకు వేరే గాలి ఉంటుందా?

సిధారెడ్డి : ఉంటుంది కదా సర్. మలయ మారుతం ఎందుకన్నాం. మలయపర్వతాల నుంచి వచ్చేగాలి సుగంధ భరితంగా ఉంటుందనికదా.. మన పూర్వకవులు అదేకదా చెప్పారు. అంటే అక్కడ స్థానికత ఉన్నట్టేకదా. అట్లనే ఏ ప్రాంతం చెట్లకు ఆ ప్రాంతపు స్థానికత ఉంటుంది. రావిచెట్టు గాలి, సీతాఫలాల చెట్ల గాలి ఒక్కతీరుగ ఉండవు. నేను భావోద్వేగాలకు, మానవసంబంధాలకు ఉండే స్థానికపరిమళం గురించి చెప్పాను ఉదాహరణకు సిద్దిపేట కోమటిచెరువులోని వాతావరణం, అక్కడి చెట్లు, మొక్కలు ఆ చెరువుకే ప్రత్యేకం కదా. మరోచోట కనపడవు. ఇదే స్థానికత అంటే.

మూసీ : మీ తర్వాతి సంకలనం "ఇగురం" అన్నారు. కాస్త వివరించండి?

సిధారెడ్డి : **ఇగురం** అంటే వివరం అనిపించినా రూఢిగా చెప్పాలంటే తెలివిగా ఉండటం. వివరంలో తెలివితేటలు లేవు. కానీ ఇగురం మాట వాడినప్పుడు ఆ అర్థాన్ని స్పష్టం చేస్తుంది. మంచి ఉపాయశాలి అని చెప్పటానికి వాడు మంచి ఇగురమున్నోడు అంటాము. అర్థవివరణశాస్త్రంలో దీన్ని శబ్దవ్యాకోచం అంటాం. పెళ్ళిసంబంధం చూసినప్పుడు "మంచి ఇగురముంది పిలగానికి" అంటే బతుకుతెరువు తెలిసినోడు అని చెప్పుకోవాలి. మంచిచెడు తెలుసు. విచక్షణ ఉందని అర్థం. ఇది వ్యాససంపుటి. తెలంగాణ వివేచన కలిగిన వ్యాససంపుటి **"ఇగురం"**. మరో వ్యాస సంపుటి **"ఆవర్తనం"** కూడా విమర్శ వ్యాసాల సంపుటి. చిత్రకన్ను కథల సంపుటి, బందారం కథల సంపుటి ఈరెండూ ఆతర్వాత వచ్చిన పుస్తకాలు. ఇందులో బందారం కథలు ఇరవై రెండు వారాలపాటు మూసీపత్రికలో ధారావాహికగా వెలువడ్డాయి. 2024లో ఆ కథలన్నీ పుస్తకరూపంలో వచ్చాయి. **బందారం** కథల ప్రత్యేకతేమిటంటే మీరు మొదట్లో ఓ ప్రశ్నవేశారు. మీ బందారం ఊరు నైసర్గిక స్వరూపం ఏమిటి అని? నాకు ఊహతెలిసి బాల్యంలో అడుగుపెట్టిన దగ్గరనుంచి యవ్వనదశ వరకు అంటే 1960–75 సంవత్సరాల మధ్య ఊరు ఎలా ఉంది, మనుషుల మధ్య రిలేషన్స్, సంబంధాలు, సమస్యలు వాటికి పరిష్కారాలు.. వీటినన్నిటిని చూపుతూ ఊరు కేంద్రంగా రాసిన కథలు.

మూసీ : ఏమన్నా రొమాన్స్, లవ్ కూడా ఈకథల్లో ఉన్నాయా?

సిధారెడ్డి : అక్కడక్కడా ఉన్నాయి కానీ నా లవ్ కాదు. మీరు ఎవరో పేరుపెట్టి నా లవ్ రాశాననుకుంటారేమో.... నా వయసు పాత్రలు కూడా లేవు. నా పదిహేనేళ్ళ జీవితం ఒకొక్క కథగా రాశాను. ఇంకొక్క విషయం ఇక్కడ చెప్పాలి. 2001వ సంవత్సరం వచ్చేసరికి తెలంగాణా అంశం ముందుకొచ్చింది. మంజీర రచయితల సంఘం ఒక జిల్లాకోసం ఏర్పడింది. పదిజిల్లాలకు రచయితల సంఘం అవసరమేర్పడింది. మంజీర రచయితల సంఘం లాంటి సంస్థ పదిజిల్లాలకు పనిచేయాలి. అప్పుడు పెట్టిన సంస్థ తెలంగాణ రచయితల వేదిక (తె.ర.వే.). నేనే వ్యవస్థాపక అధ్యక్షుడిని. గౌరవాధ్యక్షుడిగా కాళోజీని అనుకున్నాం. వరంగల్‌లో మొదటి సమావేశం ఏర్పాటుచేశాం. అప్పుడు సంస్థ తరఫున పత్రికను మొదలుపెట్టాం. ఆ పత్రిక పేరు సోయి. సోయి అంటే స్పృహ. ఈ సోయి ఎంత పాపులర్ పదం అయిందంటే కవి అద్దేపల్లి రామ్మోహనరావు ఆంధ్రప్రాంతంలో ఒక సభలో మాట్లాడుతూ, మాటల సందర్భంలో తెలంగాణోళ్ళకు ఉన్న సోయి ఆంధ్రోళ్ళకు లేదన్నాడు. అన్ని జిల్లాల్లో సభలు పెట్టినం. తెలంగాణ రాష్ట్ర అవసరం, తెలంగాణ సంస్కృతి గురించి మళ్ళీ వారిలో చైతన్యం లేదా సోయి తెచ్చే ప్రయత్నం చేసినం.

మూసీ : ఒక్కవిషయం చెప్పండి 1953లో ఆంధ్రరాష్ట్రం ఏర్పడ్డాక ఆంధ్రప్రదేశ్ కావాలని ఎవరడిగారు?

సిధారెడ్డి : ఏ ఉద్యమంలోనైనా రెండుపాయలుంటాయి. ఆంధ్ర రాష్ట్రం ఏర్పడేముందు రాయలసీమ వాళ్ళు కోస్తాంధ్రవారితో కలవము అన్నమాట నిజమే కదా. రాయలసీమ వారు కలవకపోతే ఆంధ్రరాష్ట్ర ఏర్పాటు కష్టమవుతుందని గాడిచర్ల హరిసర్వోత్తమరావు మొదలు ముట్నూరి కృష్ణారావు పంతులు వరకు భావించినారు కదా. అప్పుడేకదా ఇరుప్రాంతాల శ్రేయోభిలాషిగా కాశీనాధుని నాగేశ్వరరావు పంతులు ఇంట్లో శ్రీబాగ్ ఒడంబడిక కుదుర్చుకున్నది. శ్రీబాగ్ వారి స్వగృహము పేరేకదా. అప్పుడే కదా రాయలసీమవారు రాజధాని కావాలంటే కర్నూలు రాజధానిని చేసింది. ఆంధ్రలో ఉన్నట్టే రాయలసీమలో కూడా యూనివర్సిటీ ఏర్పాటు జరిగింది. అప్పుడు కర్నూలు రాజధానిగా ఉండటం ఎన్.జి.రంగా వర్గీయులకు ఇష్టంలేదు. ఆశ్చర్యంగా కమ్యూనిస్టులు కూడా విడిపోయి ఎవరి ప్రాంతంలో వారు రాజధాని కావాలనుకున్నారు. విజయవాడ రాజధాని అయితే రంగా ఆధిపత్యం పెరుగుతుందనే వారు కూడా ఉన్నారు.

మిసిమి : కానీ అవేవి జరగలేదు కదా?

సిధారెడ్డి : జరగలేదు నిజమే.

మిసిమి : మరి ఆంధ్రప్రదేశ్ ఏర్పాటులో రెండుపాయలున్నాయా?

సిధారెడ్డి : 1953లో ఆంధ్రరాష్ట్రం ఏర్పడితే, ఇక్కడ 1952లో బూర్గుల రామకృష్ణరావు ప్రభుత్వం వచ్చింది. అప్పుడది హైదరాబాద్ స్టేట్. తెలంగాణ కాదు. ఎందుకంటే అందులో మహారాష్ట్ర ప్రాంతానికి చెందిన ఐదు జిల్లాలు, కర్నాటక ప్రాంతానికి చెందిన ఎనిమిది జిల్లాలు ఉన్నాయి. అదేసమయంలో ఆంధ్రప్రాంతంలోని ఒకవర్గం హైదరాబాద్ వంక చూస్తోంది. ఆంధ్ర, తెలంగాణ ప్రాంతాలు కలిస్తే హైదరాబాద్ రాజధాని అవుతుందని. ఈ ప్రతిపాదన సంజీవరెడ్డిది. సమైక్య ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో మరొకపాయగా ఉన్న అయ్యదేవర కాళేశ్వరరావు ఇక్కడి సురవరం ప్రతాపరెడ్డి దేవులపల్లి రామానుజరావుతో కలిసి ఆంధ్రసారస్వత పరిషత్తు నిర్వాహకులుగా ఉన్నారు. నిజాము వ్యతిరేక పోరాటంలో కీలకంగా వ్యవహరించిన కాళోజీ, దాశరథి, మాడపాటి హనుమంతరావు వంటివారు ఆరోజుల్లో ప్రముఖమైన వ్యక్తులు, నాయకులు. వీళ్ళని అయ్యదేవర కాళేశ్వరరావు, గాడిచర్ల హరిసర్వోత్తమరావు వంటివారు వచ్చి ఒప్పించారు. వీళ్ళుకూడా కన్విన్స్ అయ్యారు. అప్పుడు దాశరథి అద్భుతమైన పద్యం రాశాడు. చివరి పాదాలు ఇలా ఉంటాయి. **"మూడుకోటుల నొక్కటే ముడి బిగించి పాడినాను మహాంధ్రసౌభాగ్యగీతి"** ఇక్కడ వీరిదొక పాయ. 1948 సెప్టెంబర్ 17వతేదీన నిజాం భారత సైన్యాలకు లొంగిపోవటంతో హైదరాబాద్ రాష్ట్రం విముక్తమయింది. భారతదేశంలో అంతర్భాగమయింది. జనరల్ చౌధరి ద్వారా మిలటరీ రూల్ అమలయింది. ఇక్కడుండే ఉద్యమకారులు, మేధావులు ప్రభుత్వానికి విజ్ఞప్తి చేశారు. మిలటరీ ప్రభుత్వం కాకుండా పౌరపరిపాలనా విభాగాన్ని (సివిల్ అడ్మినిస్ట్రేషన్) ఏర్పాటుచేయమని. అలా ఎమ్.కె. వెల్లోడి ప్రభుత్వం 1950లో ఏర్పాటయింది. అప్పటికింకా కమ్యూనిస్టులు సాయుధపోరాటం చేస్తున్నారు. గ్రామాలు వదిలి భూస్వాములు పారిపోయారు "బండెనక బండి కట్టి" పాట అప్పుడు జన్నారెడ్డి ప్రతాపరెడ్డి అనే దొర మీద పాడేవారు. ఆ ప్రతాపరెడ్డి, విసునూరు రామచంద్రారెడ్డి చాలా క్రూరమైన దొరలని పేరుండేది. తర్వాత ఆ పాటను నిజామురాజుకు కూడా హెచ్చరిక చేస్తూ పాడారు. ఈపాట రాసిన బండియాదగిరి స్వయంగా పోరాటయోధుడు. తెలంగాణ సాయుధ పోరాటానికి నాయకత్వం వహించాడు.

మిసిమి : సాయుధపోరాటం ఎప్పుడు మొదలయింది!? ఎలా మొదలయింది!?

సిధారెడ్డి : 1946లో ఆంధ్రమహాసభ రెండు ముక్కలయింది. ఒక వర్గం అతివాద వర్గంగా రూపొందింది. మరో వర్గానిది మితవాద మార్గం. 1930లో ఆంధ్రమహాసభ మొదలైనప్పుడు సురవరం ప్రతాపరెడ్డి తొలి అధ్యక్షుడు. ఇందులో అంతర్లీనంగా కాంగ్రెస్ వర్గం రాజకీయాలు, కమ్యూనిస్ట్ వర్గం రాజకీయాలున్నాయి. కానీ బయటకు మాత్రం ఆ విభేదాలు కనపడకుండా జాగర్తపడేవారు. ఈ సంస్థ బలపడి గ్రామగ్రామాన విస్తరించింది. సంస్కరణలతో సరిపోతుందనే వర్గం మితవాద వర్గం. కాంగ్రెస్ పార్టీ అనుయాయులంతా మితవాదులుగా ఉన్నారు. బూర్గుల రామకృష్ణరావు, సురవరం ప్రతాపరెడ్డి, మాడపాటి ఇంకా ఇతర కాంగ్రెసువాదులది ఈ వర్గం. కమ్యూనిస్టులు అతివాదుల పేరుతో ఉన్నారు. వీళ్లలోని ఆవేశం వలన వీరికి ఆదరణ ఎక్కువ. 1946లో భువనగిరిలో ఒక ఆంధ్రమహాసభ సభ జరుగుతుంది. అందులో మనం నెగ్గలేమని మితవాదులు ఆ సభకు పోరు. ఆ సభలో హైదరాబాద్ కొత్వాల్ రాజా వెంకట్రామరెడ్డి ముఖ్య అతిథి. ఆయన మితవాదులకు అండగా ఉండేవాడు. ఈ మితవాదులంతా పోయి ఆయనకు విన్నవించుకుంటారు, మీరు ఆ సభకు వెళ్ళకండి.. ఆ సభ అంతా కమ్యూనిస్టులే ఉన్నారంటూ. ఆయన ఒప్పుకోడు. తెలంగాణ విముక్తమయేవరకూ ఏదో ఒక సభ బలంగా ఉండాలి. మీరేమో అలిగి పంటున్నారు, వాళ్ళు కొట్లాడుతున్నారు అని ఆయన సభకు పోతాడు. మితవాదులను నిరంతరం చైతన్యపరిచిన వ్యక్తి వీళ్ళకు అండగా ఉన్న వ్యక్తి, వీళ్ళు వద్దంటున్నా ఆ సభకు పోతాడు. మితవాదులు ఓడిపోతారు. ఆంధ్రమహాసభ అతివాదుల పరమవుతుంది. రావినారాయణరెడ్డి సాయుధపోరాటానికి పిలుపిస్తాడు. ఇందులో ఇంకా బద్ధం ఎల్లారెడ్డి, ఆరుట్ల రామచంద్రారెడ్డి తదితరులు ఆయన వర్గంలో ఉన్నారు.

మిసిమి : ఆంధ్రా కమ్యూనిస్టులు లేరా?

సిధారెడ్డి : కొంతమంది ఉన్నారు. చంద్ర రాజేశ్వరరావు లాంటి వారు. అయితే వారిక్కడలేరు. అలాగే సుందరయ్యగారు బోంబేలో ఉన్నాడు. కానీ వాళ్ళు ఇక్కడివారికి అండదండలుగా నిలిచారు. వీళ్ళిక్కడ దాడులు చేసి విజయవాడ ప్రాంతంలో షెల్టర్ తీసుకునేవారు. అక్కడి రూల్ వేరు. ఇక్కడి రూల్ వేరు. భారతదేశానికి స్వాతంత్ర్యం వచ్చినా ఇక్కడ త్రివర్ణపతాకం ఎగరేయనీయలేదు. ఎందుకంటే నాది వేరే దేశమన్నాడు నిజాం రాజు. యుఎన్ఓకి స్వతంత్రదేశంగా గుర్తింపు ఇవ్వమని పిటీషన్ పెట్టుకున్నాడు, హైదరాబాద్ స్టేట్‌ని ప్రత్యేక దేశంగా గుర్తించమని. ఆ లోపలే భారతసైన్యం ద్వారా హైదరాబాద్ స్టేట్‌ని విముక్తి చేయాలని నెహ్రూ, పటేల్ సంకల్పించారు. ఒకసారి గుర్తింపువస్తే అప్పుడు భారతప్రభుత్వానికి కూడా కష్టమైపోతుంది. ఓడిపోతున్నానని తెలిసిన తర్వాత నిజాం చేయని తప్పులేదు. లాయక్ అలీని.. జిన్నా దగ్గరకు పంపిస్తాడు రాయబారం నిమిత్తమై. మేం మీతో కలుస్తాం అని ప్రతిపాదన పంపిస్తాడు. జిన్నా ఏం మాట్లాడడు. మౌనంగా ఉంటాడు. లాయక్ అలీ తిరిగొచ్చి నిజాంకు ఇదంతా నివేదికగా ఇస్తాడు. ఈలోగా ఇక్కడ జెండా ఎగరేస్తే కేసులు.. రజాకార్లు చంపేస్తారు. రజాకార్లు కాంగ్రెస్ వాళ్ళని కూడా చంపేశారు కొన్నిసార్లు. షోయబుల్లాఖాన్ అనే జర్నలిస్టు కాంగ్రెస్ అనుయాయి. ఇమ్ రోజ్ అనే పత్రిక నడిపేవాడు. అతని ఆఫీసులోనే అతనిని రజాకార్లు చంపేశారు. అలాంటి సమయంలో పి.వి. నరసింహారావు, హయగ్రీవాచారి వీళ్ళంతా అండర్ గ్రౌండ్‌లోకి వెళ్ళిపోయారు. పి.వి.నరసింహారావు గారి గొల్లరామవ్వ కథ, ఆనాటి సంఘటనలకు సాక్ష్యం. ఒక యోధుడిని పోలీసులనుంచి, రజాకార్ల నుంచి కాపాడిన ఒక గొల్లరామవ్వ కథ. ఆరోజుల్లో రజాకార్లకు కమ్యూనిస్టులకు మధ్య బలమైన సాయుధపోరాటం జరిగింది. ఎప్పటినుంచి జరిగిందంటే 1947 ఆగస్టు నుంచి 1948 సెప్టెంబర్ పదిహేడు వరకూ. రజాకార్ల నాయకుడుగా ఉన్న కాశీంరజ్వీ, ఎప్పుడైతే భారతసైన్యం హైదరాబాద్‌లో ప్రవేశించిందో అప్పుడు పారిపోతాడు. ఈక్రమంలో నాలుగువేల గ్రామాలు కమ్యూనిస్టుల చేతుల్లోకి వచ్చినయి. భూస్వాములు వదిలిపెట్టిపోయిన భూములకోసం సాయుధపోరాటం కొనసాగింది. ఈ పోరాటం సుమారు రెండేళ్ళు సాగింది. ఈ పోరాటాన్ని కమ్యూనిస్టులు భారతసైన్యంతోనే చేశారు. 1951నాటికి ఆ పోరాటం విరమణకు వచ్చింది. నెహ్రూ ప్రభుత్వానికి తరచుగా ఇచ్చిన రిప్రజెంటేషన్ల వలన ఇక్కడ కూడా 1952లో ఎన్నికలు జరిగాయి. ఎన్నికల్లో గెలిచిన బూర్గుల రామక్రిష్ణరావు ముఖ్యమంత్రి అవుతాడు. సురవరం ప్రతాపరెడ్డి కూడా వనపర్తి నుంచి ఎమ్మెల్యేగా గెలిచాడు. కమ్యూనిస్టులు నేరుగా ఎన్నికల్లో పోటీచేసే అవకాశంలేక పి.డి.ఎఫ్.పేరుతో పోటీచేశారు. కాంగ్రెస్ తరపున నిలబడ్డ మాడపాటి హనుమంతరావు ఓడిపోతాడు. అంతగాలి వీచిందప్పుడు. ఈ గాలి తెలంగాణ జిల్లాల్లో మాత్రమే ఉంది. మిగిలినచోట్ల కాంగ్రెస్ గెలవటంతో కాంగ్రెస్ ప్రభుత్వం ఏర్పడింది. ఇక్కడ రెండుపాయలేమిటంటే కలిసిపోదామనేవాళ్ళు ఒకపాయ అది కల్చరల్ పాయ.. సురవరం, కాళోజీ, దాశరథి, దేవులపల్లి, అయ్యదేవర వీళ్ళు..ఆంధ్రప్రాంతం రాజకీయనాయకత్వం, ఇక్కడి సాంస్కృతిక నాయకత్వం రెండూ కలిసి భాషా ఉద్యమాన్ని ముందుకు తెచ్చాయి. కానీ ఇక్కడ రాజకీయనాయకత్వంలో ఉన్న బూర్గుల రామక్రిష్ణరావు అంగీకరించలేదు. ఎందుకు అంగీకరించలేదంటే, ఆయన గనక ఒప్పుకుంటే ఆంధ్రప్రదేశ్ ఏర్పడితే ఆయన ముఖ్యమంత్రి అయ్యే అవకాశం లేదు. ఇట్లనే ఉంచండి. కలపద్దనే వాదంలో ఆయనున్నాడు. నెహ్రూ కూడా అదే వాదంలో ఉన్నాడు. అయితే అక్కడ రాజకీయ సాంస్కృతిక నాయకత్వం, ఇక్కడి సాంస్కృతిక నాయకత్వం.. ఈరెండూ కలిసి బలంగా ఉద్యమాన్ని ముందుకు తెచ్చాయి. పదేపదే నెహ్రూకు రిప్రజెంటేషన్లిచ్చాయి. మొదట కాదన్నా తర్వాత మెత్తబడ్డాడు నెహ్రు. ఒప్పుకున్నాడు. సంజీవరెడ్డి నాయకుడయ్యాడు.

మిసిమి : మరి శ్రీబాగ్ ఒప్పందం ఏమయ్యింది?

సిధారెడ్డి : కర్నూలు రాజధానిగా మొదట చేశారు కదా. హైదరాబాద్ రాజధాని అయితే అందరి సమస్యలు తీరిపోతాయని తీరాంధ్రవాదులు భావించారు. అప్పుడు రాయలసీమవాదులు కూడా వ్యతిరేకించలేకపోయారు. హైదరాబాద్ లాంటి పెద్దనగరం రాజధాని కావటంతో అందరికీ అవకాశాలొస్తాయని భావించారు. వెల్లోడి ప్రభుత్వ హయాంలో చాలామంది ఆంధ్రప్రాంతం నుంచి ఇక్కడ ఉద్యోగాల నిమిత్తమై వచ్చారు. తమకు అవకాశాలు రావటంలేదని సిటీకాలేజీ నుంచి విద్యార్థులు ర్యాలీ తీస్తే బూర్గుల రామక్రిష్ణరావు ప్రభుత్వం విద్యార్థులపై

కాల్పులకు ఆదేశించింది. ఇద్దరు,ముగ్గురు విద్యార్థులు మరణించారు. ఆ మర్నాడు కూడా ర్యాలీ తీయటం, మొదటిసారి జై తెలంగాణ నినాదం ఆ ర్యాలీతోనే మొదలైందంటారు. అప్పుడే రెండు ప్రాంతాలు కలిపేముందు ఫజల్ అలీ కమీషన్ వేయటం జరిగింది ఆ కమీషన్ అక్కడవారిని, ఇక్కడివారిని అన్నిరకాలుగా అభిప్రాయాలను సేకరించింది. కలిపితే సమస్యలొస్తాయని వివరించింది. రెండు ప్రాంతాలను కలిపిన తర్వాత రాష్ట్రం పేరులో రెండు ప్రాంతాల పేర్లు ఉంటాయన్నారు. తెలంగాణకు ఉపముఖ్యమంత్రి పదవి ఉంటుందన్నారు. అది రాజకీయ సమన్వయం కోసం ఏర్పరిచిన కట్టుబాటు. సంజీవరెడ్డిగారు ముఖ్యమంత్రిగా ఉన్నప్పుడు ఆ ఉపముఖ్యపదవికి తెలంగాణ వ్యక్తిని నియమించలేదు. పెద్దమనుషుల ఒప్పందంలో ఇక్కడ భూమి కొనాలంటే తెలంగాణ రీజనల్ కమిటీ అనుమతి తీసుకోవాలి. అదీ జరగలేదు.. ఈప్రాంతం వాళ్ళ భయానికి ఒక జాగ్రత్త చర్య అది. ఇక్కడి ఉద్యోగాలు ఇక్కడివారికే అని రాసుకున్నారు. అది జరిగిందా, లేదు. 1952లోనే ముల్కీ ఉద్యమం వచ్చింది. నాన్ ముల్కీ గో బ్యాక్ అనే నినాదం ఊపందుకుంది అప్పుడే. ఇంకోటి ఆంధ్రప్రదేశ్ ఏర్పడ్డాక ఇక్కడి వారి ప్రమోషనల్ అవకాశాలు దెబ్బతిన్నాయి. ఇలాచెప్పుకుంటూ పోతే అనేకం.

మిసిమి : హైదరాబాద్ స్టేట్ విముక్తి సమయంలో జరిగిన పరిణామాల నుంచి ఆంధ్రప్రదేశ్ ఏర్పడ్డ తొలిరోజుల అపనమ్మకాల వరకు జరిగిన పరిణామాలను ఉద్వేగంగా పరికించారు. మళ్ళీ రెండు రాష్ట్రాల ప్రజలు ఎవరి జీవనపోరాటం వారు చేస్తున్నారు. అది పక్కనుంచుదాం. మీ "అనిమేష" కావ్యానికి సాహిత్య అకాడెమీ పురస్కారం లభించింది. అనిమేష.. ఎవరూ పెట్టని పేరు పెట్టారు. అసలాపేరెందుకు ఎంచుకున్నారు?

సిధారెడ్డి : అనిమేషులు అంటే రెప్పవాల్చనివారు. అనిమేష అంటే రెప్పవాల్చనిది. దేవతలున్నారో లేదో అన్న చర్చలోకి నేను పోలేదు. నా ఉద్దేశ్యంలో ప్రకృతి రెప్పవాల్చకుండా రేయింబవళ్ళు ఈ జగతిని కాపాడుతుందన్న నమ్మకం. రెప్పవాల్చకుండా కాపాడుతున్న ప్రకృతిని మనిషి తన భోగాలకోసం, తన సౌఖ్యం కోసం..ఈ ప్రకృతిని విచ్ఛినం చేస్తున్నాడు.ఈ కాన్సెప్ట్ను కరోనా సమయంలో ప్రధానంగా చర్చించాను కరోనా అంటే ఏమిటి, ఆ సమయంలో ఏం జరిగింది. ప్రకృతిలో తయారైన ఒక చిన్నప్రాణి ముందర మనిషి, ఇంత సాధించిన మనిషి అల్పప్రాణి అయిపోయాడు కదా. దీన్ని మనం ప్రకృతి కోణం నుంచి అర్థం చేసుకుంటే ప్రకృతికి మనిషికీ ఉన్న సంబంధం, అది తల్లీబిడ్డ సంబంధం అనుకుంటే.. దాన్ని నిలబెట్టుకోవాలి, కాపాడుకోవాలి అనేది ఈ కావ్యంలో చర్చించాను. ప్రకృతి ప్రకోపిస్తే దానిముందు ఏవీ ఆగవు సైన్స్, టెక్నాలజీ, క్షిపణులు ఏవీ ఆగవు అని చర్చించాను. అందులో వలసలు కూడా ఉన్నాయి. కార్మిక వలస, ఆకలి వలస, ఆధిపత్య వలస.. ఇలా ఏదైనా కావొచ్చు. ఈ వలసలేవీ ఇప్పుడొచ్చినవి కావు. ఎప్పట్నించో ఉన్నాయి. ఈ వలసల గురించి కూడా చెప్పే ప్రయత్నం చేశాను. రాజుల యుద్ధాలతో రాజ్యం వలసొచ్చింది. వ్యాపారం వలసొచ్చింది.

మిసిమి : వలసను ఎలా సమర్థిస్తాం? ఇక్కడినుండి అమెరికాకు వెళ్ళినా లేదా మనదగ్గరే ఒకచోట నుంచి ఇంకోచోటకు వెళ్ళే వలసయినా..

సిధారెడ్డి : ఆకలి బాధతో మరో ప్రాంతానికి వెళ్ళటం ఒకరకమైన వలస సర్. రెండవరకమైనది ఏమిటంటే దండయాత్రతో ఆధీనంలో తెచ్చుకునే ప్రక్రియ. ఒక చెంగిజ్ ఖాన్, ఒక అలెగ్జాండర్ లాగా. అది ఆధిపత్య వలస. ఆధిపత్యంతో వచ్చిన వలస స్థానిక వలసతో ఘర్షణ పడుతుంటుంది. ఈ రకంగా వలస చరిత్రలో ఎక్కడెక్కడ ఎలా జరుగుతూ వచ్చిందో చెప్పాను. అనిమేష పుస్తకాన్ని మాస్కులు కట్టుకునే ఆవిష్కరించాము. అప్పుడు ఎన్టీవీకి చెందిన ఏలూరి రఘుబాబు ఆవిష్కరించారు. మంచిమనసున్నవాడు. సౌందర్యాన్ని ఇష్టపడే వ్యక్తి. మంచితనంతో కూడినవాడు.

మిసిమి : వారు మిసిమికి ఎంతో అభిమాని కూడా. మీ కొత్త ప్రణాళికలేమిటి?

సిధారెడ్డి : మా నాన్న మీద నవల రాసిన తర్వాత అమ్మమీద రాయవా అని అడుగుతున్నారు. చూడాలి.

మిసిమి : తెలంగాణా సాహిత్య అకాడెమీకి మూడు సంవత్సరాలపాటు ఛైర్మన్గా చేశారు. అనేక సెమినార్లు నిర్వహించారు. కొన్నింటికి నేను హాజరయ్యాను. నూటపాతిక పుస్తకాలు ప్రచురించారు. ప్రపంచ తెలుగు మహాసభలు నిర్వహించారు. ఒక మనిషి మారితే ఆ పని ఆగిపోకూడదు కదా.

సిధారెడ్డి : ఆగిపోకూడదనే ఆ ప్రయత్నం చేశాను. సృజనను పక్కనపెట్టి, నా వ్యక్తిగతజీవితాన్ని పక్కనపెట్టి ఆ బాధ్యత నిర్వహించడానికి ప్రయత్నం చేశాను. మీరు చెప్పిన సదస్సు పత్రాలన్నీ పుస్తకాలుగా తెచ్చాం. మీరు

చెప్పినవే కాకుండా కళాశాలల్లో, పాఠశాలల్లో పిల్లలను సృజనవైపు మళ్ళించడానికి, తెలుగంటే ఇష్టం పెంచడానికి కృషిచేశాం. ఇదికాక ముప్పైరెండు జిల్లాల సాహిత్యచరిత్ర రాయించటానికి పూనుకున్నాం. అందులో పదహారు పదిహేడు జిల్లాల సాహిత్యచరిత్రను ప్రచురించాం. సాహిత్యచరిత్ర రాసేటప్పుడు చరిత్ర, సంస్కృతి, కళలు అన్నీ పరిశీలనలోకి రావాలి. మా ప్రయత్నం సంతృప్తినిచ్చిందనే చెప్పాలి. మా ప్రయత్నానికి అనుబంధంగా అనండి లేదా మరోకోణమనండి, సాహిత్యపరిషత్తు వారు మరికొంతమందిచేత రాయిస్తున్నారు. ఇంకో విషయం తెలంగాణలో నవల లేదన్నారు. మేము పన్నెండు నవలలు ఎన్నుకొని నవలాప్రియదర్శిని శీర్షికతో, నెలకొక్క నవల చొప్పున ఆ పన్నెండు నవలలను విశ్లేషణ చేయించి పుస్తకంగా వేసే ఆలోచన చేశాము. తెలంగాణ ప్రాచీనకవులు ఆరుగురు, ఆధునిక కవులు ఆరుగురిని ఎంపిక చేసుకుని వారి కావ్యాలను గంటన్నర ప్రసంగంగా విశ్లేషణ చేయించాం. ఆ కావ్యాలపై వచ్చిన ప్రసంగాలను కావ్యపరిమళంగా ప్రచురించాం. ఈ విధంగా అనేక ప్రయోగాలు చేశాం. ఇందులో భాగంగా అవార్డులు కూడా ఇచ్చాం. మరో ప్రయోగమేమిటంటే తెలంగాణ ప్రాతినిధ్య కథ, తెలంగాణ ప్రాతినిధ్య కవిత్వం పేరిట డెబ్బైకథలు ఎంపికచేసి హిందీ, ఇంగ్లీషు భాషల్లోకి అనువాదం చేయించాం. ఇదే పద్ధతిని కవిత్వానికి అనుసరించాం. నూరుకవితలను పరంపర శీర్షికతో అనువాదం చేయించాం. మేము ప్రచురించిన పుస్తకాలు కూడా మీరు చూస్తే అరుదైన పుస్తకాలను ఎంచుకున్నాం. ఉదాహరణకు "రసార్ణవ సుధాకరం" అనే పుస్తకాన్ని రాచకొండ సంస్థాన ప్రభువు సర్వజ్ఞ సింగభూపాలుడు రచించిన అలంకారశాస్త్రం. అలంకారశాస్త్రంపై వచ్చిన ప్రామాణిక గ్రంథం. ఈ పుస్తకాన్ని ఎనభైసంవత్సరాల క్రితం నెల్లూరు దగ్గరున్న వెంకటగిరి సంస్థానంవారు ప్రచురించారు. వారెందుకు వేశారంటే వీరు వారి వంశీకులు కావటం. ఆ తర్వాత మళ్ళీ ఎవరూ దాన్ని ప్రచురించలేదు, అప్పటి ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడెమీతో సహా. పెద్దలు శ్రీరంగాచార్యగారు మాకు ఆ పుస్తకం గురించి తెలియపరిస్తే వారికి ఆ బాధ్యతలు అప్పగించాం. వారు సేకరించి తెచ్చారు. అలా ఎనభై సంవత్సరాల తర్వాత దాన్ని అందుబాటులోకి తెచ్చాం. ఆ కాపీ వెంకటగిరిరాజాకి ఇస్తే ఆయన చాలా సంతోషపడ్డాడు. అట్లనే "ఆంధ్రపదనిదానము" అనే పుస్తకాన్ని తూము రామదాసు రచించాడు. అది ఒక నిఘంటువు. ఆయన గొప్పదనమేమిటంటే నిఘంటువును పద్యాలలో రాశాడు. అదొక ప్రయోగం. వజ్జాలగ్గం అనే ప్రాకృత అలంకార శాస్త్రాన్ని జయవల్లభుడు రాశాడు. దానికి తెలుగు వ్యాఖ్యానం రాశారెవరో. ఆ వ్యాఖ్యానాన్ని జోడిస్తూ ప్రచురణచేశాం.

యాదగిరిగుట్టలో ఈగ బుచ్చిదాసు అనే ఆయన యాదగిరి నరసింహస్వామిపై అనేక కీర్తనలు రచించాడు. ఆయనొక ఆశ్రమం కట్టుకుని స్వామి సేవచేశాడు. ఆయన గురించి, ఆయన రాసిన కీర్తనల గురించి ఎవరికీ తెలియదు. ఆయన అన్నమయ్యలాంటి పదకీర్తనాచార్యుడు. ఈరోజున ఆయనను మేము వెలుగులోకి తెచ్చిన తర్వాత ఆయన రచనలపై పరిశోధనలు జరుగుతున్నాయి. తెలుగు మహాసభలలో ఆయన పేరుతో ఒకద్వారం ఏర్పాటుచేస్తే ఆయన మనవడు పొంగపోతూ ఫోన్ చేశాడు. మాతాత ఇంత గొప్పోడని తెలువదు సర్ అన్నాడు. ఆవిధంగా వందద్వారాలు తెలుగు కవులపై పెట్టాము ప్రపంచతెలుగు మహాసభలలో.

మిసిమి : ఒకసారి సంస్కృత అకాడెమీకి వెళ్ళినప్పుడు ఒద్దిరాజు సోదరుల చేతిరాతతో ఉన్న రచనలు కనిపించాయి. వెంటనే వాటిని మిసిమిలో ప్రచురించాం. ఆ తర్వాత పాలపిట్ట ఇంకా ఇతర పత్రికలు వేశాయి. అదో గొప్పజ్ఞాపకం మాకు.

సిధారెడ్డి : చాలా సంతోషం. ఈరోజున **మిసిమి** పత్రిక గ్రంథాలయంలో దాదాపు ఆరుగంటలపాటు నాతో సంభాషించి అనేక అంశాలను స్ఫురణకు తెచ్చారు. నా జ్ఞాపకాల ఖజానా తెరిచారు. మీరన్నా , **మిసిమి** పత్రిక చేస్తున్న సాహిత్యసేవన్నా ఎంతో గౌరవం నాకు. మీ ఆదరణకు కృతజ్ఞతలు. అలాగే మీరు రాసిన అనేక పుస్తకాలు నాకిచ్చారు. ధన్యవాదాలు అశ్విని గారు.

మిసిమి : మీరు మా మిసిమి గ్రంథాలయానికొచ్చి చెప్పిన విషయాలన్నీ కూడా ఆనాటి చరిత్రను, ఇప్పటి వర్తమానాన్ని మీద్వారా రికార్డు చేసే అవకాశమిచ్చారు. మీ సాహిత్యకృషిని తెలుసుకునే అవకాశం కలిగింది. మిసిమి తరపున అనేకానేక కృతజ్ఞతలు సిధారెడ్డిగారూ.. నమస్కారం

సంభాషణ : అశ్వినీకుమార్

*ధ్వని ముద్రణకు రాత ప్రతి : **సి.ఎస్. రాంబాబు (అసిస్టెంట్ డైరెక్టర్, ఆకాశవాణి ; రిటైర్డ్)***

కాశీమజిలీ కథలు – కాంటర్‌బరీ టేల్స్

– టి.వి. ప్రసాద్

దేశ-కాల, సామాజిక, ఆర్థిక, సాంప్రదాయక ఆదిగాగల పరిస్థితుల్లో తేడాలున్నా కాశీమజిలీ కథలు, కాంటర్ బరీ టేల్స్ రెండూ మౌలికంగా తీర్థయాత్రలో యాత్రికుల కాలక్షేపం కోసం ప్రయాణ బడలికను మరపించి ఉల్లాసం కలిగించడం కోసం ఉద్దేశించబడినవే. ఐనా రెంటి మధ్య ఎన్ని పోలికలున్నా అంతకన్నా ఎక్కువగా అంతరాలు, భేదాలు కన్పిస్తాయి. వాటిలోని పోలికలు, తేడాలను పరిశీలించే ముందు, ఆ రచనల, రచయితల నేపథ్యం తెలుసుకోవడం అవసరం.

కాశీమజిలీ కథలు : మన దేశంలోని వివిధ ప్రాంతాల, కాలాల జానపద కథల సంకలనం ఇది. రచయిత బ్రహ్మశ్రీ మధిర సుబ్బన్న దీక్షితులు, అష్టావధాని ఉభయ భాషా ప్రవీణుడు. దీక్షితులవారు పశ్చిమ గోదావరి జిల్లా తల్లాడ గ్రామంలో సోమిదేవమ్మ, కొండయ శాస్త్రి దంపతుల సంతానం. 1868-1928 సంవత్సరాల మధ్య జీవించి 59-60 సంవత్సరాల వయసులో మరణించాడు. 1905- 1908ల మధ్య రాజమండ్రిలో, ఇరవయ్యవ శతాబ్దపు తొలినాళ్ళలో సాహిత్యసేవ చేశాడు.

తెలుగు సాహిత్యంలో విశేష ప్రజాదరణ పొందిన పంద్రెడు భాగాల బృహత్కథాసాగరం **కాశీమజిలీకథలు.** ఈ రచనకు ముందూ వెనకా వైవిధ్యభరిత కథా గుచ్ఛాలు కన్పిస్తాయి. బేతాళకథలు. విక్రమార్కకథలు, భోజకాళిదాస కథలు ఇత్యాదులు. ఆంధ్ర సమగ్ర సాహిత్యం 12వ సంపుటాలలో కాశీ మజిలీ కథల్ని గురించిన సంక్షిప్త సమాచారం లభిస్తుంది.

సుబ్బన్న దీక్షితుల ఇతర రచనలు : సప్తసాగర మహాత్మ్యము, భద్రాద్రి రామచరితము, గౌతమీపుష్కర మహాత్మ్యము, శంకర విజయం, కాదంబరి మొదలైనవి. దేశంలో బహుళ ప్రచారంలో వున్న జానపదగాథలన్నింటినీ సేకరించి కథా సూత్రంలో పూసలుగా గుచ్చి **కాశీమజిలీ కథలు** అనే గ్రంథాన్ని అనేక సంపుటాలలో రచించాడు

కాశీమజిలీ కథలు 12 సంపుటాలలో దీక్షితుల వారు మొదటి పది భాగాలనే రాశారని, తర్వాత రెండు భాగాల రచయితలు ఎవరో తెలియదు అంటాడు ఆరుద్ర.

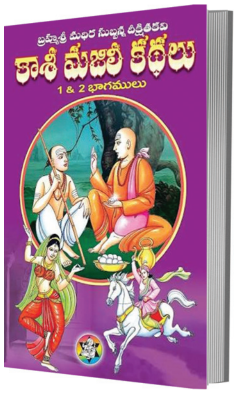

కాశీమజిలీ కథలు గ్రంథాన్ని మొదట సుబ్బన్న దీక్షితులు వ్యావాహారిక వచనంలోనే రాశాడనీ, తర్వాత “గ్రాంధికంలో రాసినవాడే గ్రంథకర్త”, అనే భావంతో తిరిగి గ్రాంథికంలో రాశాడనీ, అనంతర రచయితలు దాన్ని సులభ వ్యావహారికంలోకి అనువదించారనీ తెలుస్తుంది. వ్యావహారికం, గ్రామ్య భాష వినడానికి సొంపుగా వుంటుంది. చెళ్ళపిళ్ళ వారు ఈ కథల గురించి అభిప్రాయం ఇస్తూ, “*ఇవి కేవలం కథల వంటిని కాక వ్యాకరణాది శాస్త్రసాంప్రదాయము నందేమి యలంకారాదుల యందేమి మన ప్రాచీన కావ్యముల కించుకయు దీసి పోవని మెచ్చుకున్నారు*”, వీటిలో ఎవరి మొహం వారికి కనబడుతుంది, అని ఆరుద్ర అంటాడు.

ఇతివృత్తం : మణిసిద్ధుడనే బ్రాహ్మణ పండిత బ్రహ్మచారి పుణ్యక్షేత్రం, మోక్ష భూమి కాశీ (వారణాసి) పట్టణం వెళ్ళేందుకు పూనుకుంటాడు. నాడు వాహన, రవాణా సౌకర్యాలు లేనందున దుర్గమ అడవులు, కొండలు లోయల గుండా నదులు, కీకారణ్యాలు దాటుకుంటూ ప్రయాణం చేయడం, పైగా దారి దోపిడీ దొంగల భయంవల్ల తోడుగా శ్రీరంగపుర వాసి కోటప్ప అనే గోవుల కాపరిని తోడు చేసుకుని ప్రయాణం చేస్తాడు. దారి పొడవునా ప్రయాణ అలసటను మరచిపోవడానికి, ఉత్సాహం కలిగించడానికి కోటప్ప కోరినట్లు కథలు చెప్తాడు. కథల్లో అంతర్లీనంగా నైతిక వర్తనను పెంపొందించే అంశాలుంటాయి. అలా మజిలీలు చేస్తూ వింత వింత కథలు చెప్పుకుంటూ కాశీనగరాన్ని చేరుకోవడం కథాంశం. ఈ ప్రధాన కథ వందలాది ఉపకథలు, పిల్ల కథలు, పిలక కథలతో గొలుసు కథలుగా వందల వేలపాత్రలు, వాటి పేర్లు, కథాసృజన, ధారణ, వివేచనతో ఆద్యంతం అమితాసక్తితో ఉత్కంఠంతో చదువరులను రంజింపజేస్తాయి.

కథలు కొన్ని చిన్నవీ, కొన్ని పెద్దవీ, కథలో కథలు కలిగినవీ అనేకం. వాటిలో దుష్ట స్త్రీల కుత్సితాలు, దుష్టుల సహవాసం వలన కలిగే కీడు, సత్పురుష సాంగత్యం వల్ల కలిగే మేలు, పండిత సంపర్కంలో లభించే జ్ఞానము, రాజనీతి, వ్యవహార వివేకము, వదాన్య లక్షణం, లోభ ప్రవృత్తి మున్నగు అనేక విషయాలు పురాణపురుషుల, రాజుల, చక్రవర్తుల, శంకరా చార్యుల, నారద, ప్రహ్లాద

మొదలగు మహా పురుషుల చరిత్రలు చిత్ర విచిత్రంగా వర్ణించ బడినవి. కాశీ మజిలీ కథల సంపుటాలకు అపూర్వ ప్రజాదరణ లభించింది. పఠనాసక్తిని, శ్రవణానందాన్ని పెంపొందించే ఈ అద్భుత కథలది తెలుగు సాహిత్యంలో శాశ్వతస్థానం. ఇతర కథా రచయితలకు గొప్ప ప్రేరణ. వివిధ ప్రచురణ కర్తల కృషివల్ల పన్నెండు భాగాల కాశీమజిలీ కథలు ఆరు సంపుటాలుగా అందుబాటులోకి వచ్చాయి. అన్నిటి మీద ముఖ చిత్రం ఒక్కటే వుండడం విశేషం.

కాశీమజిలీ కథల విశిష్టత : ఈగ్రంధంలోని భాష అలంకార సహితం, వ్యాకరణ లక్షణ సమన్వితం ప్రయోగ శీలత, వర్ణణా సామర్థ్యం, సంభాషణా చాతుర్యం కథన కౌశలంలో దీనిది అగ్రస్థానం. రచయిత కల్పనా చాతుర్యం వల్ల మూల కథ నుండి అనేక ఉపకథలు, పాదులోని అరటి చెట్టు చుట్టూ పిలకల్లాగా పుట్టుకొస్తాయి. గజిబిజిగా అల్లుకున్న కథాతీగల మాటున అనేక చిక్కులుంటాయి. కాని వందల కథల కూర్పులో ఎక్కడా పొరపాటు జరగదు. ఎక్కడో తెగిన లంకె పది, పన్నెండు కథల తర్వాత మూలకథతో కలిసిపోతుంది. ఉదాహరణకు 11వ భాగంలోని అగ్ని శిఖుని కథ 246వ కథతో ప్రారంభమై 257వ కథ తర్వాత మణిసిద్ధుడు కథను ఆపి తర్వాత మజిలీకి ప్రయాణమౌతాడు. 265వ కథలో ఫణిదత్తుడి కథ అనేక ఉపకథల ద్వారా 86 పేజీల తర్వాత ముగుస్తుంది. అప్పటికింకా కాశీ మూడునెల్ల ప్రయాణ దూరంలో వుంటుంది. 245 నుండి 265 కథల వరకు 19.20 కథల తర్వాత ఎక్కడా గందరగోళం లేకుండా, చాలా సరళంగా కథనం సాగిపోయి చివరకు మూలకథలో కలిసిపోవడం పరమాశ్చర్యం కలిగిస్తుంది.

ఈ కథల్లోని మరో విశిష్టత : అన్నీ గొలుసు కథలైనా, వాటన్నిటినీ కలిపే అంతసూత్రం ఒక్కటే ఐనా, ఒక్కో కథను విడివిడిగా చదువుకునే సౌకర్యం వుంది. కథలన్నీ మౌలికంగా మణిసిద్ధుని ముఖతా వెలువడితే కథల్లో పాత్రలు మిగతా కథను నడుపుతాయి. కథలోని శ్రోత గోపన్నతో పాటు పాఠకుడు కూడా వింటాడు. చిన్ననాటి అమ్మమ్మ, నాయనమ్మలు కథ చెప్తుంటే ఊఁ కొడుతూ వినే శృత సాంప్రదాయం ఈ కథల ద్వారా పునరుజ్జీవనం పొందుతుంది, పండిత పామర్లనూ, వృద్ధులూ - బాలబాలికలనూ, స్త్రీ పురుషులనూ ఒకే విధంగా ఆకర్షించగలగడం ఈ కథల గొప్పలక్షణం.

కాశీమజిలీ కథలలో లేని విషయ ప్రసక్తిగానీ, వివిధ మనస్తత్వాల వ్యక్తులుగానీ ఏవీ, ఎవరూ కన్పించరు. పతితలు, పతివ్రతలు, పరోపకారులు, స్వార్థపరులు, అధికార అహంకారులు, వెానగాండ్రు, పావులు, పుణ్యచరితులు, నీచ స్వభావులు. మహోన్నత గుణ సంపన్నులు, పిరికి పందలు, ధైర్య సాహస పరాక్రమ వంతులు, కులటలు, కులస్త్రీలు, సమస్త స్వభావాల వ్యక్తులు కన్పిస్తారు. మానవ స్వభావం లోని ప్రేమ, కోరిక, భక్తి, ధర్మం, ప్రాపంచిక విజ్ఞానం, మానవత్వం, శీలం, చౌర్యం, స్వార్థం, త్యాగం, ఈర్ష్యా ద్వేషాలు, పగ-ప్రేమలు మొదలైన సమస్త లక్షణాలను కథల రూపంలో చూస్తాము. చరిత్ర, వేదాంతం, జ్యోతిషం, నైతిక విలువలు, రకరకాల వృత్తుల, చిత్ర ప్రవృత్తుల విస్తృత శ్రేణీ ఇతివృత్తాల కథల కదంబం కాశీ మజిలీ కథలు.

కాశీ మజిలీ కథల ప్రభావం : తెలుగు కథా సాహిత్య చరిత్రలో ముఖ్యమైన మైలు రాయి. పవిత్రమైన కాశీ యాత్ర నేపథ్యంలో చెప్పుకున్న నైతిక కథలు, పురాణకథలు, ఉపనిషద్రహస్యాలు, కావ్య మర్మాల నిలయాలు. ఇది విభిన్న సృజనలకు ప్రేరణ. కథలు, కథాంశాలు, సులభతరమైన సంక్లిష్టకథనం. ఇతరులకు మార్గదర్శకం. పురాణ - ప్రబంధ సాహిత్యాన్ని సామాన్యులకు కూడా అర్థమయ్యేలా చెప్పేనేర్పు, పఠనాసక్తిని పెంచే శక్తి కలిగి వినోదం, నైతిక బోధన ప్రాథమిక లక్ష్యంగా, విజ్ఞానాన్ని అందిస్తూనే వినోదాన్ని కలిగించడం రెండవ లక్ష్యంగా బుద్ధిని వికసింపజేస్తాయి. ఇది కథా రూప విజ్ఞాన సర్వస్వం. తెలుగు జానపద చలన చిత్రాలన్నిటికీ కాశీమజిలీ కథలే మూలం. *గొల్లభామ, కీలుగుర్రం, పాతాళ భైరవి, గులేబకావళి కథ, పరమానందయ్య శిష్యులు, గుణసుందరి* లాంటి సినిమాలు, విఠలాచార్య సినిమాలన్నీ కాశీ మజిలీ కథల నుండి పుట్టినవే. చందమామ, బాలమిత్ర లాంటి పిల్లలు పుస్తకాలకు ప్రేరణ.

ఛాసర్-కాంటర్‌బరీ టేల్స్ : జాఫ్రీ ఛాసర్-కాంటర్‌బరీ టేల్స్ 1340-1400 సిఇ ల మధ్య జీవించాడు, పుట్టిన సంవత్సరం ఖచ్చితంగా చెప్పలేము. తండ్రి జాన్, తాత రాబర్ట్ భాసర్‌లకు రాజు కొలువుతో, వ్యాపారంతో సంబంధాలున్నట్లు తెలుస్తుంది. తండ్రి జాన్ ఛాసర్ సౌథాంప్టన్ 1348 ప్రాంతాల్లో రాజు కొలువులో బట్లర్‌గా పనిచేసినట్లుగా. ఛాసర్ తల్లి ఆగ్నెస్ డి కాప్టన్ మింట్ అధికారికి దగ్గరి బంధువుగా వారు లండన్‌లోని సెంట్ మారిస్ పారిష్‌లో నివసించినట్లుగా ఆధారాలను బట్టి తెలుస్తోంది. ఛాసర్ సెంట్ పాల్స్ అల్‌మనీ (పాఠశాల)లో తొలి పాఠాలు నేర్చుకున్నాడు. ఉల్‌స్టర్ కౌంటెస్ గృహంలో పేజ్ బాయ్‌గా, తర్వాత క్లారెన్స్ డచస్ లియోనెల్, ఎడ్వర్డ్ IIIవ కొడుకు దగ్గర పనిచేసాడు. 19 సంవత్సరాల

వయసులో రాయల్ ఫోర్సెస్ (సైన్యంలో) స్క్వైర్ పదవిని సాధించాడు. రాజు, రాణిల దగ్గర పనిచేయడం వల్ల ఉన్నతవర్గాల వారి అలవాట్లు, జీవన శైలి, సభ్యత, సంస్కారం, భాష మొదలైన అంశాలు వంటబట్టాయి. ఛాసర్ జీవితం జాన్ ఆఫ్ గాంట్ పోషణ దొరకడం కవిగా ఎదగడానికి తోడ్పడుతుంది.

1359లో ఇటలీ, ఫ్రాన్స్‌తో వందేళ్ళ యుద్ధంలో సోల్జర్‌గా పాల్గొని యుద్ధ ఖైదీగా పట్టు బడి రాజు కప్పం చెల్లించడంతో బయటపడ్డాడు. వివిధ భాషా పరిజ్ఞానం, సహజ సిద్ధ తెలివి తేటలతో పేజ్‌గా రాణించాడు. కోర్టియర్‌గా పదోన్నతి పొంది 1367లో రాజుకు అటెండెంట్‌గా సేవలందించి, రాజుకు ప్రియమైన సేవకుడిగా గుర్తింపు పొందాడు. కోర్టియర్‌గా, దౌత్యవేత్తగా, ప్రభుత్వోద్యోగిగా వివిధ పదవుల్లో అనుభవాన్ని గడించాడు. రాజు కుటుంబానికి చేసిన సేవలకు గుర్తింపుగా 1369 నుండి జీవితాంతం పెన్షన్ పొందాడు. దౌత్యపరంగా విదేశీ పర్యటనలు చేసి 1372లో ఇటలీ సందర్శించాడు. ఆ సందర్భంగా ఇటలీ సాహిత్యంతో పరిచయం కలుగుతుంది. బొకాచియో రచనలు చూచి వుంటాడు.

ఫిలిప్పాతో పెండ్లి తర్వాత లంకాస్టర్ కుటుంబంతో బంధం మరింత బలపడుతుంది. అందుకు కారణం ఫిలిప్పా గాంట్ మూడవ భార్యకు సోదరి కావడం. ఫిలిప్పా అకాల మరణం, ఫిలిప్పా ఛాసర్‌ల సంతానం లెవిస్ చిన్నతనంలోనే మరణిచడంతో ఛాసర్‌కు వారసులు లేకుండా పోయారు. 1382 లో కస్టమ్స్ అధికారిగా, 1386లో కెంట్‌షైర్‌కు నైట్‌గా నియమింపబడి పార్లమెంట్‌లో కెంట్‌కు ప్రాతినిత్యం వహించాడు.

కింగ్ ఎడ్వర్డ్ III కొడుకుల అధికారం కోసం పోరాడటం, ఛాసర్ భార్య చనిపోవడం వంటి రాజకీయ మార్పులవల్ల ఛాసర్ పదవులన్నీ పోగొట్టుకొని 1389లో గాంట్ తిరిగి అధికారంలోకి రాగానే రాజభవనాల పర్యవేక్షణాధికారిగా నియమించబడ్డాడు. 1391లో పదవి నుండి వైదొలగి విశ్రాంత జీవితం గడుపుతూ 1400లో మరణించాడు. వెస్ట్ మినిస్టర్ ఏబీలో ఖననం చేయబడిన ఛాసర్ సమాధి చుట్టూ వివిధ కవుల, ప్రముఖుల సమాధులు ఉండడం చేత అది పొయెట్స్ కార్నర్ అయింది.

రాజుల అండదండలు, ఆశ్రయం, వివిధ స్థాయిల్లో ఉద్యోగాలు, వివిధ భాషలతో పరిచయం, విదేశీ పర్యటనలు, వివిధ సంస్కృతులలో పరిచయం ఛాసర్ వ్యక్తిత్వానికి మెరుగులు దిద్దాయి.

కాంటర్ బరీ కథలు

ఇంగ్లండ్‌కు ఆగ్నేయ మూలలో కెంట్ కౌంటీలో బ్రిటీష్ ఛానల్‌ను ఆనుకుని, లండన్‌కు తూర్పు దిశగా షుమారు 60 మైళ్ళ దూరంలో కాంటర్ బరీ వుంటుంది. ఇంగ్లండ్‌లోని అతి ప్రాచీన చర్చి వుండడం ఈ పట్టణ ప్రత్యేకత. ఇది 597లో నిర్మించబడింది. ఇంగ్లండ్‌లోనే అతి ప్రాచీనమైన చర్చిగానే గాక అందమైన చర్చిల్లో ఒకటిగా గుర్తింపు పొందింది. 1170లో ఆర్చి బిషప్ థామస్ బెకెట్ హత్య చేయబడడం, ఆ తర్వాత అతనికి సెయింట్ హోదా లభించడంతో చర్చిలో బెకెట్ మందిరం (ష్రైన్) నిర్మించబడింది. అనేక మార్పులు చేర్పుల తర్వాత ఇప్పుడది ఆంగ్లికన్ కమ్యూనికన్‌కు మాతృ చర్చిగా, మహిమాన్విత యాత్రా స్థలంగా, రోగాలు నయంచేసే, మొక్కులు తీర్చే పవిత్ర పుణ్యక్షేత్రంగా క్రైస్తవ భక్తుల్ని ఆకర్షిస్తుంది. కెంట్‌లో ఉండటంవల్ల అక్కడ నిర్మించిన మట్టి గోడల వల్ల కోటలోపలి పట్టణానికి కేంటర్‌బరీగా పేరువచ్చింది. నాటి కోట ఆనవాళ్ళు ఇప్పటికీ కన్పిస్తాయి. యునెస్కో ప్రపంచ వారసత్వ సంపదగా గుర్తింపు పొందిన ప్రసిద్ధ పట్టణం ఇది.

12వ శతాబ్దం నాటికే కాంటర్ బరీ చర్చి క్రైస్తవ తీర్థయాత్రాస్థలంగా మారిపోయింది. ఛాసర్ కథల్లో తీర్థయాత్రికులందరూ లండన్ థేమ్స్‌నది దక్షిణ దరిన వున్న సౌత్‌వార్క్‌లోని టాబర్డ్ ఇన్ (1307 లో స్థాపితం) వద్ద కలుసుకుని అక్కడినుండి కాంటర్ బరీకి గుర్రాల మీద ప్రయాణం చేయడం, ప్రయాణంలో అలసట మరచిపోవటానికి కథలు చెప్పుకుంటూ ముందుకు సాగడం ప్రాతిపదిక. సాధారణంగా కాంటర్ బరీ తీర్థయాత్ర వసంత, వేసవి (స్ప్రింగ్, సమ్మర్) ఋతువుల్లో చోటు చేసుకుంటుంది.

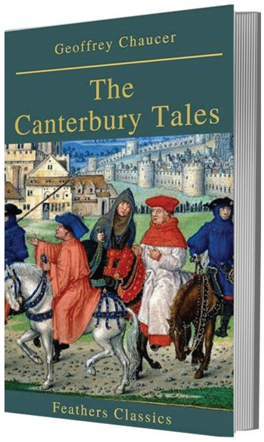

వివిధ ప్రాంతాల, వర్గాల ప్రజలు గుమికూడే అరుదైన సందర్భం తీర్థయాత్ర. ఈ యాత్రలో మొత్తం ముప్పది మంది యాత్రికులు – చేతివృత్తుల వారు, వ్యవసాయదారులు, చర్చి ఉద్యోగులు, సైనికులు, మహిళలు, వ్యాపారి, నావికుడు, నైట్, వైద్యుడు మొదలగువారు నాటి సమాజానికి ప్రాతినిధ్యం

వహిస్తారు. ప్రతి కథకుడూ తన స్థాయికి తగిన భాషలో, శైలిలో కథ చెప్పడం కాంటర్ బరీటేల్స్‌లో కన్పించే గొప్పదనం.

లండన్ సౌత్‌వార్క్‌లోని టాబర్డ్ ఇన్ వద్ద సమావేశమైన 30 మంది యాత్రీకులకు ఆతిథ్యం యిస్తున్న హారీ బెయిలీ వారికి ప్రయాణంలో నాయకత్వం వహిస్తాడు. కాంటర్ బరీకి వెళ్ళే ప్రయాణంలో కాలక్షేపానికి ప్రతి ఒక్కరు రెండు కథలు చెప్పాలని, తిరుగు ప్రయాణంలో ఇంకో రెండు కథలు–ఒక్కక్కరు నాలుగు కథల చొప్పున ముప్పై మంది 120 కథలు చెప్పాలన్నది ప్రణాళిక. అందరికీ బాగా నచ్చిన కథను చెప్పిన ఉత్తమ కథకునికి ఉచితంగా విందు ఇవ్వబడతుందని ప్రకటిస్తాడు. ఉత్తమకథానిర్ణయంలో తనదే అంతిమ అధికారం అనీ, తన తీర్పును ప్రశ్నించిన వారికి తగిన శిక్ష ఉంటుందనీ ప్రకటిస్తాడు. కానీ ప్రయాణం ఒకవైపునే జరుగుతుంది. వారు కాంటర్ బరీ చేరిందీ లేనిదీ తెలియదు. తిరుగు ప్రయాణం ప్రసక్తే కన్పించదు. ఈ ప్రయాణంలో 24 మంది తలా ఒక కథ చెప్తారు. కథలు అసంపూర్ణంగా మిగిలిపోవడానికి కారణం ఛాసర్ కాంటర్ బరీ టేల్స్ రచనను పూర్తి చేయకపోవడం.

ఛాసర్ ఇతర రచనలు : ఛాసర్ రచనల వరుసక్రమాన్ని నిర్ణయించలేకపోయినా పోయినవి పోగా మిగిలిన వాటిలో రోమన్ భాషలోని *డి లా రోజ్* ఆంగ్లానువాదం, *ద బుక్ ఆఫ్ ద డచెస్, ద ఎబిసి ఆఫ్ వర్జిన్, ద హౌస్ ఆఫ్ ఫేమ్, దపార్లమెంట్ ఆఫ్ ఫౌల్స్* మొదలైనవే కాక, అతడు రాసిన అనేక చిన్నకథలు కాంటర్‌బరీ టేల్స్‌లోని వివిధ వ్యక్తులు చెప్పిన కథల్లో కలిసిపోయి కన్పిస్తాయి, పై రచనలన్నీ 1380కి ముందు రాసినవి. 1380–1385 లమధ్య ఛాసర్ రాసిన ట్రాయిలస్ అండ్ క్రిసైడా ఆంగ్ల కథా కవిత్వ సాహిత్యంలో సాటిలేని హృదయ విదారక విషాదాంత ప్రేమకథగా, ఛాసర్ తొలి మాస్టర్ పీస్‌గా గుర్తింపు పొందింది. కాంటర్‌బరీ టేల్స్ రచన 1386–87 నాటిది కావచ్చని సాహిత్య విమర్శకుల అభిప్రాయం. ఛాసర్ కవిత్వం చాలా వరకు అయాంబిక్ పెంటామీటర్ (ఛందస్సు)లో సాగుతుంది. ఆంగ్ల పద్య సాహిత్యానికి ప్రామాణికత చేకూర్చిన ఘనత ఛాసర్‌ది. తర్వాత రోజుల్లో కవిత్వం హిరాయిక్ కప్లెట్‌గా (ద్విపద) రూపాంతరం చెందింది. అంతవరకూ శృత సాహిత్యంగా వున్న ఆంగ్లానికి భాషా, వ్యాకరణ స్థిరత్వానికి ఒరవడి సృష్టించాడు. పాత్ర చిత్రణలో, వారి రూపు రేఖలను, ఆహార్యాన్ని, వృత్తులను, ఆలోచనలను వర్ణించడంలో గొప్ప నేర్పు చూపించాడు. అందుకే కాంటర్‌బరీ టేల్స్ ముందుమాటను 'మధ్యయుగాల నాటి ఫొటో గాలరీ' అని చెప్పుకుంటారు. ఒక అభిమాన విమర్శకుడైతే 'ఆంగ్ల భాషను కనిపెట్టిన గొప్పదనం ఛాసర్‌దే' అంటాడు.

ఛాసర్ సమకాలికులు : ఐరోపా సాహిత్య రంగంలో మార్పులు జరుగుతున్న 14వ శతాబ్దిలో ఛాసర్ కన్నా ముందుగా ఇటలీ రచయిత బొకాచియో (1313–1375) ఇటలీ సాహిత్యానికి మకుటాయమానంగా నిలిచే కవిత్రయంలో ఒకడు. (డాంటే, పెట్రార్క్‌లు మిగిలిన ఇరువురు) ఆధునిక ఐరోపా సాహిత్యానికి, ప్రాచీన సాహిత్య విజ్ఞానానికి వారధులు. పునరుజ్జీవన యుగానికి దారులు వేసిన యుగకర్తలు, వారితర్వాత ఇంగ్లండ్‌లో ఛాసర్, అతని సమకాలికులు – జాన్ గోవర్, విలియం లాంగ్లండ్ మొదలైనవారు నైతిక, ఋజువర్తనకు చెందిన కవిత్వం రాయగా, ఛాసర్ సామాజిక జీవితానికి, వ్యంగ్యానికి ప్రాధాన్యత నిచ్చాడు.

వీరి సమకాలికుడే జాన్ వైక్లిఫ్ క్రైస్తవ మత సంస్కర్త పునరుజ్జీవన కాలపు వేగుచుక్కగా బైబిల్ తొలి అనువాదకుడిగా ప్రసిద్ధుడు. పైన చెప్పుకున్న వారు మత (చర్చి). ఉన్నత వర్గ (నోబిలిటీ) వ్యవస్థలను గురించి రాస్తే భాసర్ ఒక్కడే సాంఘిక వ్యవస్థను గురించి రాశాడు.

కాంటర్ బరీ టేల్స్ మూలాలు : ఛాసర్ కన్నా కొంచెం ముందు తరానికి చెందిన ఇటలీ రచయిత బొకాచియో (1313–1375) రచన డి కామరన్, చిత్ర కథల సంకలనం, ఇంగ్లండ్ దేశమంతటా వ్యాపించి వున్న వివిధ ఇతివృత్తాల కథలు ఛాసర్ రచనకు మూలం అని విజ్ఞుల అభిప్రాయం. ఇటలీని పట్టి పీడిస్తున్న మహమ్మారి నుండి తప్పించుకోవడానికి ఫ్లోరెన్స్ వెలుపల వున్న ఏకాంత భవనం (విల్లా) లో పదిమంది తలదాచుకుంటారు. వీరిలో ఏడుగురు యువతులు, ముగ్గురు యువకులు విల్లాలో తలదాచుకున్న పదిరోజుల వ్యవధిలో చెప్పుకున్న కథా సందర్భాల సమాహారం డి కామరన్. ఇందులోని వివిధ ప్రేమ–శృంగార కథల నుండి విషాదకథల వరకు – చమత్కార కథలు, ప్రాక్టికల్ జోక్స్ (ఎదుటి వారిని అటపట్టించే ఆచరణాత్మక సంఘటనలు) అన్నీ కలిపి జీవిత పాఠాల వైవిధ్యాన్ని (మొజాయిక్) కలిగి వుంటాయి, ఫ్లోరెంటైన్ స్థానిక భాషలో రాయబడిన డికేమరన్ ఇటలీ తొలినాళ్ళలో ఉత్తమ గద్య రచనగా పరిగణించబడుతుంది. పదిరోజుల కాలక్షేపానికి చెప్పుకున్న కథల్లో చర్చి అధికారుల అవినీతి ప్రవర్తనను ఎత్తి చూపిందని పోప్ కోపానికి కారణమవుతుంది.

డి కేమరన్ కథాకథన నిర్మాణం, ఛాసర్ కాంటర్‌బరీ టేల్స్‌కు కూడా మోడల్‌గా పనిచేసింది. అనేక ఉపకథలను

కలిగివుండే పెద్ద కథను ఫ్రేమ్ నేరేటివ్ అంటారు. తర్వాతి కాలంలో వచ్చిన సిమ్మన్స్ సైన్స్ కాల్పనిక కథలు (సైన్స్ ఫిక్షన్), హైపీరియన్, అరేబియన్ నైట్స్ - వెయ్యి న్నొక్క రాత్రికథలు, ఇవే సింద్ బాద్ సాహస యాత్రలకు మూలం. ఛాసర్ కాంటర్ బరీ టేల్స్ కూడా జియోవాని బొకేచియో డికేమరన్ కథల్ని పోలివుంటాయి. రెంటిలోనూ పెద్ద కథలో కూర్చబడిన చిన్న కథలుంటాయి. నాలుగువందల సంవత్సరాల తర్వాత తెలుగులో వెలువడిన కాశీమజిలీ కథలు, పుస్తకం కూడా చట్ర కథే - వందల కథలను కడుపులో ఇముడ్చుకున్న పెద్ద కథ.

ఛాసర్/ కాంటర్‌బరీ టేల్స్ ప్రభావం : ఛాసర్ మధ్యయుగాల నాటి ఆంగ్లభాషలో పద్యరచన చేశాడు. నాటి ఇంగ్లండ్ ప్రజాభాషలో లాటిన్, ఫ్రెంచ్ భాషల ప్రభావం విపరీతంగా వుండేది. ఆంగ్లభాషకు విస్తృత ప్రచారం, వాడుక కల్పించడం కోసం ఛాసర్ స్థానికంగా మాట్లాడే ప్రజాభాషలోనే (వెర్నాక్యులర్) రాయడానికి పూనుకున్నాడు. ఛాసర్ రచన ఒక్క భాషావిషయంలోనే కాక ఎన్నుకున్న విషయంలోనూ, వైవిధ్య భరిత పాత్రలను పరిచయం చేయడంలోనూ, సమాజానికి ప్రతినిధులైన వివిధ వర్గాల వ్యక్తులను ఎన్నుకోవడంలోనూ విశేషమైన ప్రతిభ కనబర్చాడు. భాష, శైలి ఇతివృత్తం ఎన్నికలో ఆంగ్ల సాహిత్యానికి కవితారూపంలో బలమైన పునాదులు వేశాడు. ఆంగ్లభాష, ఆంగ్ల సాహిత్యం అభివృద్ధి చెందడానికి అదికవి అయినాడు. ఛందస్సు భావితరాల కవులకు ప్రాతిపదికగా ఉపయోగపడింది. షేక్స్పియర్‌కు, ఆంగ్ల భాషా శాస్త్రజ్ఞులకు, భాషాధ్యయనం చేసేవారికి అమూల్యనిధిగా, వాటి పద సంపదను, వ్యాకరణాన్ని అధ్యయనం చేయటానికి దోహదం చేసింది. అయాంబిక్ పెంటా మీటర్ ఛందస్సుకు, పాత్రచిత్రణకు, చట్రకథకు మూలపురుషుడు; మార్గ దర్శి. అందుకే ఛాసర్ 'ఫాదర్ ఆఫ్ ఇంగ్లీష్ లిటరేచర్' అయ్యాడు.

కాంటర్ బరీ టేల్స్ కాశీమజిలీకథల మధ్య పోలికలు - భేదాలు : దేశ, కాల, సంస్కృతుల్లో, సాంఘిక వ్యవస్థలో అనంత వైవిధ్యం ఉన్నా రెండూ ప్రఖ్యాత రచనలుగా చట్రకథలకు ఉదాహరణలుగా నిలుస్తాయి. కథానిర్మాణంలో పోలికలున్నా మిగతా చాలా విషయాల్లో ఒక దానితో ఒకటి విభేదిస్తాయి. ఉదాహరణకు సంస్కృతి, ఇతివృత్తం మొదలగునవి.

రెండూ యాత్రలో ఉల్లాసానికి, కాలక్షేపానికి చెప్పుకున్న కథలే. కాం.బ. టేల్స్‌లో 30 మంది యాత్రీకులు లండన్ నుండి కేంటర్‌బరీకి గుర్రాల మీద ప్రయాణం చేస్తారు. కాశీమజిలీ కథల్లో మణి సిద్ధుడు కోటప్పను తోడు చేసుకుని కాశీ పుణ్యక్షేత్ర దర్శనానికి కాలినడకన బయలు దేరతాడు. కాంటర్ బరీ టేల్స్‌లో ప్రతి ఒక్కరూ తలా ఒక కథ చొప్పున 24 కథలు చెప్తారు. ఒకరు చెప్తుంటే మిగతా అందరూ వింటారు. పాత్రలన్నీ 14వ శతాబ్ద ఇంగ్లండ్‌కు ప్రాతినిధ్యం వహించే మూడు వ్యవస్థలకు (ఎస్టేట్లకు) ధనిక పాలన వ్యవస్థ, చర్చి (మత వ్యవస్థ) సామన్య జన (కర్షక) వ్యవస్థలకు ప్రతినిధులు. అన్నీ సజీవ పాత్రలు. వారు చెప్పే కథలు సామాజిక జీవితానికి దర్పణాలు. వారి భాష లండన్ ప్రాంత మాండలికం. ఫ్రెంచి, లాటిన్ భాషలనుండి బయటపడిన సామాన్యులు మాట్లాడే మధ్యయుగాల నాటి ఆంగ్ల భాష అది. కాశీమజిలీ కథలు దక్షణ భారత దేశంలో నాటికి (19 వశతాబ్దపు) జానపద కథా సర్వస్వము. పాత్రలన్నీ పురాణాలు, చరిత్ర, చక్రవర్తులు, రాజులు, ఋషులు, యోగులు, వీరులు, ధీరులు, పతివ్రతలు, భ్రష్టులు, మాయగాళ్ళు, మంత్రగాళ్ళు. సమాజంలోని అన్ని వర్గాల వారికి ప్రతినిధులు.

భాష గ్రాంథిక వ్యావహారికం. కథలు ఒక పరిమిత ప్రాంతానికి, కాలానికి చెందినవి కావు. కా.మ కథల్లో కథకుడు ఒక్కడే. శ్రోత కూడా ఒక్కడే. కాశీ పట్టణం చేరుకోవడానికి 350పైగా మజిలీలు చేయవలసి వస్తుంది. అంటే షుమారు సంవత్సరకాలం-సుబ్బన్న దీక్షితుల వారు కా.మ. కథలు రాసేనాటికి భారత దేశం ఆంగ్లపాలకుల నాటి అస్వతంత్ర దేశం. నాటి సామాజిక చిత్రణ గానీ, వ్యక్తులుగానీ పాత్రలు గానీ కనబడవు. కథల్లో వచ్చే 670 ముఖ్యమైన పాత్రలు వందలాది ఇతర పాత్రలన్నీ జానపద, పురాణ, చరిత్ర కథల్లోనివే. కాంటర్‌బరీ టేల్స్, కా.మ. కథలు రెండూ శృత సాంప్రదాయానికి చెందినవే.

స్థల, కాల వర్ణణ : కాంటర్ బరీ టేల్స్‌లో కథ ఏప్రిల్ మాసంలో, ఆంగ్ల వసంత ఋతువులో లండన్ నుండి మొదలౌతుంది. థేమ్స్ నది ఒడ్డున వున్న టాబర్ట్ ఇన్ నుండి 30 మంది ప్రయాణీకుల బృందంతో మొదలౌతుంది. లండన్ నుండి కాంటర్‌బరీకి రోజుకు పదిమైళ్ళు ప్రయాణం చేస్తూ తిరిగ్గా కథలు చెప్పుకుంటూ 60 మైళ్ల దూరం గుర్రాల మీద కాంటర్‌బరీ చేరుకోవడానికి సుమారుగా ఆరురోజులు పడుతుంది.

ప్రయాణంలో 24 గురు కథలు చెప్తారు. కానీ గమ్యం చేరిందీ లేనిదీ తెలియదు-కాం.బ. టేల్స్ ఉపోద్ఘాతం (ప్రోలోగ్) ఆంగ్ల సాహిత్యంలో అత్యంత ప్రసిద్ధి గాంచిన సాహిత్య కళా ఖండం. ప్రతి పాత్రలోనూ వారి వేష భాషలు, వృత్తి, సంస్కారం వ్యక్తిత్వం, ఆహార్యంతో సహా

వర్ణించడంలో ఛాసర్ అసమాన ప్రతిభ కనిపిస్తుంది. ఏప్రిల్ మాస వసంత వర్ణన సంక్షిప్తంగా వున్నా ఆహ్లాదభరితంగా సంతృప్తి కలిగిస్తుంది. కా.మ. కథల్లో మొదటి మూడు నాలుగు అధ్యాయాల్లో మణి సిద్ధుని కాశీప్రయాణ సన్నాహం, సహాయకుడిగా కోటప్ప అనే గోపాలకున్ని వెదుక్కోవడమే ఉపోద్ఘాతం, ప్రయాణ వర్ణన ఎక్కడా కనబడదు (ఏనుగుల వీరాస్వామి కాశీయాత్రలో అడుగడుగునా ఎదురుకున్న అనుభవాలు వర్ణితాలు)

చట్రకథ, (ఫ్రేమ్ స్టోరీ) అనేక కథల్ని కలిగివున్న పెద్ద కథే చట్ర కథ–ఛాసర్ కాంటర్‌బరీ టేల్స్ కన్నాముందు ఇటలీ రచయిత బొకాచియో రచన 'డికామెరాన్' చట్రకథ విశేషంగా వ్యాప్తిచెందింది. డాంటే–ద డివైన్ కామెడీ, పెట్రార్క్ ప్రజాభాషలో రాసిన ప్రేమ సంపుటాలు ప్రసిద్ధాలు. కాంటర్‌బరీ టేల్స్ తీర్థయాత్ర కథ, దానిలోని 24 కథలు ఫోటో ఆల్బంలోని వివిధ ఫోటోల్లాంటి కథలు ప్రతికథా–ఇతివృత్తంలో, భాషలో, శైలిలో దీనికదే ప్రత్యేకత కలిగి వుంటుంది. కథకులు నాటి ఫ్యూడల్ వ్యవస్థకు చెందిన వివిధ వర్గాల వారి రూపచిత్రాలతో నాటి సమాజానికి పోర్ట్రేట్ గాలరీగా ప్రఖ్యాతిగాంచింది.

కాశీమజిలీ కథలు : ఇది జానపద సాహిత్యనిధి. కథలన్నీ వినోద, విజ్ఞానంతో సహా నైతిక ప్రవర్తనకు, ధర్మం, నీతికి ప్రాధాన్యత నిస్తూ మన సనాతన ధర్మాన్ని ఉద్ధరించే ఉద్దేశంతో రాసినవి. వందల కథలు, వేల పాత్రలున్నా ఎక్కడా గందరగోళం లేకుండా ఒక కథ మరో కథతో ముడివడి గొలుసు కథలుగా ప్రసిద్ధికెక్కాయి. కాంటర్‌బరీ కథలకు దాదాపు నలభై అనువాదాలు ఉంటే. కాశీమజిలీ కథలు నలుగురైదుగురు సరళ వ్యావహారిక భాషలోకి అనువదించారు. ఆయాదేశాల ప్రముఖ ప్రచురణ సంస్థలు వీటిని ప్రచురించాయి. పూదోటలోని రకరకాల – రూపాల, సైజుల, నిర్మాణాల, రంగుల, సుగంధాల పూలనన్నింటినీ 'దండగా మార్చిన పెద్ద కదంబమాల కాశీమజిలీ కథలు. కాంటర్‌బరీ టేల్స్ కథాతోరణమైతే, కాశీమజిలీ కథలు కథాకదంబాలు.

కాంటర్ బరీ టేల్స్ మధ్యయుగాల నాటి ఆంగ్లంలో వెలువడిన పద్యరచన. భాషకు, ఛందస్సుకు వ్యాకరణానికి సరియైన దారులు వేసి ఆంగ్ల సాహిత్యానికి, భాషకు పరిపుష్టి కలిగించిన తొలి కావ్యం, ఛాసర్‌కు ఆంగ్ల కవితా పితామహుడు అన్న కీర్తిని తెచ్చిపెట్టిన రచన. కాశీమజిలీ కథలు హిందూ ధార్మికతకు, సాంప్రదాయానికి, జానపద కథా సాహిత్యానికి పెన్నిధిగా పేరుపొందింది. కాశీమజిలీ కథల్లో లేని విషయం లేదంటే అతిశయోక్తి కాదు. ఇది ఒక్క జానపదసాహిత్యానికే పరిమితం కాకుండా పలు విషయాలను కలిగివున్న విజ్ఞాన సర్వస్వం. *కాంటర్ బరీ టేల్స్* మేధావుల, పరిశోధకుల, ఉన్నత స్థాయి విశ్వవిద్యాలయ విద్యార్థుల రచన ఐతే *కాశీమజిలీ కథలు* పండిత పామరులను, బాలబాలికలను అలరించే రచన.

సినిమా, టీవిలపై కాంటర్ బరీ టేల్స్, కాశీమజిలీ కథల ప్రభావం : పై రెండు పుస్తకాలలోని కథల్ని ప్రముఖ ఫిల్మ్, టీవీ సంస్థలు సినిమాలుగా, టీవీ ఎపిసోడ్లుగా, వీడియో కాసెట్లుగా పీరియడ్ కళా ఖండాలుగా నిర్మించాయి. ఆధునికతను జోడించి కార్టూన్ ఫిల్మాలుగా, ఏనిమేటెడ్ ఫిల్ములుగా తిరిగి నిర్మించాయి. *కాం .బ. టేల్స్* 2003 నాటి మిని టీవి సీరీస్, అమితంగా ఆదరణ పొందిన ఆరు భాగాల బిబిసి కథల్లో *మిల్లర్స్ టేల్, ద వైఫ్ ఆఫ్ బాత్ టేల్, సీ కాప్టెన్ టేల్* 20 శతాబ్దపు అభిరుచుల కనుగుణంగా నిర్మించబడినాయి. 1998 నాటి ఏనిమేటెడ్ *కాం.బ. కథలు* అకాడమీ అవార్డుకు ప్రతిపాదించబడినాయి. పైవాటినన్నిటినీ నెట్ఫ్లిక్స్, యూట్యూబ్ ఛానళ్ళలో చూడవచ్చు.

కాశీమజిలీ కథలు : తొలి తరం జానపద కథాసినిమాలకు ఆధారం. తెలుగులో ఘనవిజయం సాధించిన తొలి జానపద కథాచిత్రం *గొల్లభామ కాశీమజిలీ కథే* (1947) పి.పుల్లయ్య దర్శకత్వంలో రఘురామయ్య, క్రిష్ణవేణి, అంజలీదేవి నటించిన ఇదే చిత్రం 20 ఏండ్ల తర్వాత *భామావిజయం*గా తిరిగి నిర్మించబడి విజయవంతమైంది. విఠలాచార్య జానపద కథా చిత్రాలన్నిటిపైనా కాశీమజిలీ కథల ప్రభావం కన్పిస్తుంది. నెట్ ఫ్లిక్స్ – పిట్టకథలు, టీవీ ఎపిసోడ్లు, పిల్లల కోసం (కార్టూన్) నీతి కథలు, మొదలైన కధాచిత్రాలకు, కథల పుస్తకాలకు కాశీమజిలీ కథలే ఆధారం. *కాంటర్ బరీ టేల్స్* ను ఆంగ్లంలో చదవదలుచుకున్న వారికి. నెవిల్ కాగ్ హిల్ మోడరన్ ఇంగ్లీష్‌లో అనువదించిన పద్యకావ్యం–పెంగ్విన్ క్లాసిక్ ప్రచురణ; సరళవచనంలో చదవదలుచుకునేవారికి (ఆక్స్‌ఫర్డ్ వరల్డ్ క్లాసిక్ ప్రచురణ, డేవిడ్ రైట్ అనుకూలంగా వుంటాయి. ప్రపంచ సాహిత్యంలో క్లాసిక్‌గా పేరుగాంచిన *కాంటర్ బరీ టేల్స్* , చర్చిని విమర్శించిన తీరువల్ల పోప్‌ల కోపానికి కారణమయ్యింది. భాసర్ వాడిన అశ్లీల పదాలు కారణం అన్న నెపంతో అమెరికా పాఠశాలల్లో నిషేధించబడడం *కాంటర్‌బరీ టేల్స్* మరో ప్రత్యేకత.

తంగెడ విశ్వేశ్వర ప్రసాద్
(టి.వి.ప్రసాద్), రిటైర్డ్ ప్రిన్సిపాల్.
హైదరాబాద్, ఫోన్ నెం. 798 139 8250

వాల్మీకి రామాయణం - ప్రజాస్వామ్య మూలాలు

- డా. పురుషోత్తం గణపతిరావు

భారతీయ సాంస్కృతిక వాఙ్మయంలో రామాయణానికి ఉన్న స్థానం అద్వితీయం. కేవలం ఒక కావ్యం రూపంలోనే కాకుండా, భారతదేశ ప్రాచీన రాజకీయ తత్త్వశాస్త్రానికి ఇది ఒక అమూల్యమైన ఆధార గ్రంథం. వాల్మీకి మహర్షి చిత్రించిన అయోధ్య కేవలం ఒక రాచరిక వ్యవస్థకు నిదర్శనం కాదు; అది నైతిక బాధ్యత, రాజ్యాంగ నియంత్రణ మరియు ప్రజామోదం అనే పునాదులపై నిర్మితమైన ఒక ఆదర్శవంతమైన వ్యవస్థ.

ఆధునిక రాజనీతి శాస్త్రంలో మనం చర్చించే పారదర్శకత, జవాబుదారీతనం, పౌర హక్కులు మరియు అధికార వికేంద్రీకరణ వంటి ప్రజాస్వామ్య సూత్రాలు వాల్మీకి రామాయణంలోని ప్రతి కాండంలోనూ, ముఖ్యంగా అయోధ్యాకాండలోని 'కచ్చిత్ సర్గ'లో అంతర్లీనంగా ప్రవహిస్తూ ఉంటాయి. ఈ విశ్లేషణ వాల్మీకి రామాయణం లోని ప్రజాస్వామ్య మూలాలను, నిర్దిష్ట శ్లోకాలు మరియు వాటి అంతరార్థాల ద్వారా సమగ్రంగా విశ్లేషిస్తుంది.

యువరాజ్య పట్టాభిషేకం - ప్రజా సమ్మతి మరియు ప్రజాస్వామ్య ప్రక్రియ : రామాయణంలో రాచరికం వంశపారపర్యంగా సాగినప్పటికీ, నూతన యువరాజ ఎంపికలో ప్రజల అభిప్రాయానికి అత్యున్నత ప్రాధాన్యత ఉండేది. అయోధ్యాకాండ రెండవ సర్గలో దశరథుడు రాముని పట్టాభిషేక నిర్ణయాన్ని కేవలం తన వ్యక్తిగత నిర్ణయంగా కాకుండా, ప్రజాస్వామ్య మహాసభ తరహాలో నిర్వహించారు. దశరథుడు వివిధ వృత్తుల ప్రతినిధులు, జానపదులు, శ్రేణులు మరియు సామంతులతో సభను ఏర్పాటు చేసి తన ప్రతిపాదనను ఉంచాడు:

యద్యప్యేషా మమ ప్రీతిః/భామ్యేనాన్యానుచింత్యతామ్ ।
కథం చేవ మయా కార్యం/శ్రేయస్స్యాదితిచోచ్యతామ్ ॥

భావం: "ఈ ప్రతిపాదన నాకు ఎంతో ఇష్టమైనది అయినప్పటికీ, మీరు దీనిని నిష్పక్షపాతంగా సమీక్షించండి. నా నిర్ణయం కంటే మెరుగైనది, ప్రజా హితకరమైనది ఏదైనా ఉంటే, దానిని చెప్పండి. నేను ఏమి చేయాలో సభలో చెప్పండి." ఈ శ్లోకం ప్రాచీన భారతదేశంలో పాలకుడికి మరియు ప్రజల ప్రతినిధులకు మధ్య ఉన్న ప్రజాస్వామ్య బంధాన్ని సూచిస్తుంది. కేవలం రాజు నిర్ణయించాడు కాబట్టి సరిపోదని, దానికి ప్రజా సమ్మతి ఉండాలని దశరథుడు భావించాడు. ఆ సభలోని వారంతా పరస్పరం చర్చించుకుని ఏకగ్రీవంగా ఆమోదించిన తర్వాతే పట్టాభిషేక నిర్ణయం జరిగింది.

సుపరిపాలనకు, పారదర్శకతకు రాజ్యాంగ పత్రం : వాల్మీకి రామాయణం, అయోధ్యాకాండలోని వందవ సర్గను 'కచ్చిత్ సర్గ' అంటారు. ఇందులో వాల్మీకి మహర్షి రాముని నోటి ద్వారా ఒక ఆదర్శ పాలకుడి బాధ్యతలను, ప్రజాపాలనా విధానాలను భరతునికి ప్రశ్నోత్తరాల రూపంలో బోధించారు. ఈ సర్గలోని ప్రశ్నలన్నీ నేటి ప్రజాస్వామ్య దేశాల్లో ఉండే 'సుపరిపాలన' నియమాలకు అద్దం పడతాయి. ఈ సర్గలోని కొన్ని కీలకమైన అంశాల విశ్లేషణ క్రింది విధంగా ఉంది:

మంత్రి మండలి - నిర్ణయాధికారాల వికేంద్రీకరణ : ప్రజాస్వామ్య వ్యవస్థలో పాలకుడు ఒంటరిగా నిర్ణయాలు తీసుకోకూడదు. నిర్ణయాధికారం కొద్దిమంది మేధావులతో కూడిన మంత్రిమండలి చర్చల ద్వారా జరగాలి. రాముడు భరతుడిని ఈ విధంగా ప్రశ్నిస్తున్నాడు:

కచ్చిన్మంత్రేషి నైక శ్చిద్బహుభిః సహ ।
కచ్చిత్తే మంత్రితో మంత్రో రాష్ట్రం న పరిధావతి ॥

రాజకీయ విశ్లేషణ: "భరతా! నువ్వు ఏ నిర్ణయమైనా ఒంటరిగా తీసుకుంటున్నావా? లేదా విపరీతంగా చాలా ఎక్కువ మందితో కలిసి చర్చిస్తున్నావా? (ఎందుకంటే ఎక్కువ మందితో చర్చిస్తే గోప్యత దెబ్బతింటుంది). నువ్వు తీసుకునే నిర్ణయాలు అధికారికంగా ప్రకటించకముందే దేశమంతటా పొక్కడం లేదు కదా?" ఈ శ్లోకం ఆధునిక ప్రజాస్వామ్యంలో క్యాబినెట్ గోప్యత మరియు సమాచార

నిర్వహణకు అద్భుతమైన ఉదాహరణ. పాలకులు నిర్ణయాలు తీసుకునేటప్పుడు సరైన సంప్రదింపుల సమతుల్యతను పాటించాలని ఇది సూచిస్తుంది.

న్యాయవ్యవస్థ–చట్టం ముందు సమానత్వం : ప్రజాస్వామ్యంలో న్యాయవ్యవస్థ నిష్పక్షపాతంగా ఉండాలి. ధనవంతులకు ఒక న్యాయం, పేదలకు మరో న్యాయం ఉండకూడదు. లంచగొండితనం న్యాయవ్యవస్థను నాశనం చేయకూడదు.

కచ్చిదార్యా విపన్నాంశు దృష్టాః ధర్మపదే స్థితాః ।
అశ్రూణి న ముంచంతి సంసృష్టాగృహీతత్కృణామ్ ॥

రాజకీయ విశ్లేషణ : "భరతా! ఒక యోగ్యుడైన సత్పురుషుడు లేనిపోని అభియోగాల వల్ల నేరస్థుడిగా బోనులో నిలబడ్డప్పుడు, నీ న్యాయాధికారులు లంచాలకు ఆశపడి లేదా అశ్రద్ధ వల్ల అన్యాయంగా సాక్ష్యాలు సృష్టించి అతనికి శిక్ష విధిస్తుంటే, ఆ నిరపరాధి కళ్ల నుండి వచ్చే కన్నీరు పాలకుడి సామ్రాజ్యాన్ని సర్వనాశనం చేస్తుంది. నీ రాజ్యంలో అలా జరగడం లేదు కదా?" నేటి కాలంలో న్యాయవైఫల్యం మరియు తప్పుడు సాక్ష్యాల ఆధారంగా అమాయకులు శిక్షించబడటం వంటి ప్రజాస్వామ్య రుగ్మతలను నిర్మూలించడానికి వాల్మీకి ఆనాడే ఈ హెచ్చరిక చేశారు.

ఆర్థిక సంస్కరణలు మరియు పౌర సంక్షేమం : ఏ ప్రభుత్వమైనా రైతులు, పశుపాలకులు, వర్తకులు వంటి ఉత్పాదక వర్గాల శ్రేయస్సు చూసుకోవాలి. పన్నులు వారిని పీడించే విధంగా ఉండకూడదు.

కచ్చిత్తే దయితాః సర్వే కృషిగోరక్షజీవినః ।
వార్తాయాం సంశ్రితస్తాత లోకోయం సుఖమేధతే ॥

రాజకీయ విశ్లేషణ: "భరతా! వ్యవసాయం, పశుపోషణ, వ్యాపారం ద్వారా జీవించే వర్గాలు నీకు ప్రియమైనవారే కదా? ఆర్థిక ప్రగతి (వార్తాయాం) మీదే ఈ లోకమంతా ఆధారపడి ఉంది. వారి అభివృద్ధి బాధ్యతను పాలకుడిగా నువ్వు తీసుకుంటున్నావా?" ప్రభుత్వాలు పన్నులు వసూలు చేయడమే కాకుండా, పన్నులు చెల్లించే పౌరుల ఆర్థిక భద్రతను కాపాడాలని ఈ శ్లోకం స్పష్టం చేస్తుంది.

శత్రు వినాశనం – రక్షణ మరియు నిఘా వ్యవస్థ : దేశ సరిహద్దు రక్షణ, అంతర్గత భద్రత పటిష్టంగా ఉన్నప్పుడే ప్రజలు భయం లేకుండా జీవించగలరు.

కచ్చిదష్టాదశాన్యేషు స్వపక్షే దశ చైవ హి ।
త్రిభిస్త్రిభిరవిజ్ఞాతైర్వేత్సి తీర్థాని చారకైః ॥

రాజకీయ విశ్లేషణ : "భరతా! శత్రు పక్షానికి చెందిన పద్దెనిమిది మంది ముఖ్య అధికారులు (తీర్థాలు) కదలికలను, నీ స్వపక్షంలోని పది మంది ముఖ్య అధికారియుత వ్యవహారాలను... ఒకరికొకరు తెలియని ముగ్గురు ముగ్గురు గూఢచారుల ద్వారా నిరంతరం నిఘా ఉంచి గమనిస్తున్నావా?" ఈ గూఢచర్య సూత్రం నేటి ఆధునిక దేశాల రహస్య నిఘా సంస్థల పనితీరును పోలి ఉంటుంది. కేవలం శత్రువులపైనే కాకుండా, సొంత ప్రభుత్వంలోని ఉన్నతాధికారుల అవినీతిపై కూడా నిఘా ఉంచడం ద్వారా ప్రజాస్వామ్య పారదర్శకతను కాపాడవచ్చని రాముడు బోధించాడు.

ప్రజాస్వామ్యయుత మంత్రిమండలి మరియు అధికార నియంత్రణ : రామాయణంలో రాజు సర్వాధికారి అయినప్పటికీ, అతని అధికారాన్ని నియంత్రించే ఒక బలమైన రాజ్యాంగ వ్యవస్థ ఉండేది. వాల్మీకి వర్ణించిన అధికార నిర్వహణ క్రమం ఇలా ఉంటుంది:

రాజు (అత్యున్నత అధికారి) లౌకిక సలహాదారులు (మంత్రులు) : సుమంత్రుడు, సిద్ధార్థుడు మొదలైన ఎనిమిది మంది మంత్రులు రాజుకు పరిపాలనా విషయాలలో సలహాలు, సూచనలు అందించేవారు. ఈ నియంత్రణ వ్యవస్థ పాలకుడు నిరంకుశుడు కాకుండా నిరోధించేది. లంకలో రావణుడు ఈ వ్యవస్థను ధిక్కరించి, మంత్రుల మాటలను విస్మరించి, హితబోధను తిరస్కరించడం వల్లే అతని సామ్రాజ్యం నాశనమైంది. వాల్మీకి ఈ రెండు భిన్న రాజకీయ సంస్కృతుల (రాముని ప్రజాస్వామ్య పంథా మరియు రావణుని నిరంకుశ పంథా) ద్వారా ఏది ఆదర్శవంతమైనదో నిరూపించారు.

ప్రజాభిప్రాయ గౌరవం–సీతా పరిత్యాగం (లోకాపవాదం): రామాయణంలో అత్యంత వివాదాస్పదమైన ఘట్టం సీతా పరిత్యాగం. వ్యక్తిగత కోణంలో ఇది రామునికి ఎంతో శోకాన్ని మిగిల్చినప్పటికీ, రాజకీయ కోణంలో అది ప్రజాస్వామ్య జవాబుదారీతనానికి నిదర్శనం. ఉత్తర కాండలో ఒక సాధారణ పౌరుడు వ్యక్తంచేసిన అనుమానం లేదా నింద (లోకాపవాదం) గురించి తెలిసినప్పుడు రాముడు కలత చెందుతాడు. పాలకుడిగా తన ప్రవర్తన ప్రజలందరికీ ఆదర్శంగా ఉండాలని భావిస్తాడు. అపవాదం తెలిసి లక్ష్మణునితో ఇలా అంటాడు.

అప్యహం జీవితం జహ్యాం యుష్మాన్ వా లక్ష్మణాగ్రజః ।
న తు లోకాపవాదం వై భీతోహమ్ లక్ష్మణాగ్రజమ్ ॥

భావం: "లక్ష్మణా! నా ప్రాణాలనైనా వదులుకుంటాను, మీ అందరినైనా త్యజిస్తాను కానీ ప్రజా నిందకు భయపడి నా నైతిక ధర్మాన్ని, రాజుగా నాకున్న జవాబుదారీతనాన్ని నేను వదులుకోలేను." రాముడు ప్రజాభిప్రాయానికి ఎంతటి అత్యున్నత ప్రాధాన్యత ఇచ్చాడంటే, తన వ్యక్తిగత సుఖాన్ని సైతం ప్రజామోదం కోసం త్యాగం చేశాడు. పాలకుడు ఎప్పుడూ ప్రజలకు సమాధానం చెప్పే స్థానంలో ఉండాలే తప్ప, ప్రజల నోళ్లు నొక్కే పాలకుడిగా ఉండకూడదనేది దీని వెనుక ఉన్న తాత్పర్యం.

ముగింపు : వాల్మీకి రామాయణాన్ని సమగ్రంగా పరిశీలిస్తే, అందులోని 'రామరాజ్యం' అనేది కేవలం ఒక మతపరమైన కల్పన కాదు. అది ఒక ఆదర్శవంతమైన సంక్షేమ రాజ్యం. పాలకుడు ప్రజా సమ్మతితో పరిపాలాలని, మంత్రుల సలహాలను గౌరవించాలని, వ్యవసాయ-వాణిజ్య రంగాలను ప్రోత్సహించాలని, చట్టం ముందు అందరినీ సమానంగా చూడాలని వాల్మీకి రామాయణం బోధిస్తుంది.

అయోధ్యాకాండలోని కచ్చిత్ సర్గలోని ప్రతి శ్లోకం నేటి ఆధునిక ప్రజాస్వామ్య వ్యవస్థల రాజ్యాంగాలకు, సుపరిపాలనా సూత్రాలకు సరిగ్గా సరిపోతుంది. కాబట్టి, రామాయణం కేవలం ఒక పురాతన ఇతిహాసం మాత్రమే కాదు, ప్రాచీన భారతదేశం ప్రపంచానికి అందించిన అద్భుతమైన ప్రజాస్వామ్య రాజనీతి శాస్త్రం.

డా. పురుషోత్తం గణపతిరావు
తెలుగు ఉపన్యాసకులు,
ప్రభుత్వ డిగ్రీ కళాశాల, పొందూరు,
శ్రీకాకుళం జిల్లా, ఫోన్ : 9490497566.

కెనడా దేశానికి అసలు రాజధాని కాకపోయినా, ఆర్థిక రాజధానిగా, వాణిజ్య రాజధానిగా కార్యకలాపాలు సాగిస్తుంది టొరంటో మహానగరం. 18వ శతాబ్దంలో, మిసిసాగ, ఇరోక్వోయియన్, తెగల గిరిజనుల, నివాసభూమి ఇది. తొలినాళ్ళలో, టకరోంటో అని పిలిచేవారు. ఈమాటకు నీళ్ళల్లో నిలచే చెట్లు అని అర్థం. 1793ప్రాంతంలో బ్రిటిష్ లెఫ్టినెంట్ గవర్నర్ జాన్ గ్రేవ్స్ స్కిమో ఈ ప్రదేశాన్ని ఆక్రమించి టౌన్ ఆఫ్ యార్క్‌గా ఏర్పాటు చేశాడు . 1834వ సం.లో దీనికి అధికారికంగా, టొరెంటో అని నామకరణం జరిగింది. అమెరికన్ బ్రిటిష్ సేనల ఘర్షణలో ఒకసారి, అనంతర కాలంలో, మరోసారి, ఈనగరం అగ్నికి ఆహుతైంది. కెనడాలోనే అత్యధిక జనసమ్మర్ధమైన ఈ నగరంలో తెలుగు మాట్లాడే జనాభా కూడా అధికమే. నగర గ్రంథాలయంలో తెలుగు పుస్తకాలు ఒళ్ళు పులకింప చేస్తాయి. డౌన్ టౌన్ లో అనేక ఆకర్షణలతో పాటు, సి. యన్. టవర్ ప్రధాన ఆకర్షణ. ఈ డౌన్ టౌన్ ప్రాంతం, అమెరికాలో, న్యూయార్క్‌లోని టైమ్ స్క్వేర్‌ను మన జ్ఞాపకాల్లోకి తెస్తుంది.

కమ్మతెమ్మెర

మిసిమి జూలై సంచిక ఇమెయిల్‌గా తృప్తితో అందుకున్నాను. "పోస్టల్ ప్రతి" ఈ మధ్య అందని కారణం వల్ల నా పఠనకు ఈ ప్రతియే ఆధారం. ధన్యవాదములు చెప్పడములోని జాప్యానికి మన్నించాలి. ముపాసా గారి షోపెన్హోవర్ వ్యాసం రాబోయే సంచికలో వస్తుందని ఎదురు చూస్తున్నాను. మీరు అందిస్తున్న మేధావుల ఇంటర్వ్యూలు నా మేధకు పౌష్టిక ఆహారం. మీ నిశిత ప్రశ్నించే విధానం అద్భుతః. నన్ను ఎంతో ఆకట్టుకొంటున్నది. ప్రస్తుత జీవన శైలిలో **మిసిమి** ప్రధాన అంతర్భాగం కావడం నా అదృష్టమని నా భావన.

- రాయవరపు సత్యనారాయణ

చింతలచేను

– డా. వై. సుభాషిణి

పరిచయం: తెలుగుసాహిత్యంలోగ్రామీణ జీవితం, రైతు సమస్యలు, పేదరికం, కుటుంబ బంధాలు, ప్రకృతి–మనిషి సంబంధాలను ప్రతిబింబించే నవలలకు ప్రత్యేకస్థానం ఉంది. అలాంటి గ్రామీణ వాస్తవికతను హృద్యంగా చిత్రించిన రచనల్లో "చింతలచేను" ఒక ముఖ్యమైన నవల. ఈ నవలలో రచయిత గ్రామీణ ప్రజల ఆశలు, ఆవేదనలు, అప్పుల బాధలు, వ్యవసాయ సంక్షోభం, కుటుంబ అనుబంధాలు, మానవీయ విలువలను సహజమైన భాషలో ఆవిష్కరించారు. ఇది కేవలం ఒక కుటుంబ కథ మాత్రమే కాదు; నేటి రైతు జీవితానికి ప్రతిబింబంగా నిలిచే గ్రామీణ జీవితగాథ. "సాహిత్య చరిత్ర పరిశీలించినప్పుడు కొందరి పేర్లు ప్రముఖంగా పదేపదే కనిపిస్తాయి. మరికొందరి పేర్లు అప్పుడప్పుడూ ఎక్కడన్నా దొర్లుతూ ఉంటాయి. మరికొందరు అకస్మాత్తుగా ఏ సంకలనంలోనో కనిపించి పాఠకులను ఆశ్చర్యంలో ముంచెత్తుతారు. అటువంటప్పుడైనా అటువంటి రచయితలను వెలికితీసి వారి ప్రతిభాపాటవాలను పాఠకులకు పరిచయం చేయకపోతే సాహిత్యచరిత్ర మనల్ని క్షమించదు" అన్న ఆర్. వసుంధరాదేవి గారి (కథారామంలో పూలతావులు, పరిచయానికి రాసిన ప్రారంభ వాక్యాలు) మాటలు ఈ పుస్తకావశ్యకతను తెలియజేస్తాయి.

కథాసారాంశం: రాసపల్లి గ్రామానికి చెందిన గుణశేఖరుడు సాధారణ రైతుకుటుంబీకుడు. అతని కుమారుడు బాలాజీ చిన్ననాటినుంచే ప్రకృతి, జీవితం గురించి అమాయకమైన ప్రశ్నలు అడుగుతూ పెరిగాడు. కుటుంబంలో నారాయణమ్మ ప్రేమ, హైమావతి ఆశలు, గ్రామీణ జీవనంలోని అనుబంధాలు కథకు హృద్యమైన నేపథ్యాన్ని ఇస్తాయి. ఒకరోజు గుణశేఖరుడు అప్పుచేసి సెకండ్ హ్యాండ్ ట్రాక్టర్ కొనాలని నిర్ణయం తీసుకున్నాడు. వడ్డీవ్యాపారి సిద్ధిరాజు దగ్గర అప్పుతీసుకుని ట్రాక్టర్‌ను కొనుగోలు చేయడంతో కుటుంబమంతా కొత్త జీవితంపై కలలు కన్నది. అయితే ట్రాక్టర్ ద్వారా లాభం వస్తుందని ఆశించిన గుణశేఖరుడికి కష్టాలే ఎదురయ్యాయి. రైతులు పంటలు నష్టపోవడంతో, బాడుగ డబ్బులు సమయానికి రాలేదు. ట్రాక్టర్ ప్రమాదానికి గురై అతడు గాయపడ్డాడు. డ్రైవర్లవల్ల కూడా నష్టాలు వచ్చి, అప్పులు, వడ్డీలు పెరిగిపోయాయి. ఇంట్లో చిన్న అవసరాలకు కూడా డబ్బులేక కుటుంబం తీవ్ర ఆర్థికఇబ్బందులు ఎదుర్కొంది. అప్పుల భారంతో గుణశేఖరుడు మానసికంగా కృంగిపోయాడు. తన స్థలాన్ని అమ్మి అప్పులు తీర్చాలని చూసినా, అది వివాదాస్పద భూమిగా మారడంతో మరింత నిరాశచెందాడు. బాధలో సిగరెట్, జర్దా, మద్యంవైపు ఆకర్షితుడైనా, చివరికి అవి సమస్యలకు పరిష్కారం కాదని గ్రహించాడు. ఒకసారి ఆకలితో విందులో కూర్చుని అవమానాన్ని ఎదుర్కొన్నాడు. అయినా ప్రకృతిలో కనిపించే చిన్న సంఘటనల నుంచే ధైర్యం పొందాడు. మరోవైపు బాలాజీ తన తండ్రి పడుతున్న బాధను చూసి చలించాడు. "సోషియల్ అయ్యోరు" సూచనతో చదువే జీవితాన్ని మార్చే మార్గమని గ్రహించి, మెకానికల్ ఇంజనీర్ కావాలని సంకల్పించాడు. కాలక్రమేణా వారి తిరుచానూరు భూమి మంచి ధరకు అమ్ముడుపోవడంతో కుటుంబం అప్పుల నుంచి బయట పడింది. బాలాజీ ఖరగ్‌పూర్ ఐఐటీలో చదివి పెద్ద ఉద్యోగం సంపాదించాడు. గుణశేఖరుడు ట్రాక్టర్ డీలర్‌గా ఎదిగాడు. చివరకు కుటుంబమంతా తిరుమలకు వెళ్తూ గత కష్టాలను గుర్తుచేసుకోవడం ఈ నవలలోని ఇతివృత్తం.

విశ్లేషణ : గ్రామీణజీవితం, అందులోని రైతుల సమస్యలు, వారి అప్పుల బాధలు, కుటుంబ బంధాలు, ఆశలు, నిరాశలు, విద్యకున్న శక్తి, కష్టపడితే జీవితం మారుతుందనే సందేశాన్ని ఈ నవల హృద్యంగా ప్రతిబింబిస్తుంది. గుణశేఖరుడు పేదరికంలో ఉన్నప్పటికీ గ్రామీణ ప్రజలు కలలు కనడం మానరనటానికి నిదర్శనమైన పాత్ర. కుటుంబ ఆర్థిక పరిస్థితిని మెరుగుపరచాలనే ఆశతో అప్పుచేసి అయినా కొత్త జీవితం ప్రారంభించాలని కలలుకన్నాడు. ట్రాక్టర్ వస్తే కుటుంబం అభివృద్ధి చెందుతుందని, గౌరవం పెరుగుతుందని ఆశపడ్డాడు. అతడి భార్య హైమావతి, తల్లి నారాయణమ్మ, కుమారుడు బాలాజీ కూడా కొత్త ఆశలతో జీవితంవైపు చూశారు. ఈ కలలే వారిని జీవితపోరాటంలో నిలబెడతాయని రచయిత సూచించారు. గ్రామీణకుటుంబాల్లో కనిపించే చిన్నచిన్నఆశలు, భవిష్యత్తుపై ఉన్న నమ్మకం రచయిత చక్కగా చూపించాడు. గ్రామీణ జీవితం ఎంత సహజమో, అంతే సంక్లిష్టమని ఈ నవల ద్వారా తెలియజేసారు.

గ్రామీణ జీవితాన్ని అత్యంత ప్రభావితంచేసే అంశం అప్పుల బాధ. దీనిని రచయిత ఎంతో వాస్తవికంగా చిత్రించాడు. వడ్డీవ్యాపారి సిద్ధిరాజు దగ్గర తీసుకున్న అప్పు మొదట ఆశగా కనిపించినా గుణశేఖరుడి జీవితాన్ని నెమ్మదిగా సంక్షోభంలోకి నెట్టింది. మానసికంగా కుంగదీసింది. ట్రాక్టర్ ద్వారా సంపాదించి అప్పుతీర్చాలని

అనుకున్నాడు. కాని డీజిల్ ఖర్చులు, రైతుల పంటనష్టాలు, దానితో బాడుగ డబ్బులు సమయానికి రాకపోవడం వంటి సమస్యలు అతడిని మరింత కుంగదీశాయి. రైతు ఎంత కష్టపడ్డా లాభంకంటే నష్టాలే ఎక్కువగా మిగులుతున్నాయని స్పష్టం చేశారు. వడ్డీవ్యాపారి సిద్ధిరాజు పాత్రద్వారా గ్రామాల్లోని అధికవడ్డీవ్యవస్థ, దానివల్ల పేదవారు ఎదుర్కొనే అవమానాలు రచయిత చక్కగా చిత్రించారు. "అప్పు అనే రంధ్రం ఉంటే ఆదాయం నిలవదు" అనే భావన గ్రామీణ కుటుంబాల వాస్తవ పరిస్థితిని తెలియజేశారు.

మరోపార్శ్వం గ్రామీణ జీవితంలోని సహజత్వం, పల్లెటూరి వాతావరణం, చెట్లు, పొలాలు, వర్షాలు, పక్షులు, జంతువులు–అన్నీకలిసి జీవన వాస్తవికతను ప్రతిబింబిస్తాయి. గ్రామం కేవలం కథ జరిగే స్థలం మాత్రమే కాదు; అది ఒక జీవించే ప్రపంచంగా కనిపిస్తుంది. పచ్చటిచెట్లు, ఏర్లు, పొలాలు, మామిడి తోటలు, పక్షుల కిలకిలారావాలు, పౌర్ణమి రాత్రులు వంటి ప్రకృతి దృశ్యాలు గ్రామజీవితానికి అందాన్ని తెస్తాయి. బాలాజీ పాత్ర ద్వారా బాల్యంలోని అమాయకత్వం, ప్రకృతిపట్ల ప్రేమ, చిన్నవిషయాల్లో ఆనందం కనిపిస్తాయి. ఉడుతలకు ఐస్‌పెట్టడం, గుట్టలపై తిరగడం, నేరేడు పండ్లు తినడం, మిత్రులతో ఆటలు ఆడడం వంటి సంఘటనలు బాల్యంలోని అమాయకత్వాన్ని ప్రతిబింబిస్తాయి. ఈ దృశ్యాలన్నిటినీ ఆస్వాదింపజేస్తూ మనల్ని ఆ ప్రకృతిలో లీనమయ్యేలా చేస్తారు రచయత.

గ్రామీణ సమాజంలోని మానవ సంబంధాలు కూడా హృద్యంగా చిత్రించబడ్డాయి. పేదరికం ఉన్నా పరస్పర సహకారం, అనుబంధం, ఓదార్పు కనిపిస్తాయి. అదేసమయంలో డబ్బుకోసం మనుషులు ఎలా మారిపోతారో కూడా రచయిత చూపించాడు. అప్పు ఇచ్చేటప్పుడు సానుభూతి చూపే సమాజం, తిరిగి వసూలు సమయంలో కఠినంగా మారిపోతుంది. ఈ మార్పులు గ్రామీణ సమాజంలోని వాస్తవ పరిస్థితులను తెలియజేస్తాయి. మరోవైపు గ్రామీణ జీవితంలో కుటుంబ అనుబంధాలు ఎంతో బలంగా ఉంటాయని ఈనవల తెలియజేస్తుంది. నారాయణమ్మ తన కొడుకుకు ధైర్యం చెప్పడం, హైమావతి కుటుంబంకోసం త్యాగం చేయడం, బాలాజీ తన తండ్రి బాధను అర్థంచేసుకోవడం వంటి సంఘటనలు కుటుంబ ప్రేమను ప్రతిబింబిస్తాయి. కష్టాల్లో ఉన్నప్పటికీ ఒకరికొకరు అండగా నిల బడే పల్లెమనుషుల మనస్తత్వం ఈ రచనలో స్పష్టంగా కనిపిస్తుంది. గ్రామాల్లో పండుగలు, మొక్కుబడులు, దేవతారాధనలు, జాతరలు, ఏకాదశి ఉపవాసాలు వంటి సంప్రదాయాలను రచయిత సహజంగా కథలో కలించారు. ఆరేటమ్మ గుడికి ట్రాక్టర్ తీసుకెళ్లి పూజ చేయడం, బ్రహ్మకమలం పూసే సమయంలో గ్రామస్థులు చేరడం వంటి ఘటనలు గ్రామసంస్కృతికి ప్రతీకలు. గ్రామప్రజల మూఢనమ్మకాలు, దేవుడిపైఉన్న విశ్వాసంకూడా కథలో సహజంగా కనిపిస్తాయి.

సామాజిక గౌరవానికి, అప్పుల భారానికి ప్రతీక ట్రాక్టం౯ః ట్రాక్టర్ కేవలం ఒక వ్యవసాయ యంత్రం మాత్రమే కాదు; అది గ్రామీణ జీవితంలోని ఆశలు, ఆర్థికపోరాటం, సామాజిక గౌరవం, ఆధునికత, అప్పులభారం, రైతు మనస్తత్వం వంటి అనేక అంశాలకు ప్రతీకగా నిలుస్తుంది. రచయిత ట్రాక్టర్ను ఒక జీవవంతమైన చిహ్నంగా ఉపయోగించి గ్రామీణ సమాజపు వాస్తవాలను ఆవిష్కరించారు. గుణశేఖరుడు ట్రాక్టర్ కొనుగోలు చేయాలని నిర్ణయించుకోవడం అతని జీవితాన్ని మార్చుకోవాలనే కలకు సూచన. పేదరికం నుంచి బయటపడాలని, కుటుంబాన్ని సుఖంగా ఉంచాలని, గ్రామంలో గౌరవం సంపాదించాలని అతడు ఆశపడ్డాడు. అందుకే ట్రాక్టర్ అతని భవిష్యత్తుపై పెట్టుకున్న ఆశలకు ప్రతీకగా కనిపిస్తుంది. ట్రాక్టర్ ఇంటికి వచ్చినరోజు కుటుంబమంతా ఆనందపడటం, పూజలుచేయడం, ఆరేటమ్మగుడికి తీసుకెళ్లడం వంటి సంఘటనలు దాన్ని సాధారణ వస్తువుగా కాకుండా ''కొత్త జీవితం ప్రారంభం"గా చూపిస్తాయి. గ్రామీణ సమాజంలో ట్రాక్టర్ ఒక ప్రతిష్టాత్మక గుర్తు. ట్రాక్టర్ ఉన్నవాడు ఎదిగిన వ్యక్తిగా కనిపిస్తాడు. గుణశేఖరుడు కూడా ట్రాక్టర్ ద్వారా సమాజంలో తనస్థానం పెరుగుతుందని భావించాడు. బాలాజీ తన తండ్రి ట్రాక్టర్ను గర్వంగా చూసుకోవడం ఈ భావనను బలపరుస్తుంది. అయితే అదే ట్రాక్టర్ అప్పుదారులు తీసుకెళ్లే సమయంలో కుటుంబగౌరవం దెబ్బతింటుంది. అంటే ట్రాక్టర్ గౌరవానికి ప్రతీకగా ఉన్నట్లే, అవమానానికి కూడా కారణమైంది. ట్రాక్టర్ కొనుగోలు కోసం తీసుకున్న అప్పు మొదట అభివృద్ధి సాధనంలా కనిపించినా, తరువాత అది గుణశేఖరుడి జీవితాన్ని మానసికంగా కుంగదీసింది. వడ్డీలు, డీజిల్ ఖర్చులు, రిపేర్లు, డ్రైవర్లసమస్యలు–అన్నీకలిసి ట్రాక్టర్ను "అప్పులచక్రం"గా మార్చేశాయి. రచయిత ఇక్కడ ఒక ముఖ్యమైన వాస్తవాన్ని తెలియజేశాడు. ఆధునిక యంత్రాలు రైతు జీవితాన్ని సులభం చేయడమే కాకుండా, అప్పుల బంధంలోకి కూడా నెడతాయి. ట్రాక్టర్ ద్వారా ఎక్కువ సంపాదిస్తానని గుణశేఖరుడు ఆశపడ్డాడు. కానీ రైతులు పంటలు నష్టపోవడంతో బాడుగ డబ్బులు రాలేదు. వరి,

ఉల్లి, తక్కాళి రైతుల కష్టాలు ట్రాక్టర్ ఆదాయాన్నీ ప్రభావితం చేసాయి. దీనివల్ల ట్రాక్టర్ రైతు జీవితంలోని అనిశ్చితికి ప్రతీకగా మారింది. అంటే రైతుజీవితం ప్రకృతి, మార్కెట్, అప్పులమీద ఆధారపడి ఎంత అస్థిరంగా ఉంటుందో ట్రాక్టర్ ద్వారా రచయిత చూపించారు.

ట్రాక్టర్ పోయినా, గుణశేఖరుడు పూర్తిగా ఓడిపోడు. బాలాజీ చదువుతో ఎదిగి మెకానికల్ ఇంజనీర్ అయ్యాడు. గుణశేఖరుడు ట్రాక్టర్ డీలర్‌గా ఎదిగాడు. ఈ పరిణామం ట్రాక్టర్ను కేవలం కష్టాల గుర్తుగా కాకుండా, జీవితపోరాటం ద్వారా సాధించిన విజయానికి ప్రతీకగా నిలబెడుతుంది. అది ఆశలకు, అభివృద్ధికి, గౌరవానికి, అప్పుల భారానికి, రైతుజీవితఅస్థిరతకు, చివరకు పోరాట విజయానికి సంకేతంగా నిలుస్తుంది. గ్రామీణ జీవితంలోని ఆర్థిక–సామాజిక వాస్తవాలను రచయిత ట్రాక్టర్ అనే ప్రతీక ద్వారా ఎంతో సహజంగా, హృదయాన్ని తాకేవిధంగా చిత్రించారు.

పేదరికం: పేదరికం కేవలం డబ్బులలేమిగా కాదు; అది మనిషి గౌరవాన్ని దెబ్బతీసేశక్తిగా చూపబడింది. చిన్న అవసరాలకూ డబ్బులేక ఇబ్బందిపడటం, విందులో అవమానం ఎదుర్కోవడం, చెప్పులులేక ముళ్ల గుచ్చుకోవడం వంటి సంఘటనలు పేదరికపు క్రూరత్వాన్ని తెలియజేస్తాయి. గుణశేఖరుడు పాత్రద్వారా అప్పులు, వైఫల్యాలు, అనారోగ్యం మనిషిని మానసికంగా ఎంత కుంగదీస్తాయో రచయిత చూపించాడు. అతడు సిగరెట్, జర్దా, మద్యంవైపు ఆకర్షితుడవడం అతని అంతర్మథనానికి సూచన. కానీ చివరకు అవి సమస్యలకు పరిష్కారం కాదని తెలుసుకోవడం రచయిత జీవితదృక్పథాన్ని తెలియజేస్తుంది.

ఈ నవలలో ఆశే మనిషిని నిలబెట్టే శక్తిగా కనిపిస్తుంది. ఎన్నోకష్టాలు వచ్చినప్పటికీ గుణశేఖరుడు పూర్తిగా ఓడిపోడు. పాము నోటిలో చిక్కుకున్న కప్ప చివరి వరకు పోరాడినట్లే మనిషికూడా పోరాడాలని రచయిత సూచించాడు. బాలాజీ చదువుతో ఎదిగి కుటుంబాన్ని నిలబెట్టడం ఈ పోరాటస్ఫూర్తికి ప్రతీక. రైతుల జీవిత అస్థిరతను రచయిత హృదయ విదారకంగా చిత్రించాడు. పంటలకు ధరలు లేకపోవడం, ప్రకృతి వైపరీత్యాలు, అప్పులు, మార్కెట్ మోసాలు–అన్నీ రైతును ఆర్థికంగా, మానసికంగా కుంగదీస్తాయి. ఉల్లి రైతులు పంటను ఉచితంగా పంచడం, వరి పంటలు నాశనం కావడం వంటి సంఘటనలు రైతు దుస్థితిని స్పష్టంగా తెలియజేస్తాయి.

గ్రామీణ కుటుంబాల్లో ఆర్థికసంక్షోభం ఎలా పెరుగుతుందో ఈ నవలలో యథార్థంగా చూపించారు. అయ్యో... రెక్కాడితే కానీ డొక్కాడని బతుకులు. రూపాయి కోసం ఎన్నెన్ని కష్టాలు పడుతున్నారో జనం (102). మొదట చిన్నగా కనిపించే అప్పు, వడ్డీలతో పెద్దభారంగా మారుతుంది. డీజిల్, రిపేర్, వైద్యం, ఇంటిఖర్చులు-- అన్నీకలిసి కుటుంబాన్ని సంక్షోభంలోకి నెట్టాయి. డబ్బు కోసం మనిషి గౌరవం కూడా కోల్పోవాల్సి వచ్చే పరిస్థితిని రచయిత కళ్లకు కట్టినట్లు చిత్రించాడు.

సిద్ధిరాజు పాత్ర ద్వారా గ్రామాల్లోని అధికవడ్డీ వ్యవస్థను రచయిత తీవ్రంగా విమర్శించాడు. పేదవారి బలహీనతలను ఉపయోగించుకుని వారిని మరింత అప్పుల్లో ముంచే వడ్డీవ్యాపారుల మనస్తత్వం కథలో స్పష్టంగా కనిపిస్తుంది. "అప్పుకోసం వచ్చినప్పుడు కాళ్లు పట్టుకుంటారు, తీర్చమంటే చేతులు పట్టుకుంటారు" అనే మాటల ద్వారా సమాజంలోని కఠిన ఆర్థిక వాస్తవాన్ని రచయిత బలంగా వ్యక్తపరిచాడు.

ఆధునికత–సంప్రదాయాల మధ్య సంఘర్షణ: గ్రామాల్లో ఎద్దుల స్థానంలో ట్రాక్టర్ రావడం ఒక సామాజిక మార్పుకు సూచన. ఇది ఆధునిక వ్యవసాయ పద్ధతుల ప్రవేశాన్ని సూచిస్తుంది. కానీ ఈ ఆధునికత అందరికీ మేలు చేయదు. సంపాదన ఎరుగుతుందనే ఆశతో తీసుకున్న ట్రాక్టర్ చివరకు గుణశేఖరుడికి మానసిక ఒత్తిడిని తెచ్చింది. అందువల్ల ట్రాక్టర్ ''ఆధునికఅభివృద్ధి'', ''గ్రామీణ వాస్తవం''మధ్య ఉన్న విరుద్ధతకు ప్రతీకగా నిలుస్తుంది.

తాత్త్వికదృక్పథం: చింతలచేను కేవలం గ్రామీణ జీవనగాథ మాత్రమే కాదు; అది మనిషిజీవితం, డబ్బు, కష్టం, ఆశ, ప్రకృతి, కాలం, సంబంధాలు వంటి అంశాలపై లోతైన తాత్త్విక దృక్పథాన్ని ప్రతిబింబించే నవల. రచయిత సాధారణ గ్రామీణ సంఘటనల ద్వారా జీవిత సత్యాలను ఆవిష్కరించారు. పాత్రల ఆలోచనలు, అనుభవాలు, సంభాషణల ద్వారా ఈ తాత్త్వికత సహజంగా వెలుగులోకి వస్తుంది. జీవితం నిరంతర పోరాటమని రచయిత చూపించారు. గుణశేఖరుడు అప్పులు, నష్టాలు, అనారోగ్యం, అవమానాలు ఎదుర్కొన్నప్పటికీ జీవితంమీద ఆశను పూర్తిగా కోల్పోడు. ఏటిలో పామునోటిలోచిక్కుకున్న కప్ప కూడా చివరివరకు పోరాడటం చూసి అతనికి ధైర్యం కలగడం జీవనతత్త్వాన్ని తెలియజేస్తుంది. ఈ సంఘటన ద్వారా "ప్రాణం ఉన్నంతవరకూ పోరాటం ఆగదు" అనే భావన వ్యక్తమవుతుంది.

డబ్బు గురించి లోతైన ఆలోచనలు కనిపిస్తాయి. గుణశేఖరుడు మట్టిలోపడిన పదిరూపాయల నోటును చూస్తూ,' ఏముంది ఈనోటులో? ఇదికూడా ఒక కాగితమే కదా. మనం దీనికి విలువ ఇస్తున్నాము కాబట్టే దానికి

అంత గౌరవం. లేకుంటే లేదు. ఇది ఆకాశంలో నుంచి ఊడిపడింది కాదుకదా. మనిషి సృష్టించింది. తన లావాదేవీలకు సౌకర్యంగా ఉంటుందని మనిషే దీన్ని తయారుచేశాడు. పోనీ ఈ నోటు ప్రపంచమంతా ఒకేలా పలుకుతుందా అంటే అదీ పలకదు. ఏ దేశానికి ఆదేశం నోట్లు తయారు చేసుకుంటుంది. ఇక్కడిది అక్కడ పలకదు, చెల్లదు, చెలామణి అవ్వదు. అక్కడిది ఇక్కడ పలకదు, చెల్లదు, చెలామణి అవ్వదు" (138) అని ఆలోచించాడు. ఈ భావన ద్వారా రచయిత డబ్బు అనేది సహజసిద్ధమైనది కాదు; అది మానవ నిర్మితవ్యవస్థ మాత్రమే అని తెలియ జేశారు. అలాగే డబ్బుకోసం మనుషులు పడే కష్టాలు, అవమానాలు, సంబంధాల మార్పు వంటి అంశాల ద్వారా "మనిషి జీవితాన్ని డబ్బే నడిపిస్తోంది" అనే తాత్త్విక భావన ప్రతిబింబిస్తుంది. నవలలో ప్రతిపాత్ర ఆశతోనే జీవిస్తుంది. ట్రాక్టర్ కొంటే జీవితం మారుతుందని గుణశేఖరుడు భావించాడు. బాలాజీ పెద్ద ఇంజనీర్ కావాలని కలకన్నాడు. కానీ ఆశల వెంటనే నిరాశలు కూడా వస్తాయి. అయినప్పటికీ మనిషి మళ్లీ ఆశ పట్టుకుని ముందుకు సాగుతాడనే జీవనసత్యం ఈ రచనలో కనిపిస్తుంది. "చీకటి తర్వాత వెలుగు వస్తుంది" అనే ఆశావాదదృక్పథం నవల అంతటా వ్యాపించి ఉంది. ప్రకృతి ఈనవలలో ఒక తాత్త్వికశక్తిలా కనిపిస్తుంది. పక్షులు, కోతులు, చెట్లు, వర్షం, ఏర్లు–అన్నీ మనిషి జీవితానికి ప్రతిబింబాలుగా నిలుస్తాయి. పిల్లకోతికి తల్లికోతి "మనిషిగా పుడితే తెలుస్తుంది కష్టాలు" అన్నట్లు రచయిత ఊహించడం ద్వారా మానవజీవితం ఎంత సంక్లిష్టమో సూచించారు. అలాగే పక్వానికి రాని జొన్నగడ్డి తిని ఆవులు చనిపోవడం ద్వారా "అజ్ఞానం కూడా ప్రమాదకరం" అనే భావన వ్యక్తమవుతుంది.

విందులో ఆకలితో కూర్చున్న గుణశేఖరుడిని "తిండిదొంగ"లా చూడడం అతని మనసును గాయ పరుస్తుంది. ఈ సంఘటన ద్వారా రచయిత పేదరికం కేవలం ఆర్థికసమస్య మాత్రమే కాదు; అది మనిషి ఆత్మగౌరవాన్ని కూడా దెబ్బతీస్తుందని తెలియజేశారు. అయితే అవమానాల మధ్య కూడా గుణశేఖరుడు తన మనుష్యత్వాన్ని కోల్పోడు. ఇదే నవలలోని మానవతాతత్త్వం. "సమస్యల నుంచి బయటపడటానికి చదువే మార్గం" అని సోషియల్ అయ్యోరు చెప్పిన మాటలు న వలలో ప్రధాన తాత్త్విక సందేశంగా నిలుస్తాయి. బాలాజీ చదువుతో ఎదిగి కుటుంబాన్ని కష్టాల నుంచి బయట పడేయడం ద్వారా రచయిత విద్యను విముక్తి సాధనంగా చూపించారు. నవల చివర్లో గుణశేఖరుడి కుటుంబం కష్టాలనుంచి బయటపడి స్థిరపడింది. అప్పుల భారంతో కుంగిపోయిన కుటుంబం తరువాత సంతోషంగా తిరుమలకు వెళ్ళింది. దీనిద్వారా "కాలం ఎప్పుడూ ఒకేలా ఉండదు" అనే తాత్త్విక భావన స్పష్టమవుతుంది. గ్రామీణ జీవితం నేపథ్యంగా ఉన్నప్పటికీ, ఈనవల ప్రతిపాదించే తాత్త్వికభావనలు ప్రతి మనిషి జీవితానికీ వర్తించే విశ్వసత్యాలుగా నిలుస్తాయి.

రచయితశైలి: చింతలచేనులో రచయిత శైలి అత్యంత సహజసిద్ధమైనది, హృదయానికి హత్తుకునేది. కథనం ఎక్కడా కృత్రిమంగా అనిపించదు. పల్లెమనుషుల మాటలు, వారి జీవనవిధానం, ఆలోచనలు, బాధలు–అన్నీ రచయిత ప్రత్యక్షంగా చూసినట్లుగా వర్ణించారు. సంఘటనలను అతిశయోక్తి లేకుండా, యథార్థంగా చెప్పడం రచయిత ప్రత్యేకత. క్లిష్టమైన పదబంధాలు, సంస్కృత సమాసాలు లేకుండా సరళశైలితో రాస్తూ మనల్ని కథలోకి లాక్కెళతారు.

చిన్నచిన్న సంఘటనల ద్వారానే పెద్దజీవిత సత్యాలను చెప్పగలిగారు. ఉదాహరణకు ట్రాక్టర్ కొనడం, అప్పుల బాధ, విందులో అవమానం, పాము నోటిలో చిక్కుకున్న కప్పపోరాటం వంటి దృశ్యాలద్వారా రచయిత జీవితతత్త్వాన్ని వ్యక్తపరిచారు. రచయిత కథను కేవలం చెప్పలేదు; పాత్రల మనసుల్లోకి పాఠకుడిని తీసుకెళ్తారు. అందువల్ల గుణశేఖరుడి బాధ పాఠకుడి బాధగా అనిపిస్తుంది. ఎమ్.వి. రామిరెడ్డిగారన్నట్లుగా "విభిన్న అంశాల మేళవింపుతో కూడిన నిర్మాణంలోంచే వస్తుశిల్పాలు ప్రాణం పోసుకుంటాయి. కథ సజీవంగా పాఠకుడికి చేరువవుతుంది. ఈ రహస్యం తెలుసుకున్న రచయిత కృష్ణస్వామిరాజు".

భాషావైశిష్ట్యం: ఈ నవలలో భాష సరళమైంది, జీవంతో నిండింది. గ్రామీణ ప్రాంతాల్లో మాట్లాడే సహజ తెలుగు భాషను రచయిత వినియోగించాడు. సామెతలు, జానపద పదాలు, స్థానిక పలుకుబడులు కథకు సహజత్వాన్ని తెచ్చాయి. ఉదాహరణకు "పేదవాని కోపం పెదవికి చేటు"; "దరిద్రుడి చేనుకి రాళ్ళవాన"; "సంసారం కుండలాంటిది, అప్పు రంధ్రంలాంటిది'' వంటి వాక్యాలు గ్రామీణ అనుభవాన్ని ప్రతిబింబిస్తాయి. రచయిత భాషలో భావోద్వేగం, వ్యంగ్యం, తాత్త్వికత సమపాళ్లలో కనిపిస్తాయి. ప్రకృతి వర్ణనలు కూడా ఎంతో కవితాత్మకంగా ఉన్నాయి. పక్షులు, వర్షం, ఏర్లు, చెట్లువంటివన్నీ పాత్రల్లాగే కథలో భాగమయ్యాయి.

డా. వై. సుభాషిణి
అసిస్టెంట్ ప్రొఫెసర్, తెలుగు అధ్యయనశాఖ,
శ్రీపద్మావతి మహిళా విశ్వవిద్యాలయం,
తిరుపతి, ఫోన్ 8331826290

జానపదుల పొడుపు కథలు

– ఆచార్య తంగెడ కిషన్‌రావు

పొడుపు కథలు – వినోద విజ్ఞానాల మేలు కలయికలు. లోకజ్ఞానం, శాస్త్రజ్ఞానం, ఆలోచనాశక్తి, జ్ఞాపకశక్తి, వాచకశక్తి, వివేచనాశక్తిని పెంపొందించి, మానసిక వికాసానికి దోహదం చేసే గుణం – పొడుపు కథల స్వంతం. పొడుపు కథలోని సమస్య వినోదాన్ని కల్గిస్తే, పొడుపుకథలోని సమాధానం విజ్ఞానాన్ని పెంపొందిస్తుంది. ఈ విధంగా – పొడుపు కథలు ధ్వన్యాత్మకాలై, గుప్తార్థంతో కూడి, లయబద్ధంగా ఉండి – వీనులకు విందును, మనస్సుకు పసందును కల్గిస్తాయి. గేయం, కథాగేయం, కథ, సామెతల వంటి సాహితీ ప్రక్రియా రూపాలను సైతం సంతరించుకొన్న పొడుపు కథలు జానపద సాహిత్య రంగంలో విశిష్ట స్థానాన్ని సంతరించుకున్నాయి.

మేధాశక్తికి కొలబద్దలైన పొడుపు కథలకు.... సంస్కృత మరియు తెలుగు సాహిత్యాల్లోనూ, జన సామాన్యంలోనూ అనేక పర్యాయపదాలున్నాయి. తెలుగులో ప్రాంతాన్నిబట్టి ఈ పర్యాయ పదాలు వ్యవహారంలో ఈ విధంగా కన్పిస్తున్నాయి–

ప్రాంతం		పదం
కోస్తా	–	పొడుపు కథ
రాయల సీమ	–	విడుపు, విప్పుకథ, విచ్చుకథ, తట్లు, మారుతట్లు, మారుకథ
తెలంగాణ	–	శాస్త్రం, సమస్య, చిటుకులు

'కట్టు కథ, ఎదురు కథ, ఉపకథ, పగులగొట్టే కథ, యక్ష ప్రశ్నలు, చిత్ర ప్రశ్నలు, చిట్కాలు, చిక్కు ముళ్ళు, అడ్డు కథ, ఒడ్డు కథ, చిక్కు లెక్కలు వేసే కథలు, విప్పేకథలు, ప్రహేళికలు మొదలైనవి ప్రాంతాన్ని బట్టి వ్యవహారంలో ప్రచారంలో ఉన్నాయి' (ఆచార్య కసిరెడ్డి వెంకటరెడ్డి – పొడుపు కథలు ఒక పరిశీలన అనే గ్రంథం నుండి).

మహా భారతంలో యక్షుడు – ప్రశ్నల రూపంలో వేసిన పొడుపులు, చివరికి యక్షప్రశ్నలుగా స్థిరపడి జాతీయంగా నిల్చిపోయినాయి. ఋగ్వేద కాలం నుండీ ఋషులను, పండితులను, కవులను, శాస్త్రజ్ఞులను, జానపదులను ఆకట్టుకొని అత్యంత ప్రాచీనతను సంతరించుకున్నాయి – ఈ పొడుపు కథలు.

ఋగ్వేద మండలంలో సూర్యునికి, సృష్టికి, ఆధ్యాత్మిక భావాలకు సంబంధించిన విషయాలు పొడుపు కథల రూపంలో కన్పిస్తున్నాయి. అత్యంత ప్రసిద్ధిని పొందిన ఋగ్వేదం లోని ఒక ప్రహేళిక – **"ద్వా సుపర్ణా సయుజా సఖాయా సమానం వృక్షం పరిష స్వజాతే తయోరన్యః పిప్పలం స్వాద్వత్త్యన శ్నన్న న్యోభిచాక శీతి"** (ఆర్వీయస్ సుందరం – ఆంధ్రుల జానపద విజ్ఞానం గ్రంథం నుండి). 'చెట్టు మీద రెండు పక్షులున్నాయి. ఒకటి పండును తింటున్నది. రెండవది తినడం లేదు' అంటే – ఆధ్యాత్మిక పరమైన జీవాత్మ, పరమాత్మలు పక్షుల చర్యలలో ఆరోపింపబడి ఈ ప్రహేళికకు సమాధానంగా రూపు దిద్దుకున్నాయని గ్రహించాలి. నిగూఢార్థాన్ని కల్గి – సృష్టి, సూర్యుడు, ఆకాశానికి సంబంధించిన ప్రహేళికలు – ఉపనిషత్తులు, సంహితల్లో గోచరిస్తాయి. నాయకుల తెలివిని పొడుపు కథల ద్వారా నాయికలు పరీక్షించిన కథాంశాలు– కథాసరిత్సాగరంలో కనబడతాయి. 'సహస్ర శిరశ్ఛేద అపూర్వ చింతామణి' అనే గాథలో – కథానాయిక తాను వేసిన చిక్కు ప్రశ్నలను విప్పిన యువకుని వివాహమాడుతుంది.

పొడుపు కథలతో యువకుని పరీక్షించి పెళ్లి చేసుకొనే ఆచారం నేటికీ 'టర్కీ' ప్రాంతంలోని కొన్ని పురాతన తెగలలో ఉన్నట్లుగా తెలుస్తోంది. పొడుపు కథలంటే జీవిత సమస్యలే! వాటిని విప్పలేని వారు జీవిత సమస్యలను పరిష్కరించటం మాట అటుంచి, సమస్యలు వచ్చినపుడు, వాటిని తట్టుకోకుండా, పారిపోయే పిరికి పందలు అనే ఉద్దేశ్యం ఆ టర్కీ యువతులకు ఉంటుందట! తెలుగు సాహిత్యంలో ఆదికావ్యమైన మహాభారతంలోని ఎఱ్ఱాప్రగడ (క్రీ.శ. 14 వ శతాబ్దం పూర్వార్ధం) విరచితమైన అరణ్య పర్వంలో.... యక్షుడు వేసిన ప్రశ్నలు, ధర్మరాజు

సమాధానాలు పొడుపు, విడుపు కథలను పోలి ఉన్నాయి. అందుకు ఒక ఉదా: "మొనసి నిద్రించియును కన్ను మూయదెద్ది?" అనేది ప్రశ్న. 'కన్ను మూయదు సుప్తమయ్యు మీను" అనేది సమాధానం. అంటే? 'నిద్రించినా కన్ను మూయనిది ఏది?' అనే ప్రశ్నకు 'నిద్రించినా కన్ను మూయనిది చేప" అనేది సమాధానం. ఈ యక్ష ప్రశ్నలు ధర్మరాజు మేధాశక్తినీ, సహనశక్తినీ పరీక్షించడానికి కల్పించబడినాయి. యక్షుని అతి క్లిష్టమైన ప్రశ్నలకు నిబ్బరంగా, వివేక పూరితమైన సమాధానాలను ధర్మరాజు చెప్పడం వల్ల భవిష్యత్తులో అతడు అరణ్య, అజ్ఞాత వాసాలను పూర్తి చేసి విజయాన్ని సాధించగలడు అనే విషయం సూచితమౌతోంది.

కొరవి గోపరాజు సింహాసన ద్వాత్రింశిక (క్రీ.శ. 1384 – 1429) లోని 'విక్రమార్క కథలు' కొన్ని పొడుపు కథలను పోలి ఉన్నాయి. అందులోని కథలే కాకుండా కొన్ని పద్యాలు కూడా నేటికీ జన సామాన్యంలో ప్రచారంలో ఉన్న పొడుపు కథలతో సామ్యాన్ని కల్గి ఉన్నాయి. అందుకు ఉదాహరణను విక్రమార్కుడు గంగానదిని స్తుతించిన సందర్భంలో చూడవచ్చు–

"ఒకని అడుగు జేరి ఒకని ఔదల నెక్కి / ఒకని వెంట వచ్చి ఒకని గలసి" అనే పద్యంలో ఒక స్త్రీ పలువురు పురుషులతో సంబంధం పెట్టుకున్న పతిత అని సామాన్య పాఠకునికి స్ఫురిస్తుంది. కాని, 'ఆమె విష్ణు పాదాల నుండి జన్మించి, శివుని శిరస్సును అధిష్ఠించి, భగీరథుని వెంట నడచి, సగర పుత్రుల బూడిదతో కలసి ప్రవహించిన గంగాదేవి' అని తెలియగానే ఆశ్చర్యం, ఆనందం పెల్లుబుకుతాయి. వాస్తవాన్ని దాచిపెట్టి, వేరొక విషయాన్ని సూచిస్తూ పాఠకున్ని భ్రమింపజేసే నిగూఢమైన అర్థాన్ని పైపద్యం ద్వారా గమనించవచ్చు. ఇదే అర్థాన్ని ఈ క్రింది జానపద గేయంలో కూడా దర్శించవచ్చు – "ఒకరీకి చేయి నిచ్చి – ఒకరీకి కాలు నిచ్చి / ఒకరీకి నడుమునిచ్చి – కూకున్నానోయ్ రాజా కూకున్నానోయ్'' అని స్త్రీ పలుకుతుంది.

"ఎవరీకి చేయినిచ్చి – ఎవరీకి కాలునిచ్చి / ఎవరీకి నడుము నిచ్చి – కూకున్నావే జాణా కూకున్నావే" అని పురుషుడు ప్రశ్నిస్తాడు. ''గాజులకు చేయి నిచ్చీ – అందెలకూ కాలు నిచ్చీ / వడ్డాణానికి నడుము నిచ్చీ– కూకున్నానోయ్ రాజా కూకున్నానోయ్" అని స్త్రీ సమాధాన మిస్తుంది. స్త్రీ, పురుషుల సంవాదంలా ఉన్న ఈ గేయరూపంలోని సంభాషణ– వినే వారికి వింతనూ, వినోదాన్నీ కల్గించి స్త్రీ వాక్ చాతుర్యాన్ని తెలియ పరుస్తుంది.

సుదీర్ఘమైన ఆలోచన, సహన శీలత, విధి నిర్వహణ సహజంగా స్త్రీలకు అధికంగా ఉంటాయి. అందుకే పురుషుల కంటే స్త్రీలే పొడుపు కథలను ఇళ్ళలోనూ, పండుగ సందర్భాల్లోనూ, పెళ్లిళ్లలోనూ – తోటి వారికీ, పిన్నా పెద్దలకూ వేస్తూ వాతావరణాన్ని సరదాగా ఉంచుతారు. అందుకే "వాత్స్యాయనుడు స్త్రీలు నేర్చుకొన దగిన విద్యల్లో పొడుపు కథలను చేర్చినాడు" (అల్లాడి వైదేహి – ఆంధ్రుల సాంఘిక చరిత్ర, మధ్య యుగం అనే గ్రంథంలో) శివరాత్రి పండుగ జాగరణ సందర్భంలో కాలక్షేపానికై ప్రజలు పొడుపు కథలను కూడా ఎంచుకునే వారు అనే విషయాన్ని శ్రీనాథకవి (క్రీ.శ. 1370–1450) తన 'శివరాత్రి మహాత్మ్యము' అనే కావ్యంలో వివరించి – పురాణ, ఇతిహాసాలకు సమానంగా ఆనాటి భక్తులు పొడుపు కథలకు ఇచ్చే ప్రాధాన్యాన్ని ఈ విధంగా తెలియ జేశాడు – ''ఆ శివరాత్రి పుణ్య కాలంబున పురాణములు వినిపించువారు, ఇతిహాసాలు చదివే వారు, ప్రదక్షిణలు చేయువారు, అష్టావధానంబుల క్రీడించువారు... ప్రహేళికలు భావించువారు... నై జాగరంబులు సలుపుచునుండిరి" మనస్సును నిమగ్నం చేసి, కఠినమైన విషయాన్ని విప్పి, విశ్లేషించి వివరిస్తేనే శాస్త్రంలోని అంశం అర్థమౌతుంది. ఈ లక్షణాన్ని పొడుపు కథ కూడా సంతరించుకొని, గణిత శాస్త్రంలోకి కూడా ప్రవేశించింది. అందుకు ఉదాహరణ– 'ఒకటి వచ్చింది – పదహారింటిని తాకింది / నూరై వెలసింది – రెండై పోయింది' (పళ్లు తోముకొనే పుల్ల).

జానపదుల్లో బహుళ ప్రచారం పొందిన పొడుపు కథలను ప్రాచీన తెలుగు కవులు సందర్భాను సారంగా తమ కావ్యాల్లో ఇమిడ్చి కావ్య వస్తువుకు బలాన్ని చేకూర్చారు, అనేందుకు కొన్ని సాక్ష్యాలు లభిస్తున్నాయి. అందులో 'సంకుసాల నృసింహ కవి' (క్రీ.శ. 16 వ శతాబ్దం) రాసిన 'మాంధాతృ చరిత్రము' (కవికర్ణ రసాయనం) ఒకటి. "ఉద్ధతుల మధ్య పేదలకు ఉండ తరమె?" అనేది పై కావ్యంలోని ఒక పద్యపాదం. ఈ

పద్యాన్ని ఆసాంతం పరిశీలించినపుడు ఒక పొడుపు కథలోని గూడార్థం అవగతమౌతుంది. సాహితీ సమరాంగణ సార్వభౌముడైన 'శ్రీకృష్ణదేవరాయలు' అతని కుమార్తె 'మోహనాంగి' ఒకనాడు చదరంగం ఆడుతూంటారు. ఆ ఆటలో రాయల 'మంత్రి' మధ్య, మోహనాంగి 'భటుడు' చిక్కుతాడు. అపుడు మోహనాంగి –'బలవంతుల మధ్య ఉన్న పేద బతికి బట్టకట్టలేదు కదా!' అనే ధోరణిలో – కవికర్ణ రసాయన కావ్యంలో స్త్రీ వర్ణనకు సంబంధించిన ఒక పద్యాన్ని విన్పిస్తుంది..

'ఒత్తుకొని వచ్చే స్తనముల ఉద్ధృతి ముందు స్త్రీ నడుము ఉన్నా కనబడడం లేదు. కారణం, బలవంతుల మధ్య పేద ఉండలేదు కదా!' అంటుంది. 'పలుకుబడి ఉన్న కవి పుంగవుల ముందు, రచనా సామర్థ్యం ఉన్నప్పటికీ నిస్సహాయుడైన ఒక పేదకవి నిలబడ లేడు' అనే ఆవేదన ఈ పద్యపాదంలో కనబడే గూఢార్థం. పొడుపు కథలు... కావ్యాలు, ప్రబంధాలలోనే కాకుండా – శతకాలు, సంకీర్తనల్లోనూ ప్రవేశించి – ఆధ్యాత్మికాలు, మార్మికాలు మరియు సంకేత పదాల రూపాలను సంతరించుకున్నాయి. వినగానే ఆసక్తిని కల్గించి, సమాధానం కోసం ఆలోచనను రేకెత్తింప జేసే విషయ వైవిధ్యాన్ని, భక్తిరస సంబంధమైన ఈ పొడుపుకథ తెలియ జేస్తుంది. విష్ణువు 'దశావతారాలు' కు సంబంధించిన ఈ పొడుపు కథ తాళ్ళపాక అన్నమయ్య (క్రీ. శ. 1408 – 1503) సంకీర్తనా పదం. "ఎవ్వడో కాని యెరగరాడు కడు / దవ్వులనే వుండు తలపులో వుండు / ఎడయపు రెక్క లెగసి పోలేదు / కడు దాగు కాని దొంగయుగాడు / వడి గిందు పడును సేవకుడును గాడు / వెడగు గోళ్ల వెంచు విటుడును గాడు".

ప్రాచీన కవులు సందర్భానుసారంగా పొడుపు కథలను భావాల రూపంలో తెలియజేస్తే – సంకీర్తనా కారుడైన చిన్న తిరుమలా చార్యుడు (క్రీ.శ. 1495–1553) మాత్రం, ఏకంగా 'పొడుపు కతలు' అనే మాటను వాడి, పొడుపు కథలపై తనకున్న అభిమానాన్ని చాటి, వాటి కొక విశిష్ట గౌరవాన్ని కల్పించాడు– "కానీ లేరా పొడుపు కతలు పొడవు మని/ ఆననెట్టి నన్నేల అడ్డగించేవు / పూని నా కతలు నీకు పొందుగా తెలియకుంటే / పని బట్టి నీవె నా బంట వయ్యేవా'. ఇందులో భగవంతునికీ భక్తునికీ మధ్య నడిచే సఖ్య భక్తి రూపంలోని స్నేహ పూర్వకమైన సంభాషణ కన్పిస్తుంది. ఈ విధంగా భగవంతునికీ భక్తునికీ మధ్య స్నేహాన్ని పెంచ గల్గిన ఈ పొడుపు కథలు, సామాన్య జనుల మధ్య వయో భేదం లేకుండా స్నేహ వారధిని నిర్మించి, సత్సంబంధాలను సృష్టించి, విజ్ఞాన మార్గాలను సుగమం చేస్తాయి అనడంలో ఎలాంటి సందేహం లేదు.

విషయం ఏదైనా... ప్రశ్నించటం, సమాధానం రాబట్టడం అనేది పొడుపు కథల మౌలిక లక్షణం – ఉదా: "మూడు కాల్వలు దాట లేరన్నా! ఈ మూఢ జనులూ మూడు కాల్వలు దాటలేరన్నా!" మూడు కాల్వలు అంటే? 'దారేషణ, పుత్రేషణ, ధనేషణ' అన బడే సామాన్య జనులకు ఉండే మూడు కోరికలు. అవి – భార్య, పుత్రుడు, ధనం పట్లగల వ్యామోహాలు.

ఈ విధంగా... అత్యంత సహజంగా, కుతూహలాన్ని రేకెత్తించే ప్రశ్నలూ – సమాధానాల రూపంలో కొనసాగుతూ, విజ్ఞానాన్ని అందించే విశిష్ట స్వభావంతో ఈ జానపదుల పొడుపు కథలు ప్రకాశిస్తున్నాయి.

జానపద సాహిత్యం లోని ఇతర ప్రక్రియలైన గేయాలు, కథాగేయాలు, కథలు, సామెతలతో పాటు ఈ పొడుపు కథలు... సామాజిక ప్రగతిని, జానపదుల మనో వికాసాన్నీ, జానపదుల భాషా సామగ్రినీ తెలియజేస్తూ – జానపదుల జీవన ఉద్యానవనాల్లో విహరిస్తూ పరిమళాలను వెద జల్లుతూ విలసిల్లు తున్నాయి. అందువల్ల – జానపద సాహిత్యం ... హృదయ రంజకం మాత్రమే కాదు, సమస్యలను మరపింప జేసే మనో నిశ్చలతకు సహకరించే సాధనం కూడా ! అంతేకాదు, మనిషి మనసును దోచుకొని అతని ప్రవర్తనా నియమావళిని మార్చివేసి, అతనికి కొత్త అవగాహనను కల్గింప జేసే మహత్తరమైన శక్తి సామగ్రి కూడా! అందుకే... జానపద సాహిత్యం సజీవం. ఆ జానపద సాహిత్యంలోని– పొడుపు కథలు అమరత్వ సిద్ధితో – నిత్య నూతన దీప్తులతో ప్రకాశిస్తూ – అద్భుతమైన తెలుగు సాహితీ ప్రక్రియా స్వరూపానికి ప్రతీకగా సాక్షాత్కరిస్తున్నాయి.

ఆచార్య తంగెడ కిషన్ రావు
పూర్వ వైస్ ఛాన్స్‌లర్, పొట్టిశ్రీరాములు తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం,
హైద్రాబాద్, ఫోన్ : 7702414100

నాటకమే జీవితం
శ్రీమతి కె. విజయలక్ష్మి

– బి.వి. అప్పారావు

శ్రీమతి కె. విజయలక్ష్మి

జీవితమే ఒక నాటకరంగం అన్నారు వేదాంతులు. నాటకమే తన జీవితంగా, నాటకరంగంలో నటిగా రాణించారామె. స్వర్ణోత్సవాలు జరుపుకుంటున్నారు శ్రీమతి కె. విజయలక్ష్మి. బాల్యం నుండీ, తనలోని కళాతృష్ణ తీర్చుకోవడం కోసం, పండగలలో ప్రదర్శించే స్టేజి సెట్టింగులపై, నృత్యాలు చేయడం ద్వారా –రంగస్థల ప్రవేశం చేశారు. అలాంటి స్థితిలో, విశాఖపట్టణం రైల్వే న్యూకోలనీకి చెందిన ఆనాటి ప్రముఖ రంగస్థల నటులు, మేకప్‌మేన్ నీలకంఠం సూచనతో నాటక రంగంలోకి ప్రవేశించారు. అనతికాలంలోనే, ఔత్సాహిక నాటకరంగ పితామహులు అనదగ్గ నటరాజ్ కుప్పిలి వెంకటేశ్వర రావు దృష్టిలో విజయలక్ష్మి పడ్డారు. అప్పటికే ఆమె సీనియర్ దర్శకులు బొట్టా వేణు దర్శకత్వంలో ఆదివిష్ణు రచన **వాంటెడ్ ఫాదర్స్**లో నటించి పలు ప్రదర్శనలిచ్చారు. తన నటజీవితానికి రంగులద్దిన కె. వెంకటేశ్వర రావు దర్శకత్వంలో, గణేశ్ పాత్రో రచన 'కొడుకు పుట్టాల' గొల్లపూడ మారుతీరావు రచన 'రాగరాగిణి', రాఘవ రచించిన 'కనక పుష్య రాగం' వంటి నాటకాలలో నటించి మంచి గుర్తింపు తెచ్చుకున్నారు.

1973 లో కె. వెంకటేశ్వర రావు అకాలమరణం ఆమె జీవతంలో ఓ పెద్ద విషాదం. కన్న బిడ్డగా తనను ఆదరించి, నటిగా తీర్చిదిద్దిన కె.వి.ని ఆమె, ఈనాటికీ 'నాన్నగారు' అనే ఆరాధించడం అరుదైన మానవీయ కోణం. ఆమె సంస్కారానికి నిదర్శనం. ఆ తర్వాత డా. అత్తిలి కృష్ణారావు, ఎస్.కె.మిశ్రో, రుద్రరాజ్ కుమార్ రాజా, కె.జి.ఆర్. గాంధీ, పిళ్లా సన్యాశిరావు, దాడి వీరభద్రరావు, కె. మందులు, జి.ఎస్.ఆర్.కె. శాస్త్రి (గుంటూరు) మంచాల రమేష్ (కరీంనగర్) అనంత హృదయరాజ్ (విజయవాడ) కె.కె.ఎల్. స్వామి (గరివిడి) పి. శివప్రసాద్ వంటి ఎందరో దర్శకుల దర్శకత్వంలో, వందలాది నాటిక, నాటకాలలో నటించారు. రాష్ట్ర, రాష్ట్రేతర ప్రాంతాలలో వేలాది ప్రదర్శనలిచ్చారు. తనకు తొలి సారి నాటకంలో నటించే అవకాశం ఇచ్చిన దర్శకులు బి.ఎన్.చర్చిల్ (పోర్టు ట్రస్ట్), తొలినాటికతోనే ఎన్నో బహుమతులు గెలుచుకునేలా ప్రోత్సహించిన బొట్టా వేణుల పట్ల ఈనాటికీ కృతజ్ఞతలు తెలుపుతుంటారు. ఏ శుభ ముహూర్తాన నాటక రంగంలో కాలువెాపారో కానీ, ఈ ఏభై ఏళ్ళ ప్రస్థానంలో క్రమశిక్షణతో, నటన పట్ల అంకితభావంతో వృత్తి ధర్మం పాటించిన నటీమణి విజయలక్ష్మి.

ఒకేరోజు రెండు మూడు సమాజాల వారితో రిహార్సలు చేయాల్సి వచ్చినా, ఒకేరోజు, పరిషత్‌లో మూడు నాటికలలో నటించినా (గుంటూరు, ద్రాక్షారామం) ఏనాడూ ఏ దర్శకుణ్ణీ నటులను ఇబ్బందులు పెట్టని అంకిత భావం ఆమె స్వంతం. ఆర్థికంగా, అంతటి బలహీనమైన పరిస్థితులు ఎదుర్కొన్న విజయలక్ష్మి, నటిగా అన్ని విజయాలు సాధించడం అనితర సాధ్యమని ప్రముఖ రంగస్థలం నట, దర్శకులు రుద్రరాజ్ కుమార్ రాజా ప్రశంసించారు. దక్షిణ కోస్తా ఉత్తరాంధ్ర ప్రాంతాలలో అంతటి నటి మరొకరు లేరని సాటి నటిలే అంగీకరించారని కుమార్ రాజా అన్నారు. ఇక ఏ సంస్థ కళాకారులతో నటించినా, ఆ సంస్థ శ్రేయస్సు, అభవృద్ధి కోరుకునే అరుదైన

సంస్కార వంతురాలు విజయలక్ష్మి అని, ప్రముఖ నటి, దర్శకులు పిళ్లా సన్యాసిరావు శ్లాఘించారు. తొలినాళ్ల నుండీ ఆమెలోని ఆర్తి, అంకితభావం, క్రమశిక్షణే, ఆమె సుదీర్ఘ నట – ప్రస్థానానికి కారణమని ప్రముఖ దర్శకులు బొట్టా వేణు చెప్పారు. 'నాటకాన్ని జీవితంగా భావించినా, తన జీవితంలో ఎన్నో ఒడిదుడుకులు ఎదురైనా, నాటకానికే అంకితమైన స్థితప్రజ్ఞురాలు' అని నటుడు, విజయలక్ష్మి శ్రేయోభిలాషి పి. శివప్రసాద్ కొనియాడారు.

నటరాజ్ కె. వెంకటేశ్వర రావు, మానసపుత్రిక వియలక్ష్మి గురువు పేరు ప్రతిష్టలను కలకాలం నిలిపారు. అది ఆ గురువుగారి శిష్యులుగా, తమకు గర్వకారణమని ప్రముఖ రంగస్థల నటుడు, దర్శకులు సినీనటులు ఎస్.కె మిశ్రో కొనియాడారు. తమతో పాటు తొలినాళ్లలో ఎన్నో ప్రదర్శనలలో పాల్గొన్న ఆమె, నటనలో అందనంత ఎత్తుకు ఎదిగిపోయారని మిశ్రో ఆనందం వ్యక్తం చేశారు. "సాంఘిక పాత్రలే కాకుండా, పౌరాణిక పాత్రలనూ అత సమర్థంగా నటించడం ఆమెకే చెల్లు" అని ప్రముఖ దర్శకులు కె.జి.ఆర్. గాంధీ అభినందించారు.

కె. వెంకటేశ్వర రావు తర్వాత, తనను అంతగా ఆదరించి, ప్రోత్సహించిన గొప్ప దర్శకులలో గుంటూరు శాస్త్రి (జి.ఎస్.ఆర్.కె. శాస్త్రి) పూజ్యనీయులని, ఆయన తన పట్ల చూపిన ప్రేమాభిమానాలు ఎప్పుడూ మరువలేనని విజయలక్ష్మి కృతజ్ఞత ప్రకటించారు. అలాగే మహానటులు గుమ్మడి వెంకటేశ్వరరావు వంటి సినీ రంగానికి చెందిన గొప్పవ్యక్తి. 'కొడుకు పుట్టాల' నాటికలో, తన కొర్లమ్మ పాత్ర నటనకు ముగ్ధులై నన్నెంతో ప్రశంసించడం తాను మరువలేనన్నారు. అంతేకాదు, గుమ్మడిగారు తన గురించి చెప్పడంతో, మహానటి సావిత్రి తన ఇంటికి ఆహ్వానించి నన్ను సత్కరించడం, తన నట జీవితంలో మధురానుభూతిగా మిగిలిందన్నారు.

నటన, సమయ పాలన వంటి అంశాలలో తానెంతో క్రమశిక్షణతో వ్యవహరించే దానినని, అయితే పారితోషికం వంటి అంశాలలో, తన పట్ల వివక్ష చూపడం తననెంతో బాధించేదన్నారు. అలాగే అనేక మంది తోటి కళాకారుల జీవితానుభవాలను చూసిన తర్వాత, ఎంతో గుంభనంగా మసులుకొనే తనకు, అహంకారమని భావించి నాపై అసూయ ప్రదర్శించిన వారూ వున్నారని ఆమె ఆవేదన వ్యక్తం చేశారు. కేవలం సమయాభావం వలన ఎందరో తోటి నటీ నటుల గొప్ప నటనను తాను ఆస్వాదించలేక పోయాననని అన్నారు. కేవలం నటన వలన వచ్చిన ఆదాయంతోనే తాను తన కుటుంబాన్ని తీర్చిదిద్దుకున్నానని, ఆవిధంగా నాటకం వలననే నా బాధ్యతలు నెరవేర్చుకోగలిగానన్నారు. నాటకం పట్ల ఆ కృతజ్ఞత నాకెప్పుడూ వుందని సంతృప్తి వ్యక్తం చేశారు. వందకు పైగా ఉత్తమ నటిగా బహుమతులందుకున్న ఆమె, ఇరవైసార్లు ఉత్తమ దర్శకుని బహుమతులు స్వీకరించడం ఓ అరుదైన రికార్డు. అంతేకాదు, పలు ఇతర పరిషత్‌లతో పాటు, నందినాటకోత్సవాలలో న్యాయ నిర్ణేతగా వ్యవహరించి తన సమర్థతను చాటుకున్నారు. రెండు నాటికలు రచించారు. ఉభయ తెలుగు రాష్ట్రాలలోనే కాకుండా, ఖర్గపూర్, ఖుర్దారోడ్ ముంబాయి, భిలాయ్, టాటానగర్, భువనేశ్వర్ వంటి ప్రవాసాంధ్ర నాటక సమాజాల వారితోను కలసి నటించారు. కువైట్‌కు చెందిన వై.ఎస్.కె.ఎన్. స్వామి ఆధ్వర్యంలోని తెలుగు కళాసమితి నాటకోత్సవాలలో కె.వి.మెమోరియల్ ఆర్ట్స్ (పి. శివప్రసాద్) కళాకారులతో **"పుటుక్కు జరజర డుబుక్కుమే", "కన్యాశుల్కం", "ఇండియన్ గ్యాస్", "బోయవాని వేటలో..."** వంటి నాటిక, నాటకాలు నటించారు. పలు నంది నాటకోత్సవాలలో బహుమతులందుకున్నారు.

ఆంధ్రప్రదేశ్ రాష్ట్ర సాంస్కృతిక, నాటక శాఖ ఆధ్వర్యంలో ప్రతిష్టాత్మక కందుకూరి పురస్కారం అందించింది. పొట్టి శ్రీరాములు తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం, అప్పాజోశ్యుల, విష్ణుభొట్ల, కందాళం ఫౌండేషన్, యువకళావాహిని, యంగ్‌మెన్స్ హేపీక్లబ్, చైతన్య భారతి (భీమవరం) కె.వి.మెమోరియల్ ఆర్ట్స్, రాజమండ్రి కళావాణి, ప్రవాసాంధ్ర నాటక కళాపరిషత్ (ఖర్గపూర్) వంటి సంస్థలు విజయలక్ష్మిని సత్కరించాయి. ఇన్నేళ్ల నట ప్రస్థానం తర్వాత కూడా, తనకు ప్రభుత్వ పరమైన ఆర్థిక ఆలంబన కోసం ఈ మహానటి ఎదురుచూస్తున్నారు. వయసుమీద పడడం, అనారోగ్య సమస్య వలన, తాను మునుపటిలా నటించలేకపోతున్నానని ఆవేదన వ్యక్తం చేశారు. గౌరవప్రదమైన ఆర్థిక సహకారం స్వీకరించడానికి సిద్ధంగా ఉన్నానని గద్గద స్వరంతో చెప్పారు.

బి.వి. అప్పారావు
జర్నలిస్ట్, (నాటకబంధం)
విశాఖపట్నం, ఫోన్ : 9347039294

– డాక్టర్ మామిడి హరికృష్ణ

భారత దేశంలో విలసిల్లిన 16 మహా జనపదాలలో దక్షిణాదిలో ఏర్పాటైన ఒకే ఒక్క మహా జనపదం–అస్మక! ఇది నేటి నిజామాబాదు జిల్లాలోని బోధన్! ఈ ప్రాంతంలో 9వ శతాబ్దంలో జన్మించి, తొలి తెలుగు కంద పద్యాలను పొందు పరిచిన కురిక్యాల శాసనకర్త జినవల్లభుడు సోదరుడిగా, చక్రవర్తి రెండవ అరికేసరి మిత్రుడిగా, తెలుగు పదానికి – కన్నడ భాషకు సంధాన వారధిగా, "తెలుగున్నడ బంధాని"కి అక్షరమెత్తు నీరాజనంగా నిలిచిన ప్రాచీన మహాకవి **పంపన!** నన్నయ కన్నా శతాబ్ద కాలం ముందే 9 వ శతాబ్దంలోనే అనితరసాధ్యమైన కావ్య సృజన చేసి భారతీయ సాహిత్యంలో ప్రత్యేక ముద్ర వేసిన మహాకవి పంపన! వేదవ్యాసుడు సంస్కృతంలో రాసిన మహాభారతాన్ని కన్నడ భాషలో "విక్రమార్జున విజయం" అనే పేరిట అనువదించి భారతీయ భాషలలో మహాభారతంపై వచ్చిన తొలితరం అనువాదాలలో ప్రత్యేకతని ప్రయోగాత్మకతని సాధించిన కావ్యంగా ముందు వరసలో నిలిచింది. మహాకవి పంపన భాషాపటిమ, సృజనశీలత, ప్రయోగాత్మక వైవిధ్యత, కావ్య ప్రయోజన దృష్టి ఈ కావ్య రచనకు ఎంతగానో దోహదపడ్డాయి. అలా ఈ "పంప భారతం" ఆనాటి కాలపు తెలుగు కన్నడ పరస్పర బంధానికి సాహిత్య ప్రతిబింబంగా నిలిచిన మహాకావ్యంగా చెప్పవచ్చు.

ఈ కావ్యాన్ని ఇటీవల తెలుగులోకి అర్థ తాత్పర్య సహితంగా అనువదించి ప్రచురించడంతో, తెలుగు సాహితీ లోకంలో ఒక్కసారిగా మహాకవి పంపన, ఆయన రాసిన "విక్రమార్జున విజయం" మళ్లీ చర్చలోకి వచ్చాయి.

తెలుగు సాహిత్య చరిత్రకు కొత్త కూర్పును, నవ్య చేర్పును అందించనున్న ఈ పంప భారతంలో పంపన పుట్టిపెరిగిన ఆనాటి కాలపు తెలంగాణ విశేషాల ప్రస్తావన ఉండడం ఆశ్చర్యాని కన్నా, ఆయనకు తన జన్మభూమి పట్ల ఉన్న అచంచల ప్రేమ, అవ్యాజమైన అభిమానం కనిపిస్తాయి. దాంతో పాటు అనువాద రచనలో ఆయన పాటించిన స్వేచ్ఛా ప్రియత్వం కూడా వెల్లడి అవుతుంది.

ఈ నేపథ్యంలో పంపనకు మహాభారతం పట్ల, కావ్య సృజన పట్ల ఉన్న దృక్పథాన్ని తెలుసుకోవడం, ఈ కావ్య అనువాదంలో ఆయన చేసిన ప్రయోగాలు, ప్రత్యేకతలను అవలోకించడం అత్యావశ్యకం అవుతున్నాయి.

పంపన దృష్టిలో కావ్యం ఎలా ఉండాలి? : పంపన.. కవిత్వం గురించి, కావ్య ప్రయోజనం గురించి ఒక చోట ఇలా చెబుతాడు – "కవితే యొళాసెగెయ్వ ఫలమావుదో పూజె నెగళ్తె లాభమెం బివె" – "కవిత్వంతో వచ్చే ఫలం ఏమిటి అంటే పూజ, అభివృద్ధి, లాభం" అని కావ్య ప్రయోజనాన్ని తన దృష్టి కోణంలోంచి వ్యక్తీకరిస్తారు. అందుకే పంపన 'విక్రమార్జున విజయం' రచనను కేవలం అక్షరాల కూర్పుగా, గాథా రూపంగా మాత్రమే కాకుండా ఒక అద్భుతమైన సాహితీ సృజనగా, స్వతంత్ర కల్పనగా, నవరస శోభితమైన రచనగా భావించి 'విక్రమార్జున విజయం' ప్రథమాశ్వాసంలో కావ్యం ఎలా ఉండాలనే ప్రశ్నకు సమాధానంగా ఇలా చెబుతాడు:

"కావ్యం నవనవోజ్వం కావాలి, మృదు బంధంతో కూడి ఉండి, దేశీ శైలి తో కలిసి మార్గ శైలిలో చేరాలి, అప్పుడు మాత్రమే వసంతంలో లేత మావి చివుళ్ళతో, పూల భారంతో వ్రేలాడుతూ తుమ్మెదలతో చుట్టబడి కోకిలల గానం శోభిల్లుతుంది" అని అన్నాడు. ఈ మాటలన్నీ నిజం చేస్తూ విక్రమార్జున విజయం అంతే సుందరంగా, వసంతకాలపు కోకిల గానం అంత మాధుర్యంగా రచించి తాను అనుకున్న లక్ష్యాన్ని సాహితీ సృజనలో చేసి చూపించాడు.

భారతం–పంపకవి మాటలు : భారతం అనువదించిన తొలినాటి కవులలో పంపనను అగ్రశ్రేణి కవిగా చెప్పవచ్చు. తాను భారత రచన పట్ల ఆకర్షితుడవ్వడానికి కారణాలుగా ఆయన 'విక్రమార్జున విజయం'లో ఇలా చెబుతాడు: "భారతంలో దుర్యోధనుని బలం, కర్ణుని సత్య నిబద్ధత, భీముని మగటిమి, శల్యుని బలం, భీష్ముని ఔన్నత్యం, ద్రోణుని ధనుర్విద్యాబలం, అర్జునుని సాహసం, ధర్మరాజు ధర్మం అనే గుణాల వల్లనే భారతం లోకపూజ్యం అయింది" అని అంటాడు. ఈ అంశాలే తనను ఎంతగానో ఆకట్టుకుని ఉంటాయి. దీనివల్ల పంపన భారతాన్ని విస్తృతంగా అధ్యయనం చేసాడని స్పష్టమవుతుంది. అంతేకాక అర్జునుడు ప్రధాన పాత్రగా అరికేసరికి అన్వయిస్తూ తాను అనువాదం చేయడానికి, అనుసృజన చేయడానికి కావలసిన ప్రేరణను ఇచ్చిందని చెప్పకనే చెబుతాడు.

కురిక్యాల శాసనం–త్రిభాషలు–పరిశోధకులు : కరీంనగర్ జిల్లా బొమ్మలమ్మ గుట్ట కుర్క్యాల గ్రామంలో లభించిన శాసనాన్ని నేలటూరి వెంకట రమణయ్య 'గంగాధరం శాసనం' అని పిలిచారు. కాగా ఈ శాసనంపై విస్తృతమైన పరిశోధనలు చేసిన ఇతర చరిత్రకారులలో డాక్టర్ గోవిందస్వామి రావు గాయి (జి.ఎస్. గాయి), డాక్టర్ ఎం.ఎం. కలబుర్గి, ఎం. చిదానంద మూర్తి మరికొందరు పరిశోధకులు ఉన్నారు. వీరు జినవల్లభుడు వేసిన ఈ శాసనాన్ని తమదైన కోణాలలో పరిశీలిస్తూ, పరిశోధిస్తూ ఎన్నో విషయాలను వెల్లడి చేసారు.

ఈ శాసనంలో మొత్తం 3 సంస్కృత శ్లోకాలు, 6 కన్నడ పద్యాలు, ఆ తర్వాత 3 తెలుగు పద్యాలు ఉన్నాయి. ఇలా శాసనాలలో తెలుగు కంద పద్యాలు మొట్టమొదటిసారిగా కనిపించిన శాసనం కుర్క్యాల శాసనం కాగా, ఈ శాసనంలోని మొత్తం 12కు పైగా ఉన్న పద్యాలలో భాషను బట్టి ఆనాటి తెలంగాణ ప్రాంతంలో సంస్కృత, కన్నడ, తెలుగు భాషలు మూడూ వాడుకలో ఉన్నాయని భావించవచ్చు. అంతేగాక ఆనాడు సంస్కృత పద భూయిష్టమైన పాండిత్యం, ప్రజాబాహుళ్యంలో వాడుకలో ఉండే తెలుగు–కన్నడ భాషల మాధుర్యము రెండింటి మేళవింపు పండితులలో ఉండేదనే విషయం కూడా వెల్లడి అవుతోంది. అంతేగాక ఈ శాసనంలో పంపన విరచిత 'విక్రమార్జున విజయం' గురించిన ప్రస్తావన ఉండటం విశేషం.

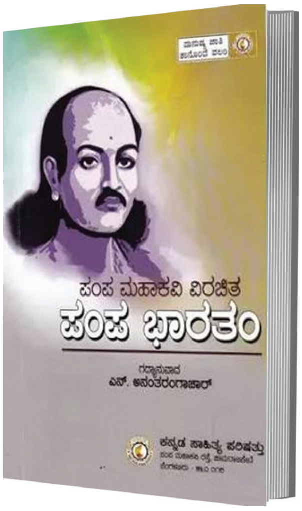

పంపన 'విక్రమార్జున విజయం' కథతో తానే ఎందుకు ఈ మహాభారత గాథ రచనకు పూనుకున్నాడనే విషయాన్ని విక్రమార్జున విజయం ప్రథమాశ్వాసములో చక్కగా వివరిస్తాడు. "కథ పెద్దదయినప్పుడు కథ శరీరం చెడకుండా వర్ణకం కథాంశాలతో సమంజసంగా పొందు పడేలా చెప్పాలంటే పంపన మాత్రమే తగినవాడని పండితులు పొగిడేలా ఈ కావ్యం చెప్పబూనా"నని ఆయన రాసాడు. దీనిని అనుసరించి విక్రమార్జున విజయం రచనకు తాను మాత్రమే సమర్థుడనని, తన రచన తదనంతర కవులలో సైతం ఈ మాటను నిరూపణ చేసేలా ఉంటుందని ఆయన చెప్పాడు. అలాగే 'విక్రమార్జున విజయా'న్ని మొత్తం సాకల్యంగా గమనిస్తే పంపకవి ఉద్దేశం మొత్తం మహాభారతాన్ని అనువదించడం కాదు అనేది స్పష్టంగా తెలుస్తుంది. మహాభారతంలోని మొత్తం 18 పర్వాలను ఔపోసన పట్టిన తర్వాత పంపనకు బహుశా మహాభారతంలోని ఎన్నో అంశాలని కాకుండా వీర రసాన్ని, రజోగుణాన్ని కీర్తించే అర్జున వీరగాథతోనే రాయాలని, అర్జునుని కోణం నుంచే మహాభారత గాథని చెప్పాలని బహుశా అనిపించి ఉండొచ్చు. దానికితోడు తన సమకాలికుడు, మహాచక్రవర్తి అయిన రెండవ అరికేసరి వీరగాథలు చొప్పించే అవకాశం కావాలని కూడా అనుకుని ఉండవచ్చు. అర్జునుని వీరత్వం, అరికేసరి కథను రెండింటిని కలగలిపి ఈ 'విక్రమార్జున విజయం' అనే కథని చెప్పి ఉండవచ్చు. అందుకే ఆయన మూల భారత కథను యథాతథంగా అనువాదం చేయలేదేమో !.. అలాగే భారతాన్ని కూడా సంపూర్ణంగా అనువాదం చేయలేదేమో!! అని అనిపిస్తుంది.

పంపకవి 'విక్రమార్జున విజయం'– ప్రయోగాలు, ప్రత్యేకతలు : 'పంప భారతం'ను భాషా, సాహిత్యం, విషయపరంగా ఎన్నెన్నో పరిశోధనలు చేసిన సాహితీవేత్తలు "విక్రమార్జున విజయం"లో ఎన్నెన్నో విశిష్టతలను కనుగొన్నారు వాటిలో కొన్ని :–

- వేదవ్యాస విరచితమైన మహాభారత గాథలో ఇతమిత్థంగా ప్రధాన కథా నాయకుడు ఎవరనేది ఖచ్చితంగా చెప్పకపోయినప్పటికీ ఒక పాత్రను తీసుకొని ఆ పాత్ర చుట్టూ మహాభారత గాథను అల్లుకోవడం అనే ఒక వినూత్న సృజనాత్మక ప్రక్రియ తొలిసారిగా భారతదేశంలో ప్రయోగాత్మకంగా చేసి నిరూపించి, సృజనాత్మకతలో మరొక మెట్టు ఎక్కిన కవిగా పంప మహాకవి ఈ దిశగా తనదైన ముద్ర వేసాడని చెప్పవచ్చు.
- పంప మహాకవి కన్నడ, తెలుగు, సంస్కృత భాషల్లో మహా పండితుడు. ఆ కాలంలో ఆయన రాయాలనుకుంటే అచ్చంగా అనువాదమే చేసేవాడు. కానీ అనువాదం చేయడంలో తన సొంత ప్రతిభ ఉండదు గనుక తనదైన కోణంలో మహాభారతాన్ని అర్థం చేసుకొని, ఆ మహాభారతంలోని సారాంశాన్ని అర్జునుడిని ప్రధాన పాత్రగా చేసుకుంటూ ఒక

స్వతంత్ర కావ్యంలాగా దీన్ని రచించడం గొప్ప విశేషం. అందుకే విక్రమార్జున విజయం 'పంప భారతం'గా పంపన కోణంలోంచి భారతాన్ని ఆవిష్కరించిన సృజనాత్మక సాహిత్యంగా తనదైన ముద్రని భారతీయ సాహిత్య ప్రస్థానంలో వేసుకుందని చెప్పవచ్చు.

- పంపకవి 'విక్రమార్జున విజయం' రచన అప్పటి వరకూ తెలుగు-కన్నడ సాహిత్యంలో లేని కొత్త సాహితీ ప్రక్రియలను, విధానాలను అనుసరించడం విశేషం. మూల కథలోని శిల్ప రీతులను అనుసరించకుండా తనకు అనుకూలంగా ఎన్నో మార్పులతో పంపన ఈ గ్రంథాన్ని రచించాడని గమనించవచ్చు. ఔచిత్యం కోసం చేసిన మార్పులు, మూలకథలోని చాలా అంశాలను అవసరమైన చోట సంక్షేపించడం, అవసరమైన మేరకే చెప్పడం, అమూలక కల్పనలు చేయడం, తనకు తగినది అనిపించిన చోట మూలంలోని అంశాన్ని మించి కథను కల్పించి విస్తృతంగా రాయడం, రసపోషణకు అవకాశం లేని సందర్భాలలో కథను, సన్నివేశాలను తన సృజనతో రసవత్తరంగా చిత్రీకరించడం - లాంటి స్వతంత్ర చర్యలను చేపట్టి పంపన ఈ రచన చేసాడని చెప్పవచ్చు.
- పంపకవి ఆనాటి కాలంలోని సాహిత్య సంప్రదాయాలకు తోడుగా మరెన్నో రీతులను ఉపయోగించారని అర్థమవుతుంది. మార్గ, దేశి, వ్యాఖ్యాన, నాటకీయ శైలీ భేదాలు, భాషకు అనుకూలించే అన్నిటినీ తన కావ్య రచనలో ఉపయోగించడం మనకు కనిపిస్తుంది.
- 'విక్రమార్జున విజయం' రచనాశిల్పం అంతా "చంపూశైలి"లో వచనం, పద్యంల మేలుకలయికగా ఉంది.
- 'మణి ప్రవాళ శైలి' ఈ రచనలో మరో విశిష్టత. ఇందులో పంపన కన్నడ-సంస్కృత భాషా పదాలను ఎంతో నేర్పరితనంతో మేళవించిన తీరు ప్రశంసనీయం.
- క్రీ.శ. 9.10వ శతాబ్ద కాలం నాటి కన్నడ, సంస్కృత భాషా పదాల రీతులను ఈ గ్రంథం ప్రస్ఫుటంగా తెలియజేస్తుంది. బి.రామచంద్రరావు అనే భాషావేత్త "విక్రమార్జునవిజయం"లోని వ్యాకరణ, భాషా, పదోత్పత్తి అంశాలను Descriptive Grammar of Pampa Bharath పేరుతో 1966లో ఒక పుస్తకాన్ని వివరంగా రాసాడు.
- ఇది మహాభారతానికి జైనుల తరహా వివరణగా చెప్పవచ్చు. అందుకే మూల మహాభారతాన్ని మించి ఎంతో స్వేచ్ఛతో పంపన 'విక్రమార్జున విజయం' రాసారు.
- మహాభారత గాథకు భిన్నంగా "విక్రమార్జున విజయం"లో కథ ముగింపు ఉంటుంది. మూల భారతంలో కురుక్షేత్ర యుద్ధానంతరం ధర్మరాజు పట్టాభిషేకం, యాగం ఉంటాయి. 'పంప భారతం'లో కథా ముగింపుగా సుభద్ర సమేత అర్జునుడు పట్టాభిషేకం ఉంటుంది.
- పంపన ఈ గ్రంథ రచనలోని శైలి, వస్తువు, పాత్ర చిత్రణ ద్వారా ప్రసాద, గాంభీర్య, అర్థవ్యక్తి లక్షణాలను గొప్పగా చిత్రీకరించారు.
- మూల మహాభారతం 18 పర్వాలుగా ఉండగా, పంపన "విక్రమార్జున విజయం"ను 14 ఆశ్వాసాలుగా రచించారు. ఈ అధ్యాయాలలో కురు పాండవ వంశ చరిత్ర, పాండవుల జననం, వారి ప్రవాస (అజ్ఞాత - అరణ్యవాసం) జీవనం, కురుక్షేత్ర సంగ్రామం వంటి ఘట్టాలను అర్జున కేంద్రితంగా రచించారు.

డాక్టర్ మామిడి హరికృష్ణ
హైదరాబాద్, ఫోన్ : 8008005231

కమ్మతెమ్మెర

ఆగష్టు **మిసిమి** సంచికలో ఔషధ పరిష్వంగం చదివి ఆలోచనల్లో పడ్డాను. ఇదొక పరిశోధించి రాసిన వ్యాసం. దీనికి ఇంత చరిత్ర ఉన్న సంగతి ఇప్పటి వరకు తెలియదు. పరిష్వంగం ఆరోగ్యానికి మంచిదని తెలిసి ఆశ్చర్యపోయాను. నిజంగా. నా పెళ్లిరోజులు గుర్తొచ్చాయి. ఒక శరీరం ఇంకో శరీరంతో కలిస్తే... ఇన్ని ప్రయోజనాలా!?

- *ప్రొఫెసర్ నరసయ్య పంజాల*

నిశ్చలత

ఆ ఉదయం సముద్రం ఎటువంటి కెరటాలు లేని నిశ్చల సరోవరంగా వుంది. ఆ నిశ్చల జలధిలో వేకువలో కనిపించే నక్షత్రాల ప్రతిబింబాలను చూడవచ్చు. ప్రభాతం యింకా కాలేదు. అందుకే నక్షత్రాలు ప్రతిబింబిస్తున్నాయి. పర్వతశిఖరంతోపాటు దూరంగావున్న పట్టణపు దీపాలు కూడా ఆ నీళ్ళలో ప్రతిబింబిస్తున్నాయి. దిగంతంలోకి ఉదయ సూర్యుడు రావటంతో, ఆ వెలుగుబాట బంగారమయింది. అక్కడ భూమినంతటినీ, ప్రతి ఆకునీ, గడ్డిపోచనీ వెలుగుతో నింపుతున్న ఆ తేజస్సునీ, కాంతినీ చూడటం ఓ అపూర్వమైన అనుభవం. ఆ వెలుగుని చూస్తున్నప్పుడు మనలో గొప్ప నిశ్చలత కలుగుతుంది. ఎటువంటి కదలిక లేక మేధస్సే ఓ గొప్ప నిశ్చలతను పొందుతుంది. ఈ అపార నిశ్చలానుభూతి అద్భుతంగా వుంటుంది. దీనిని అనుభూతి... అనటం సరైన పదం కాదు. ఆ నిశ్శబ్దతా స్వభావాన్ని, ఆ నిశ్చలతని మేధస్సు స్పృశించలేదు. అది మేధస్సుకి అతీతమైనది. మేధస్సు భవిష్యత్తును రూపకల్పన చేయవచ్చు. ఊహించవచ్చు. సూత్రీకరించవచ్చు... కాని యీ నిశ్చలత – ప్రశాంతత మేథో వలయానికి అతీతమైనది. ఊహకి అందనిది. ఎటువంటి వాంఛా కలగనిది. ఆ మహానిశ్చలతతో మన శరీరం యీ భూమిలో ఓ అణువై పోతుంది. ఏది నిశ్చలంగా ఉందో దానిలో లీనమైపోతుంది.

ఆకుల్ని కదుపుతూ, కొండమీద నుంచి వచ్చేగాలి యీ నిశ్చలతని, యీ అపూర్వ అసాధారణ నిశ్శబ్దాన్ని భంగం చేయలేదు.. పర్వత శిఖరానికి, సముద్రమట్టానికి మధ్యలో వున్న యీ నిశ్చల గృహం – అంత నిశ్చలంగా వున్న సముద్రాన్ని చూస్తున్న మనం, అక్కడ ప్రతి దాంట్లోని నిశ్చలతతో భాగమైపోతాం. మనమే సర్వమూ, మనమే కాంతి. ఆ వెలుగు యొక్క సౌందర్యం కూడా... మనమే. ఆ ప్రేమ సౌందర్యం కూడా మనమే. "నీవే ఆ సర్వంలోనూ ఓ భాగం. నీవు ఆ వెలుగు" అని చెప్పటం కూడా సరికాదు. ఎందుకంటే అక్కడ, అప్పుడు నిజంగా "నీవు" లేవు. అక్కడ నీకు అస్తిత్వం లేదు. ఆ "ప్రశాంత నిశ్చలత" మాత్రమే వుంది. ఆ సౌందర్యం, అపూర్వమైన ప్రేమ, మాత్రమే. నీవు లేదు, నేను లేదు.

'నీవు' 'నేను' అనే మాటలు అవగాహనని విభజిస్తాయి. ఆ అపూర్వ నిశ్శబ్దంలో, నిశ్చలతలో యీ విభజన వుండదు. నీవు కిటికీలోనుంచి చూస్తున్నపుడు స్థల కాలాలు అంతమైనట్లు తోస్తుంది. విభజించే 'విస్తీర్ణత' వాస్తవం కాదు. ఆకు, ఆ చెట్టు, కనిపిస్తున్న నీలాంబుధి నీ నుండి వేరైనవి కావు.

ధ్యానం చాలా సాధారణమైనది. దాన్ని మనమే పెద్ద చిక్కుచేస్తాం. మనం దాని చుట్టూ ఇదికాదు, ఇదికాదు అంటూ ఎన్నో ఆలోచనల గూడు కడతాము. కాని అది యివేమీ కాదు. మన మనసులు ఎంతో సంకీర్ణమైనవి కనుక, కాలానికి కట్టుబడినవి, స్థలాలతో అరిగిపోయినవి కనుక, సాధారణమైన, సహజమైన ధ్యానం మనకు అలవడదు. ఈ మనసు హృదయానుభవాన్ని శాసిస్తుంది. అపుడే చేటు మొదలౌతుంది. ఈ స్థితిలో ధ్యానం సాధ్యం కాదు. నీవు యిసుక మీద నడిచేటప్పుడు, కిటికీలోనుంచి బయటికి చూసేటప్పుడు, పోయిన వేసవిలో కాలిపోయిన ఆ అద్భుత పర్వతాల్ని చూస్తున్నప్పుడు, ధ్యానం సహజంగా, అతి సహజంగా, ఎటువంటి ప్రయత్నమూ, ప్రయాస లేకుండా లభిస్తుంది. కళ్ళల్లో నీళ్ళతో పెదవులపైన కృత్రిమమైన చిరునవ్వుతో మనమెందుకు యింతగా చిత్రవధ అనుభవిస్తున్నాం? ఆ కొండల్లోనో, ఆ చిట్టడవిలోనో లేక, ఆ తెల్లని యిసుకలోనో నీవు ఏకాంతంగా నడవగలిగితే... ధ్యానం నీలోకి ప్రవహిస్తుంది. అప్పుడు ధ్యానం ఆదిలోనూ, ప్రస్తుతంలోనూ, అంత్యంలోనూ వుండే నిశ్చలతని, బంగారుబాటగా నీకు మారుస్తుంది. ధ్యానమే నిశ్చలత, నిశ్చలతయే ధ్యానంగా మమేకమవుతుంది.

ఆంగ్లం : జిడ్డు కృష్ణమూర్తి

తెలుగు : డా. జి.ఆర్. కృష్ణ

విలువలు

– రాచకొండ విశ్వనాథ శాస్త్రి

రాచకొండ విశ్వనాథ శాస్త్రి గారి శైలి, శిల్పం అద్భుతం. ఆయన రచనలో ప్రత్యేకమైన 'రసన' ఉంటుందని మహామహులే కితాబు ఇచ్చారు. అంతటి శైలి, శిల్పాలకి అతీతంగా ఆయనే రాసిన కథ 'విలువలు'.

'విలువలు' కథ 1949–50లో రాసివుంటారని అంచనా. అప్పటి ఆ కాలానికే అంతటి నవీనమైన కథ రాయటం రా.వి. శాస్త్రి గారి ప్రతిభ. వారి ఇతర ప్రముఖ కథల్లోలాగ, ఈ కథలో ఉపమానాలు, చమత్కారాలు లేవు. కథంతా ఓ వచన గీతంలా సాగుతుంది. మానవ జీవితంలోని ఓ అమానవ చరిత్రకి సాక్ష్యం లాంటి కథ. 'విలువలు' కథలో రెండేపాత్రలు అతను, ఆమె. కథంతా ఓ పలవరింతలా అతనే చెప్పాడు.

పెద్ద కథకాదు. నిడివిలో చాలా చాలా చిన్నది. కానీ వస్తువులో ఎంతలోతు, ఎంతవేదన, ఎన్ని శతాబ్దాలు అమానుషం. బస్‌స్టాండ్ దగ్గర, పకోడీల బండి దీపం బుడ్డి మసకవెలుగులో ఆమెని చూశాడు. ఆ మసక వెలుగులోనే ఆమె వంపుసొంపులు, ఎద ఎత్తులు అతన్ని విపరీతంగా ఉద్రేకపరిచాయి. ఆమె కళ్ళతోటే పిలిచింది. అతనిలో కామం పొంగుకొచ్చింది. ఆమె పిలుపులాంటి చూపుతో కదిలింది. వెనకే అతనూ వెళ్ళాడు. ఇద్దరూ కలిసి బీచ్ చేరారు. కింద సముద్రపు ఇసుక. జాలరి పడవలమధ్య వాళ్లు. చెయ్యి చెయ్యి కలిశాయి. ఆమె మొదట అరచెయ్యి గరుగ్గా అతన్ని మరింత ఉద్రేకపరిచింది. కంగారుగా కౌగలించుకున్నాడు. అతని కంగారుకు ఆమె నవ్వింది. ఆమె తలలో మల్లెలు, చవక రకం సబ్బు, పౌడర్ల వాసన. అయినా అతనికి తమకం. ఆమె గుండెలు దిండు అయ్యాయి. నగ్న స్పర్శ. నల్లటి మనిషి. ఉద్రేకంగా, తృప్తిగా కలిశాడు.

ఇద్దరికీ తెలుసు ఇది కొన్ని నిముషాల డబ్బు సంబంధమే అని. ఎంత అని ముందుగా అతనూ అడగలేదు. ఆమె చెప్పలేదు. ఇద్దరి అవసరం అలాంటిది. అతనికి గతిలేని కోరిక. ఆమెకి ఎంతైనా పరవాలేని సంపాదన.

ఇద్దరు బట్టలు సరిచేసుకున్నారు. ఇసుక దులుపుకున్నారు. అతను పర్సుతీసి ఉన్న చిల్లర తీశాడు. మూడు అర్ధరూపాయి బిళ్ళలు. అంటే రూపాయిన్నర. తీసుకుని మొలలో దోపుకుంది. ఆదతనంతో అతన్ని కౌగలించుకుని ముద్దుపెట్టుకుంది. ఇద్దరూ విడిపోయారు. ఆమె మళ్ళీ చీకట్లో కలిసిపోయింది.

అంతే కథ. కానీ రా.వి.శాస్త్రి గారు కొన్ని వాక్యాలు రాశారు.

అంతా అయి అతను డబ్బిచ్చేముందు... చేసినది పాడుపని కాదు. చేస్తున్నది పాడుపని. వెలలేని దానికి వెలకట్టడం. అమూల్యమైన దానికి మూల్యం కట్టడం. రక్తమాంసాలు ఉన్న, అంతకన్నా మగాడి పట్ల ఎంతో ఔదార్యం చూపించే ఔన్నత్యం ఉన్న స్త్రీని వస్తువుకన్నా హీనంగా మార్చిన అమానుషత్వపు పాడుపని.

'ఆమెనే కాదు, తరతరాలుగా స్త్రీజాతిని అవమానించినందుకు, మానవులకి భగవంతుడు అయాచితంగా ప్రసాదించిన అమర సౌఖ్యం విలువని దిగజార్చినందుకు మగజాతిని కాళ్ళకింద తొక్కి మట్టిలో కలపాలి' అని రా.వి.శాస్త్రి గారు రాశారు.

దానికి బదులు ఆమె అతన్ని వెడుతూ వెడుతూ వెచ్చటి పెదవుల్తో తియ్యగా ముద్దులాడింది. తెలిసో తెలియకో స్త్రీ లక్షణంతో అలా క్షమించింది.

చాలా నాటకీయత, ఎంతో చతురత వున్న ఎన్నో కథలు రా.వి.శాస్త్రి గారు రాశారు. కాని నా వరకూ వాటన్నింటికన్నా విలువైన కథ 'విలువలు'.

వి. రాజారామమోహనరావు
హైదరాబాద్, ఫోన్ : 9394738805

చదవండి...

– మిసిమి

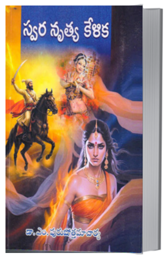

✧ **స్వర నృత్య కేళిక - డా. ఎమ్. పురుషోత్తమాచార్య :** నృత్యనాటకం, నాటిక ఏదైనాగాని ఒక నిర్దిష్టమైన కథాంసాన్ని సామాజిక ప్రయోజనా లక్ష్యంతో ప్రదర్శించినప్పుడు ఆ ప్రదర్శనలో కథాకథనాన్ని, నాటకీయతను, సంగీత, సాహిత్యమూల్యాలను నృత్యమే నిర్వహించడాన్ని మనం స్పష్టంగా గమనించవచ్చు. ఆ ధోరణిలో సాగే నృత్యనాటికలనే ఇప్పుడు మీ ముందున్న పుస్తకం. ఈ గ్రంథం సంగీతవిద్యాంసులకు, నృత్యకళాకారులకు మధ్య నూతన సంవాదాలకు తెరతీస్తుందని, యువతరం నృత్యనాటకాలను కేవలం ప్రదర్శనగా కాకుండా, ఒక తాత్త్విక అనుభూతి ఆస్వాదించేలా ప్రేరేపిస్తుంది.

పేజీలు : 375, వెల : 250/–, ప్రతులకు : రచయిత – ఫోన్ : 9396611905

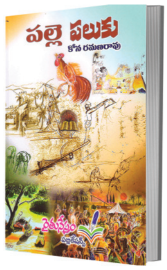

✧ **పల్లె పలుకు - కోన రమణరావు :** గ్రామాలలో వృత్తిపరంగా వాడే పదాలు ఎన్నో ఉన్నాయి. గుంటూరు గ్రామ మాండలికానికి చెందిన అలాంటి పదాలను ఏరి, కూర్చి ఈ పుస్తకాన్ని తయారుచేసినవారు కోన రమణరావు. పల్లె జీవనంలో, వ్యవసాయకుటుంబాలో, వ్యవసాయ వృత్తులలో ఎన్నో పదాలు నేడు కనుమరుగైపోతున్నాయి. అలాంటివి ముందు తరాల వారికి అందించడమే ఈ సంకలన ముఖ్య ఉద్దేశ్యం. ఎంతో ఇష్టంగా భారత పూర్వ ఉపరాష్ట్రపతి తమ నివాసంలో ఆవిష్కరిస్తూ... ఇలాంటి పని ప్రతి గ్రామ నుంచి జరగాలని ఆయన పిలుపునిచ్చారు.

పేజీలు : 136, వెల : 200/–, ప్రతులకు : ఫోన్ : 9676797777

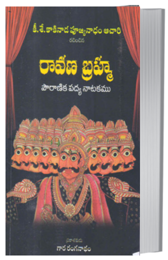

✧ **రావణ బ్రహ్మ - పౌరాణిక పద్య నాటకము - కాకినాడ పూజ్యనాథం ఆచారి :** ఈ లోకంలో పూర్తిగా దోషాలు లేనిది, పూర్తిగా గుణాలు లేనిది అంటూ ఏదీ వుండదు. కాబట్టి 'దోషాలను కప్పి ఉంచండి, సద్గుణాలను విప్పి చెప్పండి' అని ఆర్యోక్తి. కాకినాడ పూజ్యనాథం ఆచారి గారు రచించిన రావణబ్రహ్మ అనే పద్య నాటకానికి ఇది వర్తిస్తుంది. రావణాసురుడు నాయకుడుగా రజోగుణభూయిష్టుడై, పరకాంతా మోహంతో సర్వనాశనం కోరి తెచ్చుకున్నాడు. రాక్షసుడు కావ్య నాయకునిగా ఉండదగునా? తగునో, కాదో వాల్మీకి మహర్షి భాషలోని మెళకువలను ఆచారి గారు వివరంచి చెప్పారు.

పేజీలు : 133, వెల : 200/–, ప్రతులకు : రచయిత – ఫోన్ : 9885758123

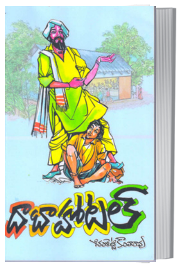

✧ **దాబా హోటల్ - శిరంశెట్టి కాంతారావు :** అన్ని ఊళ్ళల్లో హోటళ్ళు ఉంటాయి, దాబా హోటళ్లు ఉంటాయి. ముఖ్యంగా రోడ్డు సైడ్ టీ స్టాల్స్ ఉంటాయి. కొత్తగూడెం – పాల్వంచ పట్టణాల మధ్య ఇంజనీరింగ్, వైద్య కళాసాలలకు దగ్గరలో భద్రాచలం రోడ్డుకి రెండు ప్రక్కలా 40 పైలుకు దాబా హోటళ్ళు ఉన్నాయి. ఇన్ని హోటళ్లు అక్కడ ఏర్పడడానికి ప్రధాన కారకుడు బిచ్చం – అనే హరిభజన్ సింగ్. లంబాడా బిచ్చం – హరిభజన్ సింగ్‌గా మారడం వెనుక ఓ జీవిత కాలం వృథ ఉంది అంటాడు రచయిత. అది ఏమిటో దాబా హోటల్ చదవి తెలుసుకోండి.

పేజీలు : 153, వెల : 150/–, ప్రతులకు : అన్ని ప్రముఖ పుస్తక కేంద్రాలలో లభించును.

మిసిమి
మాసపత్రిక

మీ చిరునామా వివరాలు మాకు ఫోన్ *(994 951 6567)* లేదా ఇ-మెయిల్ *(misimi90monthly@gmail.com)* ద్వారా తెలియజేయండి.

ప్రతినెలా ముప్ఫయి తారీఖున పత్రిక పోస్టు ద్వారా పంపబడుతుంది. ఏ కారణం చేతనైనా పత్రిక చేరకపోతే మళ్లీ పంపటానికి పోస్టల్ డిపార్ట్‌మెంట్ వెసులపాటు కల్గించడంలేదు. కేవలం స్పీడు పోస్ట్ ద్వారానే పంపాలి. దయచేసి చందాదారులు గమనించగలరు.

HDFC Current Account No. 50200091136242
A/C : **Misimi A Unit of Kalajyothi Process Pvt. Ltd.,**
IFC Code : HDFC0000472
Account Branch : RTC X Roads

చందా వివరాలు:

₹720/- (సంవత్సర చందా),
₹1440/- (రెండు సంవత్సరాలకు),
₹2,160/- (మూడు సంవత్సరాలకు),

Misimi A Unit of Kalajyothi Process Pvt. Ltd.,

మిసిమి ప్రచురణలు

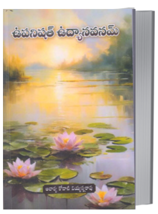
ఉపనిషత్ ఉద్యానవనమ్

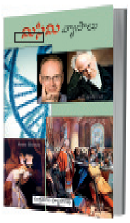
మిసిమి పార్థసారథి వ్యాసాలు

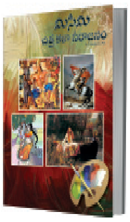
చిత్రకళా నీరాజనం

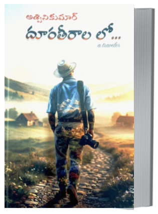
దూరతీరాలలో...

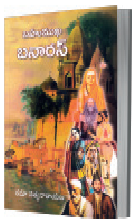
బహుముఖ బనారస్

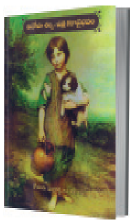
ఐరోపా శిల్ప - చిత్ర కళావైభవం

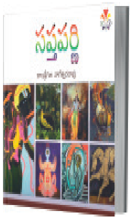
సప్తపర్ణి

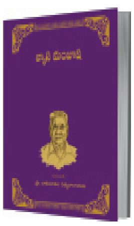
వ్యాస మంజూష

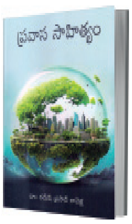
ప్రవాస సాహిత్యం

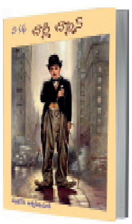
చార్లీ చాప్లిన్

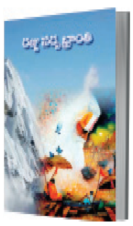
రజ్జు సర్ప భ్రాంతి

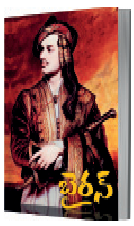
బైరన్

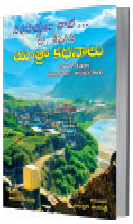
యాత్రా కథనాలు

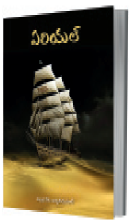
షెల్లీ జీవిత కథ

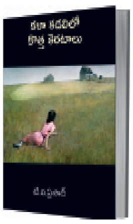
కొత్త కెరటాలు

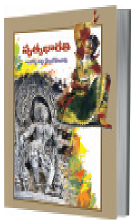
నృత్యభారతి

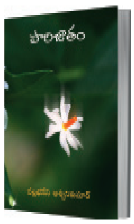
పారిజాతం

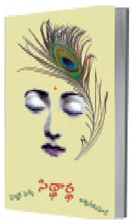
సిద్ధార్థ

ప్రతులకు: మిసిమి కార్యాలయాన్ని సంప్రదించండి. ఫోన్: 994 951 6567.
ప్లాట్ నెం. 196, రోడ్ నెం. 13, జూబిలీ హిల్స్, హైదరాబాద్-500 033.

Printed & Published by **BAPANNA ALAPATI**
Printed at **Kala Jyothi Process Pvt. Ltd.,** Plot No. CFC-1&2, Survey No. 18, E-City, SEZ, General Industrial Park, Raviryal and Srinagar, Maheswaram, Ranga Reddy District, **Telangana - 501 359.**